

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje analizė

Baigiamasis magistro studijų projektas

Vaiva Buivydienė

Projekto autorė

Prof. dr. Algis Junevičius

Vadovas

Kaunas, 2020

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje analizė

Baigiamasis magistro studijų projektas

Socialinė gerovė ir politika (kodas 6211JX045)

Vaiva Buivydienė

Projekto autorė

Prof. dr. Algis Junevičius

Vadovas

Doc. dr. Jolita Sinkienė

Recenzentė

Kaunas, 2020

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Vaiva Buivydienė

Šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje analizė

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad mano, Vaivos Buivydienės, baigiamasis projektas tema „*Šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje analizė*“ yra parašytas visiškai savarankiškai ir visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjusi.

Aš suprantu, kad, išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Buivydienė, Vaiva. Šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje analizė. Magistro studijų baigiamasis projektas / vadovas prof. dr. Algis Junevičius; Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų kryptių grupė): 05S (J03).

Reikšminiai žodžiai: asmuo (šeima), šeimos politika, bazinis paslaugų šeimai paketas, šeimos stiprinimas, šeimų taryba, šeimos gerovė, tarpinstitucinis bendradarbiavimas.

Kaunas, 2020. 84 p.

Santrauka

Magistro baigiamajame projekte analizuota, kaip šeimos politika įgyvendinama Lietuvoje, Raseinių rajono savivaldybėje. Kiekvienos valstybės ir visuomenės pagrindas yra šeima. Demografiniai pokyčiai (jaunų žmonių emigracija, pensinio amžiaus žmonių daugėjimas, didėjantis gimstamumas ir pan.) tautos išlikimo negelbsti. Vyro ir moters, vaikų bei visų ateities kartų gerovė ir visavertis funkcionavimas priklauso nuo valstybės ir nevyriausybinų institucijų palankios aplinkos šeimai užtikrinimo, sukurtos teisinės ir socialinės bazės plėtojimo bei jos tobulinimo. Projekte daug dėmesio skirta šeimos stiprinimo įgyvendinimo principams ir priemonėms. Diskutuota ir apie Lietuvos socialinės srities reformą (perėjimą nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų) bei bazinio paslaugų šeimai paketo įgyvendinimą. Atsižvelgiant į tai, buvo nustatytas tyrimo objektas – Lietuvos šeimos politika, bei išgrynintas tyrimo dalykas – šeimos politikos įgyvendinimas Raseinių rajono savivaldybėje. Remiantis tuo, buvo išsikeltas projekto tikslas – išanalizuoti, kaip šeimos politika įgyvendinama Raseinių rajono savivaldybėje. Tikslui pasiekti buvo suformuoti trys uždaviniai: išanalizuoti šeimos politikos teorinius pagrindus bei sampratą; identifikuoti teisinės nuostatas, reguliuojančias šeimos politikos įgyvendinimą ir išanalizuoti šeimos politikos įgyvendinimo ypatumus Raseinių rajono savivaldybėje. Per taikytus tyrimo metodus (antrinė ir pirminė respondentų apklausa) išanalizuota šeimos politikos visuomenėje būtinybė. Pirmajame skyriuje, remiantis užsienio ir Lietuvos tyrėjų mokslinėmis publikacijomis, analizuoti pagrindiniai šeimos politikos teoriniai aspektai, šeimos politikos sąsaja su gerovės valstybe ir funkcionavimo svarba, identifikuoti modeliai, įgyvendinimo priemonės. Antrajame skyriuje nagrinėtas šeimos politikos teisinis reguliavimas tarptautiniu, nacionaliniu ir savivaldybių lygiais, atskleistos teisinės ir organizacinės prielaidos, stiprinančios šeimos institutą bei įtvirtinančios šeimos politikos įgyvendinančių institucijų veiklą. Trečiajame skyriuje pristatyta tyrimo metodologija ir tyrimo metodai. Vykdyta šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje analizė ir ypatingas dėmesys skirtas su šeimomis dirbančioms organizacijoms. Taikant antrinį duomenų analizės metodą (grupinis anketavimas raštu) buvo identifikuotos sociologinio tyrimo problemos. Susisteminus išvalgas ir respondentų patirtis, atlikus politinių-teisinių, ekonominių, socialinių kultūrinių, technologinių (PEST) veiksmų analizę bei įvertinus esamą situaciją (SSGG), buvo ieškota galimai alternatyvių sprendimo (*galimybės – stiprybės*) būdų. Sukonkretinti pasiūlymai ir pateiktos rekomendacijos suinteresuotoms institucijoms, kaip efektyviau įgyvendinti šeimos politiką. Prieita prie išvados, jog Lietuvos valstybės siekiai šeimos politikos ir vaikų auginimo srityse, kaip ir pagrindiniai šeimos politikos tikslai, dar neįgyvendinti.

Buivydienė, Vaiva. Analysis of Family Policy Implementation in Raseiniai District Municipality. Master's Final Degree Project / supervisor prof. dr. A. Junevičius; Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): 05S (J03).

Keywords: person (family), family policy, basic package of family service, family consolidation, family council, family welfare, inter-institutional cooperation.

Kaunas, 2020. 84 p.

Summary

The Master thesis analyses the implementation of family policy in Lithuania and in Raseiniai district municipality. The family is the principle of every country and society. Demographic changes (youth emigration, increasing number of retired people, increasing birth rate, etc.) do not help the survival of the nation. The well-being and omnipotence of man and woman, children and all future generations functioning depends on ensuring a family-friendly environment of state and non-governmental institutions, developing and improving the legal and social framework. Therefore, special attention is paid to the implementation principles of family consolidation. Reforms of Lithuanian social field (transition from institutional care to family and community services) and implementation of the basic family services package were also discussed. According to this, the subject of the research – Lithuanian family policy – was identified and the subject of the research - implementation of family policy in Raseiniai district municipality was clarified. Based on this, the project's goal was to analyze how family policy is implemented in Raseiniai district municipality. To achieve this goal three tasks were formed: to analyze the theoretical basis and concept of family policy; to identify legal provisions regulating the implementation of family policy and to analyze the peculiarities of family policy implementation in Raseiniai district municipality. Research methods (secondary and primary respondents' survey) highlight the need for family policy in society. The first chapter, based on the scientific publications of foreign and Lithuanian researchers, analyses the main theoretical aspects of family policy, the relation of family policy to the welfare state and the importance of functioning, identifies models and implementation. The second chapter examines the legal regulation of family policy at international, national and municipal levels, reveals the legal and organizational preconditions that consolidates the family institution and consolidates the activities of institutions implementing family policy directly related to family consolidation (legal, social, economic, cultural and other conditions). The third chapter introduces the research methodology and research methods. The analysis of the implementation of family policy in Raseiniai district municipality is carried out and special attention is paid to organizations working with families. Analysing the conditions specific to the central Lithuanian municipality through the applied secondary data analysis method – group questionnaire, the problems of sociological research are identified. By systematising insights and respondents' experience, analysis of political-legal, economic, socio-cultural, technological (PEST) factors and assessment of the current situation (SWOT) led to the search for possible alternative solutions (opportunity – strength). The proposals are concretized and recommendations are made to concerned institutions on how to make changes in family policy more effectively. It led to the conclusion that Lithuanian state's ambitions in the field of family policy and parenting, as well as the main aims of family policy, have not yet been achieved.

Turinys

Lentelių sąrašas	8
Paveikslų sąrašas	9
Santrumpų ir terminų sąrašas	11
Įvadas.....	13
1. Šeimos politikos koncepcijos teoriniai aspektai.....	16
1.1. Šeimos politikos samprata ir jos funkcionavimas	16
1.2. Šeimos politikos įgyvendinimo principai ir priemonės.....	19
1.3. Pagrindiniai bruožai gerovės valstybės modelių kontekste	26
2. Šeimos politiką reglamentuojančios teisinės bazės ir institucinės sistemos analizė	31
2.1. Šeimos politikos teisinio reglamentavimo analizė Lietuvoje	31
2.2. Šeimos politikos institucinės sistemos identifikavimas	36
3. Šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje tyrimas.....	41
3.1. Tyrimo metodologija	41
3.2. Raseinių rajono savivaldybės demografinės situacijos identifikavimas	45
3.3. Raseinių rajono savivaldybėje įgyvendinamos šeimos politikos teisinės bazės analizė	47
3.3.1. Respondentų (ekspertų) socialinės demografinės charakteristikos	54
3.3.2. Respondentų (ekspertų) nuomonės apie teisinį šeimos politikos reguliavimą ir finansavimą.....	56
3.3.3. Respondentų (ekspertų) nuomonė apie Lietuvos šeimos tikslus ir įgyvendinimo principus .	63
3.4. Lyginamoji Lietuvos gyventojų ir Raseinių rajono savivaldybės respondentų (ekspertų) nuomonių analizė.....	67
3.5. Šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių savivaldybėje SSGG analizė.....	70
Išvados	75
Rekomendacijos.....	77
Literatūros sąrašas	78
Informacijos šaltinių sąrašas	81
Priedai.....	85

1 priedas. Sociologinio tyrimo klausimyno sandara	85
2 priedas. Europos vertybių tyrimo ir Pasaulio vertybių tyrimo 1999-2001 m. duomenys	86
3 priedas. Branduolinės ir išplėstinės šeimų schemos pagal Berns	87
4 priedas. Vaidmenų skirtumai Lietuvos šeimose, 2017 m.	88
5 priedas. Asmens galimybės savirealizuotis, užtikrintumas dėl ateities	89
6 priedas. Lietuvos socialinės apsaugos biudžeto struktūra ir išlaidos šeimai ir (arba) vaikams 2007-2016 m.	90
7 priedas. Lietuvos demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 metų strategija ir jos pagrindiniai tikslai, uždaviniai ir priemonės	91
8 priedas. Tiriamųjų tėvų ir tiriamųjų šeimų problemos bei pasikartojimas negatyvių veiksnių šeimoje iš kartos į kartą, kai problemų sprendime šeimoje esantys vaikai pateko į globos įstaigas	92
9 priedas. Lietuvos socialinės srities reformos 2014-2022 m. perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų etapai, pertvarkoje dalyvaujantys dalyviai	93
10 priedas. 17-osios Lietuvos Respublikos Vyriausybės vykdomos struktūrinės reformos	94
11 priedas. Raseinių rajono savivaldybėje socialines paslaugas teikiančių institucijų valdymo schemos	95
12 priedas. Lietuvos gyventojų subjektyvi nuomonė apie atskirus šeimos politikos klausimus, 2013 m.	96
13 priedas. Paslaugų, teikiamų asmeniui (šeimai) pagal patobulintą SPIS sistemą sąrašas ir galimos pildyti prašymų-paraiškų formos	97
14 priedas. Bendra programos MAXQDA kodų sistema su išsamiais pastabomis atmintinėse ...	98
15 priedas. Lietuvos gyventojų subjektyvi nuomonė apie didžiausią atsakomybę rūpinantis žmogumi pateiktose gyvenimo situacijose, 2015 m.	100
16 priedas. Lietuvos gyventojų subjektyvi nuomonė apie valstybės įgyvendinamus siekius šeimos politikos ir vaikų auginimo srityse Lietuvoje pasirinkimai, 2016 m.	101
17 priedas. Bazinio paslaugų šeimai paketo teikiamų paslaugų apibūdinimas ir laukiami rezultatai	102
18 priedas. Respondentų (ekspertų) nuomonės apie Lietuvos valstybės įgyvendinamus siekius šeimos politikos ir vaikų auginimo srityse	103

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Šeimai palankių darbo sąlygų suvestinė Baltijos šalyse	24
2 lentelė. Šeimos politikos modeliai gerovės valstybėse pagal G. Esping-Andersen'o sampratą	26
3 lentelė. G. Esping-Andersen'o tipologijos gerovės valstybių modelius pagrindžiantys rodikliai ..	27
4 lentelė. Pokumunistinių valstybių socialiniai modeliai šeimos politikos įgyvendinimo kontekste .	28
5 lentelė. Lietuvos autorių nagrinėjami šeimos politikos klausimai mokslo publikacijoje ir autorių rekomendacijos mūsų Vyriausybei	35
6 lentelė. Respondentams (ekspertams) pateikto klausimyno pagrindimas	43
7 lentelė. Raseinių rajono savivaldybės gyventojų skaičius ir sudėtis	45
8 lentelė. Raseinių rajono savivaldybės garbaus amžiaus piliečių demografiniai rodikliai 2011-2018 m	45
9 lentelė. Šeimų, patiriančių riziką, Raseinių rajono savivaldybėje 2011-2018 m. skaičiai ir pokyčiai	46
10 lentelė. Šeimos politikos įgyvendinimą Raseinių rajono savivaldybėje reglamentuojantys teisės aktai	49
11 lentelė. Statistinė informacija apie respondentų (ekspertų), darbo stažą	54
12 lentelė. Respondentų (ekspertų) požiūriai į Raseinių rajono savivaldybėje įgyvendinamą šeimos politiką	57
13 lentelė. Respondentų (ekspertų) požiūriai į Raseinių rajono savivaldybėje įgyvendinamą šeimos politiką	58
14 lentelė. Respondentų (ekspertų) požiūriai dėl įgyvendinamo BPŠP Raseinių rajono savivaldybėje	60
15 lentelė. Respondentų (ekspertų) požiūriai dėl teisinio šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje	62
16 lentelė. Respondentų (ekspertų) požiūriai apie pagalbos rajono gyventojams teikimą (neskiriant jokių grupių), kai įgyvendinamos projekto apie integralią pagalbą veiklos ..	63
17 lentelė. Kintamojo „SP 3. „Prioritetas šeimai“ dažnių lentelė	64
18 lentelė. Valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo principai ir jų įgyvendinti siekiai, procentais nuo bendro apklaustųjų skaičiaus	65
19 lentelė. Valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo principai ir jų įgyvendinti siekiai	65
20 lentelė. Šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių r. savivaldybės asmenims (šeimai) SWOT analizė	73

Paveikslų sąrašas

1 pav. Šeimos samprata	17
2 pav. Šeimos apibrėžčių schema: tipai ir pagrindiniai autoriai	18
3 pav. Pagrindiniai Lietuvos šeimos politikos tikslai	19
4 pav. Paramos šeimai priemonės dėl gimstamumo skatinimo	20
5 pav. Požiūris į abortus	21
6 pav. Lietuvos svarbiausių, su šeimos politika susijusių rodiklių, palyginimas su gerosios praktikos ES šalimis	22
7 pav. Gyventojų tarptautinė migracija 1990-2018 m.	25
8 pav. Paramos šeimai priemonių grupės ir jų paskirtis	25
9 pav. Valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo principai Lietuvoje	32
10 pav. Pagrindiniai teisės ir poįstatyminiai aktai dėl taikomų paramos šeimai priemonių įteisinimo Lietuvoje	34
11 pav. Viešosios politikos įgyvendinimas Lietuvoje pagal lygius	37
12 pav. SADM naujos redakcijos valdymo schema	37
13 pav. Lietuvos šeimos politikos institucinė sąranga	38
14 pav. Raseinių rajono savivaldybės gyventojų pagrindiniai rodikliai apie civilės būklės aktų registravimą 2011-2018 m.	46
15 pav. Šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje dalyviai	48
16 pav. LRV ir Raseinių rajono savivaldybės mokėjimo už socialines paslaugas teisės aktų lyginamoji spalvinė išsklotinė (dokumento portretas) pagal priskirtus kodus	50
17 pav. LRV ir Raseinių rajono savivaldybės „žodžio debesis“ socialinių paslaugų teikimo kontekstas analizei pasirinktuose teisiniuose dokumentuose pagal priskirtus kodus	51
18 pav. Aprašo ryšio nusakymas (santykiai tarp suinteresuotų šalių) hierarchiniu lygiu	51
19 pav. Aprašo ryšio nusakymas pagal spalvinę kodų vizualizavimą, kodų šeimas ir koduotus segmentus	52
20 pav. Statistinė ir vizualinė informacija apie respondentų (ekspertų) amžių	54

21 pav. Statistinė ir vizualinė informacija apie respondentų (ekspertų) įgytą aukščiausią išsilavinimą	55
22 pav. Kaupiamąjo dažnio analizė apie respondentų (ekspertų) įgytą aukščiausią išsilavinimą ir darbo stažą Centre	55
23 pav. Kaupiamąjo dažnio analizė apie respondentų (ekspertų), įgytą aukščiausią išsilavinimą ir amžių	56
24 pav. Respondentų (ekspertų) nuomonė dėl žmogiškųjų išteklių poreikio	56
25 pav. Respondentų (ekspertų) nuomonė apie šeimos politikos efektyvumą Raseinių rajono savivaldybėje	57
26 pav. Respondentų (ekspertų) nuomonė apie teisinius pokyčius ir atvejo vadybos funkcijų delegavimą savivaldybių lygiu	58
27 pav. Respondentų (ekspertų) nuomonė apie BPŠP įgyvendinimą savivaldybių lygiu	59
28 pav. Respondentų (ekspertų) nuomonė apie papildomų funkcijų asmeniui (šeimai) teikimo	61
29 pav. Kintamojo „SP 3. „Prioritetas šeimai““ stulpelinė diagrama	64
30 pav. Lyginamoji respondentų nuomonių analizė apie Lietuvos valstybės įgyvendinamus siekius šeimos politikos ir vaikų auginimo srityse	67
31 pav. Lyginamoji respondentų nuomonių analizė apie didžiausią atsakomybę rūpinantis žmogumi pateiktose gyvenimo situacijose	68

Santrumpų ir terminų sąrašas

Santrumpos:

AJC – atviras jaunimo centras;

BĮ – biudžetinė įstaiga;

BPŠP – bazinis paslaugų šeimai paketas;

kt. – kiti;

LiDA – Lietuvos HSM duomenų archyvas;

LRS – Lietuvos Respublikos Seimas;

LRV – Lietuvos Respublikos Vyriausybė;

MAXODA 2018 – kompiuterinė programa, skirta dokumentų kodavimui ir kodų aktyvavimui pagal priskirtas kintamųjų reikšmes;

MBP – magistro baigiamasis projektas;

NVO – nevyriausybines organizacijos;

pan. – panašiai;

pav. – paveikslas;

SADM – socialinės apsaugos ir darbo ministerija;

SPIS – Elektroninė socialinės paramos šeimai informacinė sistema;

SPSS programinis paketas (*Statistical Package for the Social Sciences*) – statistinės informacijos apdorojimo programinis paketas;

SSGG – stiprybės, silpnybės, galimybės, grėsmės;

TPP – techninės pagalbos priemonės;

žr. – žiūrėti.

Terminai:

Bazinis paslaugų šeimai paketas (BPŠP) – šeimai teikiamų psichosocialinių, socialinių įgūdžių ugdymo ir palaikymo, vaikų priežiūros ir ugdymo, sveikatos, švietimo, sociokultūrinių paslaugų, užtikrinančių būtinąją pagalbą, skirtą šeimos gebėjimams savarankiškai spręsti iškylančias problemas, stiprinti ir sudaryti galimybes kurti saugią, sveiką ir darnią aplinką savo šeimoje, rinkinys (LRS, 2017).

Bendruomeninės paslaugos – alternatyvios institucinei globai įvairių formų ir rūšių, aukštos kokybės bendruomenėje teikiamos socialinės, sveikatos priežiūros, švietimo, kultūros ir kt. paslaugos, kurios užtikrina asmens galimybę gyventi bendruomenėje ir gauti joje specializuotą pagalbą, atitinkančią individualius asmens ar šeimos poreikius, vaikui – augti šeimos aplinkoje, bei skatina paslaugos gavėjų savarankiškumą, visapusišką dalyvavimą bendruomenėje bei socialinę įtrauktį (SADM, 2014).

Elektroninė socialinės paramos šeimai informacinė sistema (SPIS) – informacinė sistema, veikianti pagal bendradarbiavimo sutartis tarp SADM ir visų šalies savivaldybių (LR SADM, 2008, 2011).

Išplėstinė šeima – vaiko tėvai ar kiti jo atstovai pagal įstatymą (toliau – vaiko tėvai), vaiko broliai bei seserys, kiti giminaičiai ar su vaiku nesusieti giminystės ryšiais asmenys, kurie turi įtakos vaiko ir jo šeimos gyvenimui. Tai gali būti seneliai, dėdės ir tetos, pusbroliai, pusseserės ir kt. (LR SADM, 2018).

Jauna šeima – šeima, kurioje kiekvienas iš sutuoktinių ar asmenų, sudariusių registruotos partnerystės sutartį, yra iki 36 metų, taip pat šeima, kurioje motina arba tėvas, globėjas (rūpintojas) vieni augina vieną ar daugiau vaikų arba (ir) vaiką (vaikus), kuriam (kuriems) nustatyta nuolatinė globa (rūpyba), ir yra iki 36 metų (LRS, 2014).

Kompleksiškai teikiamos paslaugos – koordinuotas švietimo pagalbos, socialinės paramos, sveikatos priežiūros paslaugų teikimas vaikams ir jų tėvams (globėjams) (SADM, 2014).

Socialinių paslaugų įstaiga – socialines paslaugas teikiantis Lietuvos Respublikoje ar kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje arba kitoje Europos ekonominės erdvės valstybėje įsisteigęs juridinis asmuo ar kita organizacija, jų padalinys, atitinkantys šiame įstatyme nustatytus reikalavimus (LRS, 2006).

Šeima – Civilinės santuokos pagrindu kartu gyvenantys sutuoktiniai ir jų vaikai, vieniši tėvai ir jų vaikai. Vaikai laikomi šeimos dalimi iki 18 metų, išskyrus atvejus, kai nedirbantys ir nesusituokę vaikai tęsia mokslus, bet ne ilgiau nei iki 24 metų (SADM & UAB „Civita“, 2018).

Šeimos kortelė – Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka išduotas dokumentas, kuriame įrašytas šeimos kortelės turėtojo vardas, pavardė, kortelės identifikacinis numeris, arba į išmanųjį įrenginį atsisiunčiama mobilioji šeimos kortelės programa (LRS, 2018).

Šeimos politika – valstybinio valdymo principų ir plėtros kryptių, tikslų bei uždavinių nustatymas ir įgyvendinimas, siekiant sudaryti būtinas teises, socialines, ekonomines, kultūrinės ir kitas sąlygas, stiprinančias šeimą, skatinančias jos stabilumą ir visavertį funkcionavimą (LRS, 2017).

Viešojo valdymo institucijos – subjektai (valstybės politikai, valstybės ir savivaldybės institucijos ir įstaigos, pareigūnai, valstybės tarnautojai, valstybės ar savivaldybės įmonės, viešosios įstaigos, kurių savininkė ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, asociacijos, akcinės bendrovės ir UAB, kuriose valstybei ar savivaldybei priklauso daugiau kaip 50 procentų balsų visuotiniame akcininkų susirinkime), teisės aktų įgalioti dalyvauti viešojo valdymo procesuose (LRV, 2012).

Įvadas

Temos aktualumas. Kiekvienos valstybės ir visuomenės pagrindas yra šeima. Demografiniai pokyčiai (jaunų žmonių emigracija, pensinio amžiaus žmonių daugėjimas, didėjantis mažavaikių ir bevaikių šeimų skaičius, ir kita) tampa iššūkiu tautos išlikimui. Tai kelia daug naujų klausimų, nes vyro ir moters, vaikų ir visų ateities kartų gerovė bei visavertis funkcionavimas priklauso nuo valstybės ir nevyriausybinių institucijų palankios aplinkos šeimai užtikrinimo, sukurtos teisinės ir socialinės bazės plėtojimo bei jos tobulinimo. Valstybės gebėjimas nuosekliai formuoti, įgyvendinti ir koordinuoti šeimos politiką visuomenėje visais lygmenimis apibūdina savalaikių teisės aktų būtinybę. Vyriausybės pastangos saugant darnią šeimą (didėjantys santuokų ir mažėjantys ištuokų skaičiai) prisideda prie jos stabilumo (socialinių ir psichologinių poreikių tenkinimas), rodo valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo svarbą. Tik formuojant teigiamą visuomenės požiūrį į šeimą (kultūros, vaikų ugdymo, švietimo, užimtumo ir kitose aktualiose srityse) išryškės ne tik šeimos vertybių (pagarba, stiprėjantys ryšiai tarp šeimos narių) augimas, bet ir šeimos institutų stiprėjimas, būtinų socialinių paslaugų infrastruktūros tinklo tobulinimas ir jo teikiamų paslaugų prieinamumas, efektyvumas bei kokybiškumas. Ypatingą vaidmenį šioje dalyje atlieka institucijos, atsakingos už šeimos politikos įgyvendinimą.

Temos naujumas. Šeimos politika kaip atskira politikos rūšis negali funkcionuoti. Ji yra neatsiejamai susijusi su šalies ekonomika, finansinėmis paskatomis, socialinėmis ir kitomis garantijomis šeimai. Galimai svarbu, kad šeimos institutas bet kurioje valstybėje būtų stiprinamas nuosekliai ir šeima visuomenėje būtų gerbiama (propaguojamos ne tik individualios saviraiškos formos, karjera, bet ir savimonės ugdymas). Todėl šeimos politikos pagalba galima modeliuoti valstybės išsikeltus tikslus dėl demografinių tikslų įgyvendinimo (pvz., siekiant didinti gimstamumą), t. y. kokių konkrečių veiksnių valstybei reikia imtis, kad šeimos politikos rezultatas prilygtų išsikeltam tikslui (Jančaitytė, 2011). Todėl Lietuvoje nepriklausomai nuo politinės valdžios darbo kadencijomis kuriasi „Šeimos institutai“. Jie savo veikla ir siekiais atstovauja šeimų interesus tiek valstybės, tiek vietiniu lygmenimis.

Mokslinis pagrindimas. Užsienio autoriai, nagrinėdami šeimos politiką, tai atskleidė moksliniuose darbuose ir publikacijose. Tikslinga pateikti autorius, plačiausiai nagrinėjančius šeimos politikos sąvokos apibrėžimą, modelius, priemones ir kitus pagrindinius šios politikos aspektus, tai: D. North'as (1990), R. C. Barnett'as (1999), O. Thévenon'as (2011), Ž. V. Kravčenko (2012) ir kt. ES lygmeniu būtų galima paminėti C. Chapman'o (2011) Briuselyje pristatytą pamatinį regionų komisijos pranešimą dėl politinių rekomendacijų įgyvendinant „Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi planą. Europos socialinės ir teritorinės sanglaudos bendrąją programą“. Viena iš naujausių mūsų valstybėje publikacijų šeimos politikos klausimu yra Jančaitytės (2011), Česnuitytės (2015) ir Kavoliūnaitės-Ragauskienės (2017) daktaro disertacijos. Jose analizuojama šeimos politikos samprata, formavimas Lietuvoje bei visuomenės dalyvavimas formuojant šią politiką mūsų valstybėje. Moksliniuose straipsniuose ar mokslo studijose, kurių autoriai yra Kavoliūnaitė-Ragauskienė, Mačernytė-Panomariovienė & Petrylaitė (2013), Vyšniauskienė & Brazienė (2017), Stankūnaitė (2018), Senkuvienė (2018), Grigužauskaitė & Skučienė (2019), Jasilionis & Stankūnaitė (2019) taip pat analizuojami šeimos teisės į apsaugą probleminiai aspektai,

ižvelgiama teisinio šeimos apibrėžimo problematika bei akcentuojama valstybės pareiga užtikrinti šeimos, motinystės, tėvystės ir vaikystės apsaugą, atsižvelgiant į darbo ir šeimos derinimą. Tai patvirtina ir KTU mokslininkų Lietuvos HSM duomenų archyve (LiDA) (2013, 2015 & 2016) pateikti tyrimai socialinės politikos srityje, neatsiejamai integruoti su šeimos politikos įgyvendinimu savivaldybių lygiu (tiriama subjektyvi gyventojų nuomonė), kai atlikti tyrimai apima visuomenei ypač aktualias sritis (šeimos, darbo ir lyčių vaidmenų derinimą). Neatsiejamas nuo šeimos politikos priemonių efektyvumo, prieinamumo, šeimų stabilumo ir galimo poveikio gimstamumui, skurdo ir socialinės atskirties reiškinių egzistavimo šalyje, lyginant su užsienio šalių valstybėmis (Estija, Danija, Slovėnija, Prancūzija ar Suomija), plėtos numatymas įgyvendinant strateginių dokumentų formuojamus šeimos politikos tikslus atskleidžia ir priemonių kompleksiskumą, finansines paskatas ir paslaugas šeimai. Todėl apibendrinant mokslinį pagrindimą galima suformuoti prielaidą, kad šeimos gerovė priklauso nuo to, ką šeimai gali suteikti valstybė, valstybės ir savivaldybės institucijos (jos labai svarbios formuojant šeimos politiką), nevyriausybinių / šeimų organizacijos (iš kurių galima net minimali pagalba šeimai kad ir visuomeniniais pagrindais) ir su šeimomis dirbančios / globojančios šeimas organizacijos (dienos užimtumo centrai, nakvynės namai, labdaros ir paramos fondai). Nors atlikti tyrimai, jų sklaida visuomenei pateikia ir negatyvias šeimos funkcionavimo sritis (ne santuokoje gimę vaikai, išsituokusios šeimos, netolygus vyrų ir moterų pareigų pasiskirstymas auklėjant vaikus, kai siekiama karjeros galimybių ir pan.), tačiau tyrimų išvadose nenusakoma, kokia kryptimi valstybė turi įgyvendinti šeimos politiką.

Projekto problema – kaip įgyvendinama Raseinių rajono savivaldybėje Lietuvos šeimos politika?

Projekto objektas – šeimos politika.

Projekto tikslas – išnagrinėti šeimos politikos įgyvendinimą ir koordinavimą visuomenėje.

Projekto uždaviniai:

1. išanalizuoti šeimos politikos teorinius pagrindus;
2. identifikuoti teisines nuostatas, reguliuojančias šeimos politiką;
3. išanalizuoti šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje priemones ir ypatumus.

Projekte taikyti tyrimo metodai: antrinė apklausos duomenų, pirminė respondentų, lyginamoji, kokybinė turinio, žiniasklaidos pranešimų, mokslinės literatūros, teisinių dokumentų, aprašomoji ir statistinių duomenų analizės. Taikant mokslinės literatūros analizę išnagrinėta šeimos politikos samprata teoriniu aspektu bei pagrindiniai bruožai gerovės valstybės modelių kontekste. Panaudojant teisinių dokumentų analizę išanalizuota šeimos politiką reguliuojanti teisinė bazė bei identifikuojami šeimos politikos įgyvendinimo principai ir taikomos priemonės. Pasitelktus aprašomąją ir statistinę duomenų analizes yra išnagrinėti antrinės ir pirminės respondentų apklausos duomenys. Žiniasklaidos pranešimai pagrindžia šeimos politikos būtinybę ir visuomenės domėjimąsi šia politika. Ataskaitos, studijos, apklausos ir tyrimai leido vykdyti ir atlikti lyginamą analizę (tiek statistinės informacijos ir jos tendencijos pokyčių, tiek apklausos rezultatų).

Projekto struktūra. Magistro baigiamąjį projektą sudaro: įvadas, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, lentelių, paveikslų ir priedų sąrašai, santrumpų ir terminų sąrašas, trys skyriai, išvados ir rekomendacijos, 63 mokslinės literatūros, 62 teisės aktai ir kiti informacijos šaltiniai. Darbo apimtis – 103 puslapiai.

Pirmajame skyriuje, remiantis moksliniuose darbuose pateikta informacija yra aptariami teoriniai šeimos politikos aspektai ir pagrindiniai gerovės valstybės modeliai. *Antrajame skyriuje* nagrinėjama teisinė bazė tarptautiniu ir nacionaliniu lygiais, atskleidžiamas šeimos politikos formavimas, apžvelgiama dabartinė situacija šalyje ir savivaldybėje. Visais lygiais akcentuojama institucinės sistemos funkcionavimo svarba. *Trečiajame skyriuje* pristatoma tyrimo metodologija ir tyrimo metodai, aptariami ir išanalizuojami kokybiniai-kiekybiniai duomenys. Susistemintus gautus rezultatus (pirminė ir antrinė apklausa), įvertinus esamą situaciją, teikiamos rekomendacijos kaip efektyviau vykdyti pokyčius įgyvendinant šeimos politiką savivaldybių lygiu.

2016 m. MBP autorius yra pateikęs straipsnį „Raseinių rajono savivaldybės administravimo darbų optimizavimo ir vizualizacijos veiksmingumas“ publikacijai Marijampolės kolegijos mokslo leidinyje „HOMO-COCIETAS-TECHNOLOGIAE“ ISSN-2029-9737 Nr. 1 (5).

1. Šeimos politikos koncepcijos teoriniai aspektai

Siekiant apibūdinti šeimos politiką teoriniu aspektu yra svarbu išanalizuoti bei teoriškai pagrįsti šeimos politikos bruožus, funkcionavimo principus. Todėl šiame skyriuje, remiantis užsienio ir Lietuvos tyrėjų mokslinėmis publikacijomis bei atliktais tyrimais, bus analizuojama ne tik šeimos samprata, bet ir jos kintantis vaidmuo formuojant šeimos politiką, akcentuojant šios politikos sąsajas su gerovės valstybių modeliais. Poskyriuose bus siekiama išryškinti institucionalizacijos funkcionavimo svarbą šeimai per adekvačią socialinei, ekonominei ar kultūrinei aplinkai palankių sąlygų formavimosi būtinumą.

1.1. Šeimos politikos samprata ir jos funkcionavimas

Išanalizuoti šeimos sampratą teoriniu aspektu ir pateikti visuomenei aiškų jos apibrėžimą dabartiniu laikotarpiu yra sudėtinga. Dešimtmečiais visuomenėje kyla diskusijos dėl šeimos sąvokos sukonkretinimo ir į šias diskusijas yra įtraukiama vis daugiau jos dalyvių (nuo sociologų, politologų, demografų iki teisininkų) (Česnutyte, 2012). Tikslinga pažymėti, kad šeima, kaip viena iš svarbiausių gyvenimo vertybių (žr. 2 priedą), išlieka aktuali iki šių dienų net pasauliniu lygiu. Dėl svarbiausių gyvenimo vertybių atskleidimo ketvirtosios bangos tyrimo laikotarpiu Pasaulio vertybių tyrime dalyvavo 66 valstybės ir visuose šešiuose klasteriuose šeimos suvokimas užėmė pirmąją vietą, nors tyrime dalyvavusių valstybių respondentų nuomonės išsiskyrė dėl religijos, laisvalaikio, darbo ir politikos svarbos suvokimo. Nors mokslinėse publikacijose (Jančaitytė, 2011; Vyšniauskienė & Brazienė, 2017; Grižauskaitė & Skučienė, 2019) galima surasti šeimos sampratos raidą, šeimos, kaip socialinio vieneto veikimą pagal tam tikras formalias ir neformalias taisykles, neišvengiamai išryškėja ir prieštarų, apibrėžiančių sąvoką šeima.

Jei išsamesnį šeimos apibūdinimą galime surasti Lietuvių kalbos žodyne, kur „*šeima* – visuomenės ląstelė (maža socialinė grupė), svarbiausia asmeninės buities organizavimo forma, pagrįsta santuokos sąjunga ir giminystės ryšiais“, tai susistemintos kalbininkų sąvokos pateikimas visuomenei nusako, kad šeima viena, kaip nepriklausomas institutas, negali egzistuoti. Juk demografinės elgsenos apraiškos (šeimos nestabilumas dėl migracijos proceso, santuokos sąjungos suirimas, gyvenimas nesusituokus, vaikų gimdymo atidėjimas ir kt.) ir pokyčiai lanksčioje industrinėje visuomenėje neišvengiamai vyksta transformuojantis branduolinei šeimai į išplėstinę šeimą (žr. 3 priedą). Jei branduolinėje šeimoje, kai vyras ir žmona santuokos pagrindu įteisino savo ryšį ir tapo lygiaverčiais partneriais bei jų vaikai yra neatsiejama jų gyvenimo / prisirišimo dalelytė, tai išplėstinėje šeimoje tarp šeimos narių yra juntamas tampresnis tarpusavio ryšys (R. M. Berns, 2010). Skyrybos, skaudus ir netikėtas artimojo netekimas neišvengiamai suformuoja nepilnos šeimos / vienišos poros atsiradimą, nes šiuolaikinės šeimos tikrai išgyvena sudėtingus laikotarpius (mažėjant santuokų įregistravimo faktams išryškėja gyvenimas nesusituokus). Todėl ekspertai pripažįsta, kad šeimų negalima skirstyti į „sveikas“ ir „nesveikas“, nes finansinės paramos skyrimo atveju objektais tampa „vaikai“, nepriklausomai kokiose šeimose jie gyvena. Pastarųjų dešimtmečių tyrimai nusako, kad santuokos vaidmuo mažėja ir išryškėja „*santuoka šalių susitarimu*“ (angl. *consensus marriage*), „*tariamoji santuoka*“ (angl. *quasi-marriage*), „*bandomoji santuoka*“ (angl. *trial marriage*), „*kohabilitacija*“ (angl. *cohabitation*) (Kanopkienė, Mikulionienė & Česnutyte, 2015). Todėl valstybė turi gerbti ir atitinkamai reaguoti į savo piliečių pasirinkimą ir formuoti taip šeimos politiką, kad ji aprėptų visas šeimas. Tradicinei šeimai valstybių inicijuojamos ir nuosekliai

įgyvendinamas šeimai palankių priemonių kūrimas (nuo būsto, finansinės paramos iki socialinio kapitalo, kuriuo naudojasi asmuo / šeima formavimosi ir jo poveikio šeimos ir bendruomenės santykiams stiprinimo) įrodo šeimos politikos sampratos funkcionavimo svarbą. Diskusijos, kas yra šeima kaip šeimos politikos objektas, akcentuoja valstybės pareigą užtikrinti šeimos, motinystės, tėvystės ir vaikystės apsaugą, būtinybę paisyti šeimos interesus, matant šeimą kaip visumą ir formuoti prioritetingas šeimai palankios politikos kryptis. Galimai todėl Česnuitytė, Kanopkienė & Mikulionienė (2014, 2015) analizuodamos demografinių procesų (santuokų, gimstamumo, ištuokų) tendencijas ir lygindamos šeimos transformacijos eigą bei gyventojų šeimyninę sudėtį pagal namų ūkio struktūros pokyčius aptaria gyvenimo senėjimo mastą ir vykstančio proceso poveikį šeimos institutui. Česnuitytė ir kt. (2014, p. 39) cituodamos Harris'ą (2008) pastebi, kad šeimos modelių įvairovė iš esmės nulemia dvi pagrindinės priežastys. Tai: 1) objektyviai egzistuojančio šeimyninio gyvenimo įvairovė (atsispinti per statistinius tyrimus ir socialinius tyrimus) ir 2) šeimyninio gyvenimo modelių interpretacijos (kyla iš skirtingų požiūrių į esamus šeimos modelius ir kartais būna prieštaringi). Šeimos diskursai, kilę teismo salėse, paramos grupėse, slaugos namuose ar kitose vietose sukuria šeimos modelių įvairovę dėl šeimos narių, socialinių darbuotojų, teisėjų ir kitų asmenų sprendžiamos situacijos suvokimo ir interpretavimo skirtingai (pagal tikslus, vertybes, apibūdinimus ir kt.). Todėl skirtingi požymiai tyrėjus verčia ieškoti pagrindimo ir motyvų kas gali praktikoje sujungti šeimos narius ir juos atskirti nuo ne šeimos narių (ten pat).

Šeimos politikos klausimams persipinant su kitomis politikos sritimis (sveikatos, švietimo, teisės, finansų ir kt.) tampa svarbu, kad santykis tarp šių politikos sričių būtų ne tik abipusis, bet ir pripažintas. Todėl disertacijos „Šeimos politikos formavimas Lietuvoje“ autorė Jančaitytė (2011), sistemindama Hantrais ir Letablier (1996) analizuojamą šeimos politiką Europos valstybėse, nagrinėjo šeimos sampratą per šiuos požiūrius: statistinį, institucinį, viešosios politikos ir sociologinį (žr. 1 pav.).

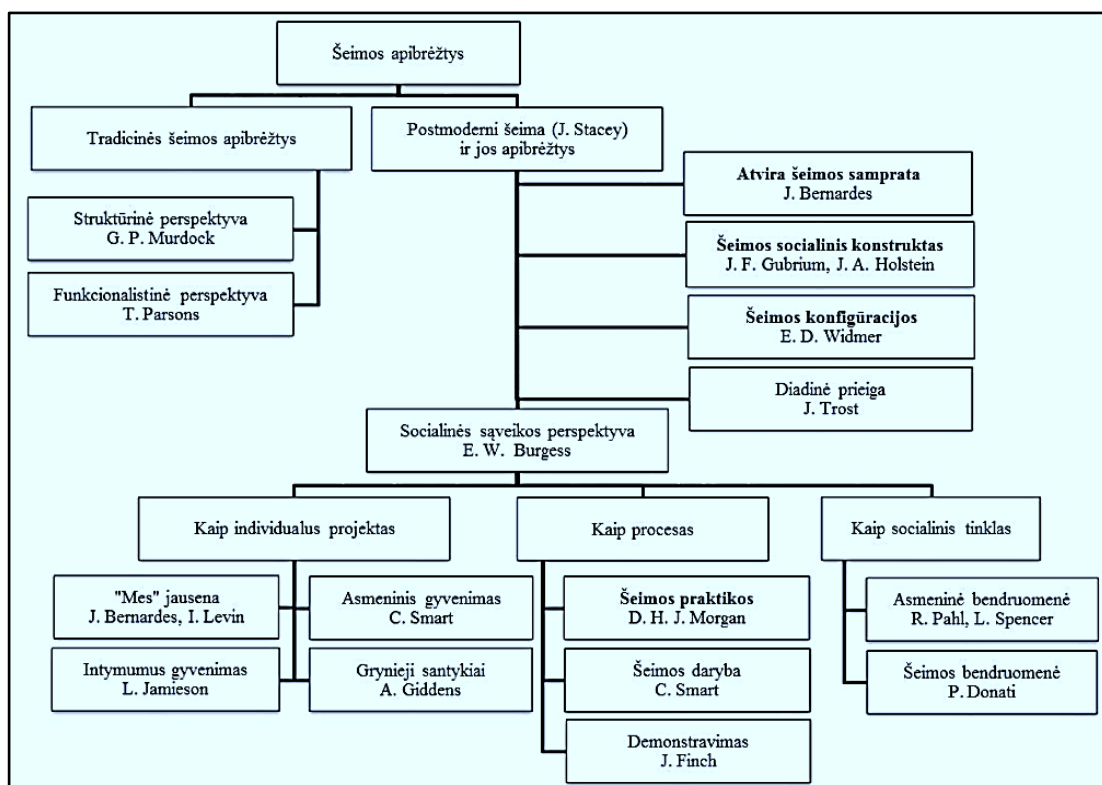

1 pav. Šeimos samprata (Jančaitytė, 2013)

Jei statistiniame šeimos sampratos požiūryje pagal Jančaitytę (2011) galime išigilinti į statistinius faktus apie namų ūkius ir juose apibūdinamą šeimos branduolį, tai instituciniame požiūryje išryškėja santykiai tarp valstybės ir šeimos, nusakantys ne tik teises bei pareigas, bet ir atsakomybę.

Individualių šeimos narių teisių gynimas įgalina šeimos, kaip instituto, stiprinimą ir išsaugojimą, neatsiejamai susijusį su sociologiniu požiūriu (šeimos formų įvairovės).

Demokratiškėjant visuomenei, kinta ir viešosios politikos požiūrio į šeimos sampratą svarba (Raipa, Smalskys, Giedraitytė & Nefas, 2016). Konstitucinis valstybės įsipareigojimas per interesų derinimo principą *inter alia* nusako, kad įstatymuose nustatytos savivaldos institucijų funkcijos ir kompetencijos įgalina vietos valdžios institucijas ne tik neignoruoti pagrįstų bendruomenės interesų, bet ir per veiksmų koordinavimą siekti savivaldos lygmenyje reikšmingų socialinių pokyčių, neatsiejamai pasireiškiančių nepriklausomos valstybės egzistavime. Visuomenės tobulėjimo požymiai turi įtakos šeimos sampratos formavimuisi ir vietos (teritorinė) savivalda šeimų gyvenime pateikia individų kultūros, vystymosi, efektyvių santykių tarp atskirų visuomenės grupių su kintančia aplinka įgyvendinimą. Plačiuoju požiūriu išryškėja žmonių bendruomenė (socialinė organizacija, žmonių santalka), kuri tvarko dalį visuomenės bendrųjų reikalų. Siauruoju požiūriu – tai visuma specialių organizacijų (institūtų), kurie vykdo valstybės veiklą tam tikroje teritorijos dalyje ir taip kryptingai motyvuoja toje teritorijoje gyvenančius žmones (šeimas, pavienius asmenis) bei socialines grupes savivaldybėje įgyvendinti valstybės įteisintus įsipareigojimus šeimai. Būtent todėl šeimos politikos samprata skirtingų autorių gali būti apibrėžiama pagal skirtingus kriterijus (požiūrius) (žr. 2 pav.). Česnuitytė daktaro disertacijoje „Lietuvos šeima: sampratos ir praktikos“ nagrinėdama mokslinę literatūrą pavaizdavo šeimos apibrėžčių tipus ir nusakė, kad „šeima gali būti apibrėžta daugeliu būdų ir gali turėti įvairių konfigūracijų, kurios dar ir istoriškai kinta“ (2015, p. 25-26).

2 pav. Šeimos apibrėžčių schema: tipai ir pagrindiniai autoriai (Česnuitytė, 2015)

Tikslinga pastebėti ir tai, kad kiekviena valstybė turi savo požiūrį į šeimą (žr. 2 priedą), kaip ir pasaulyje neišvengiamai vykstantis globalizacijos procesas (veikia ne tik skirtingas gyventojų

grupės, regionus, bet ir šalis). Nors globalizacijos formos gali būti įvairios (ekonominė, kultūrinė, mokslo ar politinė) – visos jos yra susijusios su žmonių gerove ir nesant „pasyvių“ socialinės apsaugos priemonių (pvz., gebėjimų palaikymas pasirūpinti savimi ar šeimos nariais buityje, gražinimas bedarbių į darbo rinką ir pan.) išryškina visuomenėje socialinės rizikos asmenų problemas (skurdą, socialinę atskirtį, ir kt.) (Bernotas & Guogis, 2006). Kad šeimos sąvoka per visą Europos Žmogaus Teisių Teismo gyvavimo laikotarpį kito ir buvo plėtojama atsižvelgiant į visuomenėje vykstančius pokyčius, tai knygoje „Teisė į privatų gyvenimą“ pastebi ir jos autorė Meškauskaitė (2015, p. 54), išryškindama teisę į šeimos gyvenimo gerbimą ir akcentuodama valstybių pareigą susilaikyti nuo neteisėto kišimosi į asmens šeimyninį gyvenimą. Tai paveikia ir šeimos stabilumo išsaugojimą ir nusako, kad šeimos politika yra susieta su kitomis politikos sritimis (viešosios, saugumo, teisės, sveikatos, švietimo, kultūros ir kt.), išryškina darnaus vystymosi svarbą. Ivanauskaitė (2012), analizuodama darnaus vystymosi koncepciją, jos reikšmę bei demografinių veiksnių poveikį šiam procesui, pastebėjo, kad išsivysčiusios šalys žodį „darnus“ siejo su socialinių santykių gerinimu, aplinkosauga ir neigiamo žmogaus veiklos poveikio gamtai šalinimu. Tuo tarpu besivystančios šalys, norėdamos išryškinti gyvenimo kokybės gerinimą ir augančią ekonomiką akcentavo žodį – „vystymasis“ (ten pat).

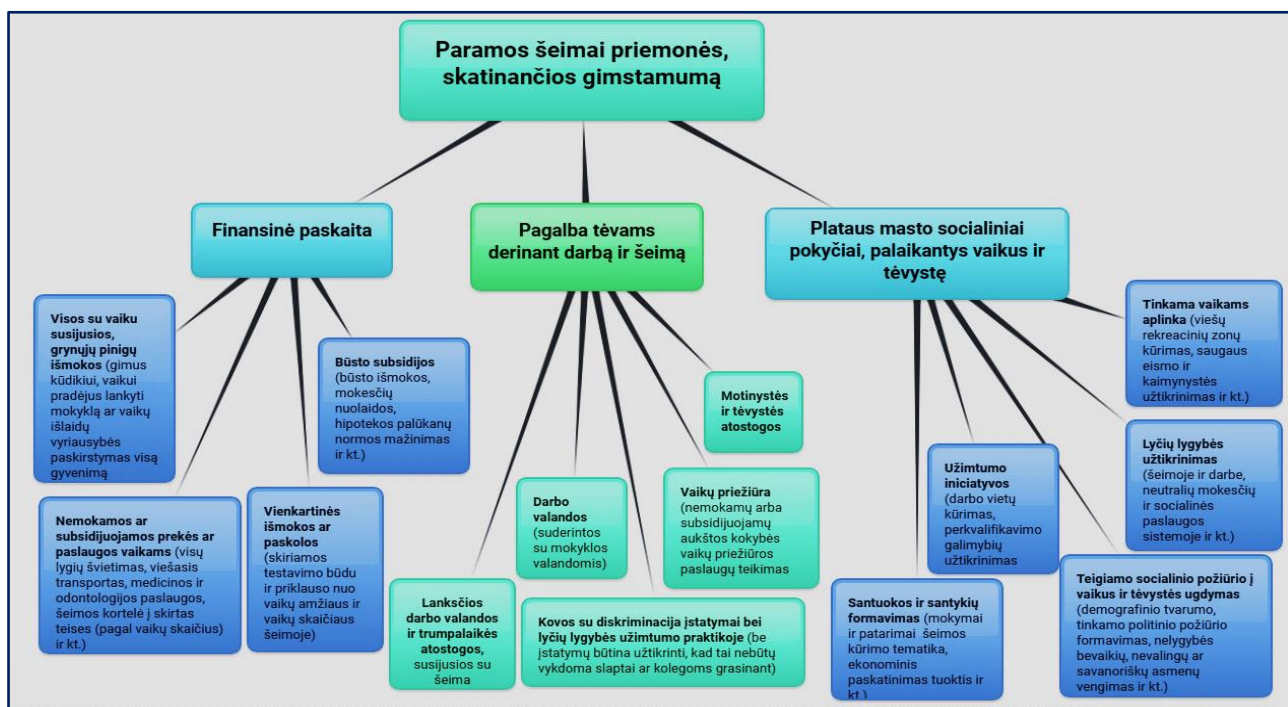
1.2. Šeimos politikos įgyvendinimo principai ir priemonės

Stiprėjant valstybėms ir informacijai tampant vis labiau prieinamesnei platesniam visuomenės ratui, išryškėja valstybių strategijos bei galimas poveikio numatymas panaudojant ir racionaliau valdant turimus išteklius. Nepriklausomai nuo to, kokia yra šeimos politikos samprata ar valstybės statusas, šalių vyriausybių veiksmai šeimos politikos srityje turėtų būti orientuojami į adekvacius pokyčius šeimose ir tai turi būti siejama su šeimos gerovės kūrimo puoselėjimu (finansinės paramos šeimai skyrimu, santuokos ir santykių šeimoje stiprinimu, lankstesnėmis užimtumo formomis, mokesčių lengvatomis ir pan.). Nors šeimos politikos bruožai gerovės valstybių modelių kontekste sudarė unikalias ir analogų neturinčias sąlygas formuoti naujiems socialinės gerovės modeliams, pagrindiniai motyvai, įgyvendinant šeimos politiką, valstybėse išlieka aktualūs iki šių dienų (žr. 3 pav. Lietuvos valstybės atvejis).

Didinti gimstamumą	• Siekiama prisidėti prie demografinės krizės sprendimo
Mažinti emigraciją	• Siekiama žmones išlaikyti Lietuvoje sudarant jiems geresnes sąlygas čia kurti šeimas
Didinti šeimų stabilumą	• Siekiama stiprinti šeimų gebėjimus spręsti iškilusius sunkumus ir taip mažinti aukštą skyrybų skaičių
Mažinti skurdą ir socialinę atskirtį	• Siekiama sumažinti šeimų, gyvenančių žemiau skurdo ribos ar socialinėje atskirtyje, kiekį

3 pav. Pagrindiniai Lietuvos šeimos politikos tikslai (sudaryta autoriaus, remiantis Finansinių paskatų ir paslaugų jaunoms ar vaikus auginančioms šeimoms plėtros galimybių analizės tyrimu, 2018)

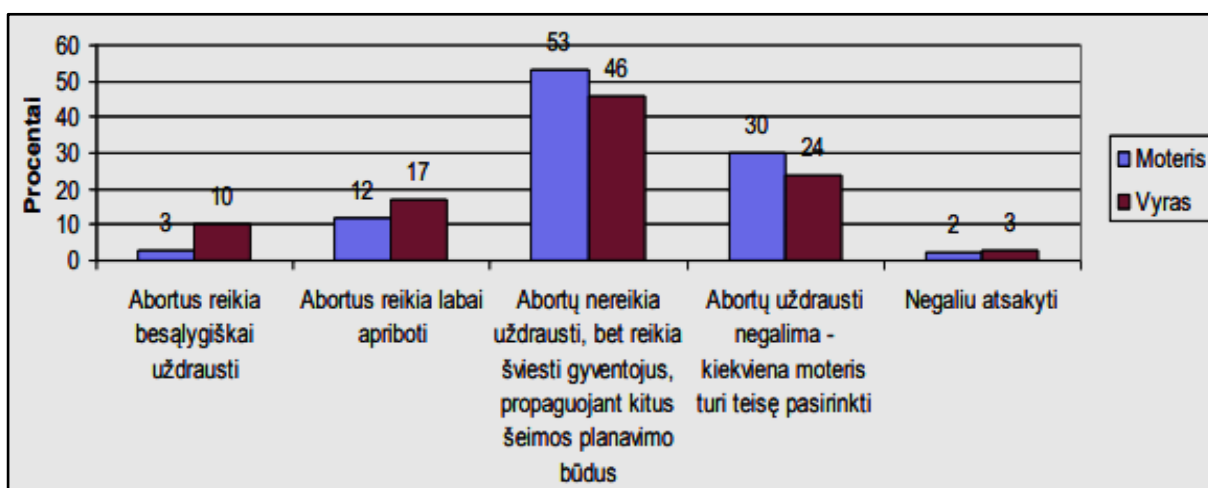
„Valdžia visada naudojasi žinovais ir ekspertais“ – genealų posakį pateikia Parson‘as (2001), perteikdamas sistemintą Kelly (1963) mintį. Tai patvirtina, kad bet kurios srities politika yra įgyvendinama taikant įvairias priemones, kurios gali ne tik sudaryti palankias sąlygas kurti šeimą, bet ir gali palengvinti pačios šeimos funkcionavimą taip išsaugant šeimos stabilumą. McDonald‘as (2002) mano, kad visuomenė, kurioje yra labai mažas vaisingumas ir gimstamumas, aukštas nedarbo lygis tarp jaunų žmonių ar netolygiai pasiskirsčiusi lyčių lygybė įvairiuose socialiniuose institutuose, orientuotuose į šeimą ar į individą (švietimas, darbo rinka ir kt.), būtina taikyti tokias paramos šeimai priemones (žr. 4 pav.). Paramos šeimai suskirstymas į tris pagrindines kategorijas nusako, kad valstybėse taikomos galimo poveikio šeimai priemonės yra kompleksiškos ir vaikų turėjimas šeimose priklauso nuo valstybės socialinio, ekonominio ar kultūrinio išsivystymo, teisės bazės šeimos srityje sureguliuavimo. Jančaitytė (2011, p. 110-111), daktaro disertacijoje pateikdama tyrimo rezultatus apie respondentų požiūrį į priežastis, apsisprendžiančias norą turėti vaikų, atskleidžia tyrimo rezultatų tendenciją, kad *finansinė parama šeimai, šeimos galimybė derinti darbą ir šeimos įsipareigojimus* – esminės veiksmų kryptys, į kurias turėtų orientuotis mūsų vyriausybė.

4 pav. Paramos šeimai priemonės dėl gimstamumo skatinimo (sudaryta autoriaus, remiantis McDonald‘as, 2002)

Nusakyti, kurios šeimos politikos įgyvendinimo priemonės yra reikšmingos, o kurios galimai pagrindinės, kad šeima planuotą turėti daugiau vaikų, yra sudėtinga, nes tai priemonių kompleksas, sąlygojantis ne tik vienų šeimos sąlygų (pvz., nuolatinis užimtumas ir stabilios šeimos pajamos) veikimą su kitomis šeimos sąlygomis (pvz., sveikatos problemos (persileidimas ar nevaisingumas) ir noras įsivaikinti vaiką), bet ir vaidmenų pasiskirstymą šeimoje (žr. 3 priedą). Nors 78 proc. dalis Lietuvos šeimų, dalyvavusių tyrime nurodė, kad šeimoje „pinigus uždirba abu sutuoktiniai“, „maisto gaminimas“ ir „būsto“ tvarkymas daugiau nei pusė šeimų, dalyvavusių tyrime, priklauso moteriai, nes tik du penktadaliai tyrime dalyvavusių šeimų pareigas / vaidmenis šeimoje dalijasi per pusę. Analogiškai ir vaiko priežiūros (nuo vaikų maitinimosi iki pagalbos ruošiant pamokas,

slaugant ar sergant) darbai šeimoje, kurie taip pat atitenka moteriai, ir šie pokyčiai dėl vaidmenų šeimoje per pastaruosius 23 metus nėra ryškūs (tyrimo atskaitoje buvo lyginami 1994, 2000, 2009, 2014 ir 2017 m. duomenys) (Vyrų ir moterų padėties skirtumai Lietuvoje, 2017, p. 53). Išlieka tendencija lyčių lygybės užtikrinime, kad atsakomybe už šeimos našta įvairiose gyvenimo situacijoje turintys tiek vyrai, tiek moterys dalinsis tarpusavyje ir vienodai dalyvaus šeimos planavimo bei vaikų priežiūroje. Šią darbo autoriaus nuomonę pagrindžia Viešosios nuomonės ir rinkos tyrimų kompanijos „Factus“ bei šalies socialinės apsaugos ir darbo ministerijos [SADM] (žr. 5 priedą) (2017) inicijuotas tyrimas apie skirtingus šeimos gyvenimo aspektus („pilnų šeimų nariai dažniau jaučiasi realizuojantys save (51 proc.), nei šeimų, kurias sudaro vienas iš tėvų (35 proc.) nariai“, „šeimų, kuriose vaikus augina tik vienas iš tėvų, nariai (59 proc.) dažniau nei pilnų šeimų (50 proc.) nariai sutiko, jog moterys, gyvenančios su vyrais, turi geresnę finansinę padėtį“, „vyras privalo būti pagrindinis šeimos maitintojas ir tam teiginiui pritaria pilnos (38 proc.) nei nepilnos (30 proc.) šeimos) ir kt.). Šeimų stabilumas priklauso ir nuo švietėjiško požiūrio, kai galimi kiti šeimos gausėjimo planavimo būdai bei taikomos priemonės. Todėl pasisakymai už abortų draudimą ar ribojimą yra keletą kartų mažesni nei pasisakančių prieš, nors 30 proc. moterų, dalyvavusių tyrime atveju buvo liberalios ir pritarė moters teisei pasirinkti į galimus abortus, o trečdalis vyrų, dalyvavusių tyrime, pasakė prieš besąlygišką abortų draudimą (žr. 5 pav.).

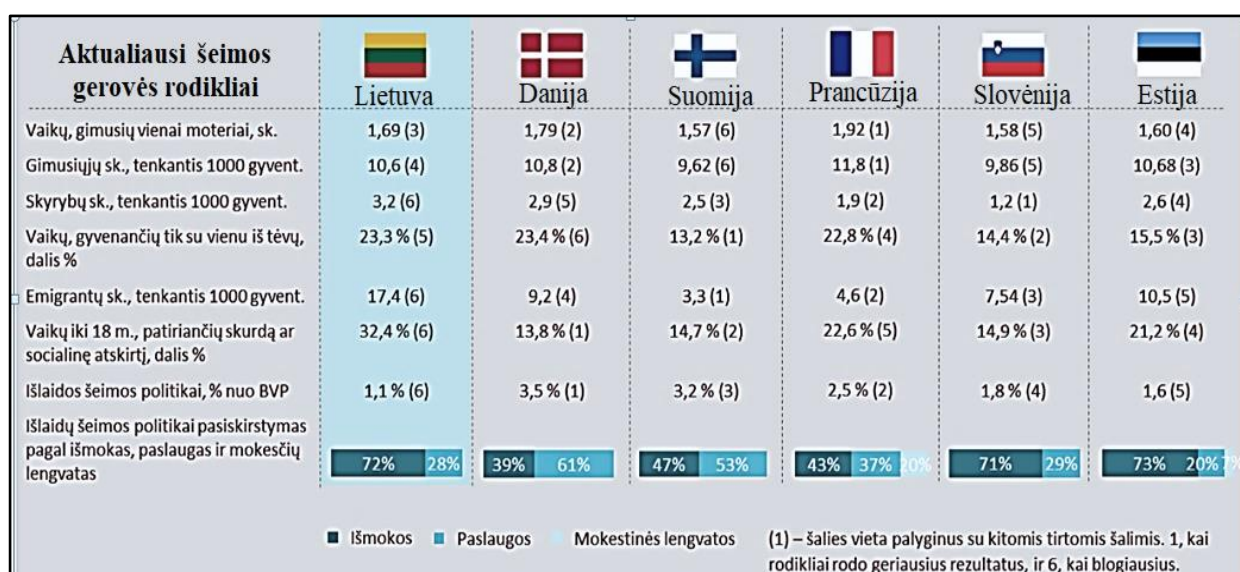

5 pav. Požiūris į abortus (Moterys ir vyrai Lietuvos visuomenėje. Moterų ir vyrų padėties pokyčių visose srityse išplėstinis lyginamasis poveikio vertinimas: poveikio vertinimo ataskaita, 2014)

Tokių vyrų pasirinkimą sąlygojo patriarchališkos nuostatos (realus ir pagrįstas vyrų siekis dalyvauti abiem partneriams priimant svarbius sprendimus ir šeimos, kaip pamatinės vertybės, įvardijimas vyrų tarpe) (2014, p. 74). Be to, pilna šeima gali realizuoti save kaip asmenybę (įgyvendinti savo norus ir svajones) (51 proc.) ir yra rami bei užtikrinta dėl savo ateities (26 proc.), kai tuo tarpu vienišo tėvo / motinos savęs realizavimas, kaip asmenybės ir ramumas bei užtikrintumas dėl ateities nusako ribotas galimybes ir neužtikrintumą (atitinkamai 35 proc. ir 14 proc. tyrime dalyvavusių respondentų pagal šeimos padėties skirtumus).

Atliktas tyrimas (2014) taip pat atskleidė, kad daugiau moterų nei vyrų gyvena vieno asmens namų ūkyje ir tokiu būdu moterys balansuoja ties skurdo riba (reikalingos priemonės, įgalinčios derinti darbą ir rūpinimąsi vaikais). Pokyčiai statistiniuose rodikliuose (žr. 6 priedą) ir valstybės situacijos lyginimas su kitomis gerosios praktikos ES šalimis (žr. 6 pav.) nusako šeimos politikos instrumentų

suderinamumą (pvz. valstybės skiriamos išlaidos socialinei apsaugai (neatsiejamai ir šeimos politikai), t. y. ar sumažėjo socialinės rizikos šeimų skaičius dėl išmokų šeimai ir (arba) vaikų skyrimo; ar jaunų žmonių įsitvirtinimas darbo rinkoje sumažino emigraciją ir kt.). Galimas negatyvus reiškinys – dėl socialinės sistemos apkrautumo (didėjant finansinėms paskatoms ir paslaugoms) ir neišvengiamo visuomenės senėjimo, turėtų atsirasti nepakeliamas spaudimas pensijų, sveikatos priežiūros bei socialinės gerovės sistemoms. Šią tendenciją nusako ir tai, kad Vyriausybės ir visuomenės požiūriai susiduria ne tik su specifinėmis paramos šeimai politikos (šeimos politikos) plėtros priemonėmis, bet priklauso ir nuo realių valstybių galimybių (skiriasi ne tik išlaidos šeimos politikai, bet ir išlaidų šeimos politikai paskirstymas pagal išmokas, paslaugas ir mokesčių lengvatas) (žr. 6 pav.). Nors šeimų stabilumo srityje itin geri rodikliai yra Slovėnijoje (mažas skyrybų skaičius, tenkantis 1000 gyventojų), gimstamumo skatinimą veikia Lietuvoje šeimai taikomos priemonės, įteisintos įstatyminėje bazėje, apie kurias bus detaliau aprašoma 2 skyriuje.

6 pav. Lietuvos svarbiausių, su šeimos politika susijusių rodiklių, palyginimas su gerosios praktikos ES šalimis (Danija, Suomija, Prancūzija, Slovėnija ir Estija) (sudaryta darbo autoriaus pagal SADM & UAB „Civita“, 2018)

Kur Baltijos valstybėse skiriamas didžiausias dėmesys darbuotojams, turintiems mažamečius vaikus? Ar palankios darbo sąlygos tėvams, augintiems vaikus iki trejų metų, Baltijos valstybėse? – į šiuos ir kitus klausimus pagal McDonald'as (2002) paramos priemonių šeimai skirstymo veiksmų kryptis (žr. 4 pav.) bus siekiama surasti atsakymus išsamiai analizuojant Senkuvienės (2018) ir Grižauskaitės & Skučienės (2019) mokslines publikacijas. Tikslinga pastebėti, jog ši mokslinė literatūra yra viena iš naujausių visuomenei pateikiamų publikacijų, skiriamų šeimos politikos tikslų įgyvendinimo apžvalgai.

Mokslinio straipsnio autorės Senkuvienės (2018) analizuojamas laikotarpis (1989-2016 m.) yra pakankamai nemažas laiko tarpas (akcentuojamas šeimos politikos dvidešimtmetis), todėl publikacijoje pateikiama demografinė situacija (ikimokyklinio ugdymo įstaigų ir juos lankančių auklėtinių skaičius pagal vietas 2012-2016 m.), finansinė statistika mln. litų (2008-2012 m., nors valiuta nuo 2014 m. yra euras) ir pasigendama naujausios (bent 2015 ar 2016 m.) statistinės

informacijos apie nepasiturinčių asmenų rėmimą (kiek padidėjo / sumažėjo, kokios tendencijos įveikus finansų krizę ir pan.). Nors pirmajame moksliniame straipsnyje (Senkuvienė, 2018) pateikė net aštuonių Lietuvos mokslininkų (Baublytės, Jančaitytės, Jasilionienės, Kavoliūnaitės-Ragauskienės Maslauskaitės, Reigardienės, Stankūnienės, Tereškino) nagrinėjamų tyrimų šeimos politikos aspektuose (visuomenės dalyvavimas formuojant šeimos politiką, šeimos politikos įtaka gimstamumui, lyčių lygybė, darbo ir šeimos derinimas, gimstamumas) apžvalgą, jų nusakyti realią situaciją šalyje yra per maža (pateikiamas tik bendras šeimos politikos paveikslas). Tai pastebi ir autorė, įvardindama mokslinių tyrimų analizės trūkumą (nėra nuoseklumo siekiant efekto formuojant šeimos politiką, pasigendama stabilumo, apčiuopiamas kai kurių paslaugų šeimoms ribotumas ir kt.). Bet reikia pažymėti ir tai, kad Senkuvienė (2018) nuosekliai perteikė pačias svarbiausias teorines išvagas ir akcentavo kertinius analizės „laukus“, tampriai susijusius su šeimos politikos tikslais. Režiumuojant pirmojo mokslinio straipsnio „**Šeimos politikos problemos Lietuvoje: prieš tai buvusių tyrimų analizė**“ (2018) parengimą pagal tris esminius šeimos politikos analitinius „laukus“ (moterų įsitraukimą į darbo rinką, vaikų skurdą ir lyčių lygybę), pirmiausia galima pasidžiaugti Senkuvienės išvalgomis ir galimybe kitiems autoriams tai plėtoti toliau. Temos aktualumas ir pokyčiai, vykdomi šalyje dėl šeimos politikos tikslų tarpusavio suderinamumo, būtinų funkcionuoti šeimai sąlygų užtikrinimas, stabilios bei tvarios šeimos politikos formavimas – ilgalaikiai tikslai ir reikalauja dėmesingo ne tik šalies Vyriausybės požiūrio formuojant šią politiką, bet ir kryptingos modernizacijos siekio (kitų šalių gerosios patirties) kuriant ilgalaikį šeimos modelį (vaiko ir šeimos gerovė turi stiprinti šeimos institutą). Senkuvienės straipsnyje pateikiamas 2005 ir 2015 m. Lietuvos rodiklių pagal sritis (darbas, pinigai, žinios, laikas, galia, sveikata) palyginimas su ES vidurkiu. Lyčių lygybės indeksas nusako ne tik situaciją analizuojamais metais, bet ir nurodo mūsų valstybės užimamą ir augančią vietą bendrame valstybių narių reitinge (2005 m. Lietuvos rodiklis 55,8 balo, 2015 m. – 56,8 balo, kai ES vidurkis – 66,2 balo iš 100 balų). Taip pat akcentuojamas judėjimas į priekį lyčių lygybės ir pateikiama Švedijos valstybės patirtis, bet pasigendama autoriaus rekomendacijų konkrečioms institucijoms, nors išryškinama kultūros kliūtis (ypač moterų situacijose).

Tuo tarpu vykdant antrojo pasirinkto mokslinio straipsnio detalesnę analizę tikslinga pastebėti, kad Snieguolė Grižauskaitė ir Daiva Skučienė (2019) pasirinko tikrai aktualią problemą Baltijos šalyse – šeimos ir darbo suderinimą (kai abu partneriai šeimoje yra vienodai atsakingi tiek už šeimos, tiek už darbinių įsipareigojimų įgyvendinimą ir tarpusavio pareigų suderinamumą). Kintančioje aplinkoje visuomenei yra pateikiama ekonominių, kultūrinių, socialinių bei kitų veiksnių (šeimos narių teisės ir pareigos) svarba besivystančiame pasaulyje. Galimai todėl moksliniame straipsnyje „**Šeimos ir darbo derinimo prielaidos Baltijos šalyse**“ jaučiamas nuoseklumas (nuo įvado, teorinės prieigos, tyrimo metodikos iki detalesnio papildomų lengvatų taikymo šeimoms, auginančioms vaikus iki 3 metų). Svarbus akcentas tas, kad tyrimo metodika ir jos analizės įvertinimas pateikiamas lyginamoje valstybių šeimai palankių darbo sąlygų suvestinėje reitinguojant tai balais (0 balų – tam tikroje temoje nebuvo taikoma jokių išimčių tėvams su vaikais iki 3 metų (nėra papildomų išskirtinių sąlygų), 1 balas – kai tam tikroje temoje yra numatytos šeimai išimties) (žr. 1 lentelę). Autorės, išryškindamos Baltijos valstybėse 16-iolika darbo sąlygų temų, aktualių šeimai (nuo įdarbinimo, darbo užmokesčio, darbo laiko, vietos, naktinio ar viršvalandinio darbo iki atostogų garantavimo ir darbo sutarties nutraukimo bei atleidimo), atskleidžia Baltijos valstybių

nevienodą dėmesį šeimai (mažiausia lengvatų šeimoms teikia Estijos valstybė, o daugiausia jų – Lietuva).

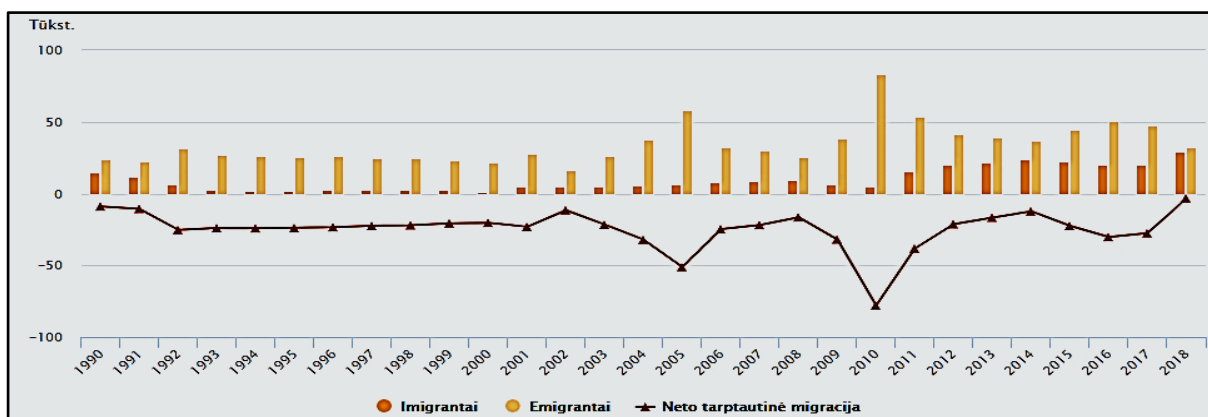
1 lentelė. Šeimai palankių darbo sąlygų suvestinė Baltijos šalyse (Grižauskaitė & Skučienė, 2019, p. 19)

Darbo sąlygų temos	Estija	Latvija	Lietuva
Įdarbinimas	0	1	0
Darbo užmokestis	1	1	1
Darbo vieta	0	0	1
Darbo laikas	0	1	1
Viršvalandžiai	0	1	1
Darbo grafiko lankstumas	0	0	1
Pertraukos maitinimui	1	1	1
Naktinis darbas	0	1	1
Darbas poilsio dieną	0	1	1
Nuotolinis darbas	0	0	1
Komandiruotės	1	1	1
Mokamų atostogų garantavimas ir jų grafikas	1	1	1
Nemokamų atostogų garantavimas	1	1	1
Papildomų atostogų suteikimas	1	1	1
Apsauga nuo kenksmingų darbo sąlygų	1	1	1
Sutarčių nutraukimas ir atleidimas	1	1	1
Bendri rezultatai	8	13	15

Mokslinio straipsnio autorės Grižauskaitė ir Skučienė (2019) lyginamojoje Baltijos šalių šeimai palankių darbo sąlygų suvestinėje atskleidė itin svarbias specifines sąlygas šeimoms, auginančioms vaikus iki trejų metų. Tikslinga atkreipti dėmesį į tai, kad ekonomiškai pažangiausia (nedarbo lygio, vidutinis ir minimalus šalies atlyginimas) įtvirtinant šeimos gerovę siekiant lyčių lygybės šeimos politikos sistemoje yra Estija. Latvijos situacija panaši kaip Lietuvos, todėl autorės (Grižauskaitė & Skučienė) numato galimybę detalizuoti Baltijos valstybių tyrimo rezultatus per priežastingumo nustatymą ir išvelgia būtinybę artimiausiu metu atlikti dar vieną tyrimą visais įmanomais pjūviais. Siektina idėja ir verta besidominčios visuomenės dėmesio, nes yra įgyvendinama be didesnių finansinių (bet ne laiko) kaštų. Tad šeimai palankių darbo sąlygų formavimas Baltijos valstybėse vyksta ir lengvatos šeimoms, auginančioms vaikus iki 3 metų, yra suteikiamos.

Dar efektyvesniam šeimos gerovės funkcionavimui valstybėje nusakyti yra nuolat vykstantys imigracijos ir migracijos (vieni iš pagrindinių rodiklių) reiškiniai bei kartu ir statistiniai faktai, nusakantys Barnett'o (1999) modelio kompleksiskumą (prielaida – jei gerėja šeimos galimybė derinti darbo ir šeimos įsipareigojimus, tai turėtų mažėti išvykstančių iš Lietuvos, ypač jaunų asmenų, skaičiai). Oficialiosios statistikos portalas (2019), sistemindamas gyventojų tarptautinės migracijos duomenis 1990-2018 m. analizės laikotarpiu, ir pateikdamas informaciją visuomenei, įtvirtino faktą, kad 2018 m. į Lietuvą imigravo (atvyko) 28,9 tūkst. gyventojų (20 tūkst. vyrų ir 8,9 tūkst. moterų). Daugiausia jų į Lietuvą sugrįžo iš Jungtinės Karalystės – 7,6 tūkst. arba 45,8 proc. imigrantų Lietuvos piliečių, Norvegijos - 1,9 tūkst. arba 11,3 proc. imigrantų Lietuvos piliečių, Airijos – 1,2 tūkst. arba 7,4 proc. imigrantų Lietuvos piliečių bei Vokietijos – 1,2 tūkst. arba 7,3 proc. imigrantų Lietuvos piliečių. Vidutinis amžius sugrįžusių Lietuvos Respublikos piliečių yra iki 30 metų (vyrų – 29 metai, moterų – 28 metai). Apibendrinant imigracijos statistiką tikslinga pažymėti ir tai, kad Lietuvos piliečių 6,4 tūkst. daugiau nei 2017 m. sugrįžo į tėvynę ir daugiau nei pusė jų (57,1 proc.) sudaro vyrai. Detaliau gilinantis į emigracijos reiškinį (išvykimą iš Lietuvos), tikslinga pažymėti tai, kad 1 tūkst. gyventojų tenkantis emigrantų skaičius 2018 m. per metus

sumažėjo nuo 16,9 iki 11,5. Pagrindinė deklaravimo priežastis – išvykimas į ES valstybes: Jungtinę Karalystę – 12,2 tūkst. arba 37,7 proc. emigrantų ir 1,8 karto mažiau nei 2017 m.; Vokietiją – 3,2 tūkst. arba 9,8 proc. emigrantų ir 23,4 proc. mažiau nei 2017 m.; Norvegiją - 3 tūkst. arba 9,3 proc. emigrantų ir 1,7 karto mažiau nei 2017 m. bei Airiją – 2 tūkst. arba 6,3 proc. emigrantų ir 1,7 karto mažiau nei 2017 m. Bendra Lietuvos piliečių 1990-2018 m. tarptautinės migracijos kreivė (žr. 7 pav.) nusako, kad mūsų valstybėje 2018 m. buvo „suvaldytas“ imigracijos / emigracijos reiškinys po 2010 m. įvykusio ryškaus piliečių emigracijos reiškinio (83,1 tūkst. piliečių išvyko, o sugrįžo tik 5,2 tūkst. Lietuvos piliečių). Kokie bus statistiniai faktai už 2019 m. sužinosime jau netolimoje perspektyvoje, nes pokyčiai tiek politikėje sferoje, tiek teisinėje ar socialinėje srityje vyksta.

7 pav. Gyventojų tarptautinė migracija 1990-2018 m. (Gyventojų tarptautinė migracija, 2019)

Tikslinga išryškinti ir tai, kad prie šeimos politikai keliamų tikslų kompleksiskumo (žr. 3 pav.) prisideda ir šalies Vyriausybės įgyvendinamos programoms, strateginiai dokumentai bei teisės aktai (detalesnė jų analizė pagal paramos šeimai priemonių grupes bus vykdoma 2.1 poskyriuje). Todėl analizuojant šeimos politikai keliamus tikslus pastebime, kad šeimos politika yra veikiamą skirtingų politikų, t. y. analizės laukas apima įvairias šeimos gerovei įtaką darančias sritis (socialinę apsaugą, švietimą, kultūrą, vaiko gerovę, darbo rinkos plėtrą, sveikatos apsaugą ir kt.) (žr. 8 pav.).

Švietimo priemonės	<ul style="list-style-type: none"> • Pagalba šeimoms rūpinantis vaikų išsilavinimu (ikimokyklinis vaiko ugdymas ir vaiko priežiūros paslaugos, t. y. balanso išlaikymas tarp vaikų vystymosi svarbaus laiko kiekio, praleidžiamo su tėvais išlaikymo, taip pat tėvų galimybes materialiai aprūpinti vaiką dėl tolimosnio vystymosi užtikrinimo)
Integracijos į darbo rinką priemonės	<ul style="list-style-type: none"> • Paskatos tėvams derinti profesines ir šeimos pareigas, kas skatina lyčių lygybę šeimoje (lankstesnis vaiko priežiūros paslaugų paketas, atostogų, gimus vaikui, sistemos taikymas lygiavertiškai pasidalinant kuriamas šeimos pareigas. Didelis tėvo išitraukimas į vaiko auginimą ir sąlygų kūrimas motinoms, kad jos pernelyg ilgam nepasitrauktų iš darbo rinkos)
Sveikatos apsaugos priemonės	<ul style="list-style-type: none"> • Skirtos pagelbėti šeimoms ir padeda susidoroti su kasdieniais iššūkiams (pvz.: ligos išmoka sergančiam vaikui prižiūrėti, o esant sudėtingesniai gydymui ligoninėje, sanatorijoje ar sunkaus neįgalumo atveju, išmokų terminai priklauso nuo vaiko amžiaus bei gydymo sudėtingumo)
Išlaidų kompensavimo priemonės	<ul style="list-style-type: none"> • Orientuotos į papildomų šeimos kaštų, atsiradusių gimus vaikams, mažinimą (pvz.: vienkartinės išmokos vaikui, vaiko pinigai, motinystės/išmokos, vaiko priežiūros išmoka)
Kitos priemonės	<ul style="list-style-type: none"> • Apima visas likusias šeimos politikos priemones, kurios skirtos ne universaliai visoms šeimoms, bet siauresnių šeimų grupei, t. y. gausioms, socialinės rizikos, nepasiturintioms, vaikus globojančioms šeimoms

8 pav. Paramos šeimai priemonių grupės ir jų paskirtis (sudaryta darbo autoriaus pagal SADM & UAB „Civita“, 2018)

Tai nusako, kad šeimos politikos būtinybė – kompleksiškas institucinės ir politikos instrumentų sistemos veikimas, apimantis skurdo ir socialinės atskirties mažinimą, profesinio aktyvumo skatinimą, pagalbos teikimą nepasiturinčioms ar socialinę riziką patiriančioms šeimoms, apimant vaiko ir įvaikinimo problemų sprendimą, jaunų ir vaikus auginančių šeimų rėmimą. Šeimos politikos būtinybę, kaip svarbiausią ekonominės, socialinės ir kultūrinės valstybės politikos centrą, savo įžvalgose nusako ir Džežulskis-Duonys (2018), ypatingą dėmesį publikacijoje skirdamas pamatuotos ir tvarios šeimos politikos vykdymui („*turime vieną ar kitą, daugiau ar mažiau vykusį šeimos politikos fragmentą, bet neturime tvarios ir sistemiškos, nuosekliai plėtojamos visumos*“).

Kokias priemones šeimai, kaip svarbiausiam gerovės suteikimo elementui, nusako šeimos politikos modeliavimas, bus siekiama atskleisti kitame poskyryje. Todėl kitame poskyryje bus analizuojami šeimos politikos bruožai gerovės valstybių modelių kontekste.

1.3. Pagrindiniai bruožai gerovės valstybės modelių kontekste

Moksliniai tyrinėjimai šeimos politikos sampratos per demografinę, sociologinę, teisinę, ekonominę ar socialinės politikos aspektą nusako, kad pirmų šeimos politikos formavimosi paradigmos pavydžių galima atrasti aštuntajame dešimtmetyje (žr. 2-3 lenteles).

2 lentelė. Šeimos politikos modeliai gerovės valstybėse pagal G. Esping-Andersen'o sampratą (sudaryta darbo autoriaus, remiantis Bernotu & Guogiu, 2006; Dromantiene, 2008; Vyšniauskiene & Braziene, 2017; Aidukaite, Bogdanova & Guogiu, 2012)

Modelis ir jo dominavimas valstybėse	Išskirtiniai modelio tikslai, idėjos	Pagrindiniai bruožai
<u>Socialdemokratinis</u> Šiaurės Europos valstybėse: Švedijoje, Norvegijoje, Danijoje	Pirmenybė teikiama valstybei, kai didžiausia atsakomybė yra remiant piliečius (funkcionuoja tuo atveju, kai dauguma dirba ir tik nedidelė dalis gyvena iš pašalpų)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ svarbiausia vieta suteikiama žmogaus socialinės raidos teisėms; ▪ socialinė gerovė laikoma piliečio teise, užtikrinant lygias galimybes, modelis grindžiamas universalumo, solidarumo ir lygybės principais; ▪ kiekvienas pilietis turi vienodą teisę gauti gerovės valstybės teikiamas paslaugas, nepriklausomai nuo jo lyties, rasės ar šeimyninės padėties; ▪ pašalpos dažnai teikiamos pilietybės pagrindu (suvienodamos sutuoktinių ir kartu gyvenančių asmenų teisės); ▪ valstybė stengiasi pašalinti skurdo, nedarbo, nelygybės problemas, sprendžiant jas užuomazgų stadijoje (imigrantų integracija ir jų socialinės atskirties mažinimas).
<u>Konservatyvusis korporatyvinis</u> Kontinentinėse Vakarų Europos šalyse: Vokietijoje, Austrijoje, Prancūzijoje	Remiasi samdomųjų darbuotojų socialiniu draudimu (paslaugos menkai išplėtos, nes šeima privalo pasirūpinti vaikais ar senyvo amžiaus žmonėmis)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ šeima – svarbiausias gerovės valstybės suteikimo elementas (pirmenybė teikiama tradicinei šeimai ir jos išsaugojimui); ▪ valstybės ir rinkos gerovės užtikrinimo priemonės (vaiko ir šeimos pašalpos) yra skirtos pašalinti „šeimos nesėkmes“; ▪ paslaugos teikiamos tik tada, kai šeima nepajėgia susitvarkyti su iškilusiomis gerovės problemomis (išmokos didesnės nei liberalioje gerovės valstybėje, bet mažesnės nei socialdemokratinėje); ▪ modelis apibrėžiamas pagal lytį ir profesiją (įvairios socialinės klasės / profesijų grupės turi skirtingas teises į socialines paslaugas, išmokas);
<u>Liberalusis</u> Šiaurės, Lotynų Amerikos šalyse bei anglosakiškose valstybėse (Australijoje, Kanadoje, JAV)	Remiasi rinka ir vyrauja individualistė ideologija (individai ir šeimos skatinamos pačios užsitikrinti gerovę aktyviai dalyvaujant darbo rinkoje)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ valdžia gali padėti tik išskirtiniais atvejais, t. y. tik tiems žmonėms, kurie patys visiškai nesugeba išspręsti savo problemų ir patiria didžiausią nepriteklių; ▪ valstybė suteikia minimalų gyvenimo standartą kiekvienam ir skatina privataus socialinio draudimo įmokų kūrimą; ▪ valstybė minimaliai dalyvauja socialinėje srityje (teikiama minimali parama šeimai) ir rūpinasi tik labiausiai socialiai pažeidžiamais asmenimis. Nežymiomis išmokomis stengiamasi sušvelninti skurdo, nelygybės, nedarbo ir kitas problemas, nes išmokos nukreiptos į mažas pajamas gaunančias grupes (parama teikiama pajamų testavimo principu ir tik laikinai).

Jau tuo laikotarpiu kiekvieną pasaulio šalį (besivystančią ar išsivysčiusią), kaip ir pasaulio valstybes, buvo galima suskirstyti į modelius pagal svarbiausias gerovės valstybių charakteristikas: socialinių teisių, socialinės stratifikacijos¹ ir viešojo bei privataus sektorių santykį (Bernotas & Guogis, 2006, p. 156). Didžiausią postūmį analizuojant ir vertinant Vakarų socialinės politikos modelius atliko Richard'as Titmuss'as (1974), kurio tipologiją dar labiau apibendrino ir išgrynino Gosto Esping-Anderseno (1990) darbas „Trys gerovės kapitalizmo teorijos“. Darbe buvo pagrįsta trimatė socialdemokratinio, konservatyvaus bei liberalaus gerovės modelių tipologija² pagal šeimoms taikomas politikos priemonių sistemas ir valstybių ideologiją (Aidukaitė ir kt., 2012). Pagrindinių rodiklių (skurdo lygis, lyčių nelygybė, teisė į išmokas ir paslaugas, dekomodifikacija³ ir kt.) analizė pateikia gerovės valstybės modelio funkcionavimą ir atskleidžia, kad skurdo lygis ir klasinė nelygybė yra mažiausi socialdemokratiname modelyje, nes pilno užimtumo siekis yra gyventojų gerovės garantija. Liberalioje valstybėje (JAV, Kanadoje, Australijoje), kai rinka reguliuoja piliečių užimtumą, išryškėja ne tik didžiausias skurdo lygis, bet ir klasinė nelygybė.

3 lentelė. G. Esping-Andersen'o tipologijos gerovės valstybių modelius pagrindžiantys rodikliai (sudaryta darbo autorius, remiantis Aidukaite, Bogdanova & Guogiu, 2012)

Modelis	Socialdemokratinis	Konservatyvusis korporatyvinis	Liberalusis
Skurdo lygis	Mažiausias	Vidutinis	Didžiausias
Klasinė nelygybė	Mažiausia	Vidutinė	Didžiausia
Lyčių nelygybė	Mažiausia	Didžiausia	Vidutinė
Pagrindinis kriterijus, suteikiantis teisę į gerovės išmokas ir paslaugas	Pilietybė ar leidimas gyventi šalyje	Dalyvavimas rinkoje ir įmokos	Įrodytas reikalingumas
Pirminė atsakomybė už piliečių gerovę	Valstybė	Darbdavys, šeima ir tik po to valstybė	Rinka
Dekomodifikacija	Didžiausia	Vidutinė	Mažiausia

Žalimienė (2015), mokslo publikacijoje cituodama G. Esping-Andersen'ą (1999), pabrėžė, kad valstybėje šeimos politika turi būti traktuojama kaip socialinė investicija ir turi remti šeimą su vaikais. Be to, autorė pastebėjo ir tai, kad vienose šalyse šeimos politika yra aiškiai išskiriama kaip atskira politikos sritis (institucinės ribos šeimos politikoje, aiškūs tikslai ir jų sprendimas su šeima ar pavieniais jos nariais), o kitose šalyse ši politika nėra aiškiai identifikuojama (politikos elementai išsibarstę po įvairias politikas, poveikis šeimai pasireiškia netiesiogiai, nes valstybėje nėra įsteigta šeimos ministerijos ir aiškiai nusakytos šeimos sampratos). Tikslinga atkreipti dėmesį ir į tai, kad G. Esping-Andersen'o (1999) tipologija apie šeimos politiką vyko „gerovės valstybių aukso amžiumi“ (1970-1980-ųjų metų duomenys), o kai kurių valstybių transformacija išryškėjo (ypač pokomunistinių valstybių dėl siekio išsivaduoti iš Sovietų Sąjungos įtakos) kuriant naują socialinį modelį. Tvirtos socialinės apsaugos sistemos (modelio) būtinybė ir siekiai kaip įmanoma labiau pagerinti socialinės gerovės lygį (kai dirbantis vyras yra laikomas šeimos maitintoju) nuo 1990 m. pradėjo formuoti unikalų, mišrų ir analogų neturintį socialinį modelį (vis daugiau dėmesio skiriant europeizacijos bei globalizacijos procesų įtakai) (žr. 4 lentelę). Būtina pažymėti ir tai, kad transformacijos laikotarpiu buvo stipri išorės jėgų įtaka (valstybių siekiai įstoti į Europos Sąjungą

¹ (lot. *stratum* – sluoksnis + *facio* – darau, sociologijoje – visuomenės susiskaidymas į sluoksnius pagal pajamas, nuosavybę, visuom. funkcijas, papročius, gyvenimo stilių ir kitus požymius. Tarptautinių žodžių žodynas, 2008, p. 707).

² (↑ *tipas* + ↑ ... *logija*, mokslo pažinimo metodas – tyrimo grupavimas pagal jų tipus. Ten pat, 2008, p. 743).

³ (↑ *de* ... + ↑ ... *komunizmas*, politikos koncepcija, reikalaujanti iš Vidurio ir Rytų Europos šalių, kuriose valdžią turėjo komunistai, pašalinti komunistinės santvarkos liekanas. Ten pat, 2008, p. 151).

[ES], jų atitikimas standartams (socialiniams, politiniams, ekonominiams), tarptautinių organizacijų (Pasaulio banko, Tarptautinio valiutos fondo) rekomendacijos) (Svirbutaitė-Krutkienė & Dužinskas, 2018). Kadangi šiuolaikinėse valstybėse šeimos politika yra apibrėžiama kaip socialinės politikos dalis (Saraceno, 2011; Žalimienė, 2018) dėl siekio taikyti pageidaujamą elgesį šeimose (didinti gimstamumą, aktyvinti moterų dalyvavimą darbo rinkoje, lyčių lygybę darbe ir namų ūkyje, šeimos narių įsipareigojimai ir kartu solidarumo klausimų stiprinimas ir kt.), toliau ji bus neatsiejamai nagrinėjama ir tapatinama su socialine politika.

4 lentelė. Pokomunistinių valstybių socialiniai modeliai šeimos politikos įgyvendinimo kontekste (sudaryta darbo autoriaus, remiantis Svirbutaite-Krutkiene, & Dužinsku, 2018; Žalimiene, 2018)

Modelis ir jo dominavimas valstybėse	Išskirtiniai modelių siekiai ir bendri požymiai	Pagrindiniai bruožai
<u>Neoliberalusis</u> Lietuva, Latvija, Estija ir Slovakija	Pagrindinis siekis – pasivyti išsivysčiusias Vakarų valstybes, pagerinti socialinės gerovės lygį. Todėl ryški atskirtis tarp žemesniosios ir vidurinėsios klasės, mažai veiksminga ir neefektyvi socialinė apsauga, aukštas korupcijos laipsnis, didelė migracija	<ul style="list-style-type: none"> ▪ maža apsauga ir didelis ekonominis atvirumas, nes valstybės patyrė radikalias ekonomines reformas, kurios lėmė mažas socialines išlaidas, mažus mokesčius, griežtai reguliuojamą darbo rinką ir plačiai paplitusią liberalizaciją; ▪ neoliberali tendencija lėmė minimalius socialinius įsipareigojimus dėl kurių padidėjo nelygybė, išaugo skurdas, nes sveikatos priežiūros fondams skiriamos nedidelės išlaidos.
<u>Socialinis-korporatyvinis</u> Čekija ir Slovėnija		<ul style="list-style-type: none"> ▪ valstybės iš komunistinio režimo „išėjo“ palankiomis ekonominėmis sąlygomis; ▪ šalyse didesnės socialinės išlaidos ir jos finansuojamos iš socialinių įmokų, lėšos socialinei apsaugai sudaro didelį procentą nuo bendrojo vidaus produkto.
<u>Hibridinis</u> Lenkija ir Vengrija		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Būdingas ir stiprus protekcionizmas ir aukštas atvirumo laipsnis (tai Esping-Anderseno modelių mišinys)

Kad politiniai, konstituciniai, ekonominiai, sociokultūriniai procesai (komponentai) vyksta lygiagrečiai ir dažnai persipina būdami vienas kito dalimi (mokslininkų yra rekomenduojama analizę ir vertinimą vykdyti neatsiejamai vienas nuo kito), pastebi ir Žalimienė, Svirbutaitė-Krutkienė bei & Dužinskas (2018). Siekiant detaliau nagrinėti šeimos politikos bruožus gerovės valstybių modelių kontekste (žr. 2-4 lenteles), tikslinga ieškoti tarpusavio sąveikų (pvz.: šeimos ir darbo), nes vykdyta mokslinės literatūros analizė nusako, kad skirtingoms šalims gali būti pritaikomas ne vienas modelis, o skirstymas į modelius yra tik sąlyginis.

R. C. Barnett'as (1999) mokslinėje publikacijoje „*A New Work-Life Model for the Twenty-First Century*“ pateikė keturis modelius, apibūdinančius šeimos ir darbo sąveiką. Tai: 1) darbo ir šeimos, kaip atskirų sričių, modelį (angl. *the separate-spheres model*); 2) iš dalies darbo ir šeimos sritis apimančią modelį (angl. *the overlapping-spheres model*); 3) modelį, integruojantį⁴ darbo ir šeimos sritis (angl. *the work-integration model*) ir 4) darbo ir šeimos sisteminį modelį (angl. *the work-life systems model*). Ketvirtajam modeliui būdinga tai, kad šis modelis apima visas žmogaus gyvenimo sritis ir nusako šių sričių susitapdinimą (angl. *overlap*). Šiuos modelius, vykdydamos šeimos institutui aktualių problemų – šeimos ir darbo suderinimą, mokslo publikacijoje pateikia Lietuvos socialinių tyrimų centro darbuotojos Grigužauskaitė & Skučienė (2019). Autorės akcentuoja, kad ketvirtasis Barnett'o (1999) modelis vis labiau plinta šiuolaikinėje visuomenėje dėl šeimos narių

⁴ (lot. *integratio* – dalių, elementų sujungimas į visumą, valstybių ek., polit., visuomeninio gyvenimo jungimas į vieną sistemą, nustatant joje kiekvieno elemento funkcijas ir vaidmenį. Ten pat, 2008, p. 324).

tarpusavio galimybių derinti darbo ir šeimos įsipareigojimus, t. y. sprendžiant darbo ir pareigų šeimoje suderinimo problemas (šeimos stiprinimo instituto darnumo išlikimą, šeimos funkcijų atlikimo tenkinant svarbius asmens ir visuomenės poreikius ir kt.). Pateikdamos visuomenei atlikto tyrimo rezultatus Grigužauskaitė & Skučienė (2019) pastebi, kad valstybių teisinėje sistemoje suformuoti šeimai palankūs įstatymai (teisinė bazė) nulemia ir tarpusavio šeimos narių elgseną, skatinančią ne tik institucionalizacijos⁵ įtvirtinimo svarbą valstybėse, bet ir sudaro palankias sąlygas teigiamiems socialiniams rodikliams (didėjantis gimstamumas, mažėjantys jaunų žmonių emigracijos skaičiai ir kt.), neatsiejamai priklausantiems nuo ekonominės ir socialinės šeimų gerovės situacijos.

Kad integracijos procesas didina ekonomikos efektyvumą, skatina veiksmingesnių išteklių paskirstymą, bendrosios rinkos kūrimą, sprendžia užimtumo problemas ir išryškina ekonomikos augimą ilguoju laikotarpiu, nusako ir Pukelienė (2008, p. 100, 160-161). Dėl glaudaus politikos, verslo ir akademinės visuomenės atstovų sutelkimo rengiant strateginius veiksmų planus bei juos įgyvendinant, Pukelienei (2008) antrina ir Kriščiūnas, Žitkus, Urbanavičius, Paužaitė, Daugėlienė, Barynienė & Greblikaitė (2016, p. 182), išvelgdami ne tik tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą, bet ir tobulinimą atskirų politikos sričių (ypač socialinės politikos). Nors šiuo metu vyrauja nuomonė, kad Europa ekonomikos ir socialiniu požiūriu nori gyventi geriau, tačiau aiškios vizijos nėra. Rekomendacijos vyriausybėms dėmesį sutelkti ne tik į finansinio sektoriaus pertvarką, bet ir į visuomenės gerovės užtikrinimą (kuriant naujas darbo vietas ir skatinant užimtumą) (ten pat, p. 183). Anot Kriščiūno ir kt. (2016) finansiškai integruota rinka teikia naudos, bet dar reikia aiškumo, kokie kryptingi pokyčiai turi vykti institucinėse aplinkose (darbuotojų kompensacijų taisyklės adaptavimo srityse ir kt.). Natūraliai vykstantys procesai, neplanuoti išoriniai iššūkiai (pasaulio bankų krizė, politinės situacijos nestabilumas ir kt.) ir kitos nenumatytos aplinkybės nusako poreikį sukurti krizių numatymo modelį dėl adekvačių ir tinkamų politinių sprendimų priėmimo, tautos susitelkimo sparčios ir ilgainiui stabilios ekonomikos augimo užtikrinimo. Tai sąlygotų ne tik šeimos gerovės užtikrinimą, bet ir jos stiprinimą, nes būtinybė tinkamai reaguoti priimant strateginius sprendimus yra valstybių pareiga.

Organizacijų, kaip tikslinių subjektų būtinybę, jų veiklos svarbą bei pokyčių visuomenėje būtinybę, dar 1990 m. akcentavo North'as (internetinė publikacija visuomenei pasiekama 2012 m.). Autorius pažymėjo, kad tikslų, kurių suteikia institucijų struktūra pagal finansines galimybes, piliečiai yra ne tik išnaudojami (gali būti ir paslaugos gavėjai, ir šių organizacijų darbuotojai), bet ir plačiąja prasme gali atlikti daug funkcijų, reikšmingų visuomenei (nuo įvaizdžio formavimo, krizių ir konfliktinių situacijų sprendimo iki palankios aplinkos šeimai kūrimo ar kitų tautos gyvybingumo ir istorinio išlikimo plėtojimo). Tai institucijų kryptingos veiklos, kurių motyvacijos pastangomis bus sudaromos teisinės, socialinės, kultūrinės, ekonominės ir kitos sąlygos, nuosekliai stiprinančios visavertės šeimos funkcionavimą. Todėl detaliau šeimos politikos institucinė sistema bei ją reguliuojanti teisinė bazė bus pateikiama šio darbo antrame skyriuje, o institucijų, susijusių su šeimos politikos įgyvendinimu savivaldybių lygiu, vaidmuo (su jų veiklos ypatumais) bus

⁵ (lot. *institutio* [↑ institucija] – tapatinimas institucija, kurio nors fakto, įpročio visuomenėje įtvirtinimas. Ten pat, 2008, p. 323).

aprašomas trečiame skyriuje. Todėl kitame skyriuje bus detaliau analizuojama teisinė bazė, institucinė sistema ir nusakoma jos svarba dėl šeimos politikos plėtojimo stiprinant šeimos institutą.

Apibendrinant pirmąjį skyrių galima teigti, kad šeimos politika yra svarbi kiekvienoje pasaulio valstybėje, nors vieningo / universalios šeimos politikos apibrėžimo tarp valstybių nėra. Šeimos sampratos visuomenėje nagrinėjimas per statistinį, institucinį, viešosios politikos ir sociologinį požiūrius nusako, kad valstybėse politiniai, ekonominiai ar sociokultūriniai procesai (komponentai) vyksta lygiagrečiai ir dažnai persipina būdami vienas kito dalimi. Tai patvirtina įvairiais pjūviais (šeimai aktuliais klausimais) atlikti tyrimai ir mokslo publikacijos (autoriai numato ne tik pradėtų veiklų tęstinumą dėl priežastingumo ryšio nustatymo, bet ir atliktų tyrimų kelintosios bangos kartotinumą). Mokslininkų rekomendacijos šeimos politikos analizę bei jos vertinimą (numatant galimą poveikį šeimai) vykdyti neatsiejamai vienas nuo kito, yra pagrįstos dėl šeimos politikos neatsiejamumo / priklausomumo nuo kitų politikos sričių (viešosios, saugumo, sveikatos, kultūros, finansų ir kt.). Valstybėse inicijuojamos ir nuosekliai įgyvendinamos specifinės šeimai palankios priemonės (finansinis skatinimas, pagalba tėvams derinat darbą ir šeimą bei kt.) neišvengiamai suformuoja naujų ir unikalių socialinių modelių kūrimąsi. Tai įgalina šeimos politikos sampratos funkcionavimo svarbą, nes neatsiejamai politika paveikia šeimą, kaip institutą, ir nusako, kad būtina saugoti šeimos stabilumą dėl demografinių veiksnių (tame tarpe ir emigracijos reiškinio) suvaldymo bei valstybių darnaus vystymosi svarbos išryškavimo gerovės valstybių modelių kontekste.

2. Šeimos politiką reglamentuojančios teisinės bazės ir institucinės sistemos analizė

Nuolat vykstantys demografiniai pokyčiai (emigracijos / imigracijos procesai, senėjanti visuomenė, išryškėjančios socialinės rizikos šeimos ir kita) nusako, kad tautos išlikimui būtina teisinė bazė, kuri funkcionuotų kartu su kitomis politikos sritimis (socialine, kultūros, finansų, politikos ir kt.). Šiame skyriuje bus nagrinėjama šeimos politiką reguliuojanti teisinė bazė bei institucinė sistema.

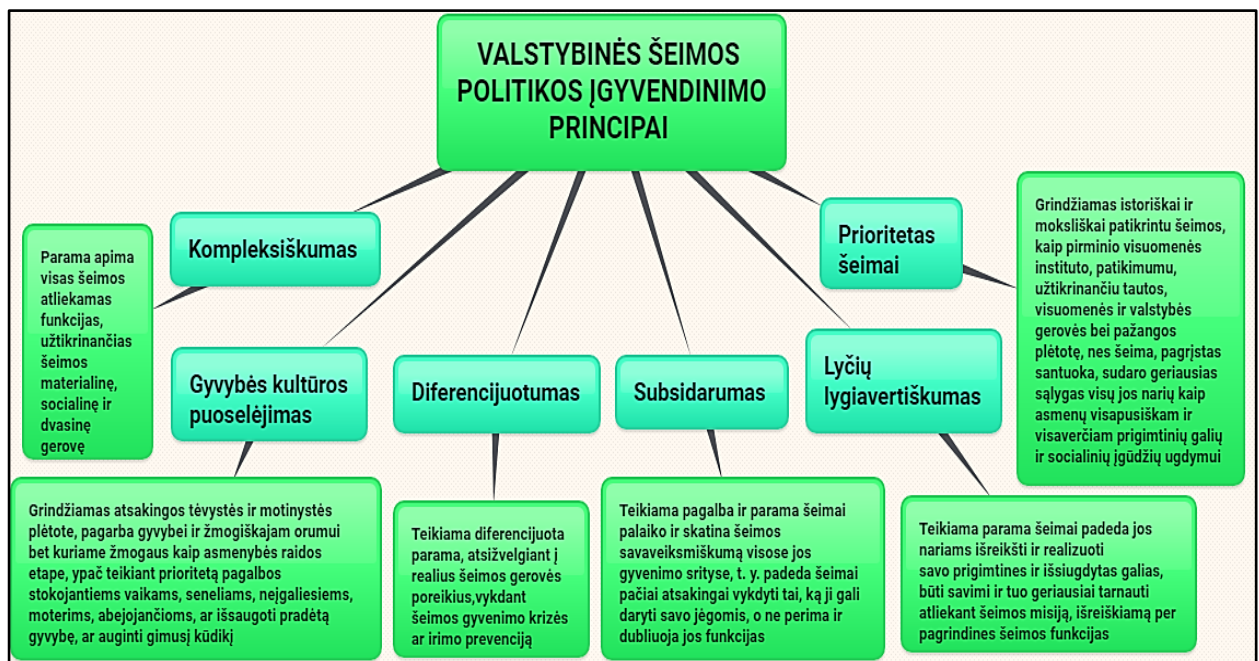
2.1. Šeimos politikos teisinio reglamentavimo analizė Lietuvoje

Jeigu per mokslines publikacijas ir atliktus tyrimus buvo MBP siekiama atkleisti teorinius šeimos politikos suvokimus ir pagrindinius jų funkcionavimo aspektus (unikalių modelių socialinių modelių kūrimasis), tai teisiniu reguliavimu bus siekiama išryškinti paramos šeimai prioritetų pagrįstumą, veiksmų kryptis. Valstybės teikiama parama (teisinis reguliavimas) turėtų užtikrinti šeimos stabilumą ir jos išlikimą bei sudaryti sąlygas kartų kaitai, kurios galimai garantuotų vaiko raidos galimybes (Išoraitė, 2007, p. 204). Kadangi sprendimai, priimami ES lygmenyje, neišvengiamai nukreipiami į nacionalinių vyriausybių sprendimus, tai paliečia ir kiekvieną pilietį.

Tikslinga atkreipti dėmesį į tai, kad 2007 m. gruodžio 14 d. Briuselyje įvykusiame Europos Vadovų Tarybos [EVT] narių susitikime pirmininkaujanti valstybė narė (Portugalija) pristatė ES bendrąsias politikos gaires ir prioritetus 2020-2030 m. Remiantis pranešimu ir siekiant ES veiksmingiau numatyti pagrindines problemas ir pokyčius, su kuriais gali perspektyvoje susidurti Europa dėl neišvengiamo visuomenės senėjimo proceso, EVT įsteigė nepriklausomą Svarstymų grupę (9 nariai, atrinkti ES mastu pagal nuopelnus). Šios grupės įsteigimo tikslas – spręsti uždavinius, susijusius su dviem demografiniais kraštutinumais: ilgėjančia gyvenimo trukme (prognozuojama vyrų vidutinė gyvenimo trukmė 75 metai, o moterų – 82 metai) ir mažu gimstamumu (vis daugiau moterų negimdo ir vienai moteriai tenkantis vidutinis gimstančių vaikų skaičius yra 1,5). Pateikti demografiniai kriterijai turėjo suformuoti bendrąsias politikos gaires ir EVT 2010 m. birželio mėn. susitikime buvo išryškinti trys, vienas kitą papildantys, prioritetai (pažangus, tvarus ir integracinis augimas). Be to, sukurta **2020 m. Europos strategija – XXI amžiaus Europos socialinio rinkos ūkio vizija**, kur ypatingas dėmesys yra skiriamas geresnių ryšių su piliečiais palaikymo būdams ir jų klausimų, susijusių su jų lūkesčiais bei poreikiais, nagrinėjimui. Pateikta apžvalginė informacija Europoje nusako, kad ES kompetencijos sritis – valstybėms narėms teikti rekomendacijas ir siūlymus, kaip kiekvienoje valstybėje įgyvendinti politiką (direktyvose apibrėžiami pagrindiniai tikslai ir rezultatai, numatyti visoms šalims narėms). Nesant bendro susitarimo dėl šeimos apibrėžimo, šeimos politikos tikslų ar objekto, pagrindinis įpareigojimas šeimai tenka nacionaliniuose teisės aktuose. Būtina akcentuoti ir tai, kad per pavyzdines **ES iniciatyvas**, tokias kaip „**Europos su skurdu planas**“, yra siekiama užtikrinti ekonominę, socialinę ir teritorinę sanglaudą bei didinti informuotumą, kad žmonės žinotų pagrindines teises ir aktyviai dalyvautų. Todėl savarankiškas ES šalių Vyriausybių priemonių taikymas išryškina ne tik pokyčius modernėjančiose šeimose, bet ir atskleidžia problemas (teisinės bazės spragas) analizuojamose valstybėse. Išvalgoje apie šeimos politikos formavimąsi, praktiką ir realybę Stundys (2018) pastebėjo, kad dar 2010 m. gegužės mėn. EVT svarstė ataskaitą „**ES 2030**“ dėl ateities ir konstatavo faktą, kad per artimiausius 40-imt metų visoje Europoje galima neigiama demografinė tendencija (4 dirbantieji turėtų išlaikyti net 3 piliečius, sukakusius garbaus amžiaus ir valstybių nustatyta tvarka išėjusius į užtarnautą poilsį piliečius).

Tikslinga atkreipti dėmesį į pirmines / pamatines Šeimos teisės užuomazgas Lietuvoje, tai mūsų valstybės **Konstitucija** (1992) ir **Civilinis kodeksas** (2000). Jei Konstitucija yra pagrindinis valstybės įstatymas „aukščiausios teisinės galios aktas“, nubrėžiantis gaires visai teisinei sistemai (38 straipsnio nuostatos „šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Sutuoktinių teisės šeimoje lygios“, 39 straipsnio nuostatos „valstybė globoja šeimas, auginančias ir auklėjančias vaikus namuose, įstatymo nustatyta tvarka teikia joms paramą“ ir kt.), tai Civiliniu kodeksu (atskiromis knygomis ir jų skyriais) siekiama atskleisti konstitucines žmogaus teisės normas (Šileikis, 2005, p. 52-57). Būtent todėl iš Konstitucijos yra kildinamos kitos teisinės normos / principai (administracinės, baudžiamosios ar civilinės), nusakančios(tys) konkrečią elgesio taisyklę / pareigas (ten pat, p. 57). Valstybės atsakomybė už šeimą, jos globa ir dėmesys šeimoms, auginančioms ir auklėjančioms vaikus, atskleidžia konstitucinių vertybių (motinystės, tėvystės ir vaikystės) saugojimą ir išryškina šeimos svarbą visuomenėje (nuo įvairių teisių garantavimo iki šeimos, darbo ar kitų kategorijų bylų nagrinėjimo pagal įstatymą specializuotuose teismuose) (Konstitucijos 111 straipsnis). Visi įstatymai, susiję su šeima, jų taikymas mūsų valstybėje turi užtikrinti ne tik šeimos sampratos visuomenėje stiprinimą, bet ir įpareigoti šeimos narius dalintis tarpusavio atsakomybe (ypač dėl vaikų auklėjimo ir nepilnamečių vaikų apsaugos neigatyviems veiksniams). Galimai todėl Civilinio kodekso (2000) 3.3 straipsnio 1 punkte yra nusakomi šeimos santykių teisinio reglamentavimo principai, grindžiami monogamijos, santuokos savanoriškumo, sutuoktinių lygiateisiškumo, prioritetinės vaikų teisių ir interesų apsaugos ir gynimo, vaikų auklėjimo šeimoje, tėvystės ir motinystės tarpusavio papildomumo, motinystės visokeriopos apsaugos principais. Tai pamatinės normos, turinčios įtakos šeimos politikos formavimui mūsų valstybėje, o politikos lygmenyje vykstant diskusijoms apie šeimos sampratą sudarė palankias sąlygas nacionalinės šeimos politikos kūrimui.

Todėl mūsų valstybei svarbi yra **Valstybinė šeimos politikos koncepcija** [Koncepcija] ir jos įgyvendinimo principai (žr. 9 pav.).

9 pav. Valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo principai Lietuvoje (sudaryta darbo autoriaus pagal LRS priimtą Koncepciją, 2019)

2008 m. birželio 3 d. Lietuvos Respublikos Seimas [LRS] patvirtino pagrindžiančią bendros šeimos politikos reikalingumą dėl konstitucinių nuostatų įgyvendinimo, ir šeimos politika Lietuvoje buvo pradėta suvokti kaip kompleksinė (įvairiakryptė) veikla (apima socialines bei sveikatos paslaugas, švietimą, darbo rinką ir su juo susijusį darbuotojų užimtumą, tėvų atsakomybę bei vaikų saugumą, apsirūpinimą gyvenamuoju būstu ir palankia gyvenimo aplinka bei kt.). Stundys (2018), apžvelgdamas Konceptijos įteisinimo mūsų valstybėje svarbą, pastebi, kad tai fundamentalios šeimos politikos kūrimo nuostatos, susijusios su valstybinės šeimos politikos tikslu, prioritetais, principais bei veiksmų kryptimis, ir yra daugiau bendro pobūdžio ministerijų veiklos, kurios iš esmės menkai orientuotos į šeimos politikos kompleksiskumą. Kad ne visos ministerijų veiklos įgyvendintos dėl galimos bendravimo ir bendradarbiavimo stokos (LRS turėjo būti įkurtas **Šeimos ir vaiko reikalų** komitetas, o įsteigtas beveik po dešimtmečio (2017 m.) tik **pakomitetis**), pastebi ir Senkuvienė (2018), mokslo publikacijoje nusakydama kaip vieną iš problemų, su kuria susidūrė mūsų valstybė siekdama šeimos politikos tikslų. Tikslinga atkreipti dėmesį ir į tai, kad Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto Šeimos ir vaiko gerovės pakomitečio susirinkimai ir darbotvarkėse aptariami klausimai paspartino šeimos institutui svarbių šeimos politikos klausimų priėmimą. Tai **Nacionalinės šeimos tarybos prie LRS sudarymas** (2017 m.), **Šeimos kortelės įstatymo projekto** (2017 m.) dėl galimų lengvatų daugiavaikėms šeimoms (išryškinant šalies ministerijų, socialinių, ekonominių ir regioninių partnerių, viešojo ir privataus sektorių atstovų bendradarbiavimą) postūmis ir inicijuota diskusija (2018 m.) su visuomeninėmis organizacijomis, atstovaujančiomis šeimoms bei atsakingų institucijų atstovais padėjo aptarti ir veiksmingiau Vyriausybei spręsti vaiko teisių apsaugos sistemos klausimus. Kokios institucijos, atsakingos už šeimos politikos formavimą ir įgyvendinimą, kokie vyko struktūriniai pokyčiai, bus detalčiau atskleidžiama 2.2 poskyryje.

Analizuojant šeimos politikos teisinį reguliavimą, tikslinga pažymėti ir Penkioliktosios LRV bei atsakingų institucijų vykdytą iniciatyvą dėl 2011 m. pradėto svarstyti **Šeimos pagrindų stiprinimo įstatymo** projekto. Kaip teigiama Kriauciūnaitės (2011) parengtame SADM aiškinamajame rašte „Dėl Lietuvos Respublikos šeimos politikos pagrindų įstatymo projekto“, įteisinimas pirmiausia apibrėžtų įstatyme nusakytus šeimos politikos pagrindus ir sudarytų prielaidas vykdyti nuoseklia, konceptualia, ilgalaikę ir koordinuotą šeimos politiką mūsų valstybėje. Pagal Europos žodyną „Eurovoc“ reikšminių žodžių „*šeima*“, „*šeimos politika*“, „*šeimų organizacijos*“, „*su šeimomis dirbančios organizacijos*“ įtraukimas į kompiuterinę sistemą ir įstatymo projekto paskelbimas anglų kalba Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis bei ES dokumentams neprieštaravo (ten pat). Aktyviai veikiant „naujosios kairės“ atstovams ir vykstant diskusijoms dėl šeimos sampratos, kaip ir neišvengiamai vykstanti šalies Vyriausybės rinkiminė kaita (darbas kadencijomis), sąlygojo nevyriausybinių organizacijų [NVO], dirbančių su šeimomis, veiklų nenutrūkstamumą ir Lietuvos teritorijoje šeimos tarybų įsteigimo pradžią (nors įstatymo projektas nebuvo priimtas). 2017 m. **šeimos tarybos** buvo įsteigtos Kauno, Klaipėdos ir Alytaus miestų, Radviliškio, Vilkaviškio, Kaišiadorių, Širvintų rajonuose bei planavo tokią veiklą kurti Šakių rajone (Martinaitienė, 2017). Tai tarpinstitucinio bendravimo ir bendradarbiavimo plėtojimas savivaldybių lygiu (visuomenių atstovų dalyvavimo vaidmuo), kai siekiama efektyvesnių pokyčių (dėmesys ir pagalba daugiavaikėms, socialinės rizikos šeimos ar pavieniams asmenims, kuriems būtina pagalba) šeimos instituto stiprinime bei Konceptijoje (2008) suformuluotos šeimos politikos sampratos krypties tęstinumas.

Todėl LRS, po 2015-2017 m. įvykusių diskusijų priėmė **Šeimos stiprinimo įstatymą (2017)**, **Šeimos kortelės įstatymą (2018)** (VšĮ „Šeimos institutas“, 2013-2019). Nors Šeimos stiprinimo įstatymo priėmimas yra naujas požiūris į šeimos politiką, Stundžio (2018) nuomone, „LRS, įvirtinęs šeimos politikos kryptis (švietimas, materialinis saugumas, būstas ir palanki gyvenamoji aplinka, paslaugos šeimai, palanki šeimai sveikatos politika, vaikų saugumas ir tėvų atsakomybė), įpareigoja Vyriausybę parengti ilgalaikę šeimos stiprinimo programą“. Šiai nuomonei antrina ir Žalimienė (2015), perteikdama Kavoliūnaitės-Ragauskienės (2012) mintis „teisinės šeimos ar šeimos narių sąvokos vartojamos beveik 200 šalies įstatymų, o šeimos ar šeimos narių apibrėžimai – beveik 30 įstatymų“. Siekiant vaizdžiau perteikti pagrindinius teisės aktus ir poįstatyminius dokumentus (aprašus) MBP autorius juos detaliau pavaizdavo 10 paveiksle, nusakančiame paramos šeimos priemonių taikymą pagal priemonių grupes, pateiktas 8 paveiksle (žr. 1.3 poskyrių).

Teisės aktai, nusakantys šeimos paramos priemonių grupes	•Pagrindiniai Lietuvos Respublikos teisės aktai
Švietimą	<ul style="list-style-type: none"> • Švietimo įstatymas • Mokslo ir studijų įstatymas • Profesinio mokymo įstatymas • Privalomo ikimokyklinio ugdymo nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašas • Priešmokyklinio ugdymo tvarkos aprašas • Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo ugdymo programas tvarkos aprašas
Sveikatos / socialinę apsaugą	<ul style="list-style-type: none"> • Lietuvos higienos normos pagal darbo, veiklos ir kitas sritis • Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymas • Sveikatos draudimo įstatymas • Socialinio draudimo pensijų įstatymas
Integraciją į darbo rinką	<ul style="list-style-type: none"> • Darbo kodeksas • Užimtumo įstatymas • Valstybės ir savivaldybių įstaigų darbuotojų darbo apmokėjimo įstatymas • Pavyzdinis Lygių galimybių politikos įgyvendinimo ir vykdymo priežiūros tvarkos aprašas, skirtas įstaigoms, kuriose dirba virš 50 darbuotojų
Išlaidų kompensavimą	<ul style="list-style-type: none"> • Socialinės paramos mokiniam įstatymas • Išmokų vaikams įstatymas • Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatymas • Valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti ir daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymas • Transporto lengvatų įstatymas • Finansinės paskatos pirmąjį būstą įsigyjančioms jaunoms šeimoms įstatymas
Kita įstatyminė bazė, skirta gausioms, socialinės rizikos, nepasiturintiems ir kitoms šeimoms	<ul style="list-style-type: none"> • Valstybinių šalpos išmokų įstatymas • Išmokų vaikams įstatymas

10 pav. Pagrindiniai teisės ir poįstatyminiai aktai dėl taikomų paramos šeimai priemonių įteisinimo Lietuvoje (sudaryta darbo autoriaus pagal šalies teisės aktų registrus <https://e-seimas.lrs.lt/portal/documentSearch/lt>, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActSearch>, 2019)

Galimai todėl paramos šeimai instrumentų (šeimos politikos įgyvendinimo priemonės) tokių kaip išmokos šeimoms su vaikais, šeimos ir darbo derinimas, lanksčios užimtumo formos, vaikų priežiūros paslaugos, atostogos (nėštumo, tėvystės ar motinystės) susiejimas su Strategija šalies Vyriausybei suteikė galimybę integruoti įvairių institucijų pajėgas dėl šeimos gerovės užtikrinimo, nes ilgalaikėje perspektyvoje bus sunku užtikrinti socialinės, sveikatos priežiūros sistemų tvarumą.

Tikslinga atkreipti dėmesį į tai, kad Vyriausybės darbas kadencijomis įpareigoja rengti naujas **Vyriausybių programas** (dabar dirba 17-oji Vyriausybė), nors jų veiklos rezultatams turi įtakos ankstesnių Vyriausybių (16-osios) pradėtų darbų tąsa. LRS 2016 m. gruodžio mėn. pritarė Ministro Pirmininko Sauliaus Skvernelio pateiktai programai, kurioje šeimai skiriamas ypatingas dėmesys

dėl palankios aplinkos ir darbo bei šeimos pareigų derinimo. Akcentuojama šeimos politikos svarba (augantis gimstamumas, kuris dar negali užtikrinti darnios kaitų kartos; pateikiami santuokų įregistravimo faktai yra didesni nei ištuokų; padidėjęs ne santuokoje gimusių vaikų skaičius bei didėjantys be vieno iš tėvų augančių vaikų skaičiai) ir jos negalimas sutapatinimas su socialinėmis išmokomis, kurias gauna šeimos. **17-oios Vyriausybės** siekis – prieš priimant teisės aktus šeimos politikos srityje, pirmiausia atlikti jų vertinimą dėl galimo poveikio šeimai. Puoselėjant šeimos gerovę – skatinti vaikus auginančias šeimas ir suteikti reikiamą pagalbą šeimoms (socialinę-psichologinę ir (ar) kitokią). Taip pat 17-oji Vyriausybė numatė suteikti kompensacines ugdymo ir užimtumo priemones vaikams, patiriantiems nepilnos šeimos neigiamas pasekmes, išplėsti socialinių paslaugų šeimai centrus gyvenvietėse, kurie yra nutolę nuo savivaldybės centro, ir teikti pagalbą socialinės rizikos šeimoms ir kt. Kad realybėje teisiniai pokyčiai vyksta per lėtai, pastebi ir Senkuvienė (2018) (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Lietuvos autorių nagrinėjami šeimos politikos klausimai mokslo publikacijose ir autorių rekomendacijos mūsų Vyriausybei (sudaryta darbo autoriaus pagal Senkuvienę, 2018)

Publikacijų autoriai ir metai	Su šeimos politika susiję klausimai	Rekomendacijos vyriausybei
Raminta Jančaitytė (2011)	Palankios šeimai politikos formavimas ir įgyvendinimas	Formuoti nuoseklią ir stabilią šeimos politiką; siekti šeimos politikos kompleksiskumo; skatinti egalitarinį požiūrį į lyčių vaidmenis viešojoje ir privačioje sferoje.
Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė (2017)	Visuomenės dalyvavimas formuojant šeimos politiką	Skatinti visuomenės pasitikėjimą socialine politika garantuojant, kad valstybės priimti išpareigojimai bus vykdomi; šeimos politika turi atitikti visuomenės poreikius.
Aušra Maslauskaitė (2005, 2013)	Lyčių lygybė, paramos šeimai politika	Lyčių simetrija viešajame ir privačiame gyvenime; parama šeimai turi apimti finansinį skatinimą, galimybę derinti darbą ir šeimą bei vaikus ir tėvystę remiančias priemones.
Jolanta Reingardienė (2004, 2006)	Lyčių lygybė, darbo ir šeimos derinimas	Inicijuoti viešas kampanijas, skatinančias vyrus labiau įsitraukti į šeimos reikalus, o darbdavius – padėti darbuotojams derinti šeimos ir darbo išpareigojimus.
Vlada Stankūnienė (2005, 2013)	Gimstamumas, šeima ir šeimos politika	Parama šeimai turi turėti aiškią strategiją (tikslus, principus, motyvus). Iki šiol dominuojant finansinei paramai reikia akcentuoti šeimai savarankiškai funkcionuoti būtinų sąlygų kūrimo svarbą.

Apibendrinama Lietuvos autorių nagrinėjamus šeimos politikos klausimus ji akcentuoja, kad šeimos politiką reguliuojantys įstatymai atitinka europinius standartus (yra sąlygos įgyvendinti visus pagrindinius šeimos politikos tikslus pagal 3 pav.). Pagrindinės priežastys, anot autorės, yra valdžios kadencijų nulemtas šeimos politikos fragmentiškumas ir nenuoseklumas, kas skatina visuomenės nepasitikėjimą socialine sistema. Be to, mūsų valstybėje nėra atskiros institucijos, atsakingos už šeimos politikos formavimą ir įgyvendinimą, ir galimai todėl išryškėja bendravimo ir bendradarbiavimo stoka. Apžvelgdama viešosios šeimos politikos tyrimo rezultatus, pateiktus Jančaitytės daktaro disertacijoje (2011), Senkuvienė patvirtina, kad net patys politikai neturi bendros ir vieningos nuomonės, ką reiktų laikyti šeimos politikos tikslu, todėl šeimos politika yra deklaruojamo pobūdžio (teisės aktai priimami epizodiškai ir nenuosekliai) (ten pat, p. 103). Todėl ne ką mažiau svarbi šalies šeimos politikos įgyvendinime yra **Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 metų strategija** [Strategija], priimta LRS 2018 m. rugsėjo 20 d. (žr. 7 priedą). Galimai stabilizuojantis emigracijos / imigracijos procesas, didėjantis, nors kartų kaitos neužtikrinantis gimstamumas, senėjanti visuomenė daro neigiamą poveikį šalies ekonomikai bei socialinės apsaugos sistemai (žr. 6, 7 pav.). Todėl Vyriausybė yra LRS įpareigota kiekvienais metais metinėje ataskaitoje informuoti LRS apie Strategijos nuostatų įgyvendinimą bei pateikti

stebėsenos rezultatus. Grįžtamasis ryšys bus vykdomas ir galimai, strategiškai planuojant ir įgyvendinant šeimos politiką, bus pasiekta darnaus tvarumo rezultatų ne tik šeimos politikos, bet ir sveikatos, švietimo, kultūros ar finansų srityse. Pagrindinio Strategijos tikslo (*užtikrinti teigiamą gyventojų skaičiaus pokytį ir proporcingą gyventojų amžiaus struktūrą*) įgyvendinimui yra būtinos visuotinės Vyriausybės, visų ekonomikos sektorių, NVO, bendruomenių ir šeimų bei asmenų pastangos. Tai akcentuojama 2018 m. LRS priimtoje Strategijoje. Kaip situacija pasikeis mūsų valstybėje po Strategijos priėmimo, jos įgyvendinimo, visuomenė galės detaliau įsigilinti susipažindama su viešoje erdvėje patalpinta 17-osios Vyriausybės ataskaita dėl grįžtamojo ryšio nusakymo LRS.

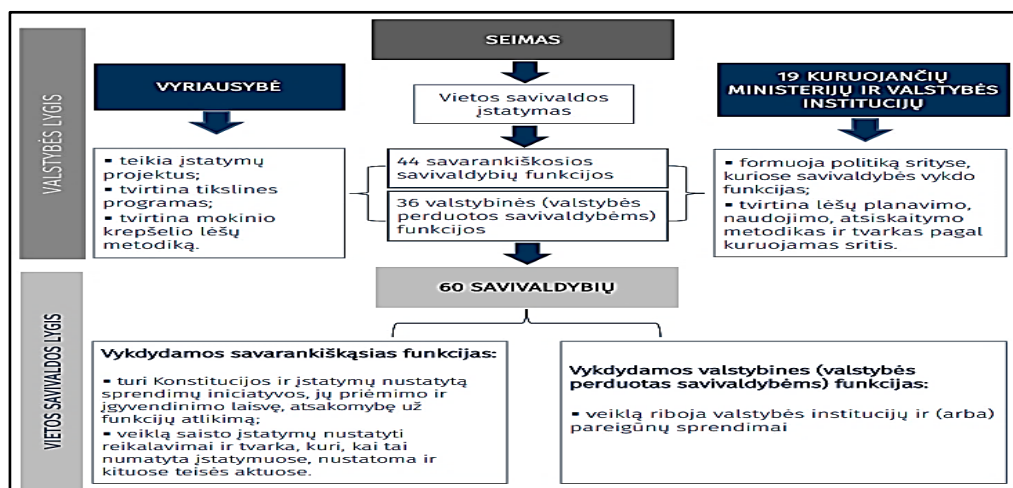
Kaip vieną iš svarbesnių poįstatyminių aktų, kuriame yra skiriamas dėmesys asmeniui (šeimai) tikslinga išskirti LRV 2006 m. birželio 14 d. nutarimu Nr. 583 „Dėl mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašo patvirtinimo“ (su vėlesniais pakeitimais) patvirtintą **Mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašą** [Aprašas]. Remiantis šiuo Aprašu, kiekviena šalies savivaldybė turi pasitvirtinti savivaldybės gyventojų mokėjimo už tam tikrų rūšių socialines paslaugas tvarką, išsamiai nustatančią mokėjimo dydžius, atleidimo nuo mokėjimo už suteiktas paslaugas sąlygas bei išimtinis atvejus (atsižvelgiant į asmens pajamas ir turta). Savivaldybėms yra suteikta teisė atleisti asmenį nuo mokėjimo už ilgalaikę socialinę globą bei sumažinti taikomus mokesčius. Galimos teisės aktų korekcijos savivaldybių lygiu nusako, kad optimaliausi ir palankiausiai priimami sprendimai asmeniui (šeimai) yra toje gyvenamojoje vietoje, kur jis gyvena, ir suinteresuotos šalys turi realią patikimą informaciją apie asmens (šeimos) gyvenimo sąlygas, šeimos narių užimtumą, pajamas ir kt. Kilus įtarimui, kad asmuo (šeima) neteisėtai pasinaudojo socialinėmis paslaugomis pateikdamas neteisingus duomenis, savivaldybės įstaigose dirbantys specialistai turi teisę pareikalauti papildomų dokumentų, patvirtinančių jau pateiktų dokumentų teisingumą. Detalesnė analizė apie Aprašo nuostatų taikymą Raseinių rajono savivaldybėje gyventiems asmenims (šeimoms) bus aprašoma trečiame skyriuje.

Apibendrinant poskyrį dėl šeimos politikos teisinio reguliavimo galima teigti, kad Lietuvos Respublikoje teisinis šeimos politikos pagrindas yra šalies Konstitucija ir Civilinis kodeksas. „Pamatinių“ teisės aktų gairės nustatymas kitiems poįstatyminiams teisės aktams ir strateginiams veiklos dokumentams nusako šeimos politikos formavimo valstybėje būtinumą, grįžtamojo ryšio svarbą ir šeimos politikos veiklų tęstinumą (veiksmingi pokyčiai šioje politikoje galimi tik siekiant darnaus tvarumo rezultatų visose politikos srityse). Būtent todėl yra labai svarbu, kaip veiksmingai dirba šalies institucijos ir atlieka joms Vyriausybės priskirtas funkcijas.

2.2. Šeimos politikos institucinės sistemos identifikavimas

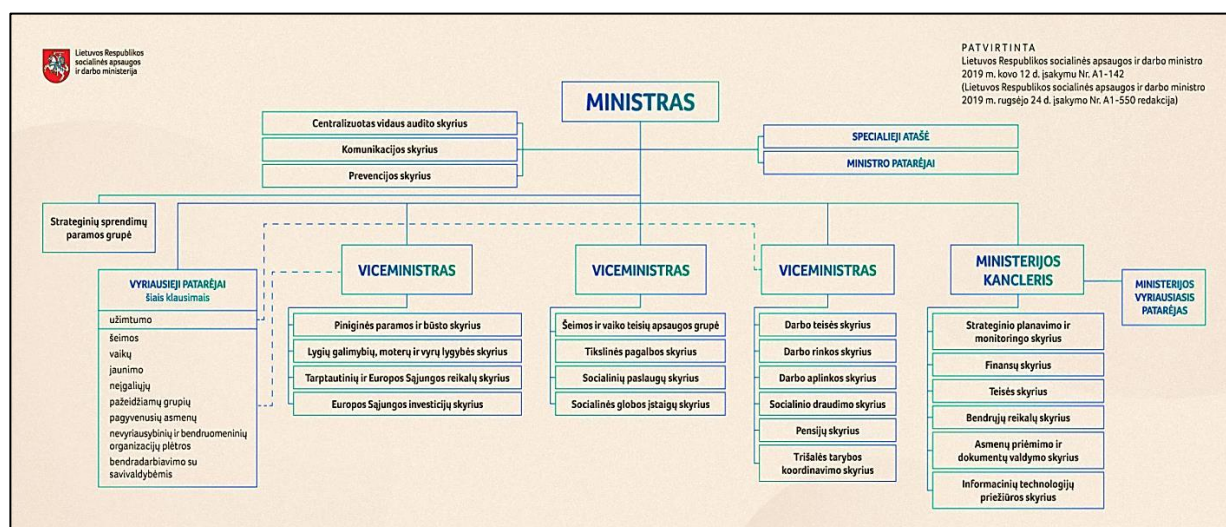
Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės [LRV] (1994) įstatymo pirmo skirsnio 2 straipsnio „Vyriausybės galios“ nuostatas LRV, sudaryta iš Ministro Pirmininko ir ministrų, įgyvendina vykdomąją valdžią Lietuvoje pagal jiems Konstitucijos (1992) ir kitų šalies įstatymų nustatytą galią. LRV atsiskaitymas LRS vyksta pateikiant metinę ataskaitą, kas nusako, kad politinių sprendimų priėmimas vykdomas valstybiniame lygyje. Valstybė, siekdama užtikrinti, kad viešosios paslaugos būtų teikiamos tame lygyje, kuriame jos gali būti teikiamos efektyviausiai, dalį funkcijų perduoda vykdyti vietos savivaldai, todėl viešąjį administravimą vykdo ir viešąsias paslaugas teikia du viešosios valdžios įgyvendinimo sistemos lygiai – centrinė valdžia ir vietos savivalda (vietos

savivaldos objektas – viešasis administravimas, o paskirtis – įgyvendinti vykdomosios valdžios funkcijas) (žr. 11 pav.).

11 pav. Viešosios politikos įgyvendinimas Lietuvoje pagal lygius (valstybės ir vietos savivaldos) (LR valstybės kontrolės Valstybinio audito ataskaita, 2019)

Tikslinga akcentuoti ir tai, kad Lietuva vadovaujasi kontinentine tradicija, derinančia vietinį valdymą su savivalda (Žilinskas, 2009). Kadangi savivaldybių vykdomos funkcijos apima visų ministerijų valdymo sritis, formuojant politiką (šiuo atveju šeimos) dalyvauja ir šalies ministerijos. Tokia funkcijų institucinė sistema rodo, kad centrinės valdžios – tiek įstatymų leidžiamosios, tiek vykdomosios – institucijos visose valstybės veiklos srityse nustato veiklos kryptis ir bendrus reikalavimus, kurių vietos savivalda, vykdydama jai priskirtas funkcijas, turi laikytis (Valstybės kontrolė, 2019). Tikslinga pažymėti, kad atskiros institucijos, atsakingos už šeimos politikos įgyvendinimą, nėra, todėl SADM ne tik formuoja šeimos ir vaiko teisių apsaugos politiką, ją organizuoja ir koordinuoja, bet ir kontroliuoja jos įgyvendinimą pagal patvirtintus nuostatus (1998, 2019). Vykdomosios valdžios lygmenyje SADM yra pagrindinė ir svarbiausia institucija, atsakinga už šeimos politikos formavimą ir įgyvendinimą (žr. 12 pav.).

12 pav. SADM naujos redakcijos valdymo schema, patvirtinta ministro 2019 m. rugšėjo 24 d. įsakymu Nr. A1-550 (Prieiga per internetą <https://socmin.lrv.lt/lt/struktura-ir-kontaktai>, 2019)

Pagal SADM valdymo schemą ir viceministrams priskirtas ministerijos kompetencijai nusakytas socialinės apsaugos, šeimos bei darbo įsipareigojimų derinimo kuruojamas sritis yra įsteigti skyriai (tikslinės pagalbos, socialinės globos, socialinių paslaugų) bei sudaryta šeimos ir vaiko teisių apsaugos grupė. Naujos redakcijos SADM valdymo schemos pateikimas visuomenei (pirminis valdymo schemos SADM patvirtinimas vyko 2019 m. kovo 12 d.) nusako, kad ministerijoje vyko struktūriniai pokyčiai, nors SADM ministro įsakymai (dėl struktūrinių pokyčių) yra viešai neskelbiami ir visuomenei neprieinami. Ministerijoje dirba 9 vyriausieji patarėjai (užimtumo, šeimos, pagyvenusių asmenų ir kitais klausimais), kurių pareigybės aprašai su atliekamomis funkcijomis, metų užduotimis ar darbo laiku visuomenei, kaip viešosios įstaigos darbuotojų, nėra prieinami (tik pagrindinė būtinoji kontaktinė informacija).

Be to, pagal SADM nustatytus paramos standartus, bendradarbiaujant šešiomis ministerijomis (sveikatos apsaugos, vidaus reikalų, susisiekimo, teisingumo, finansų bei švietimo, mokslo ir sporto) (žr. 13 pav.) tarpusavyje, šalyje vyksta ne tik šeimos politikos formavimasis, bet ir jos įgyvendinimas per įvairaus lygio socialines institucijas. Vienas iš pagrindinių vaidmenų, įgyvendinant šeimos politikos priemones (finansines paskatas ir paslaugas), tenka šalies savivaldybėms. Jos (savivaldybės) į paslaugų teikimą gali įtraukti (ar dalį šeimoms teikiamų paslaugų perduoti) NVO, visuomenines, bendruomenines organizacijas (SADM & UAB „Civita“, 2018, p. 26-28). NVO ir kitos bendruomeninės organizacijos (trečiasis sektorius), įgauna daugiau potencialo (žmogiškųjų ir finansinių išteklių prasme) ir siekia ne tik didinti visuomenės gerovę, bet ir atstovauti visuomenės teisėtiems interesams, kai sprendžiamos opios socialinės problemos (alkoholizmas, fizinis ar psichologinis smurtas šeimoje, vaikų nepriežiūra ir patekimas į globos įstaigas ir kt.) (Vorevičienė & Butkevičienė, 2017; Jovaiša & Ignatovič, 2013) (žr. 8 priedą). Todėl valstybės sektoriaus įstaigų ir NVO bendradarbiavimas šeimos politikos srityje bei paslaugų, reikalingų šeimos gerovei užtikrinti, vyksta socialinės partnerystės teisėmis (abipusiai įsipareigojimai). Nors savivaldybės prisiimta atsakomybė už paslaugų teikimą yra žymiai didesnė, bet asmeniui ar šeimai skiriama paslauga yra tikslingesnė.

13 pav. Lietuvos šeimos politikos institucinė sąranga (sudaryta darbo autoriaus, remiantis SADM & UAB „Civita“, 2018)

SADM ir LRV išleisti teisės aktai suteikia savivaldybėms teisę nuspręsti, kurios paslaugos jų teritorijoje yra reikalingiausios, ir imtis iniciatyvų kurti papildomas finansines paskaitas (pvz., kūdikio kraitelis registruotai ir realiai savivaldybėje gyvenančiai šeimai). Nors savivaldybės neturi didelės veiksmų laisvės (dydžiai ir teikimo sąlygos įteisintos įstatymuose ir poįstatyminiuose teisės aktuose), SADM teisės aktų nustatyta tvarka skatina ir remia šeimų organizacijų ir su šeimomis dirbančių NVO veiklą, finansuoja šeimoms stiprinti skirtų programų įgyvendinimą bei kuria, plėtoja ir tobulina pagalbos, paslaugų ir kitus mechanizmus, skirtus vaikų gerovei ir jų teisėms bei teisėtiems interesams užtikrinti (SADM, 2019). LRV vykdomos socialinės srities reformos (dėl vaiko teisių apsaugos sistemos decentralizacijos ir institucinės globos pertvarkos), pradėtos 2014 m., yra tęsiamos (žr. 9, 10 priedus) ir pirminius pokyčius šeimos politikos srityje gali pajusti šalies regionai: vyksta pozityvios tėvystės mokymai, teikiamos šeimos įgūdžių ugdymo ir sociokultūrinės bei vaikų priežiūros paslaugos, organizuojamas paslaugų šeimai teikimas ir koordinavimas, steigiamos mobiliosios komandos bei organizuojami mokymai (Raseinių rajono savivaldybės informacija, 2017). Vienas iš strateginių socialinės srities reformos tikslų vykdant pertvarką globos namuose yra, kad mūsų valstybėje būtų sukurta kompleksiskai teikiamų paslaugų sistema, t. y. kiekvienas (ir neįgalus) vaikas augtų biologinėje šeimoje, o likę be tėvų globos vaikai augtų globėjų, įtėvių šeimose ar šeimynose. Reorganizacija nusako, kad bus pertvarkomi kūdikių namai, vaikų globos namai, vaikų su negalia socialinės globos namai bei suaugusiųjų su negalia globos namai (SADM, 2019). Poveikis – plečiama paslaugų infrastruktūra regionuose, kai teikiamos naujų formų paslaugos tikslinėms grupėms jau įkurtuose centruose, šeimynose ar NVO. Pagal LR šeimos stiprinimo įstatymo 3 skirsnio „šeimos politikos formavimas ir įgyvendinimas“ 7 straipsnio nuostatas analizuojamą politiką formuoja, įgyvendina ir privalo tarpusavyje bendradarbiauti LRS, Nacionalinė šeimos taryba, LRV su ministerijomis ir kitomis valstybės institucijomis, Šeimos politikos komisija, savivaldybių institucijos ir įstaigos bei savivaldybių šeimos tarybos. Tikslinga atkreipti dėmesį į tai, kad šeimos tarybos, kaip patariamąsios institucijos, veikiančios visuomeniniais pagrindais, Lietuvos teritorijoje pradėjo steigtis nuo 2017 m. (žr. 2.1 poskyrių). Todėl jų veiklos, kad ir gerosios patirties sklaidos tarp šalies savivaldybių, rezultatų sulaukti yra per anksti, nes tai pakankamai jauna institucija. Be to, šeimos politikai tapus vienai iš daugiausia aptarinėjamų bei kritikuojamų viešosios politikos sričių, nepriklausomai nuo politikų veikimo kadencijų, buvo įsteigtas „Šeimos institutas“, aktyviai savo veiklą viešai skelbiantis internetiniame puslapyje <http://www.seimos.org/> ir kviečiantis telktis šeimų interesams atstovaujančias NVO į koaliciją dėl nuoseklaus, efektyvaus, ilgalaikio ir plataus atstovavimo šeimoms nacionaliniu ir vietiniu lygmeniu. „Šeimos institutas“ drauge su socialiniais partneriais (Nacionaline šeimų ir tėvų asociacija, Lietuvos tėvų forumu, Laisvos visuomenės institutu, jaunimo sambūriu „Pro Patria“, Nacionaliniu aktyvių mamų sambūriu ir Elektrėnų savivaldybėje veikiančia NVO asociacija) nuo 2019 m. balandžio mėn. vykdo projektą „**AŠIS: atstovavimo šeimų interesams stiprinimas**“ ir siekia veiklą viešinimo gerosios patirties sklaidos, bendradarbiavimo stiprinimo valstybės / savivaldos institucijų su NVO, atstovaujančiomis šeimų interesus. Numatomas rezultatas – studijos „**Šeimos ir vaiko gerovės užtikrinimo per paslaugų plėtrą iššūkiai**“ parengimas ir tyrimo rezultatais pagrįstos rekomendacijos dėl vaiko ir šeimos gerovės didinimo, vaiko teisių apsaugos sistemos tobulinimo, optimalios NVO, valstybinių institucijų bei šeimų bendradarbiavimo pateikimas SADM (<http://www.seimos.org/asis2019/>, 2019). Tai ne tik gerosios patirties (tarybose, komisijose ar tarptautiniuose susitikimuose) paieška ir sklaida, bet ir mokymų (teorinių ir praktinių)

organizavimas, susitarimo su šeimų interesams atstovaujančių organizacijų įteisinimas ir bendrų veiklos kryptių šeimos politikos srityje numatymas. Galimas teigiamas postūmis įgyvendinant šeimos politiką – gal Šeimos institutui pavyks suvienyti bendram komandiniam darbui (ne tik gerosios patirties sklaidai) šalyje besisteigiančias ir dar planuojamas steigti savivaldybių šeimų tarybas tokiam efektyviam darbui, kaip dabar dirba visos savivaldos institucijas vienijanti Lietuvos savivaldybių asociacija (<http://www.lsa.lt/apie-lsa/>, 2019). Tai paaiškės perspektyvoje.

Apibendrinant poskyrių dėl šeimos politikos institucinės sistemos galima teigti, kad pokyčiai po teisės bazės šeimos politikoje reguliavimo atlieka pirminį poveikį, vyksta postūmiai kuriant institucijas ar patariamąsias tarybas. Taip pat savalaikiai vyksta Vyriausybės numatytos socialinės srities reformos (nepriklausomai nuo valdžios kadencijų darbo). Esant neabejingai ir demokratiškai Lietuvos visuomenei, siekiai išlaikyti tautos gyvybingumą ateities kartoms, propaguoti šeimos darnumą bei palankios jai aplinkos kūrimą nusako ir galimus teisinės bazės pokyčius ateityje dėl efektyvesnių ir kintančių finansinių paskatų ir paslaugų asmeniui (šeimai) regionuose taikymo. Tik gerosios patirties tarp savivaldybių ar šeimų tarybų sklaida, bendradarbiavimas, teoriniai ir praktiniai seminarai, mokymai ir informacijos viešinimas padeda atskleisti visuomenei ir Vyriausybei tai, ką tikslinga koreguoti (dokumentai ir ataskaitos turi būti rengiamos taip, kad pateiktų realią šalies situaciją visais įmanomais pjūviais, o teisinis reguliavimas turi nusakyti tokias veiklos kryptis, kad įgyvendinamos finansinės priemonės turėtų darnų teigiamą pokytį).

Apibendrinant skyrių galima konstatuoti, kad teisinis reguliavimas gali tiesiogiai ar netiesiogiai įtakoti šeimą (šeimos ir darbo įsipareigojimą, atsakomybę už vaikų auklėjimą ir ugdymą, lygiateisiškumas ir finansinės paskaitos ir kita), o viešųjų paslaugų teikimo asmeniui (šeimai) efektyvumas priklauso nuo institutų, esančių arčiausiai asmens (šeimos) gyvenamosios vietos. Todėl realios situacijos sprendimas „čia ir dabar“ nusako šeimos politikos efektyvumą ir turi užtikrinti jau pradėtų veiklų tęstinumą. Kintančios visuomenės ir asmens (šeimos) poreikiai reikalauja vietos valdžios institucijas taip administruoti, organizuoti ir sistemingai planuojant vykdyti kokybišką socialinių paslaugų teikimą rajono gyventojams, kad būtų sukurtas ne tik saugios, sveikos, bet ir darnios aplinkos asmeniui (šeimai) teikiamų paslaugų rinkinys / paketas. Tik pasitikėjimu grįstas bendravimas ir bendradarbiavimas tarp paslaugas teikiančių ir paslaugas asmeniui (šeimai) gaunančių asmenų (šeimos) bei institucijų nusako ne tik įstaigų, teikiančių socialines paslaugas, bet ir jose dirbančių kompetentingų darbuotojų suinteresuotumą plėtoti pradėtas veiklas toliau ir veiksmingiau.

3. Šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje tyrimas

Analizuojant sąlygas, būdingas vidurio Lietuvos savivaldybei, aprašomas šeimos politikos įgyvendinimas Raseinių rajono savivaldybėje. Pateikiama pagrindinė informacija apie įstaigas, susijusias su šeimos politikos įgyvendinimu analizuojamoje savivaldybėje. Vykdomas teisinio reglamentavimo dokumentų studijavimas pagal LRV nutarimą, įpareigojantį visas šalies teritorijos savivaldybes pasirengti gyventojų mokėjimo už tam tikrų rūšių socialines paslaugas tvarką. Vykdoma lyginamoji (respondentų (ekspertų) ir subjektyvi Lietuvos gyventojų nuomonių) analizė, neatsiejamai integruota su šeimos politikos įgyvendinimu savivaldybių lygiu pagal visuomenei aktualias sritis (šeimos, darbo ir vaidmenų derinimą). Per taikomą antrinę duomenų analizės metodą (grupinį anketavimą raštu) identifikuojamos sociologinio tyrimo problemos, pateikiamos rekomendacijos savivaldybės suinteresuotoms šalims dėl šeimos politikos įgyvendinimo tobulinimo.

3.1. Tyrimo metodologija

Atliekant tyrimą siekta ne tik įvardinti konkrečias institucijas, atskleisti teisinio reguliavimo procesą hierarchiniu lygiu, bet ir pateikti skirtingų grupių patirtis ir požiūrius į visuomenei aktualias sritis (šeimos, darbo ir vaidmenų derinimą). Todėl tiriamos grupės yra dvi: Raseinių rajono savivaldybės respondentai (ekspertai) ir Lietuvos gyventojai (KTU mokslininkų 2013, 2015 & 2016 vykdyti tyrimai).

Tyrimo tikslas – išanalizuoti šeimos politikos įgyvendinimą Raseinių rajono savivaldybėje.

Tyrimo uždaviniai:

1. parengti tyrimo metodologiją;
2. identifikuoti Raseinių rajono savivaldybės demografinę situaciją;
3. atskleisti Raseinių rajono savivaldybės respondentų (ekspertų) nuomones ir patirtis, susijusias su šeimos politikos įgyvendinimu;
4. apžvelgti Lietuvos gyventojų subjektyvias nuomones apie šeimos politikos įgyvendinimą;
5. pateikti rekomendacijas suinteresuotoms institucijoms dėl efektyvesnio šeimos politikos įgyvendinimo savivaldybių lygiu.

Pagrindinė informacija apie įstaigas, susijusias su šeimos politikos įgyvendinimu Raseinių rajono savivaldybėje ir tyrimo paskirtis / siekis. Kadangi MBP autorius, 2018 m. rengdamas MBP „Piniginės socialinės paramos teikimo Lietuvoje analizė: Raseinių rajono savivaldybės atvejis“, vykdė sociologinį tyrimą ir apklausė Raseinių rajono savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus [Skyrius] 9 specialistus (ekspertus) (81,82 proc. Skyriaus dirbančiųjų), susijusias su socialinių paslaugų rajone teikimu, tai šeimos politikos įgyvendinimo analizei atlikti buvo siekiama atrinkti kitų, socialines paslaugas asmeniui (šeimai) teikiančių įstaigų (žr. 11 priedą) darbuotojus. Tikslinga pažymėti tai, kad Raseinių socialinių paslaugų centras [Centras], VšĮ „Raseinių neįgaliųjų dienos užimtumo centras“, BĮ Raseinių pagalbos šeimai namai ir Raseinių r.

Blinstrubiškių socialinės globos namai yra vienos iš pagrindinių savivaldybės institucijų, kurios teikia socialines paslaugas asmeniui (šeimai) tiesiogiai su jais bendraudamos.

Tyrimo dalyvių (respondentų) atranka. Skiriantis socialines paslaugas teikiančių įstaigų paslaugų specifiškumui pagal socialines grupes (neįgalūs asmenys, globojami vaikai, globojami asmenys, kuriems nebegalima socialinių paslaugų teikti jų namuose arba tos paslaugos yra neefektyvios ir kt.) bei socialines paslaugas teikiančių įstaigų ir valdymo struktūrai (žr. 11 priedą), tyrimui atlikti buvo pasirinktas Centras. Įkurto Centro pagrindinis tikslas – didinti visų Raseinių rajono bendruomenės narių galimybę gyventi orumą nežeminančiomis sąlygomis ir teikti socialines paslaugas įvairių socialinių grupių asmenims, šeimoms, vaikams (<https://rspc.lt/apie-centra/>, 2019). Centre įsteigto pagalbos šeimai skyriaus 7 atvejo vadybininkai ir 19 socialinių darbuotojų (25 etatai) sistemingai bendrauja su šeimomis (9 rizikos šeimos tenka vienam darbuotojui), o integralios pagalbos skyriaus darbuotojų (90,25 etato / 5 komandos) teikiamos paslaugos skiriamos asmenims, kurie dėl savo sveikatos būklės negali savimi pasirūpinti patys (neįgalūs, pagyvenę asmenys). Suformuotos komandos (socialinio darbuotojo padėjėjai, slaugytojo padėjėjai, kineziterapeutai, socialiniai darbuotojai ir kt.) nariai, vykdami tarnybinais automobiliais, integralią pagalbą teikia senyvo amžiaus asmenims, vaikams ar suaugusiems su negalia ir taip užtikrina jų galimybę kuo ilgiau gyventi savo namuose (artimųjų rate). Be to, integrali pagalba (nuo 5 iki 10 val. per savaitę) skiriama ir artimam giminaičiui, kai jis yra netekęs 75-100 proc. darbingumo, slaugo ar prižiūri savo šeimos narį, turintį neįgalumą, ar priklauso socialinės rizikos šeimai ir kt. (<https://rspc.lt/integrali-pagalba/>, 2019). Galimai todėl, kad suaugusiųjų vaikų parama pagyvenusiems tėvams yra svarbi (tėvai, sulaukę garbaus amžiaus gyvena kartu su savo vaikais, bet ne socialinės globos namuose), kai tam „*labai pritaria*“, „*pritaria*“ didžiausias visuomenės procentas – 55,3 proc., arba 607 asmenys, dalyvavę KTU 2013 m. inicijuotame tyrime „Šeima, darbas ir lyčių vaidmenys, IV) (žr. 12 priede respondentų išsakytą nuomonę N7f klausime), nulėmė ir Centro skyriaus darbuotojų apklausos atlikimą Pagalbos šeimai skyriuje.

Tyrimo metodo pasirinkimas, procesas ir tyrimo instrumentas. Anketavimas yra trumpesnis ir pigesnis už giluminį interviu (pokalbį su respondentu, kur galima atskleisti darbo patirtis, jausmus, viltis bei pasaulį, kuriame jie gyvena) (Butkevičienė, 2011, p. 6-8). Toks tyrimo metodas MBP darbo autoriui pasiteisino 2018 m. rengiant MBP apie socialines paslaugas, nes atliekamas tyrimas turi pereiti bazinę bet kokios rūšies tyrimų organizavimo schemą (nuo tyrimo identifikavimo, tyrimo proceso organizavimo, tyrimo atlikimo, duomenų apdorojimo) ir galutiniame etape nusakyti apklausos rezultatus tiek teoriniu, tiek taikomojo požiūriu (pasiūlymų teikimas). Todėl ir šiame MBP, išlaikant bazinės tyrimo eigos etapus pagal Butkevičienę (2011), bus vykdomas kiekybinis tyrimas. Plėtojant vieną iš populiariausių sociologinio tyrimo metodų, anot Tidikio (2003, p. 474-487), tikslinga išryškinti anketinės apklausos privalumus (pakankama atranka, kontroliuojama apklausos organizatoriaus situacija ir preliminariai galima numatyti problemos reikšmė pagal anketos išdėstymo bei sudarymo techniką ir kt.). Be to, anketavimas yra trumpesnis (laiko prasme) ir pigesnis už interviu, ir apklausoje dalyvauti sutinkantys respondentai nuo kasdieninės darbo veiklos atitrūksta minimaliai. Efektyviai valdomas darbo laikas (tiek respondentų, tiek MBP darbo autoriaus). Planavimą galima numatyti ir anketavimą vykdyti tarp pasirinktų darbuotojų tada, kai, atlikus žvalgomąjį tyrimą Centre, yra galimas grupinio anketavimo vykdymas / derinimas prie bendrųjų Centro darbuotojų susirinkimų ar organizuojamų mokymų mobiliosios krizių įveikimo

komandos nariams pagal 9 priede pateiktą reorganizacijos schemą ir jos įgyvendinimo etapus (žr. 9 priedą). Tyrimo instrumentas – pusiau struktūruota tyrimo anketa.

Pasirinkto apklausos tyrimo instrumento pagrindimas, privalumai, tyrimo etika duomenų analizės bei sklaidos etape. Tikslinga pažymėti, kad tyrimo klausimyną sudarė grupė tarpusavyje susijusių klausimų (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Respondentams (ekspertams) pateikto klausimyno pagrindimas (sudaryta darbo autoriaus pagal Balžeikienę, Krupavičių, Junevičių, Butkevičienę & Ražanauskaitę, 2015)

Tiriamos srities pavadinimas	Tiriamosios srities kategorija	Tiriamosios srities subkategorija	Klausimo Nr. tyrimo klausimyne	Klausimo pagrindimas
Nuomonės ir patirtys įvairiais šeimos politikos klausimais	Didžiausios atsakomybės rūpinantis žmogumi pateiktose gyvenimo situacijose nusakymas	Valstybė Pats žmogus Artimieji NVO	SP 1	KTU mokslininkų tyrimas „Socialinė politika“ V, 2015 m.
	Valstybės įgyvendinamų siekių šeimos politikos ir vaikų auginimo srityse atskleidimas		SP 2	KTU mokslininkų tyrimas „Šeima, darbas ir lyčių vaidmenys“ IV, 2013 m.
	Valstybinės šeimos politikos įgyvendinami principai	Prioritetas šeimai Gyvybės kultūros puoselėjimas Kompleksiškumas Diferencijuotumas Subsidiarumas Lyčių lygiavertiškumas	SP 3	Klausimas parengtas savarankiškai pagal LRS 2008 m. birželio 3 d. nutarimu Nr. X-1569 (su vėlesniais pakeitimais) priimtą Konceptiją
Socialinės demografinės charakteristikos apie respondentą	Lytis	-	SDC 1	KTU mokslininkų tyrimas „Šeima, darbas ir lyčių vaidmenys“, IV, 2013 m., 2 leidimas
	Amžius		SDC 2	
	Igytas išsilavinimas		SDC 3	
	Darbo stažas Centre		SDC 4	
	Nuomonė apie šeimos politiką ir jos efektyvumą		SDC 5	Klausimas parengtas savarankiškai
Darbo patirties Centre atskleidimas / įgyvendinamos šeimos politikos savivaldybėje atskleidimas	Teisinis reguliavimas	Atvejo vadybos funkcijų delegavimo reikšmė asmeniui (šeimai)	1	Klausimas parengtas savarankiškai pagal LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą (1996, 2017)
		Bazinio paslaugų šeimai paketo (BPŠP) savivaldybėje prieinamumas	7	Klausimas parengtas savarankiškai pagal LRV 2019 m. birželio 19 d. nutarimu Nr. 618 patvirtintą BPŠP
		Teisinės bazės koregavimas	6	Klausimas parengtas savarankiškai
	Finansavimas	Projekto „Integralios pagalbos į namus teikimas Raseinių rajone“ (2016-2020 m.) įsisavinamų lėšų tikslingumas	2.1	Klausimas parengtas savarankiškai pagal Centro įgyvendinamus projektus
			2.2.	
	Poreikis	Žmogiškųjų išteklių	3	
			Projekto tęstinumo	
Naujų paslaugų			4	

Analizuojant duomenis, kai tyrimo klausimynas yra suskirstytas pagal tris klausimų blokus, galutiniame duomenų analizės bei sklaidos etape bus siekiama atskleisti LRV 2017-2019 m. priimtų naujausių ir visuomenei aktualiausių teisės aktų taikymą rajono savivaldybėje. Pirmosios dalies klausimais siekiama įvertinti respondentų nuomonę ir patirtis, susijusias su šeimos politikos klausimais (pateikti konkretūs teiginiai, kai galimas tik vienas atsakymas kiekvienoje teiginio eilutėje). Taip pat atlikti lyginamąjį Lietuvos gyventojų subjektyvios nuomonės ir Raseinių rajono savivaldybės respondentų (ekspertų), dalyvavusių tyrime, nuomonių analizę. Analizėje tikimasi

sužinoti, kas turėtų pasirūpinti žmogumi tam tikrose gyvenimo situacijose, kokia jų nuomonė dėl valstybės įgyvendinamų siekių šeimos politikos ir vaikų auginimo srityje ir kt. Pateikus antrosios dalies klausimus yra norima identifikuoti socialines demografines charakteristikas apie respondentus (jų lytį, amžių, išsilavinimą, darbo stažą analizuojamoje įstaigoje). Trečiosios dalies tyrimo klausimais yra tikimasi per atvirus anketos tyrimo klausimus (nuo respondento realios galimybės prisidedant prie šeimos politikos Raseinių rajono savivaldybėje formavimo iki galimų teigimų / neigiamų aspektų išryškavimo, kai panaudojamos ES ir kitų struktūrinių fondų investicijos) išsiaiškinti šeimos politikos įgyvendinimo tobulinimo galimybės Raseinių rajono savivaldybėje. Rengiant sociologinio tyrimo anketą – klausimyną (žr. 1 priedą) (antrinė respondentų (ekspertų) apklausa) buvo laikytasi bendrųjų anketos reikalavimų, nes galimai anketavime sutinkantiems dalyvauti Centro darbuotojams yra būtinas anonimiškumas (Tamošiūnas, 2003; Kardelis, 2007; Luobikienė, 2011; Gaižauskaitė & Valavičienė, 2016). 2019 m. spalio mėn. antroje pusėje Centro darbuotojams [respondentams], sutikusiems dalyvauti tyrime, buvo išsamiai paaiškinta tyrimo esmė akcentuojant tyrimo etiką ir vykdomos apklausos anonimiškumą, duomenų konfidencialumą.

Tyrimo anketos rengimo specifiškumas. Pasirenkant tyrimo anketos rengimo metodiką, buvo laikomasi teorinio klausimo žinojimo, jo patikimumo per vykdytas ir publikuotas apklausas. Anketos turinys, klausimų ir atsakymų formulavimo teisingumas ir suprantamumas, klausimų išdėstymo nuoseklumas ir kiti anketos rengimo / sudarymo aspektai pagal Tidikio (2003, p. 478) rekomendacijas buvo aptarti su darbo vadovu. Pilotažinis tyrimas (tyrimo bandymas) spalio mėn. buvo pateiktas dviem asmenims, turintiems socialinį išsilavinimą, bet nedirbantiems Centre. Pilotažinis tyrimas atskleidė, kad respondentams parengti atviri klausimai yra suprantami, aktualūs, savalaikiai (apima ir naujoves, ir jau įgyvendintas veiklas), užtikrina duomenų konfidencialumą, suteikia galimybę plėtoti mintis atviruose klausimynuose (pakanka vietos respondento patirčiai bei nuomonei nusakyti) ir įrodo, kad anketai užpildyti yra skiriama pakankamai laiko.

Tyrimo vykdymas, apdorojimas, apribojimai ir grįžtamasis ryšys. Pažymėtina, kad 2019 m. spalio mėn. pabaigoje 22 iš 25 Centro pagalbos šeimai skyriaus specialistų [respondentų (ekspertų)] sutiko dalyvauti sociologiniame tyrime. Tai sudaro 88 proc. skyriaus dirbančiųjų. Be to, respondentai (ekspertai) dalyvavo tyrime laisva valia ir taip buvo išlaikytas savanoriškumo, laisvo apsisprendimo dalyvauti tyrime principas (Gaižauskaitė & Valavičienė, 2016, p. 56). Apdorojant ir analizuojant atlikto tyrimo duomenis, 22 tyrimo anketos buvo sukoduojamos eiliškumo tvarka (suteikimas anketai kodas nuo *R_1* iki *R_22*), tyrimo duomenys buvo užkoduoti ir suvesti „MS Excel“ programą ir perkelti SPSS (23.0 versija). Visas tyrimo procesas (nuo atlikimo pradžios iki pabaigos) yra grindžiamas etika ir saugant tyrimo dalyvių teises, interesus, privatumą, duomenų konfidencialumą ir anonimiškumą (ten pat). Apie atliktus tyrimo rezultatus ir išsakytą respondentų (ekspertų) nuomonę Centro vadovas, suteikęs žodinį leidimą atlikti tyrimą, grįžtamojo ryšio nepageidavo. Todėl MBP autoriaus pateiktos rekomendacijos yra taikytinos suinteresuotomis šalimis, t. y. institucijoms, susijusioms su šeimos politikos įgyvendinimu Raseinių rajono savivaldybėje.

Apibendrinant poskyrių galima teigti, kad tyrimo instrumento (pusiau struktūruotos tyrimo anketos) pasirinkimas suteikė MBP autoriui planavimo dėka efektyviai įgyvendinti laiko valdymą. Planingai

atliktų tyrimų (pilotažinio ir realiojo) vykdymas patvirtino ir tyrimo etikos, ir duomenų etikos, ir duomenų konfidencialumo svarbą.

3.2. Raseinių rajono savivaldybės demografinės situacijos identifikavimas

Apžvelgiant rajono savivaldybės gyventojų skaičius (žr. 7 lentelę), matome, kad 61,65 proc. gyventojų gyvena kaime ir tik 38,15 proc. mieste. Integralios pagalbos teikimas, įgyvendinant projekto veiklas buvo būtinas ir reikalauja veiklų tęstinumo gilinantis į rodiklius apie pensinio amžiaus gyventojus ir šeimas, patiriančias riziką. Pensinio amžiaus gyventojų rajone 2018 m. buvo 8 327 asmenys (23,78 proc. nuo bendro rajono gyventojų skaičiaus), suaugusių darbingo amžiaus neįgaliųjų asmenų – 1 783 (5,15 proc. nuo bendro rajono gyventojų skaičiaus) ir 5 458 vaikų (15,77 proc. nuo bendro rajono gyventojų skaičiaus), todėl beveik 45 proc. rajono gyventojų nedalyvauja arba ne visiškai dalyvauja darbo rinkoje.

7 lentelė. Raseinių rajono savivaldybės gyventojų skaičius ir sudėtis (Raseinių rajono savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų planas, 2019)

Eil. Nr.	Rodiklis	Gyventojų (šeimų) skaičius	Procentas bendro gyventojų skaičiaus
1.	Gyventojų skaičius	34 610	-
	iš jų:		
	mieste	13 203	38,15
	kaime	21 407	61,65
2.	Iš bendro gyventojų skaičiaus:		
	pensinio amžiaus gyventojai	8 327	23,78
	suaugę asmenys su negalia	1 783 - darbingo amžiaus	5,15
	vaikai	5 458	15,77
	vaikai su negalia	224	0,65
3.	Šeimos, patiriančios socialinę riziką	261	-
4.	Vaikų skaičius socialinės rizikos šeimose	516	1,49

Todėl detaliau analizuojant gyventojų skaičius pagal garbų amžių (žr. 8 lentelę) matome ilgėjantį gyventojų amžių ir stabiliai vykstantį gyventojų senėjimo procesą.

8 lentelė. Raseinių rajono savivaldybės garbaus amžiaus piliečių demografiniai rodikliai 2011-2018 m. (Raseinių rajono savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų planas, 2019)

Metai / Amžius	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
80-84	1 445	1 346	962	1 282	1 219	1 241	1 264	1 265
85 ir vyresni	815	827	888	1 011	968	1 012	998	1 043
Iš viso:	2 260	2 173	1 850	2 293	2 187	2 253	2 262	2 308

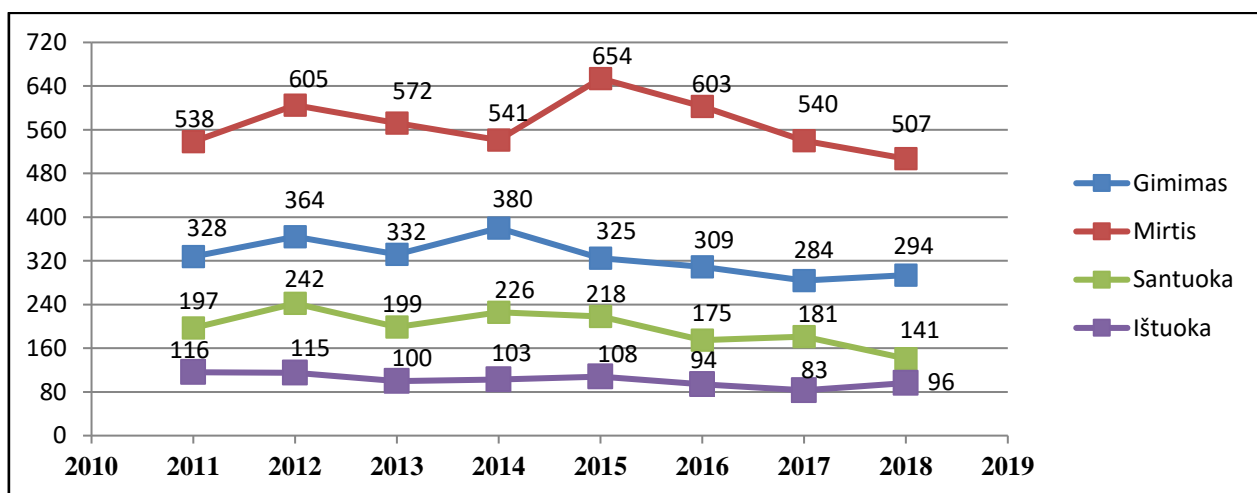
Centrui poreikis pasirūpinti garbaus amžiaus žmonėmis išlieka, kaip poreikis padėti šeimoms, patiriančiom riziką (žr. 8, 9 lenteles). Socialinių paslaugų teikimą sąlygoja ne tik visuomenėje vykstantis senėjimo procesas, ekonominės, socialinės sąlygos, bet ir nedarbas ir iš to kylanti konfliktinga situacija šeimose. Kai kurios šeimos yra labai nemotyvuotos keisti savo elgesį, nes turi socialinių įgūdžių stokos ir negali tinkamai prižiūrėti savo vaikų dėl dažnos gyventosios vietos keitimo. Tai apsunkina socialinių darbuotojų ir atvejo vadybininkų darbo su šiomis šeimomis

organizavimą (Raseinių rajono savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų planas, 2019). Todėl ne tik didėja šeimų, patiriančių riziką skaičiai, bet ir kenčia vaikai, augantys minėtose šeimose.

9 lentelė. Šeimų, patiriančių riziką, Raseinių rajono savivaldybėje 2011-2018 m. skaičiai (su vaikais šeimose) ir pokyčiai (lyginant su ankstesniais metais) (sudaryta autoriaus, remiantis Raseinių rajono savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų planu, 2019)

Metai	Šeimų, patiriančių riziką,		Vaikų šeimose	
	skaičius	pokytis, lyginant su ankstesniais metais (skaičiais)	skaičius	pokytis, lyginant su ankstesniais metais (skaičiais)
2011	245	-	652	-
2012	267	+ 22	682	+ 30
2013	280	+13	581	101
2014	236	44	505	76
2015	231	5	480	25
2016	221	10	444	36
2017	249	+ 28	444	-
2018	261	+ 12	516	+ 72

Raseinių rajono savivaldybės gyventojų 2011-2018 m. civilinės būklės aktų registravimo rodikliai (žr. 14 pav.) patvirtina, kad rajone sumažėjo santuokų (2018 m. lyginant su 2011 m. sumažėjo net 56 įrašais), ištuokos atvejai stabiliai išsilaiko ir minimaliai kinta į didėjančius atvejus. Pastebimas minimaliai augantis gimstančių vaikų bei mažėjantis amžinojo poilsio iškeliavusių asmenų skaičius.

14 pav. Raseinių rajono savivaldybės gyventojų pagrindiniai rodikliai apie civilinės būklės aktų registravimą 2011-2018 m. (įrašų skaičius / metai) (sudaryta darbo autoriaus, remiantis rajono internetiniame puslapyje civilinės metrikacijos skyriaus pateikta statistine informacija, 2019)

Tai nusako, santuoka dabartiniu metu yra fakto įteisinimo reiškinys, nes oficiali statistika nenagrinėja skyrybų priežasčių ir nepateikia pakartotinės santuokos įteisinimo faktų (nežinome, ar poros tuokiasi pirmą kartą, o gal santuoka įteisinta tarp našlių, antrą / trečią kartą išsiskyrusių ir vėl panorusių susituokti piliečių ir pan.). Bet koku atveju, šeimos nestabilumas įtakoja vaikų elgseną ir išryškėjusios konfliktinės situacijos tarp šeimos narių suformuoja negatyvių reiškinų šeimose atsiradimo atvejus. Tam būtina kompleksiskai teikti paslaugas šeimai (nuo pozityvios tėvystės mokymų, psichosocialinės pagalbos iki šeimos įgūdžių ugdymo lankantis šeimų klubuose ar šeimų dienos stovyklose). Jei teisiniai dokumentai nusako paslaugos teikėjų funkcijas, tai šeima

(ypatingai priklausanti rizikos šeimų grupei) yra įpareigota ne tik priimti teikiamą pagalbą iš „šalies“, bet ir užtikrinti teikiamos paslaugos prieinamumą savo šeimoje.

Apibendrinant poskyrių galima teigti Raseinių rajono savivaldybėje vyrauja gyventojų senėjimo tendencija, didėjantys šeimų (ir juose augančių vaikų), patiriančių riziką skaičiai, išsryškėjo ir šeimų nestabilumo reiškinys.

3.3. Raseinių rajono savivaldybėje įgyvendinamos šeimos politikos teisinės bazės analizė

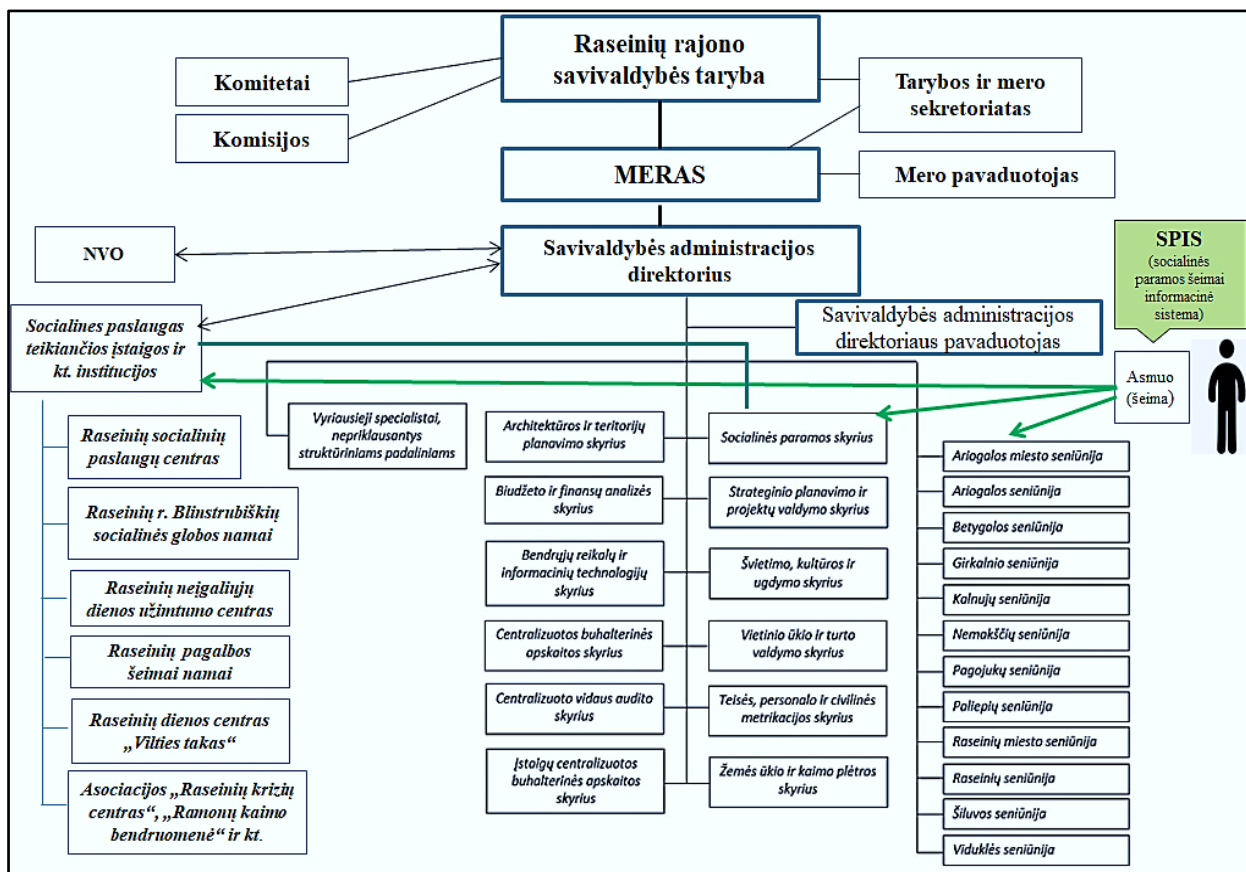
Prie šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo prisideda ir Raseinių rajono savivaldybė, kuriai pagal Vietos savivaldos įstatymą (1994) LRS perdavė šias funkcijas:

1) **savarankiškasias** (socialinių paslaugų planavimas ir teikimas, socialinių paslaugų įstaigų steigimas, išlaikymas ir bendradarbiavimas su NVO, sąlygų savivaldybės teritorijoje gyvenančių neįgaliųjų socialiniam integravimui į bendruomenę sudarymas; Šeimos kortelės programos įgyvendinimo priemonių organizavimas ir koordinavimas savivaldybės teritorijoje ir kt.);

2) **valstybines** (socialinės globos teikimo asmenims su sunkia negalia užtikrinimas; mokinių nemokamo maitinimo savivaldybės įsteigtose mokyklose administravimas ir nepasiturinčių šeimų mokinių, deklaravusių gyvenamąją vietą arba gyvenančių savivaldybės teritorijoje, aprūpinimo mokinio reikmenimis administravimas; socialinių išmokų ir kompensacijų, išskyrus socialinę pašalpą ir kompensacijas, nustatytas LR pinigines socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams įstatyme, skaičiavimas ir mokėjimas bei kt.).

Kaip teigia Žilinskas (2009), „*vietos savivaldos institucijų struktūrų skirtumus lemia valdingų įgaliojimų nustatymas, tarpusavio santykių tarp atstovaujamosios ir vykdomosios institucijų organizavimo būdas, tam tikro visuomenės, valstybės ir teritorinės bendruomenės tikslai*“. Todėl savivaldybėms, kaip pagrindiniams socialinių paslaugų (neatsiejama nuo socialinės politikos yra ir šeimos politika) teikimo organizatorėms žemiausioje valstybės valdymo dalyje, yra svarbu teisiniuose dokumentuose numatyti paslaugų prieinamumą kiekvienam besikreipiančiajam asmeniui (šeimai). Konceptijos (2008) nuostatos dėl šeimos politikos įgyvendinimo principų (prioriteto šeimai, gyvybės kultūros puoselėjimo, kompleksiskumo, diferencijuotumo, subsidarumo ir lyčių lygybės lygiavertiškumo) (žr. 9 pav.) yra aktualios ir Raseinių rajono savivaldybei, nes parodo ne tik teikiamų socialinių paslaugų realų poreikį, bet ir sudaro sąlygas asmeniui (šeimai) ugdyti, stiprinti gebėjimus savarankiškai spręsti iškilusias problemas ir taip įveikti socialinę atskirtį.

Konkretinant vietos lygmens institucinę struktūrą, analizuojamu atveju Raseinių rajono savivaldybės, galime išvelgti ne tik hierarchinį pavaldumą, bet ir bendradarbiavimą (seniūnijų su socialinių paslaugų centru, gyventojų su seniūnijomis, socialinių paslaugų centro ir savivaldybės bei pan.). Vietos savivaldos teises, principus įgyvendina šios vietos savivaldos institucijos: atstovaujamoji – Raseinių rajono savivaldybės taryba ir vykdomoji – Raseinių rajono savivaldybės administracija (žr. 15 pav.). Raseinių rajono savivaldybės tarybos komisijose bei komitetuose (Biudžeto ir socialinio ekonominio vystymo, Kontrolės, Sveikatos apsaugos ir socialinių reikalų, Švietimo, kultūros, sporto ir jaunimo reikalų, Ūkio ir informacinės visuomenės plėtros bei Kaimo reikalų, ekologijos ir teritorijų planavimo ir komisijos) yra svarstomi tarybos sprendimų projektai ir kiti aktualūs einamieji klausimai pagal iš anksto numatytas darbotvarkes (Raseinių rajono savivaldybės naujienos, 2019).

15 pav. Šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje dalyviai (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Daugumai komisijos narių pritarus svarstomiems klausimams, vyksta tolimesni dokumentų (aprašų, ataskaitų, programų, veiklos planų ir kt.) derinimo ir priėmimo etapai (žr. 10 lentelę dėl pritarimo socialines paslaugas teikiančių įstaigų praėjusių 2018 metų veiklos planams). Tikslinga pažymėti tai, kad pagal Raseinių rajono savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų planą, patvirtintą rajono savivaldybės tarybos 2019 m. kovo 21 d. sprendimu Nr. TS-95 „Dėl Raseinių rajono savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų plano patvirtinimo“, socialines paslaugas rajone be rajono Socialinės paramos skyriaus (pirminis bendravimas su asmeniu (šeima) dėl paslaugų poreikio nustatymo) teikia ir VšĮ Raseinių neįgaliųjų dienos užimtumo centras (veikla orientuota į darbą su neįgaliais asmenimis), Blinstrubiškių socialinės globos namai (paslaugos negalintiems savimi pasirūpinti garbaus amžiaus asmenims, neįgaliesiems), Raseinių dienos centras „Vilties takas“ (paslaugos orientuotos į protiškaici neįgalaus jaunimo užimtumą), Raseinių pagalbos šeimai namai (paslaugos orientuotos į globojamus (rūpinamus) vaikus dėl jų greitesnio sugrąžinimo į biologinę šeimą), Raseinių socialinių paslaugų centras (kompleksiškai teikiamos paslaugos asmeniui (šeimai) centre ir jo filialuose Raseinių rajone), NVO ir kitos bendrijos / bendruomenės (pvz., asociacijos „Užkalnių bendruomenė“, Ramonų kaimo bendruomenė“, „Raseinių krizių centras“ ir kt.) (žr. 15 pav., 11 priedą). NVO bei kitos organizacijos / asociacijos vykdo šeimai skirtus projektus, teikiančius paslaugas, kurių neteikia valstybinės / viešosios įstaigos (žr. 13 pav.), t. y. buria šeimas ir jų artimuosius į visus metus organizuojamas iškylos, dienes stovyklas (kartais ir su nakvyne), organizuoja kokybišką laisvalaikio praleidimą (įtraukiant į veiklas ir tėvus), skatina artimo ryšio šeimose puoselėjimą ir kt. (Raseinių rajono savivaldybės naujienos, 2019).

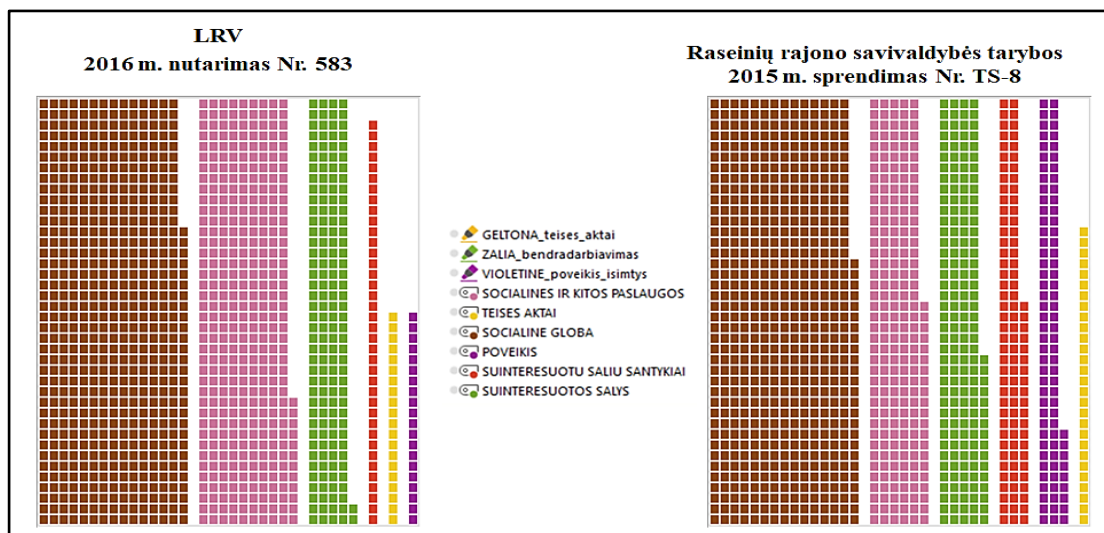
10 lentelė. Šeimos politikos įgyvendinimą Raseinių rajono savivaldybėje reglamentuojantys teisės aktai (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Teisės akto rūšis	Institucija, priėmusi teisė aktą	Priėmimo data ir identifikacinis numeris	Teisės akto paskirtis
Sprendimas	Savivaldybės taryba	2015 m. sausio 29 d., Nr. TS-8	Dėl Raseinių rajono savivaldybės gyventojų mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašo patvirtinimo
		2019 m. kovo 21 d., Nr. TS-73	Dėl pritarimo Raseinių r. Blinstrubiškių socialinės globos namų 2018 metų veiklos ataskaitai
		2019 m. kovo 21 d., Nr. TS-74	Dėl pritarimo Raseinių socialinių paslaugų centro 2018 metų veiklos ataskaitai
		2019 m. kovo 21 d., Nr. TS-75	Dėl pritarimo Raseinių pagalbos šeimai namų 2018 metų veiklos ataskaitai
		2019 m. kovo 21 d., Nr. TS-95	Dėl Raseinių rajono savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų plano patvirtinimo
		2019 m. gegužės 28 d., Nr. TS-162	Dėl Piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams teikimo Raseinių rajono savivaldybėje tvarkos aprašo patvirtinimo
		2019 m. gegužės 28 d., Nr. TS-161	Dėl vienkartinį, tikslinių, periodinių ir sąlyginių pašalpų skyrimo ir mokėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo
		2019 m. rugsėjo 26 d., Nr. TS-283	Dėl specialaus tipo autobusų maršrutų sąrašų patvirtinimo
Potvarkis	Meras	2017 m. spalio 20 d., Nr. M-146	Dėl perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų likusiems be tėvų globos vaikams Raseinių rajono savivaldybėje 2018-2020 metų priemonių plano parengimo darbo grupės sudarymo
		2018 m. birželio 25 d., Nr. M -143	Dėl Raseinių rajono savivaldybės bendro darbo su šeimomis tarpinstitucinės grupės sudarymo
Įsakymas	Administracijos direktorius	2019 m. rugsėjo 3 d., Nr. A ₁ -862	Dėl 2019-2020 m. m. Raseinių rajono savivaldybės ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklų priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelių tvirtinimo
		2019 m. spalio 22 d., Nr. A ₁ -1051	Dėl socialinio būsto pirkimo skelbiamų derybų būdu dokumentų ir socialinio pagrindimo patvirtinimo
		2019 m. spalio 18 d., Nr. A ₁ -1038	Dėl vežėjo išlaidų (negautų pajamų) kompensavimo

Šios išvardintos organizacijos, kaip socialiniai partneriai (NVO, viešosios ar biudžetinės įstaigos ir kt.), kurie teikia ar numato teikti socialines paslaugas 2019 m. vasario mėn. buvo kviečiamos prisidėti prie socialinių paslaugų plėtros ir pradėtų veiklų tęsimo (Mano Raseiniai, 2019).

Nuolat kintantys visuomenės poreikiai (ne išimtis ir Raseinių rajono savivaldybės gyventojų) reikalauja vietos valdžios institucijų taip administruoti ir vykdyti socialinių paslaugų organizavimą bei prieinamumą ir operatyvumą rajono gyventojams, kad asmens (šeimos) probleminės situacijos sprendimas būtų įgyvendintas kuo veiksmingiau (pvz., teikiant specialiojo transporto paslaugas ar aprūpinant techninėmis pagalbos priemonėmis (TPP)). Dėl paramos asmeniui (šeimai) gavimo rajono savivaldybėje gyvenantis pilietis gali kreiptis į deklaruotos gyvenamosios vietos seniūniją arba į savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyrių (dokumentus priimama ir rajono seniūnijos – kaimiškoji ir miesto), socialines paslaugas teikiančias institucijas arba prašymą-paraišką gauti kompensaciją / išmoką (su būtinomis dokumentų kopijomis) elektroniniu būdu pateikti per SPIS (žr. 15 pav., 13 priedą). Elektroniniu būdu per SPIS sistemą www.spis.lt pateiktas pirminis asmens (ar vieno iš šeimos narių) prašymas ne tik sumažina laiko sąnaudas hierarchiniame įstaigų valdymo mechanizme, bet ir suteikia galimybę interesantui pateikti prašymą bet kuriuo paros laiku (susirašinėjimo su institucijomis eiga apie galimo sprendimo priėmimą bei savalaikio

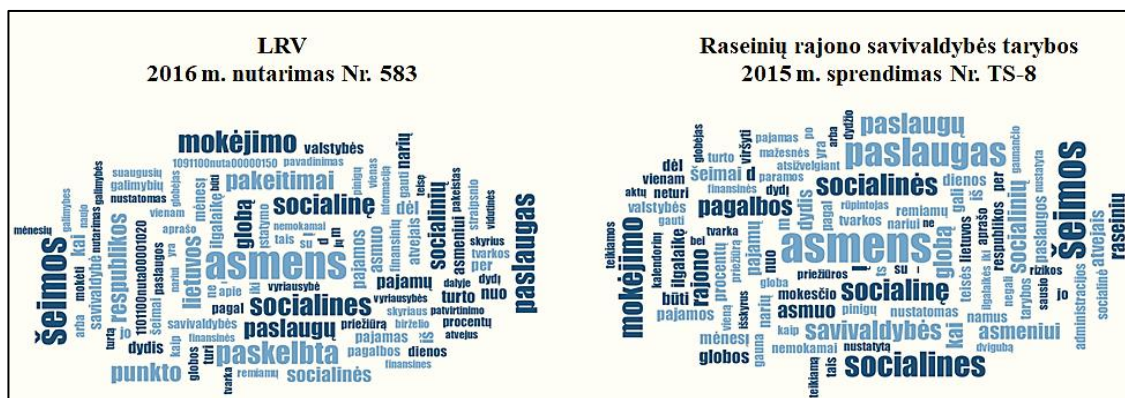
informavimo etapai sistemingsiai vyksta). Privalumas – vienodai registruojama ir kaupiama informacija apie savivaldybėse teikiamą socialinę paramą pagal savivaldybes, paramos rūšis bei paramos gavėjus, taip pat užkertamas kelias paramos gavimui keliose savivaldybėse vienu metu (Buivydienė, 2018, p. 45-46). Jei besikreipiančio asmens prašymas (su būtinomis dokumentų kopijomis) yra priimamas paslaugos teikimo institucijoje, atsakingas įstaigos specialistas, suderinęs su rajono Socialinės paramos skyriaus specialistais, pradeda prašyme nurodyto fakto (paslaugos ar TPP įgyvendinimą pagal rajono savivaldybėje galiojančius įkainius, nustatytus rajono tarybos 2015 m. sausio 29 d. sprendime Nr. TS-8 „Dėl Raseinių rajono savivaldybės gyventojų mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašo patvirtinimo“ [Aprašas]), nagrinėjimą. Panaudojus MBP autoriui KTU studijų modulyje „S210M106 Kompiuteriniai metodai kokybinio tyrimo procese“ įgytas žinias bei praktikoje taikant kompiuterinės programos MAXQDA galimybes, buvo vykdyta kokybinių duomenų statistinė analizė minimaliai panaudojant kiekybinius duomenis. Todėl patvirtintas rajono Aprašas vykdomoje teisinėje analizėje nusako ne tik suinteresuotas šalis, bet ir jame galima išvelgti keletą svarbių charakteristikų: suderinamumo ir informuotumo (LRV rekomendacijos savivaldybėms dėl Aprašo vietiniame lygmenyje parengimo), patikimumo (neįtraukti neegzistuojantys elementai), išsamumo (apima visus tiriamos grupės elementus) ir kt. (Kardelis, 2007; Luobikienė, 2010; Buivydienė, 2019) (žr. 14 priedą ir 16-19 pav.). Naujų funkcijų atradimas ir tyrinėjimas gali padiktuoti naujų idėjų analizuojant tyrimo medžiagą, rengiant grafines, vaizdines duomenų pateikimo priemones ir kt. (Gaižauskaitė & Valavičienė, 2016). Pirminė vizualizuota lyginamoji teisiųjų dokumentų (nutarimo ir sprendimo) analizė pagal programoje MAXQDA priskirtus spalvinius kodus (žr. 16 pav.) parodo, kad Raseinių savivaldybė savo priimtame teisės akte daugiau dėmesio skiria (išsamiau nusako ir detalizuoja) socialinės globos skyrimo atvejus, akcentuoja bendradarbiavimo svarbą, numato galimą sutarimų įteisinimą / pasirašymą sutartyse, konfliktinių situacijų sprendimą (raudona spalva) bei galimą poveikio asmenims (šeimai) numatymą (violetinė spalva) taikant išskirtines Aprašo sąlygas.

16 pav. LRV ir Raseinių rajono savivaldybės mokėjimo už socialines paslaugas teisės aktų lyginamoji spalvinė išsklotinė (dokumento portretas) pagal priskirtus kodus (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

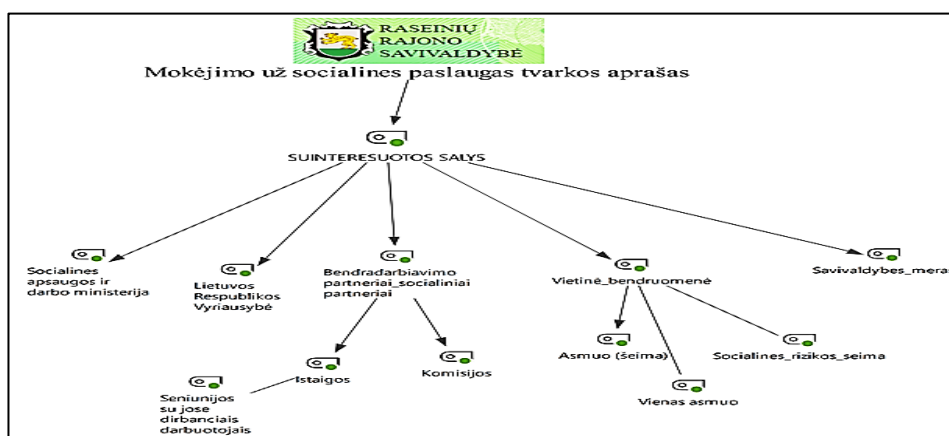
Tuo tarpu „žodžio debesis“ lyginamoji teisės aktų analizė parodo dažniausiai teisės aktuose pasikartojančius žodžius analizei pasirinktuose dokumentuose. Tai: *social** (-inė, -es, -ių, -ės), *asm** (-enų, -ens, -į, -ys, -iui, -imis, -enine), *paslaug** (-a, -ai, -os, -oms, -omis), *šeim** (-ų, -oms, -

oje, -ynai; -yninė; -as, -os) ir *mok**(-a, -ama, -as, -ant, -amų, -ančių, -ėjimu, -esčio, -esčius, -ėsiantis, -estį, -ėti) (Buivydienė, 2019) (žr. 17 pav.). Pagrindiniai ir dažniausiai pasikartojantys žodžiai vizualiai pateikia, kokios yra skiriamos paslaugos (šiuo atveju socialinės), kam tai skiriama (asmeniui, šeimai), ar asmeniui (šeimai) teikiamos paslaugos yra mokamos, kokios paslaugos teikimo / gavimo aplinkybės (pajamos, globa, turtas ir kt.) bei kiti teisinių dokumentų aspektai (vietovė, laikotarpis ir kt.).

17 pav. LRV ir Raseinių rajono savivaldybės „žodžio debesis“ socialinių paslaugų teikimo kontekstas analizei pasirinktuose teisiniuose dokumentuose pagal priskirtus kodus (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

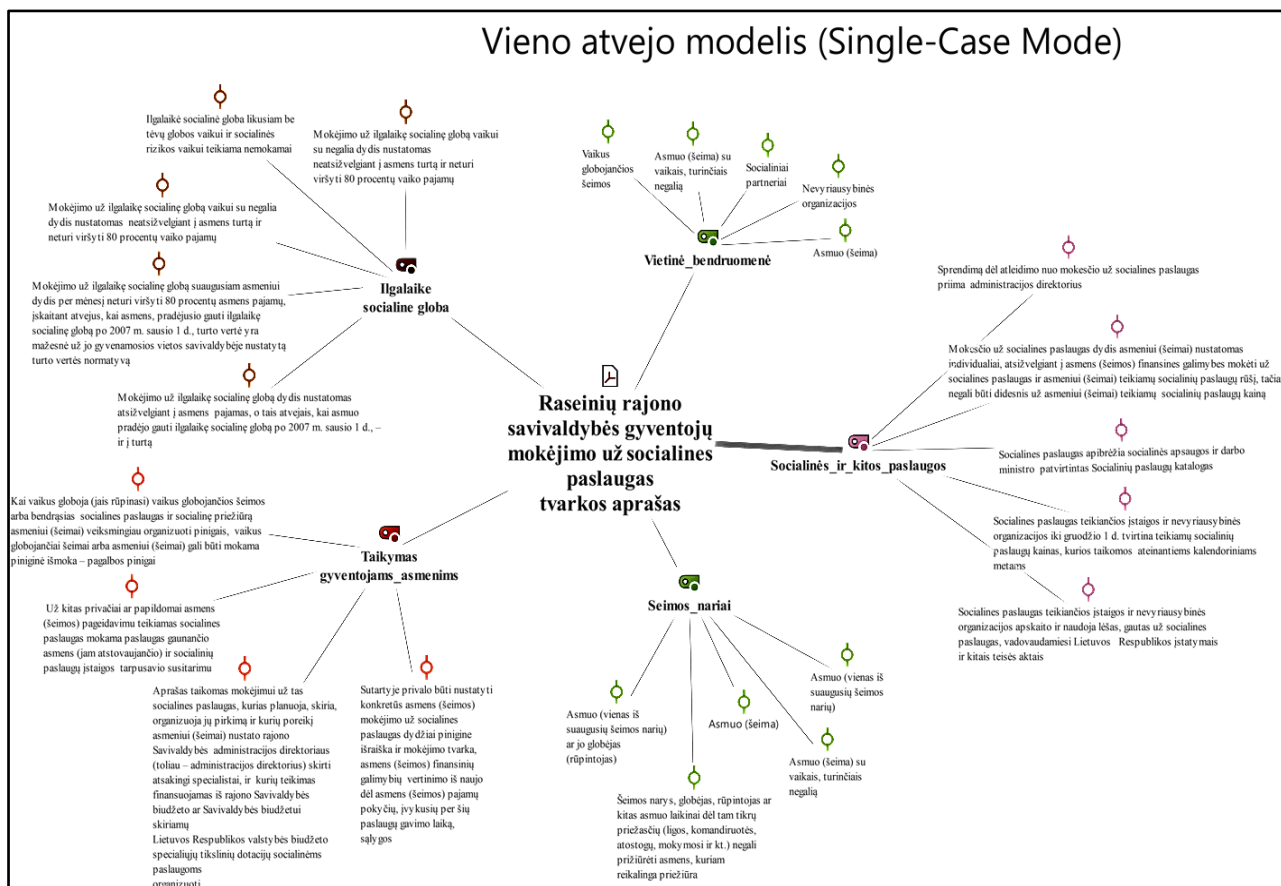
Jei vizualinė teisės aktų analizė pagal suteiktus kodus pateikia pirminį pasirinktų sukoduotų dokumentų vaizdą, tai detalesnius teisės akto ryšius ir sąsajas tarp analizuojamų objektų galima išvelgti 18 paveiksle.

18 pav. Aprašo ryšio nusakymas (santykiai tarp suinteresuotų šalių) hierarchiniu lygiu (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Hierarchinis ryšys parodo ne tik įstaigas, juose dirbančius specialistus, bet ir nusako komisijų veiklą. Esant nepatenkintam asmeniui (vienam iš suaugusių šeimos narių) ar jo globėjui, rūpintojui yra nusakyta galimybė teisės aktuose pareiškėjui apskųsti paslaugas teikiančias institucijas skundą (pareiškimą / nepasitenkinimą) pateikiant savivaldybės administracijos direktoriui, kuris fakto ištyrimui sudaro komisiją. Paslaugų teikimo pobūdis ir vieta yra socialinėmis paslaugomis siekiančio pasinaudoti (išryškėjus negatyviam atvejui) asmens (šeimos) namai, socialinių paslaugų įstaigos (socialinės globos namai, šeimynos, laikino gyvenimo namai, dienos socialinės globos centrai, socialinės priežiūros centrai ir kitos vietos) (žr. 15 pav.). Todėl bendradarbiavimas tarp

paslaugos teikėjo ir paslaugos gavėjo (asmens (šeimoms)) yra ypač svarbus dėl tarpusavio susikalbėjimo, kokybiškumo ir abipusės naudos (Buivydienė, 2019). MBP autoriui studijų modulyje „S210M106 Kompiuteriniai metodai kokybinio tyrimo procese“ sukūrus trijų spalvų (markerių) kodų vizualizavimą (geltona spalva (teisės aktai), žalia (bendradarbiavimas) ir violetinė (poveikis)) bei šešių kodų šeimas (teisės aktai, socialinės ir kitos paslaugos, socialinė globa, poveikis, suinteresuotos šalys, suinteresuotų šalių santykiai) galima dar tikslesnę vizualinę rajono Aprašo analizę (žr. 19 pav.).

19 pav. Aprašo ryšio nusakymas pagal spalvinę kodų vizualizavimą, kodų šeimas ir koduotus segmentus (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Programa MAXQDA leidžia daryti labai sudėtingas analizes, kurti ryšius, sąsajas, rašyti atmintines (žr. 14 priedą) (Gaižauskaitė & Valavičienė, 2016, p. 365–366). Koduoti segmentai „Seimos nariai“ kodų grupėje detalčiau leidžia nusakyti, kas sudaro analizuojamą grupę, t. y. tikslinė grupė, kuriai skiriamos socialinės paslaugos (ypač ryški rudos spalvos tiesinė linija). Tai: asmuo (vienas iš suaugusiųjų šeimos narių) ar jo globėjas (rūpintojas), asmuo (šeima), asmuo (vienas iš suaugusiųjų šeimos narių), asmuo (šeima) su vaikais, turinčiais negalią, bei šeimos narys, globėjas, rūpintojas ar kitas asmuo, laikinai dėl tam tikrų priežasčių (ligos, komandiruotės, atostogų ir kt.) negalintis prižiūrėti asmens, kuriam reikalinga priežiūra. Tikslinga pažymėti, kad ne visos paslaugos, teikiamos asmeniui (šeimai) yra mokamos (finansavimas teikiamų paslaugų vyksta ir savivaldybės, ir valstybės biudžeto, ir asmens lėšomis). Todėl labai svarbu, kai kompetentingi ir iniciatyvūs rajono įstaigų / organizacijų darbuotojai parengtų būtinus dokumentus, pateiktų paraiškas bei gautų papildomą finansavimą iš Europos socialinio fondo ar ES struktūrinių fondų lėšų. Centras gebėjo

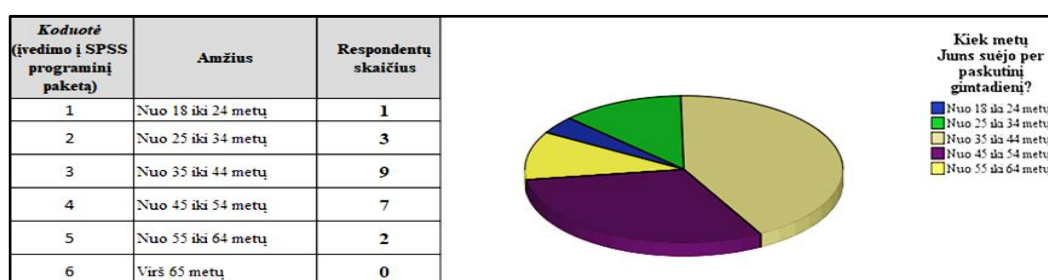
pritraukti ir sėkmingai įgyvendinti šiuos projektus: „Kompleksinės paslaugos šeimai Raseinių rajono savivaldybėje“ (2016-2019 m., bendra vertė 271 582,01 Eur), „VšĮ Raseinių socialinių paslaugų centro integralios pagalbos plėtra Raseinių rajone“ (2007-2013 m., baigtas įgyvendinti 2015 m., bendra vertė 495 984,42 Eur), „Integralios pagalbos teikimas Raseinių rajone“ (2016-2020 m., bendra vertė 558 000,00 Eur). Jie buvo ir yra skiriami (nes kai kurios veiklos dar įgyvendinamos bus ir 2020 metais) rajono gyventojams (kiekvienam šeimos nariui, neišskiriant jokių grupių) (Raseinių socialinių paslaugų centras, 2019).

Šeimos politikos formavimas savivaldybių lygiu yra sudėtingas, teisinių žinių, finansinių išteklių ir kitų organizacinių veiklų bei daug laiko reikalaujantis politinis procesas. Ypač, kai šalies Vyriausybė, vykdydama socialinės srities reformas (žr. 2.2 poskyrių dėl vaiko teisių apsaugos sistemos decentralizacijos ir institucinės globos pertvarkos bei 9 priede pateiktus reformoje dalyvaujančius dalyvius), koreguoja ir priima patobulintus teisės aktus. Vienas iš jų – LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996, 2017)[Įstatymas], kurio taikymas savivaldybių lygiu „atnešė“ net tik naujovių, bet ir „pridėjo naujų funkcijų“ biurokratiame viešų įstaigų valdymo mechanizme. LR SADM 2018 m. kovo 29 d. įsakymu Nr. A1-141 „Dėl atvejo vadybos aprašo patvirtinimo“ patvirtino Atvejo vadybos aprašą ir delegavo savivaldybėms ne tik per vieną mėnesį paskirti atvejo vadybininkus, bet ir per penkerius mėnesius nuo įsakymo įsigaliojimo dienos pervertinti šeimų pagalbos poreikius. Savivaldybėms palikta teisė, esant poreikiui, inicijuoti atveju nagrinėjimo posėdžius (taip skatinamas bendravimas ir bendradarbiavimas su švietimo, socialines paslaugas teikiančiomis įstaigomis, teisėsaugos institucijomis, vietos bendruomene, NVO ir kitais vaikui svarbiais asmenimis). Todėl pakoreguotame Įstatyme (2017) yra atsisakoma grėsmės lygių ir pereinama prie šeimos ir vaiko poreikių vertinimo (pagalbos šeimai poreikis ir vaiko apsaugos poreikis). Pirmuoju atveju šeimai bus teikiama pagalba, antruoju – stengiamasi laipsniškai užtikrinti vaiko saugumą ir pirmiausia išnaudoti giminaičių pagalbą (LR SADM, 2019). Galima ir laikinoji priežiūra, kai vaiko saugumą siekiama užtikrinti ir jis (vaikas) perkeliamas su tėvais ar vienu iš nesmurtaujančių tėvų į krizių centrą / pagalbos šeimai namus / nakvynės namus. Atvejo vadybos funkcijos pagal Raseinių rajono savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. birželio 29 d. įsakymą Nr. A1-625 „Dėl pavedimo vykdyti atvejo vadybos funkcijas“ nuo 2018 m. liepos 1 d. yra deleguotos Raseinių socialinių paslaugų centrui (Raseinių TV informacija, 2018). Prie teisės akto įgyvendinimo savivaldybių lygiu pasidomėti negalima, nes jis viešoje erdvėje neskelbiamas. Pateikiama tik informacinio pobūdžio žinia, nusakanti, kad Centras ne tik vykdo atvejo vadybos funkcijas, bet ir koordinuoja atvejo procesus (ten pat). Todėl MBP kituose skyreliuose bus detalizuojamos respondentų (ekspertų) socialinės demografinės charakteristikos, jų nuomonė apie teisinį šeimos politikos reguliavimą, finansavimą bei Lietuvos šeimos tikslus ir įgyvendinimo principus.

Apibendrinant teisinės bazės poskyrį galima teigti, kad Raseinių rajono savivaldybėje šeimos politikos įgyvendinimas savivaldybių lygiu vysta (priimami ne tik teisės aktai, skiriamas savivaldybės ar valstybės finansavimas, bet ir rajone pritraukiamos papildomos investicijos per ES struktūrinius ir kitus fondus). Veiklų tęstinumas, socialinių paslaugų plėtra (ne tik teikiant vis naujas paslaugas asmeniui (šeimai), bet ir skatinant jų (paslaugų) prieinamumą / patogumą per patobulintą elektroninę SPIS sistemą) parodo, kad dėmesys ir parama asmeniui (šeimai) yra vykdoma.

3.3.1. Respondentų (ekspertų) socialinės demografinės charakteristikos

Tyrimo rezultatų, pateiktų respondentų (ekspertų) anketose (kai buvo pateikti tiek atviri, tiek uždari klausimai) nagrinėjimas reikalauja ne tik profesionalaus pasirėngimo, nagrinėjamos problemos išmanymo, bet ir kruopštaus, nuoseklaus darbo apdorojant tyrimo rezultatus (Tidikis, 2003). Gautų tyrimo duomenų išdėliojimas pagal aktualumą, logiką ir nuoseklumą, jų analizė ir interpretacija galutiniame (išvadų ir rekomendacijų) etape turi atskleisti, kaip efektyviau būtų galima įgyvendinti šeimos politiką Raseinių rajono savivaldybėje. Atliktas tyrimas atskleidė, kad Centro pagalbos šeimai skyriaus respondentai (ekspertai) buvo 22 moterys (100 proc.). Rezultatų analizavimo (stratifikavimo) pagal lytį negalima vykdyti, nes tarp respondentų (ekspertų) nebuvo nė vieno respondento vyro. Tyrimas įrodo, kad su asmeniu (šeima) sistemingai bendrauja, bendrąsias (informavimą, konsultavimą, atstovavimą, socialinių įgūdžių ugdymo ir kt.) ir kitas socialines paslaugas teikia moterų kolektyvas Tikslinga pažymėti, kad respondentų (ekspertų) (žr. 20 pav.)

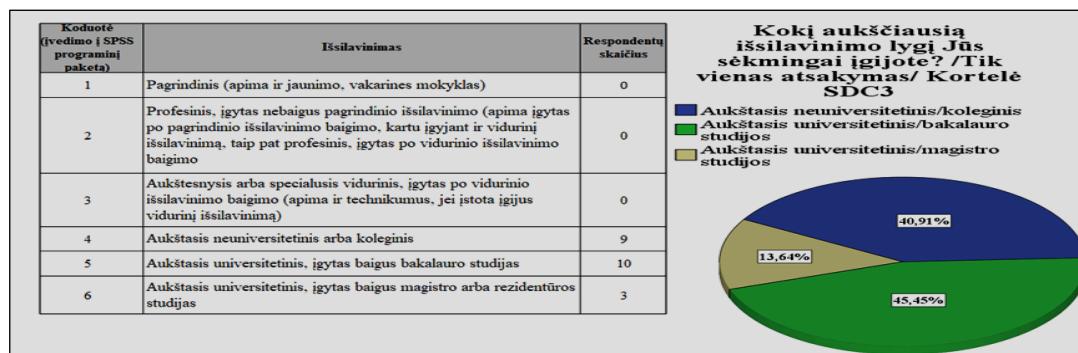
20 pav. Statistinė ir vizualinė informacija apie respondentų (ekspertų) amžių (metai, skaičiai) (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

amžiaus vidurkio, kaip ir darbo stažo vidurkio (metais) analizėje pateikti negalima, nes pateiktoje tyrimo anketoje minėti klausimai buvo išdėstyti intervalinėje pasirinkimo / įrašymo skalėje (nuo 18 iki 24 metų, nuo 25 iki 34 metų, nuo 35 iki 44 metų, nuo 45 iki 54 metų, nuo 55 iki 64 metų, virš 65 metų). Respondentų (ekspertų) amžius (net 9 darbuotojų amžius yra nuo 35 iki 44 metų, 7 darbuotojų – nuo 45 iki 54 metų) rodo, kad Centre skyriuje dirba kompetentingi, gana jauno amžiaus darbuotojai. Garbaus amžiaus darbuotojų, kurie artimiausią dešimtmetį išeis į užtarnautą poilsį, yra tik du. Darbuotojų išsilavinimas ir darbo stažas pateikti 11 lentelėje ir 21 paveiksle.

11 lentelė. Statistinė informacija apie respondentų (ekspertų), darbo stažą (metai, skaičiai) (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

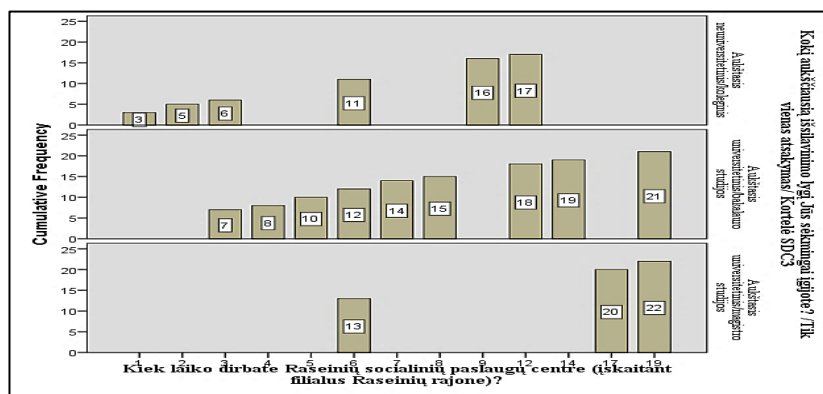
Darbo stažas Centre (įskaitant ir jo filialus Raseinių rajone)	Respondentų skaičius
1 metai	3
2 metai	2
3 metai	2
4 metai	1
5 metai	2
6 metai	3
7 metai	1
8 metai	1
9 metai	1
12 metų	2
14 metų	1
17 metų	1
19 metų	2
Iš viso:	22

Vienerių ir šešerių metų darbo stažą Centre (įskaitant ir jo filialus Raseinių rajone, kur dirba socialiniai darbuotojai ir atvejo vadybininkai) turi net po 3 respondentus (ekspertus). Tai patvirtina, kad Centras pritraukia jaunos specialistus ir to pasiekė per teisinio reguliavimo naujoves bei jų nuostatų taikymą savivaldybių lygiu, kai LRV nuo 2018 m. rugsėjo 1 d. savivaldybėms nustatė bazinį paslaugų šeimai paketą [BPŠP] ir taip praplėtė asmeniui (šeimai) teikiamas kompleksines paslaugas (Raseinių socialinių paslaugų centro naujienos, 2019). Analizuojant tyrimo rezultatus ir socialines demografines charakteristikas apie respondentų (ekspertų) įgytą aukščiausią išsilavinimą, atsiskleidė tai, kad apklausos anketoje buvo pažymėti ne visi įgyto išsilavinimo pasirinkimo variantai (žr. 21 pav.).

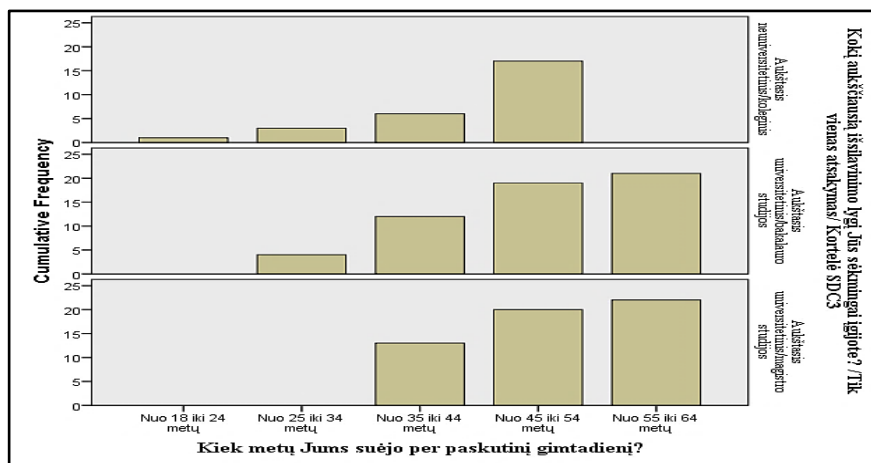

21 pav. Statistinė ir vizualinė informacija apie respondentų (ekspertų) įgytą aukščiausią išsilavinimą (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Nurodyti atsakymo variantai programiniame SPSS pakete nebuvo perkoduoti (priskyrimo reikšmės buvo paliktos pirminės). Pateikti duomenys (procentais) apie respondentų (ekspertų) išsilavinimą parodė, kad Centro analizuojame skyriuje dirba kompetentingi specialistai, nes 45,45 proc. respondentų (ekspertų) yra įgiję aukštąjį neuniversitetinį / koleginį išsilavinimą, 40,91proc. respondentų (ekspertų) – aukštąjį / baigę bakalauro studijas ir 13,64 proc. – aukštąjį / baigę magistro studijas. Be to, kaip atskleidė pirminis žvalgomasis tyrimas, Centre dirba darbuotojai, atitinkantys Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo aprašo, patvirtinto LR SADM 2006 m. balandžio 5 d. įsakymu Nr. A1-92 (LR SADM 2015 m. vasario 13 d. įsakymo Nr. A1-75 redakcija) reikalavimus. Tai patvirtinta ir kaupiamojo dažnio (*Cumulative Frequency*) analizių 22-23 paveikslai, pateikiantys aukščiausio išsilavinimo ir darbo stažo, aukščiausio išsilavinimo ir amžiaus charakteristikas.

22 pav. Kaupiamojo dažnio (*Cumulative Frequency*) analizė apie respondentų (ekspertų) įgytą aukščiausią išsilavinimą ir darbo stažą Centre (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

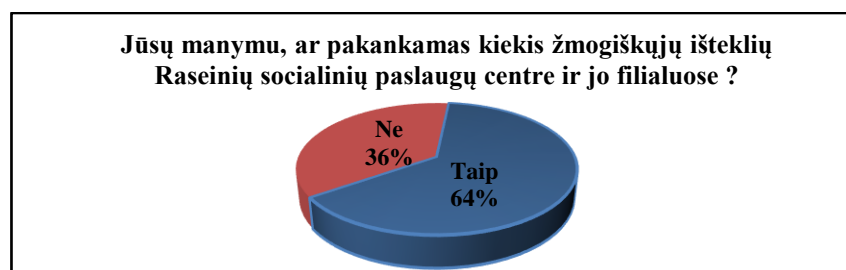
23 pav. Kaupiamojo dažnio (*Cumulative Frequency*) analizė apie respondentų (ekspertų), įgytą aukščiausią išsilavinimą ir amžių (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Jog keletas Centro darbuotojų tęsia studijas ir siekia įgyti aukštąjį universitetinį išsilavinimą / magistro studijas, atskleidė dar 2018 m. gegužės mėn. vykdytas pirminis žvalgomas vizitas (MBP autorius lankėsi Raseinių rajono savivaldybėje socialines paslaugas teikiančiose įstaigose, domėjosi biurokratinėmis procedūromis, reikalingomis tyrimui apie šeimos politikos įgyvendinimą rajone atlikti). Centro direktoriaus ir administracijos darbuotojų supratingumas studentui, pradedančiam rengti MBP, paliko teigiamą įspūdį (nuoširdus, atviras dėmesys klientui, pagarba ir supratingumas, pagalbos, informacijos suteikimas ir kt.). Šiltas bendravimas išliko ir atliekant anketavimą įstaigoje.

Apibendrinant skyrelį galima teigti, kad Centro skyriuje dirba kompetentingi, gana jauno amžiaus, aukštąjį išsilavinimą įgiję darbuotojai.

3.3.2. Respondentų (ekspertų) nuomonės apie teisinį šeimos politikos reguliavimą ir finansavimą

Respondentų (ekspertų) buvo klausama „Jūsų manymu, ar pakankamas kiekis žmogiškųjų išteklių Raseinių socialinių paslaugų centre ir jo filialuose?“ ir pasirinkus atsakymo variantą „Taip / Ne“ prašoma pagrįsti savo nuomonę. Kad pakanka žmogiškųjų išteklių pasirinko 14 respondentų (ekspertų), arba 64 proc., o kad žmogiškųjų išteklių trūksta, mano 8, arba 36 proc. apklaustųjų Centro darbuotojų (žr. 24 pav.).

24 pav. Respondentų (ekspertų) nuomonė dėl žmogiškųjų išteklių poreikio (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Pagrindines priežastis dėl žmogiškųjų išteklių poreikio respondentai (ekspertai) nusakė šias: „daugėja šeimų, kurioms reikia pagalbos, o žmogiškųjų resursų nepakanka, nes pavojingas darbas“ (R_20), „galėtų dirbti daugiau specialistų“ (R_19), „priklauso nuo šeimų skaičiaus“ (R_15). Kad

poreikio žmogiškiesiems ištekliams nėra, respondentai (ekspertai) pateikė šiuos nuomonės pasirinkimo / pagrindimo argumentus: „darbuotojų pakanka, trūksta specializuotų specialistų, teikiančių paslaugas (psichologai, mediatoriai)“ (R_1), „manau, kad užtenka, nes rajono ir skyrių (filialų) darbuotojai gerai atlieka savo darbą“ (R_2), „manau, kad pakanka“ (R_4), „šiai dienai užtenka, vyksta bendradarbiavimas“ (R_5), „manau, kad pakanka, nes kiekvienoje seniūnijoje yra soc. darbuotojai“ (R_10), „manau, kad taip. Darbo krūviai yra normalūs“ (R_13), „pakanka, nes darbas vykdomas efektyviai“ (R_14). Apibendrinant respondentų (ekspertų) pateiktas nuomones, galima teigti, kad darbuotojų Centre pakanka. Reikalinga psichologo, mediatoriaus pagalba, nes tiek socialiniai darbuotojai, tiek atvejo vadybininkai, bendraudami su šeima galimai susidūrė su rizikos šeimų problemomis (socialinių įgūdžių stoka, depresija, žalingi įpročiai ar neįveikiami potraukiai ir pan.). Todėl didžioji dauguma respondentų (ekspertų) (13, arba 59 proc. apklaustųjų Centro darbuotojų) šeimos politiką Raseinių rajono savivaldybėje vertina teigiamai / gerai, bet mano, kad šioje srityje reikia tobulėti (žr. 25 pav.). Neturi nuomonės / neatsakė į pateiktą klausimą 9 respondentai (ekspertai), arba 41 proc. apklaustųjų respondentų (ekspertų).

25 pav. Respondentų (ekspertų) nuomonė apie šeimos politikos efektyvumą Raseinių rajono savivaldybėje (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Todėl respondentams (ekspertams) buvo pateiktas kitas klausimas, susijęs su pagalba formuojant šeimos politiką. Susistemintas respondentų (ekspertų) požiūris pateiktas 12 lentelėje (žr. 12 lentelę).

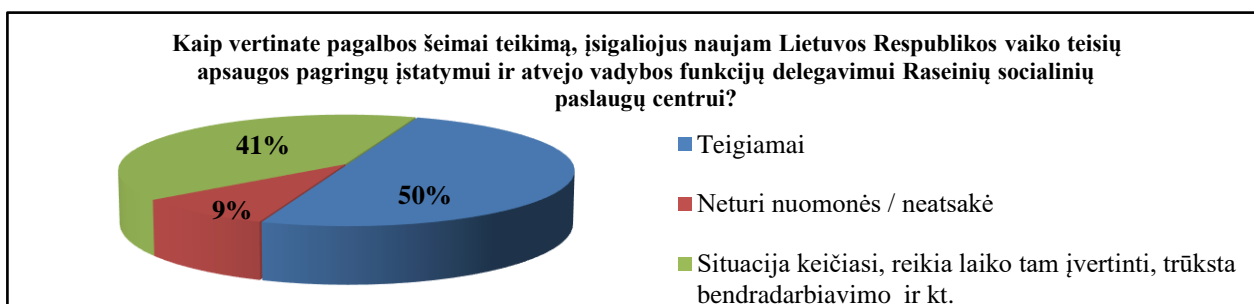
12 lentelė. Respondentų (ekspertų) požiūriai į Raseinių rajono savivaldybėje įgyvendinamą šeimos politiką (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Kategorija	Respondentų požiūris	
	Teigiamai (pagrįskite savo nuomonę)	Patenkinamai / reikia tobulinti (pagrįskite savo nuomonę)
Kaip vertinate šeimos politiką ir jos efektyvumą Raseinių rajono savivaldybėje	<p>„vyksta viskas tikslingai“ (R_4);</p> <p>„teigiamai, kiekvienam asmeniui yra suteikiama efektyvi pagalba“ (R_18);</p> <p>„visiškai gerai, paėmus Lietuvos valstybės lygmeniu“ (R_13);</p> <p>„šeimos politika Raseinių savivaldybėje efektyvi“ (R_17);</p> <p>„vertinu gerai, nes išvystytas paslaugų teikimas rajono gyventojams“ (R_2);</p> <p>„manau, kad šeimos politika ir jos efektyvumas Raseinių savivaldybėje yra išvystytas. Vertinu puikiai“ (R_5).</p>	<p>„formuojamos šeimos politikos tikslai neatitinka įgyvendinimo (realybės). Per mažas dėmesys šeimoms, patiriančioms atskirtį“ (R_1);</p> <p>„didžiausias dėmesys skiriamas šeimoms, patiriančioms riziką. O kur dėmesys „normalioms“, sunkiai gyvenančioms ir dirbančioms šeimoms?“ (R_16);</p> <p>„trūksta savivaldybėje paslaugų šeimoms“ (R_16);</p> <p>„patenkinamai. Dar mažai specialistų, nėra greita ir savalaikė pagalba“ (R_21);</p> <p>„kaip ir visoje Lietuvoje – daug šnekama, o rezultatų nėra, nes ne visos šeimos dar geba suprasti ir priimti pagalbą“ (R_20).</p>

Pateiktas klausimas „Ar turite realią galimybę prisidėti prie šeimos politikos formavimo Raseinių rajono savivaldybėje?“ atskleidė, jog net 19 respondentų (ekspertų) iš 22 sutikusių dalyvauti tyrime (arba 86,36 proc. apklaustųjų Centro darbuotojų), neturi realios galimybės prisidėti prie šeimos

politikos formavimo. Tai gali atlikti tik 3 respondentai (ekspertai) (arba 13,64 apklaustųjų Centro darbuotojų), bet ne visada ja naudojasi. Respondentų (ekspertų) nuomonė nusako, kad: „<..> teikiame pasiūlymus paslaugų plėtrai, kviečiame kitų įstaigų specialistus“(R_1), „turime tokią galimybę, bet ja nesinaudojame – nedalyvaujame viešuose renginiuose, neišsakome savo nuomonės ir pan.“(R_14), „nenorime dalyvauti įvairiose veiklose ir viešinti savo nuomonę“(R_13).

Respondentams (ekspertams) buvo pateiktas dar vienas atviras klausimas „Kaip vertinate pagalbą šeimai, įsigaliojus naujam LR Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymui ir atvejo vadybos funkcijų delegavimui Raseinių socialinių paslaugų centrui?“.

26 pav. Respondentų (ekspertų) nuomonė apie teisinius pokyčius ir atvejo vadybos funkcijų delegavimą savivaldybių lygiu (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

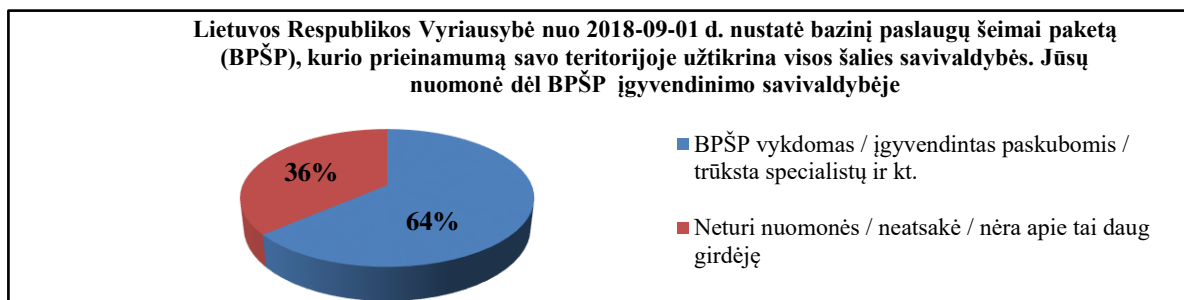
Juo buvo siekiama išvelgti teisinius pokyčius savivaldybių lygiu ir galimai atskleisti, kas pasikeitė šeimose, su kuriomis bendrauja pagalbą šeimai skyriaus specialistai (tiek atvejo vadybininkai, tiek socialiniai darbuotojai) (žr. 26 pav., 13 lentelę). 9 proc. respondentų (ekspertų), dalyvavusių tyrime, nuomonės pateiktu klausimu neturi (neatsakiusieji į klausimą taip pat buvo priskirti šiai grupei). 41 proc. respondentų (ekspertų), dalyvavusių tyrime, mano, kad situacija keičiasi ir reikia laiko pokyčiams pastebėti.

13 lentelė. Respondentų (ekspertų) požiūriai į Raseinių rajono savivaldybėje įgyvendinamą šeimos politiką (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Kategorija	Respondentų požiūris	
	Teigiamai (pagrįskite savo nuomonę)	Situacija keičiasi / reikia laiko tam įvertinti (pagrįskite savo nuomonę)
Kaip vertinate pagalbą šeimai teikimą, įsigaliojus įstatymui ir atvejo vadybos funkcijų delegavimą Centro darbuotojams	<p>„gerai, nes socialiniai darbuotojai tik padirbę su rizikos šeimomis, gali būti atvejo vadybininkais. <..> centras suteikia visas galimybes tobulėti ir užtikrina geras darbo sąlygas“(R_13);</p> <p>„atvejo vadybininkai yra reikalingi <..>“(R_2);</p> <p>„<..> centro darbuotojai tinkamai ir kokybiškai teikia socialines paslaugas, užtikrina vaiko teises ir teisėtus interesus“(R_9);</p> <p>„vertinu teigiamai. Kompleksinė pagalba reikalinga“(R_4),</p> <p>„vertinu labai gerai, socialiniai darbuotojai yra arčiausiai šeimos, kuriai reikalinga pagalba“(R_10).</p>	<p>„socialinių darbuotojų pagalba reikalinga, kaip ir atvejo vadybos funkcijos. Kai kurios šeimos priima pagalbą noriai ir vykdo susitarimus, bet yra ir tokių šeimų, kurios nepriima pagalbos“(R_20);</p> <p>„<..>socialiniai darbuotojai ir atvejo vadybininkai išmano savo darbą, tik reikia daugiau bendravimo tarpusavyje, efektyvesnės pagalbos šeimoms, patiriančioms riziką“(R_5);</p> <p>„dar daug neaiškumų, situacija keičiasi. Vaiko teisės nėra užtikrinamos, trūksta konkretumo dėl šeimos pajėgumo gyventi savarankiškai“(R_6);</p> <p>„trūksta bendradarbiavimo tarp institucijų, reikia iškilusias problemas spręsti susitelkus, o ne kaltinti vieniems kitus“(R_7);</p> <p>„<..>centras vykdo jam pavestas funkcijas gerai, o ar tai keičia situaciją šeimose – abejoju“(R_16);</p> <p>„nuo 2018-07-01 situacija šeimose, kuriose lankosi socialiniai darbuotojai, nepasikeitė. Pagalbos teikimas išliko toks pat, bet kiek tai efektyvu / neefektyvu, dar trūksta laiko vertinti“(R_14).</p>

Kad šalies savivaldybės bus atsakingos už socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrą, jų prieinamumą ir kitų paslaugų, teikiamų asmeniui (šeimai) kokybę, pastebėjo rajono Vaiko teisių apsaugos specialistė, dalyvaujanti SADM sudarytos darbo grupės dėl vaiko teisių apsaugos skyrių decentralizacijos (žr. 9 priedą) veikloje. Darbo grupės narės nuomone, socialinis darbas su šeima prasideda per vėlai, kai šeima jau išgyvena krizę ir dėl to vaiką būtina paimiti iš tėvų. Problemu esama ne tik valstybės ar savivaldybių sektoriuje (neužtenka įsteigti socialinių darbuotojų etatus, nes šeimose kylančios problemos yra kompleksinės ir todėl reikalinga koordinuoti įvairių sričių specialistų veiksmus) (Raseinių rajono savivaldybės naujienos, 2017). Apibendrinant Centro respondentų ir SADM darbo grupės narės mintis, tikslinga pažymėti, kad problemos šeimose, kurios patiria socialinę riziką, yra sprendžiamos. 2018 m. birželio 25 d. rajono Savivaldybės mero potvarkiu Nr. M-143 „Dėl Raseinių rajono savivaldybės bendro darbo su šeimomis tarpinstitucinės grupės sudarymo“ (žr. 10 lentelę) buvo sudaryta Raseinių rajono savivaldybės bendro darbo su šeimomis tarpinstitucinė grupė, kurios veiklos trukmė yra nenustatoma. Pagal patvirtintą reglamentą Grupės nariai, sudaryti iš koordinuojančių ir teikiančių kompleksinę pagalbą Raseinių rajono savivaldybės šeimoms, patiriančioms socialinę riziką, įstaigų atstovų, aptaria konkrečių seniūnijų (žr. 15 pav.) socialinę riziką patiriančių šeimų bendrą sąrašą, pagrindines problemas, su kuriomis susiduria socialinis darbuotojas, dirbantis su aptariamomis šeimomis seniūnijoje, ir visapusiškai išnaginėjus problemiškesnius seniūnijų šeimų atvejus teikia rekomendacijas dėl pagalbos vaikui ir šeimai teikimo (numato specialistų pagalbos šeimai tikslumą ir veiksmus, pagalbai pasibaigus ir kt.). Ar minėtos veiklos (darbas grupėse, teisinis dokumentų priėmimas, naujų etatų įsteigimas ir kt.) pakeitė situaciją šeimose, yra dar per anksti spręsti (MBP autoriaus nuomonę patvirtino ir respondentai (ekspertai)).

LRV nustatytas BPŠP (žr. 17 priedą), nuo 2018 m. rugsėjo 1 d. turintis įnešti į šeimas kryptingos specialistų teikiamos pagalbos poreikį (nuo pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros, ankstyvosios reabilitacijos, kompleksinės ir (ar) kitos pagalbos šeimai iki įvairių institucijų specialistų suformuotų komandų informavimo / konsultavimo / teisinių patarimo dėl ginčo šeimose sprendimo ir pan.) yra tik pradėtas taikyti šalies savivaldybėse (Mokesčių žinios, 2019). Šios paslaugos (kai kurios ar tik dalis jų) yra pradėtos įgyvendinti šalies savivaldybėse. Pasak SADM Lino Kukuraičio, „*norime įtvirtinti bendrą principą, kad pačios pagrindinės socialinės, sveikatos, švietimo, teisinės paslaugos, taip pat būtinoji pagalba sprendžiant šeimos problemas turėtų būti teikiamos kuo arčiau gyvenamosios vietos*“ (ten pat). Kokia situacija yra Raseinių rajono savivaldybėje, rodo tyrimo rezultatai, pateikiantys respondentų (ekspertų) nuomones atsakant į atvirą klausimą dėl BPŠP įgyvendinimo savivaldybėje (žr. 27 pav.).

27 pav. Respondentų (ekspertų) nuomonė apie BPŠP įgyvendinimą savivaldybių lygiu (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Neturi nuomonės, neatsakė į pateiktą klausimą ir nėra daug apie tai girdėję 8 respondentai (ekspertai), arba 36,63 proc. apklaustųjų Centro darbuotojų. Tuo tarpu 14 respondentų (ekspertų), arba 63,64 proc. apklaustųjų Centro darbuotojų, išsakė, kad BPŠP yra įgyvendinamas Raseinių rajono savivaldybėje. Detalizuojant respondentų (ekspertų) požiūrius išryškėjo ne tik BPŠP prieinamumas asmeniui (šeimai), bet ir poreikis plėtoti BPŠP paslaugas Raseinių rajono savivaldybėje (žr. 14 lentelę).

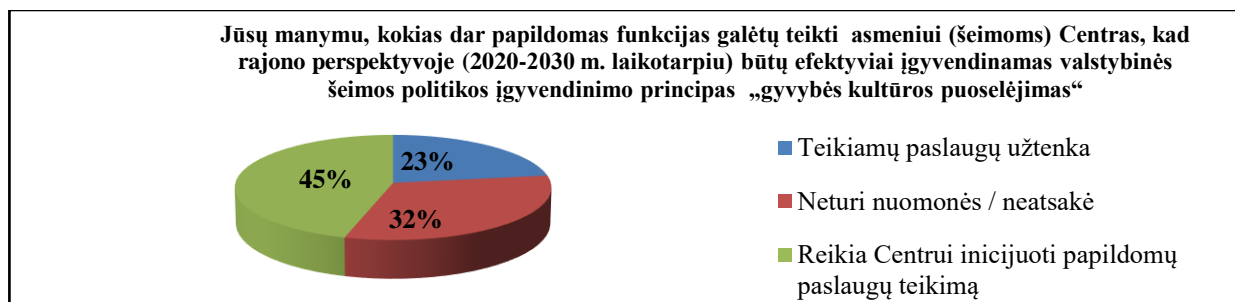
14 lentelė. Respondentų (ekspertų) požiūriai dėl įgyvendinamo BPŠP Raseinių rajono savivaldybėje (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Kategorija	Respondentų požiūris	
	BPŠP įgyvendinimas/ prieinamumas (pagrįskite savo nuomonę)	poreikis plėtoti BPŠP (pagrįskite savo nuomonę)
BPŠP Raseinių rajono savivaldybėje prieinamumas	<p>„<...> kiek leidžia finansinė ir materialinė bazė“(R_16);</p> <p>„tai skubotas sprendimas, nes tam nepasiruošta, nors paslaugų teikimas atskiromis dalimis šeimai vyksta“(R_2);</p> <p>„BPŠP įgyvendintas paskubomis, neapgalvota iki galo <...>“(R_5);</p> <p>„įgyvendinama iš dalies“(R_20).</p>	<p>„galėtų būti daugiau paslaugų pasirinkimo šeimai <...>“(R_6);</p> <p>„trūksta realių specialistų, teikiančių pagalbą“(R_1);</p> <p>„neteikiama teisinė pagalba“(R_22);</p> <p>„<...> neefektyvi raidos sutrikimų ankstyvoji rehabilitacija“(R_17);</p> <p>„reikia šeimos meditacijos“(R_12);</p> <p>„trūksta psichologo individualių ir grupinių konsultacijų“(R_12);</p> <p>„psichologinės pagalbos krizę išgyvenusiam asmeniui / šeimai“(R_12);</p> <p>„<...> reikia programų, kurios padėtų keisti jaunuolių elgesį“(R_13);</p> <p>„atviro darbo su jaunimu atviruose jaunimo centruose“(R_12);</p> <p>„ilgalaikio apgyvendinimo mamų su vaikais, nemokamų šeimoms konsultantų“(R_13).</p>

Kad būtina keisti pagalbos šeimai kryptį ir šeimoms teikti socialines paslaugas, skirtas socialinių įgūdžių lavinimui bei taip jas (paslaugas) integruoti su prevencine pagalba, mano ir SADM darbo grupės narė, atstovaujanti Raseinių rajono savivaldybės nuomonės ir patirtis darbo grupėje (Raseinių rajono savivaldybės naujienos, 2017). Dėl svarbiausio tikslo (šėimos gebėjimo funkcionuoti savarankiškai, užtikrinant vaiko poreikius) efektyvaus įgyvendinimo savivaldybėse turi būti organizuota socialinių paslaugų ir jas teikiančių institucijų sistema. Pagalbos spektras (ypač socialinės rizikos šeimoms) yra gana platus, todėl valstybės pastangos (prioritetine tvarka) turi būti nukreiptos į paramą šeimai (ten pat). Raseinių socialinių paslaugų centras (įskaitant filialus Raseinių rajone), teikia nemažai paslaugų asmeniui (šeimai), t. y. nuo bendrųjų socialinių paslaugų, socialinės priežiūros, integralios pagalbos bei vaikų dienos užimtumo paslaugų teikimo iki TPP išdavimo (Raseinių rajono savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų planas). Bet modelio, kaip integruotai vyktų ir prevencinės pagalbos, ir socialinių paslaugų asmeniui (šeimai) teikimas, sukurta nėra. Tai būtų naujų „vėjų“ į paslaugų teikimą asmeniui (šeimai) savalaikis atnešimas, nes pertvarkos respublikos mastu (žr. 9, 10 priedus) vyksta ir yra nebaigtinės (kiekviena savivaldybė gali pagal Vietos savivaldos įstatymo (1994) suteiktas savarankiškąsias funkcijas ir savivaldos gyventojų poreikį nuspręsti, kokių paslaugų reikia asmeniui (šeimai)).

Todėl respondentų (ekspertų) buvo teiraujama, kokias dar papildomas funkcijas (be Centro teikiamų) Centras galėtų atlikti, kad rajono perspektyvoje (2020-2030 metų laikotarpiu) būtų efektyviai įgyvendinamas valstybinės šėimos politikos įgyvendinimo principas „gyvybės kultūros puoselėjimas“? (žr. 9, 28 pav.). Kad Centro teikiamų paslaugų pakanka rajono gyventojams, taip mano 5 respondentai (ekspertų) arba 22,73 proc. apklaustųjų Centro darbuotojų. Neturi nuomonės, nežino, sunku tai pasakyti ir neatsakė į pateiktą atvirą klausimą 7 respondentai (ekspertai) arba

31,83 proc. apklaustųjų Centro darbuotojų, o net 10 respondentų (ekspertų) arba 45,45 proc. apklaustųjų Centro darbuotojų mano, kad Centras ateityje turi teikti platesnių socialinių paslaugų asmeniui (šeimai) prieinamumą.

28 pav. Respondentų (ekspertų) nuomonė apie papildomų funkcijų asmeniui (šeimai) teikimo (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Daugiau dėmesio reikia skirti labiausiai pažeidžiamoms grupėms: vaikams, augantiems probleminėse šeimose, neįgaliesiems, senyvo amžiaus žmonėms, – taip mano 3 iš 10 respondentų (ekspertų), dalyvavusių sociologiniame tyrime ir pagrindusių savo nuomonę dėl Centro veiklos ateityje plėtojimo. Kad reikia numatyti Centre „galimybes atlikti savanorystę senyvo amžiaus žmonėms ir jaunimui, savanorystę plėtoti ir skatinti laikinai įdarbinti“ – taip mano net 4 (R_12, R_13, R_14, R_21) iš 10 respondentų (ekspertų). Būtinybę „steigti laikino / ilgalaikio apgyvendinimo namus (motinai ir vaikui, smurtą patiriantiems šeimos nariams ar esant krizinėje situacijoje), vykdyti savaitgalio priežiūrą / dienos slaugą“ numatė 3 (R_6, R_10, R_16) iš 10 respondentų (ekspertų), dalyvavusių sociologiniame tyrime. Tai rodo, kad socialines paslaugas, skiriamas asmeniui (šeimai), plėtoti yra būtina, ypač, kad teisinis reguliavimas kas, kada ir kaip, koku būdu gauti paslaugas gali ir pan., tai patvirtina.

„Ant buvusio morgo pastato – Nakvynės namų iškaba“ (Kielė, 2019) – miesto valdžia nesulaukė jokių nusiskundimų ir pačiame miesto centre (daugiabučių gyvenamųjų namų ir visuomeninių įstaigų apsuptyje) 2019 m. rudenį pradėjo veiklą Lietuvos Raudonojo Kryžiaus [LRK] draugijos Raseinių skyriaus Nakvynės namai. „Mes negalime atstumti šių žmonių. Jie yra ligoniai, daug ko neturėję gyvenime – ne tik tinkamo auklėjimo, įprastų šeimos santykių < ..>. Mes privalome jiems padėti. Daugelį pažįstame ne be pirmus metus ..“ – rajono spaudoje teigė Nakvynės namų vadovė Kurmauskienė (Alio, Raseiniai, 2019, Nr. 48 (1140)). Pagal nuostatus, Nakvynės namuose bus galima gyventi iki metų, bet kiekvienas atvejis bus svarstomas atskirai (žmogus gaus pastogę taip ilgai, kiek jam reikės), nes bendradarbiaujant su LRK labdaros valgykla, paramos centru yra sprendžiamos ilgą laiką neturintiems kur gyventi asmenims problemos. Tikslinga pažymėti, kad LRK yra NVO, humanitarinę pagalbą teikianti organizacija, kuri bendradarbiaujant su Raseinių rajono savivaldybe (pagal panaudos sutartį), „prikėlė naujam gyvenimui“ vieną iš apleistų pastatų, esančių miesto centre (žr. 13, 14 pav.) (Raseinių rajono savivaldybės informacija, 2016). Nors socialiniams darbuotojams nėra naujiena, kad prieglobsčio šaltuoju metu laiku neturintys asmenys laikosi įsikibę savo laisvės ir sunkiai paklūsta reikalaujamai tvarkai bei taisyklėms, viliamasi, kad susitvarkius reikiamus dokumentus Nakvynės namuose apsigyvens ir kiti šios paslaugos prašantys asmenys. Manau, kad LRK draugijos Raseinių skyriaus Nakvynės namams bendradarbiaujant su rajono savivaldybe, Socialinių paslaugų centru, šiuose namuose galėtų apsigyventi ir labiausiai

pažeidžiamos asmenų grupės, patyrusios krizinę situaciją šeimoje. Ar taip įvyks ir pasikeis nakvynės namų lankytojų grupės – laiko klausimas, juolab, kad patalpos, strateginė vieta (prie patigoninė, socialinių paslaugų centras, vaikų darželis ar poliklinika) sudaro palankias sąlygas situacijos sprendimo įgyvendinimui.

Pažymėtina, kad teisinių spragų įstatymuose, tvarkos aprašuose, nuostatuose ar kituose teisės aktuose dėl pagalbos į namus asmeniui (šeimai) paslaugų organizavimo, respondentai (ekspertai) nepastebėjo (respondentams (ekspertams) buvo pateiktas atviras klausimas ir prašoma aprašyti trumpai esamą problemą). Respondentų (ekspertų) nuomone, reikia teisiniuose dokumentuose numatyti daugiau atsakomybės tėvams už vaikų nepriežiūrą, kaip ir suaugusių vaikų, turinčių savo šeimas, bet gyvenančių atskirai nuo savo tėvų ir gyvenančių Lietuvoje (pvz., 200 km. nuo tėvų gyvenamosios vietos) pagalbos teikimą (žr. 15 lentelę).

15 lentelė. Respondentų (ekspertų) požiūriai dėl teisinio šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Kategorija	Respondentų požiūris dėl galimų teisinių korekcijų	
	koreguojama sritis	nuomonės pagrindimas
Teisinis šeimos politikos reguliavimas Raseinių rajono savivaldybėje	finansavimas	„trūksta finansavimo, kas sąlygoja specialistų trūkumą“ (R_22).
	informavimas / švietimas / atsakomybė / įsipareigojimai	„nėra priemonių, kurios įpareigotų tėvus lankyti tėvystės įgūdžių mokymus“ (R_20); „daugiau atsakomybės tėvams už vaikų nepriežiūrą“ (R_2), (R_6); „reikia daugiau įvardinimų tvarkose, kad konkrečiais atvejais būtų ginamas darbuotojas“ (R_13); „asmeniui (jei turi artimus giminaičius) atsakomybė rūpintis juo“ (R_12); „įstatymuose numatyta tvarka (kartais) nesprendžia pagrindinių veiklos sričių ir santykių darbuotojo ir kliento esant konfliktinėms situacijoms. Dažnu atveju darbuotojas nėra apsaugotas“ (R_14); „daugiau aprašų ar įvardijimų, kad konkrečiais atvejais būtų ginamas darbuotojas“ (R_13).
	laiko sąnaudos	„trūksta to, kad soc. darbuotojas, teikiantis pagalbą į namus, galėtų dirbti visą darbo dieną, o ne kelias valandas“ (R_8); „žmogui reikalinga pagalba, ilgai reikia laukti eilėje, o vaikai iš toli kasdien nevažinėja“ (R_18).

Apibendrinant respondentų (ekspertų) nuomones ir patirtis, tikslinga pastebėti, kad teisės aktuose yra galimos ir būtinos korekcijos, įteisinančios tiek atsakomybes (ypač tėvų – vaikais, suaugusių vaikų – savo tėvais), tiek darbuotojo (socialinio darbuotojo / atvejo vadybininko) apsaugą vykstant pas asmenį (šeimą). Taip pat išryškėjo ir tarpinstitucinio bendradarbiavimo stoka (rizikos šeimos konfliktinių situacijų suvaldymas ir galimų negatyvių pasekmių išvengimas, kai asmeniui (šeimai) yra skiriamos kelios valandos per dieną, o ne visa darbo diena. Tai nusako, kad rizikos šeimos yra plataus spektro ir trumpalaikis paslaugos teikimas šeimai ilgalaikio teigiamo rezultato neduoda, ir šeimos gerinti savo situaciją (socialinę, finansinę ar materialinę) nemotyvuoja.

Akivaizdu, kad Centras, siekdamas plėtoti savo veiklą, nuo 2016 m. teikė paraiškas ES ir kitų struktūrinių fondų investicinėms lėšoms pritraukti ir įgyvendino tiek kompleksinių paslaugų šeimai, tiek integralios pagalbos teikimo projektus (žr. 3.3 skyrių). Tikslinga pažymėti, kad įgyvendinant projektus buvo suburtos 5 komandos (dirba atitinkamų sričių specialistai, įsigyti 5 automobiliai ir įvairi technika bei darbo priemonės), 4 mobilios komandos teikia integralią pagalbą (socialinės globos ir slaugos) senyvo amžiaus, neįgaliems asmenims, tad šie struktūriniai pokyčiai palengvino ne tik paslaugos gavėjų, bet ir paslaugos tiekėjų darbą. Todėl respondentų (ekspertų), buvo

teirautasi ir prašoma pagrįsti savo nuomonę dėl projekto „Integralios pagalbos teikimas Raseinių rajone“ (2016-2020 m.) veiklų įgyvendinimo ir pokyčių / poveikio šeimose (įskaitant kompleksinę pagalbą neįgaliesiems ir senyvo amžiaus asmenims, vaikams su negalia ir pagalbą šeimos nariams, kurie prižiūri savo artimuosius) saugumo užtikrinimo. Nors tolygiai pasiskirstė respondentų (ekspertų) požiūriai dėl teigiamų / neigiamų projekto „Integralios pagalbos teikimas Raseinių rajone“ veiklų savivaldybėje 2016-2020 m. vykdymo (projekto veiklos dar bus tęsiamos 2020 m.), net 12 respondentų (ekspertų) arba 54,55 proc. apklaustųjų Centro darbuotojų mano, kad projekto veiklas tikslinga plėtoti ateityje. Susisteminti respondentų (ekspertų) požiūriai pagal teigiamus aspektus ir galimus trūkumus pateikti 16 lentelėje.

16 lentelė. Respondentų (ekspertų) požiūriai apie pagalbos rajono gyventojams teikimą (neskiriant jokių grupių), kai įgyvendinamos projekto apie integralią pagalbą veiklos (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Kategorija	Respondentų požiūris	
	Teigiami aspektai (pagrįskite savo nuomonę)	Galimi trūkumai (pagrįskite savo nuomonę)
Pagalbos rajono gyventojams teikimas (kiekvienam šeimos nariui, neįskiriant jokių grupių), kai yra įgyvendinamo projekto „Integralios pagalbos teikimas Raseinių rajone“ (2016-2020 m.) veiklos	<p>„projektas dirba visu pajėgumu“ (R_13);</p> <p>„įdarbintas patikimas, kompetentingas asmuo“ (R_5);</p> <p>„užtikrintumas organizuojant kompleksinę pagalbą“ (R_15);</p> <p>„projekto metu apjungiant slaugos ir socialines paslaugas suteikiama kompleksinė specialistų pagalba ir priežiūra neįgaliesiems ir jų šeimos nariams“ (R_16);</p> <p>„<...> galimybė teikti pagalbą asmenims, gyvenantiems atokiose vietose“ (R-17);</p> <p>„pagalbos teikimas greitai asmenims, kurie dėl sveikatos negali pasirūpinti patys. Tai leidžia įgyta technika ir darbuotojų kvalifikacija“ (R_2);</p> <p>„gaunama kineziterapeuto / masažuotojo pagalba, socialinis darbuotojas rūpinasi senyvo amžiaus asmens poreikiais, suteikiama medicinos darbuotojo pagalba (pasirūpina vaistais, jei reikia suleidžia ir pan.)“ (R_22);</p> <p>„<...> daugėja žmonių, padedančių integruotis sergantiems“ (R_21).</p>	<p>„nepasitikėjimas iš gyventojų, nekantrumas“ (R_2);</p> <p>„nepasitikėjimas žmonėmis. Nenoras bendrauti“ (R_5);</p> <p>„saugumo neužtikrinimas“ (R_15);</p> <p>„trūksta techninių pagalbos priemonių, o vieniems šeimos nariams atlikusi priemonė nebūna pristatoma kitiems“ (R_22);</p> <p>„specialistų trūkumas. Atokiuose kaimo vietovėse trūksta specialistų, kurie galėtų prižiūrėti neįgaluosius“ (R_16);</p> <p>„kad projektas gali būti toliau neįgyvendinamas“ (R_12).</p>

Kaip tai pasiseks Centrai įgyvendinti ateityje – laikas parodys. Viena aišku, pirminės technikos (tiek transporto, tiek inventoriaus) įsigijimas, komandų suformavimas priverčia Centro administraciją ne tik išlaikyti tai, kas jau įsigyta, bet ir kryptingai vykdyti socialinių paslaugų (integruojant jas su kitomis sritimis) plėtrą visoms savivaldybėje esančioms gyventojų grupėms.

Apibendrinant skyrelį galima teigti, kad teisinės sistemos pokyčiai (atvejo vadybos funkcijų delegavimas savivaldybių lygiu, BPŠP ir kt.) įvyko, konstatuoti faktą, kad keičiasi situacija šeimose yra dar per anksti. Kompleksinių paslaugų teikimas asmeniui (šeimai) yra tikslingas, kaip ir vykdomi investiciniai projektai, bet pasigendama komandinio darbo ir bendradarbiavimo tarp įstaigų. Teisinis reguliavimas, bendradarbiavimas tarp įstaigų bei finansavimas – vieni iš pagrindinių faktorių, įtakančių tikslinės pagalbos ir paslaugų asmeniui (šeimai) teikimą.

3.3.3. Respondentų (ekspertų) nuomonė apie Lietuvos šeimos tikslus ir įgyvendinimo principus

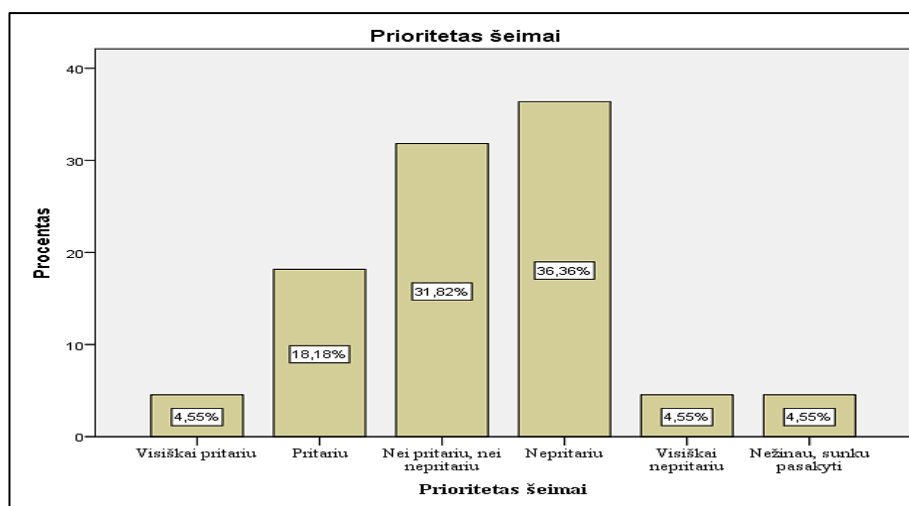
Įvairiuose politiniuose dokumentuose (tame tarpe ir Konceptijoje, 2008) įrašyti siektini Lietuvos šeimos tikslai ir įgyvendinimo principai (t. y. dalykai, kurių valstybė siekia, norėdama užtikrinti

šeimos instituto stiprinimą ir šeimai palankios aplinkos kūrimą). Raseinių rajono savivaldybės respondentams (ekspertams) buvo pateiktas Lietuvos valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo principų sąrašas (žr. 2.1 poskyrių, 9 pav.) ir paprašyta jų įvertinti, kiek šie „*siekiai Lietuvoje jau yra įgyvendinti arba neįgyvendinti*“. Pagal pateiktus teiginius („*visiškai pritariu*“ – 1, „*pritariu*“ – 2, „*nei pritariu, nei nepritariu*“ – 3, „*nepritariu*“ – 4, „*visiškai nepritariu*“ – 5, „*nežinau, sunku pasakyti*“ – 6) gauti atsakymai buvo suvesti į programinį paketą SPSS dėl duomenų apdorojimo. Analizuojami valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo principai yra kokybiniai ir priklauso „tvarkos skalės“ kintamiesiems su sutvarkytomis kategorijomis. Tyrimas atskleidė, jog šiems siekiams „*visiškai nepritaria*“ 36,4 proc. apklaustųjų respondentų (ekspertų), ir didžiausias procentas (95,5 proc.) nepritaria teiginiui, kad „*Prioritetas šeimai*“ yra Lietuvoje įgyvendintas (žr. 17 lentelę).

17 lentelė. Kintamojo „SP 3. „Prioritetas šeimai“ dažnių lentelė (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

		Dažnis	Procentas nuo bendro apklaustųjų skaičiaus	Procentas nuo atsakiusių į klausimą	Sukauptasis procentas
Galiojantys	Visiškai pritariu	1	4,5	4,5	4,5
	Pritariu	4	18,2	18,2	22,7
	Nei pritariu, nei nepritariu	7	31,8	31,8	54,5
	Nepritariu	8	36,4	36,4	90,9
	Visiškai nepritariu	1	4,5	4,5	95,5
	Nežinau, sunku pasakyti	1	4,5	4,5	100,0
Iš viso		22	100,0	100,0	

Diagramose (šiuo atveju stulpelinėje) (žr. 28 pav.) galime vizualiai pastebėti ypatingas, išsiskiriančias reikšmes ir kitas analizuojamojo kintamojo „Prioritetas šeimai“ ypatybes.

29 pav. Kintamojo „SP 3. „Prioritetas šeimai“ stulpelinė diagrama (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Tyrimas taip pat atskleidė, kad jei respondantai (ekspertai) 100 proc. atsakė į klausimą dėl Lietuvos valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo principų, tai sukauptuosius procentus (tam tikros eilutės sukauptasis procentas yra procentų suma visų reikšmių nuo pirmosios iki tos reikšmės, kuri yra to sukaupto procento eilutėje) galima analizuoti ir lentelėse (žr. 18-19 lenteles), netikslinga toliau pateikti stulpelines diagramas. Sudarytas lenteles galima nusakyti ir vykdant aprašomąją statistiką (Janilionis, Morkevičius, Rauleckas, 2008). Lietuvos valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo

principui „Diferencijuotumas“ dėl jo įgyvendinimo mūsų valstybėje „pritaria“ 22,7 proc. apklaustųjų respondentų (ekspertų), „nepitaria“ 40,9 proc. apklaustųjų respondentų (ekspertų). Sąlyginai mažas atsakiusių respondentų (ekspertų) procentas (4,5) (žr. 18 lentelę) nuo visų atsakiusių į pateiktą klausimą negali sąlygoti teigiamo požiūrio įgyvendinant Lietuvos valstybinės šeimos politikos principus.

18 lentelė. Valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo principai ir jų įgyvendinti siekiai, procentais nuo bendro apklaustųjų skaičiaus (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Principas \ Įgyvendinti siekiai	Visiškai pritariu	Pritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Nepritariu	Visiškai nepritariu	Nežinau, sunku pasakyti
Prioritetas šeimai	4,5	18,2	31,8	36,4	4,5	4,5
Gyvybės kultūros puoselėjimas	9,1	9,1	36,4	31,8	9,1	4,5
Kompleksiškumas	4,5	22,7	36,4	27,3	4,5	4,5
Diferencijuotumas	22,7	0	31,8	40,9	0	4,5
Subsidasumas	4,5	18,2	27,3	36,4	4,5	9,1
Lyčių lygiavertiškumas	0	22,7	27,3	45,5	0	4,5

Tai patvirtina, kad asmeniui (šeimai) diferencijuotai parama yra teikiama neatsižvelgiant į realius šeimos gerovės poreikius ir „didžiausias dėmesys skiriamas šeimoms, patiriančioms riziką. O kur dėmesys „normalioms“, sunkiai gyvenančioms ir dirbančioms šeimoms?“ (R_16). Didžiausias sukaupitasis procentas (95,5 proc.) nusako, kad respondentai (ekspertai) nepitaria teiginiui, kad principas „Diferencijuotumas“ yra Lietuvoje įgyvendintas. Analogiška situacija analizuojant kitus tyrimo duomenis, kai išryškėjo respondentų nepritarimas ir kitiems Lietuvos valstybinės šeimos politikos įgyvendinamų principų („Kompleksiškumas“, „Prioritetas šeimai“, „Subsidasumas“, „Lyčių lygiavertiškumas“, „Gyvybės kultūros puoselėjimas“) siekiams. Didžiausias sukaupitasis procentas (95,5 proc.) nusako, kad respondantai (ekspertai) nepitaria teiginiui, kad minėti principai yra Lietuvoje įgyvendinti.

19 lentelė. Valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo principai ir jų įgyvendinti siekiai (sukaupitasis procentas) (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Principas \ Įgyvendinti siekiai	Visiškai pritariu	Pritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Nepritariu	Visiškai nepritariu
Prioritetas šeimai	4,5	22,7	54,5	90,9	95,5
Gyvybės kultūros puoselėjimas	9,1	18,2	54,5	86,4	95,5
Kompleksiškumas	4,5	27,3	63,6	90,9	95,5
Diferencijuotumas	22,7	0	54,5	95,5	0
Subsidasumas	4,5	22,7	50,0	86,4	90,9
Lyčių lygiavertiškumas	0	22,7	50,0	95,5	0

Galimai trūksta švietėjiško požiūrio visuomenės dėl atsakingos tėvystės ir motinystės ugdymo (pradėtos gyvybės išsaugojimo, gimusio kūdikio auginimo savuose namuose, pagarbos gyvybei ir pan.), asmenims (šeimai) kompleksiškai teikiama parama dar neapima visų šeimos funkcijų ir neužtikrina šeimos materialinės, socialinės ir dvasinės gerovės, nes BPŠP (žr. 17 priedą ir 27 pav.) pradėtas įgyvendinimas šalies savivaldybėse nusako, kad laukiamų rezultatų reikia tikėtis ateityje. Kompleksiškai teikiamos paslaugos šeimai yra tik pradėtos įgyvendinti. Be to, respondentų (ekspertų) nuomone asmuo (šeima) dar nėra savaveiksiška visose jos gyvenimo srityse, būtina pagalba ir kontrolė, įstaigų bendradarbiavimas. Tai patvirtinta ir detalesnės respondentų (ekspertų) nuomonės: (R_20), „<.> kai kurios šeimos priima pagalbą noriai ir vykdo susitarimus, bet yra ir

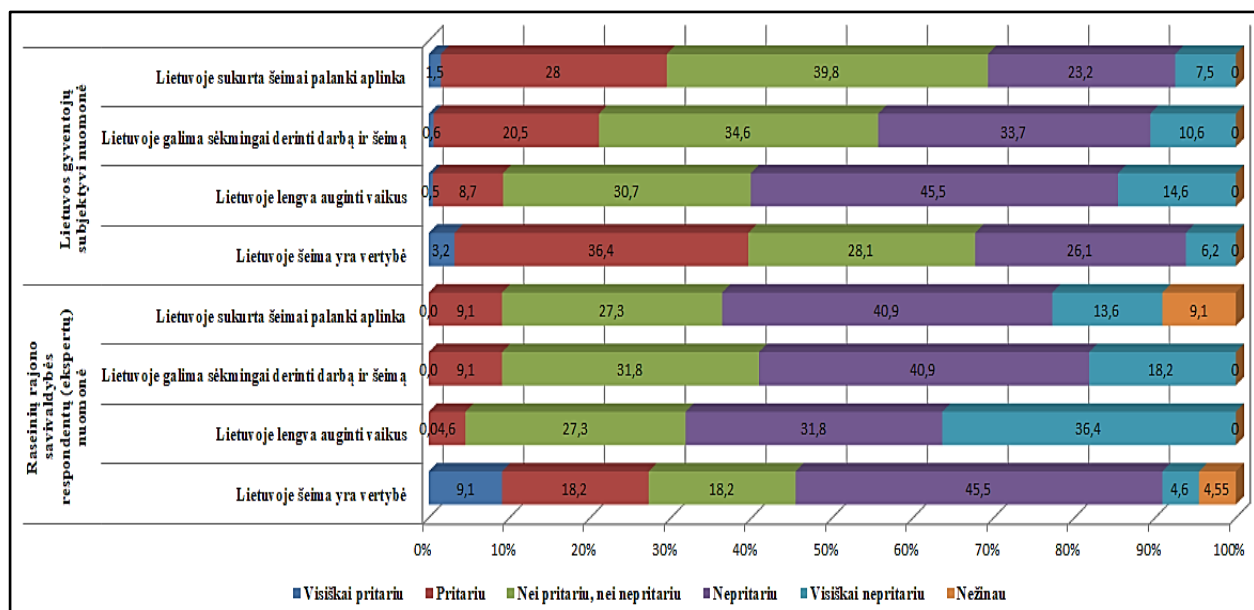
tokių šeimų, kurios nepriima pagalbos“, (R_5), „<..> socialiniai darbuotojai ir atvejo vadybininkai išmano savo darbą, tik reikia daugiau bendravimo tarpusavyje, efektyvesnės pagalbos šeimoms, patiriančioms riziką“, (R_6) „<..> situacija keičiasi <..> trūksta konkretumo dėl šeimos pajėgumo gyventi savarankiškai“, (R_1), „<..> tikslai išsikelti dideli, nevyksta komandinis tarpinstitucinis darbas“, (R_7) „trūksta bendradarbiavimo tarp institucijų, reikia iškilusias problemas spręsti susitelkus <..>“. Didžiausias sukaupitasis procentas (95,5 proc.) nusako, kad respondentai (ekspertai) nepritaria teiginiui, kad šeštasis valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo principas „Lyčių lygiavertiškumas“ yra Lietuvoje įgyvendintas (yra nevienodas darbo užmokestis už tą patį darbą tiek vyrams, tiek moterims; nevienoda galimybė derinti karjerą su šeimyniniu darbu; nepanaikinta lyčių tiesioginė ir netiesioginė diskriminacija ir kt.). Tikslinga pastebėti, kad visi 100 proc. respondentų (ekspertų) atsakė į pateiktą klausimą dėl Lietuvos valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo šešių principų ir ties kiekvienu principų sąrašu pažymėjo jiems (respondentams (ekspertams)) priimtina atsakymo pasirinkimo variantą, t. y. pildant apklausą nė vienas respondentas (ekspertas) nepraleido šio klausimo.

Tikslinga atkreipti dėmesį į Lietuvos gyventojų subjektyvią nuomonę (pirminė respondentų apklausa) „Šeimos, darbo ir lyčių vaidmenys“ (IV), nagrinėjančią jų požiūrius į šeimyninį gyvenimą, vaidmenų derinimą, vaikų priežiūrą, pagalbą pagyvenusiems asmenims ir kt.) (žr. 12 priedą). KTU mokslininkų (autoriai Butkevičienė, Balžeikienė, Morkevičius, Ražanauskaitė, Šarkutė, Telešienė & Žvaliauskas) 2013 m. vykdytas tyrimas nusako, kad vienas tėvas arba viena mama gali užauginti vaiką gerai, kaip ir abu tėvai („labai pritaria“ ir „pritaria“ šiam teiginiui 47,8 proc. respondentų, dalyvavusių tyrime, N5a klausimas), nes ikimokyklinio amžiaus vaikų pirminė priežiūra pirmiausia tenka valstybinėms įstaigoms (50,6 proc.) ir tik po to šeimos nariams (46,0 proc.). Be to, šeimyninis gyvenimas nenukenčia, kai moteris dirba visą dieną („nepitaria“, „nei pritaria, nei nepitaria“ 58,1 proc. respondentų dalyvavusių tyrime, R1c klausimas), nes šeimos pajamas turi uždirbti ir vyras, ir moteris („labai pritaria“ ir „pritaria“ šiam teiginiui 74,8 proc. respondentų dalyvavusių tyrime, N2a klausimas). Nebūtina gyventi susituokus, nes šeimoje gyvenantys asmenys yra ir taip laimingesni, nei gyvenant susituokus (nepitaria“, „nei nepitaria, nei pritaria“ 50,3 proc. respondentų, dalyvavusių tyrime, R4a klausimas), svarbu, kad rūpintūsi pagyvenusiais savo tėvais („labai pritaria“ ir „pritaria“ šiam teiginiui 55,3 proc. respondentų, dalyvavusių tyrime, N7f klausimas). Todėl vykdant detalesnę nuomonių analizę kitame poskyriuje bus lyginama Raseinių rajono savivaldybės respondentų (ekspertų) ir Lietuvos gyventojų subjektyvi nuomonė ir patirtys, susijusios su įvairiais šeimos politikos įgyvendinimo klausimais.

Apibendrinant skyrelį galima teigti, kad respondentams (ekspertams) buvo aktualus klausimas dėl valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo (šešių) principų siekių. Siektini Lietuvos šeimos tikslai ir įgyvendinimo principai yra dideli, bet, trūkstant bendradarbiavimo tarp institucijų, komandinio darbo įgyvendinimo rezultatų (šeimos instituto stiprinimo bei šeimai palankios aplinkos kūrimo) asmuo (šeima) galima tikėtis ateityje. Subjektyvi Lietuvos gyventojų nuomonė nusako, kad šeimyninis gyvenimas nenukenčia, jei dirba moteris visą darbo dieną, nes šeimos pajamas turi uždirbti ir vyras, ir moteris. Kompleksiškai teikiamos paslaugos šeimai (vaikų priežiūra, rūpinimasis pagyvenusiais tėvais, atsakingas tėvystės ir motinystės ugdymas ir kt.) yra tik pradėtos įgyvendinti savivaldybėje, tad jų rezultatų sulaukti dar anksti.

3.4. Lyginamoji Lietuvos gyventojų ir Raseinių rajono savivaldybės respondentų (ekspertų) nuomonių analizė

Ne ką mažiau svarbus buvo respondentams (ekspertams) pateiktas struktūruotas klausimas (žr. 15 priedą) dėl Lietuvos valstybės įgyvendinamų siekių. Kokybiniai tvarkos skalės kintamieji, kur 1 – „visiškai pritariu“, 2 – „pritariu“, 3 – „nei pritariu, nei nepritariu“, 4 – „nepritariu“, 5 – „visiškai nepritariu“, 8 – „nežinau, sunku pasakyti“ atliekamoje analizėje turėjo nusakyti tiek Raseinių rajono savivaldybės respondentų (ekspertų), tiek lyginamoje analizėje atskleisti Lietuvos gyventojų subjektyvias nuomones (žr. 30 pav.).

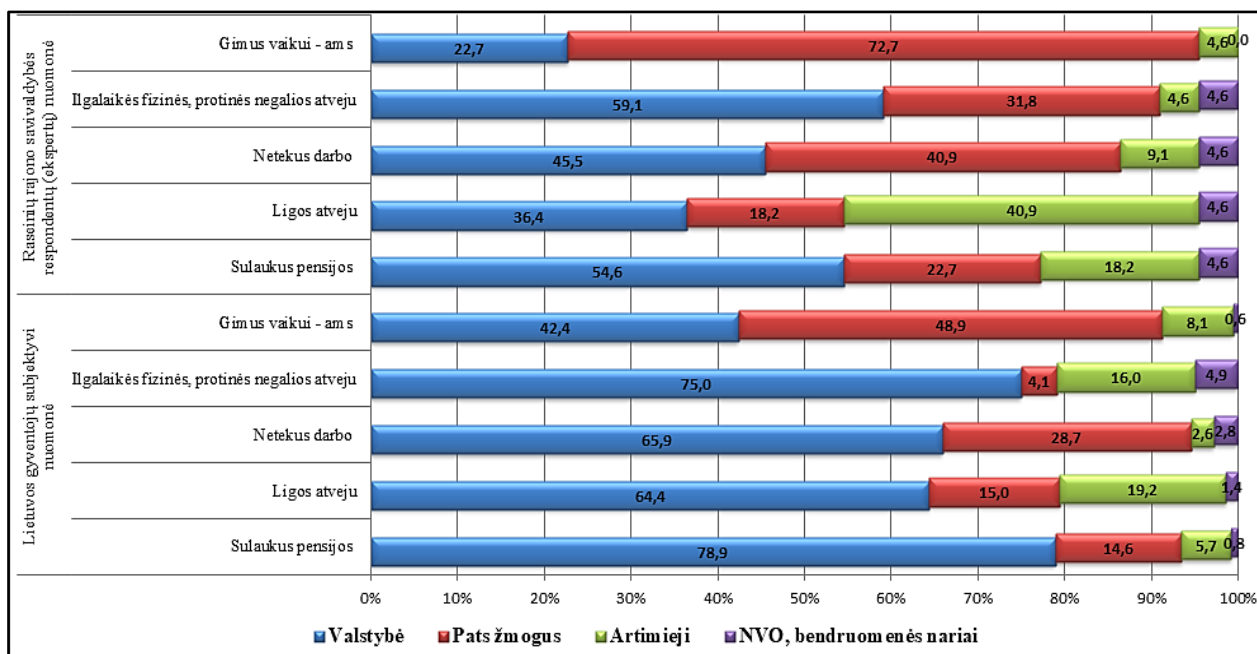

30 pav. Lyginamoji respondentų nuomonių analizė apie Lietuvos valstybės įgyvendinamus siekius šeimos politikos ir vaikų auginimo srityse (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Tikslinga pastebėti, kad 2016 m. LiDA duomenų archyve publikuojamame KTU mokslininkų (Telešienės, Bartuškaitės, Butkevičienės, Balžeikienės & Žvaliausko) tyrimo rinkinyje „SPS. Lietuvos socialinių problemų stebėseną“ tyrimo vykdytojai siekė per pateiktus klausimus apie siektinus Lietuvos socialinės politikos tikslus išsiaiškinti mūsų valstybės siekius šeimos politikos ir vaikų auginimo srityse. Respondentai (ekspertai) nepritaria, kad „SP2.1 Lietuvoje šeima yra laikoma vertybe“, „SP2.2 Lietuvoje lengva auginti vaikus“, „SP2.3 Lietuvoje sėkmingai galima derinti darbą ir šeimą“ bei „SP2.4 Lietuvoje sukurta šeimai palanki gyvenamoji aplinka“. Tai atskleidžia aprašomosios statistikos kintamųjų dažnių lentelė, pateikta 18 priede (žr. 18 priedą). Be to, visi 100 proc. Raseinių rajono savivaldybės respondentų (ekspertų) atsakė į pateiktą klausimą dėl Lietuvos valstybės įgyvendinamų siekių, kaip ir ties kiekvienu valstybės siekiu pažymėjo jiems (respondentams (ekspertams)) priimtina atsakymo pasirinkimo variantą, t. y. atliekant apklausą nė vienas respondentas (ekspertas) nepraleido šio klausimo. Sąlyginai mažas „nežinau, sunku pasakyti“ 2 respondentų (ekspertų) procentas (9,1) nuo visų atsakiusių į pateiktą klausimą negali nulemti teigiamo Raseinių rajono savivaldybės respondentų (ekspertų) požiūrio į Lietuvos valstybės įgyvendinamus siekius šeimos politikos ir vaikų auginimo srityse. Lyginant Lietuvos gyventojų subjektyvią nuomonę (2016 m. birželio 27 – rugpjūčio 2 d. tyrimas) su 2019 m. spalio mėn. Raseinių rajono savivaldybės respondentų (ekspertų) nuomone, jos sutampa: Lietuvos valstybės

siekiai šeimos politikos ir vaikų auginimo srityse dar neįgyvendinti. Tai patvirtina, kad struktūriniai įstaigų pokyčiai vyksta, asmeniui (šeimai) taikomos finansinės paskatos, kaip ir teikiama finansinė parama yra neefektyvi, o laukiamas rezultatas „užtikrinti teigiamą gyventojų skaičiaus pokytį ir proporcingą gyventojų amžiaus struktūrą“ (pagal 7 priedą) dar neįgyvendintas. Lietuvos gyventojai (žr. 15 priedą), kurios respondentų aukščiausias išsilavinimo pasiektas lygis yra aukštasis neuniversitetinis (apima kolegijas ir technikumus)(39,4 proc.), o pirmosios pakopos universitetinis išsilavinimas sudaro net 19,4 proc. visų apklaustųjų, yra išsilavinusi ir pajėgi nusakyti valstybės situaciją šeimos klausimais.

Tyrimo metu pastebėta, jog Raseinių rajono savivaldybės respondentai (ekspertai) tikisi, jog valstybė turėtų pasirūpinti žmogumi tam tikrose gyvenimo situacijose (žr. 31 pav.): sulaukus pensijos (54,6 proc.), ilgalaikės fizinės ar protinės negalios atveju (59,1 proc.), netekus darbo (45,5 proc.), ligos atveju (36,4 proc.) ir gimus vaikui (22,7 proc.). Jų nuomone, pats žmogus turėtų imtis iniciatyvos gimus vaikui (72,7 proc.), netekus darbo (40,9 proc.), sulaukus pensijos (22,7 proc.) ir ligos atveju (18,2 proc.).

31 pav. Lyginamoji respondentų nuomonių analizė apie didžiausią atsakomybę rūpinantis žmogumi pateiktose gyvenimo situacijose (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Taip pat respondentų (ekspertų) teigimu bendruomenės nariai, NVO galėtų pagelbėti asmeniui ilgalaikės fizinės ar protinės negalios atveju bei netekus darbo ar ligos atveju (po 4,6 proc.). Pagalbos iš artimųjų pirmiausia tikimasi ligos atveju (40,9 proc.), ilgalaikės fizinės ar protinės negalios atveju (31,8 proc.), sulaukus pensijos (18,2 proc.), netekus darbo (9,1 proc.), gimus vaikui (4,6 proc.). Respondentų (ekspertų) pasirinkimai dėl didžiausios atsakomybės rūpinantis žmogumi pagal pateiktas gyvenimo situacijos atvejus atskleidžia būtiniosios pagalbos asmeniui suteikimą, t. y. valstybės pagalba reikalinga tada, kada asmuo yra sulaukęs garbaus amžiaus ar įgijo negalią (fizinę / protinę). Tai leidžia manyti, jog socialinės apsaugos sritys (artėjanti senatvė, negalia, nedarbas, liga ir kt.) yra aktualios mūsų valstybės piliečiams. Būtinoji valstybės pagalba yra dar veiksmingesnė, kai kiti šeimos nariai (artimieji) suteikia dvasinę, moralinę ar kitokią pagalbą.

Pakankamai aukštas respondentų (ekspertų) procentas (72,7 proc.) nusako, kad šeimos turi planuoti pasirengimą tėvystei. Tai abiejų sutuoktinių sprendimas ir pagausėjusi šeima dar vienu ar keliomis atžalomis įpareigoja šeimą pirmiausia didžiausią dėmesį skirti vaikams, sulaukti paramos iš valstybės 22,7 proc.) ir, tik esant poreikiui, kreiptis pagalbos į artimuosius (4,6 proc.).

Analogiška situacija (minimaliai skiriasi tyrimo duomenys), kai juos lyginame su LiDA duomenų archyve publikuojamu 2-ojo leidimo 2015 m. KTU mokslininkų (Krupavičiaus, Bartuškaitės, Butkevičienės, Balžeikienės, Telešienės & Žvaliausko) inicijuotos apklausos – sociologinio tyrimo „Pilietiškumo ir socialinės gerovės vertinimai Lietuvoje“ rezultatais. Tikslinga pažymėti, kad šio tyrimo (2015) apklausoje dalyvavo 1 119 asmenų (individue), turinčių 18 metų ir vyresnių Lietuvos namų ūkių gyventojų, kurie išsakė savo nuomonę ir patirtis, susijusias su Lietuvoje vykdoma socialine politika, neatsiejamai integruota su šalyje įgyvendinama šeimos politika (žr. 14 priedą). Kaip ir Raseinių rajono savivaldybės respondentai (ekspertai), taip ir Lietuvos gyventojų subjektyvią nuomonę nusakantys piliečiai iš 10 apskričių (Alytaus, Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės, Telšių, Utenos ir Vilniaus) valstybės pagalbos pirmiausia tikisi sulaukus pensijos (78,9 proc.), ilgalaiškės fizinės ar protinės negalios atveju (75,0 proc.), netekus darbo (65,9 proc.), ligos atveju (64,4 proc.) ir gimus vaikui (42,4 proc.). Pats žmogus turėtų imtis daugiau iniciatyvos gimus vaikui (48,9 proc.), netekus darbo (28,7 proc.), ligos atveju (15,0 proc.), sulaukę pensijos (14,6 proc.). Sąlyginai didelis Lietuvos gyventojų subjektyvios nuomonės pateikiančių piliečių procentas (4,9 proc.) pagalbos asmeniui (šeimai) tikisi iš bendruomenės narių, NVO, kai asmuo įgyja ilgalaiškę fizinę ar protinę negalią, netenka darbo (2,8 proc.), suserga (1,4 proc.), sulaukia senatvės (0,8 proc.) ar gimsta vaikas (0,6 proc.). Tai nusako, kad NVO, kaip ir savivaldoje esančių bendruomenės narių pagalba, jų vykdoma veikla skatina asmens (šeimos narių) pasitikėjimą minėtomis organizacijomis. Tad vietos bendruomenė gali „matyti“ ir operatyviai suteikti asmeniui (šeimai) būtinąją pagalbą.

Todėl yra svarbu, kad sprendžiant visuomenės problemas (jaunų žmonių emigracija, pensinio amžiaus žmonių daugėjimas ir jų galima integracija į visuomenę ir kt.) būtų išnaudojamos politinio, ekonominio, socialinio kultūrinio bei technologinių aspektų sritys [PEST analizė]. Tai pirmiausia atsiskleis savivaldybių lygiu, t. y. ten, kur pirminius pokyčius įvairiose gyvenimo situacijose išvelgs asmuo (šeima). Duomenų tinklas, apjungiantis socialines paslaugas teikiančias įstaigas, NVO, bendruomenes ir bendruomenines organizacijas, turi padėti ne tik sudaryti sąlygas šeimos nariams derinti profesinę veiklą ir šeimos pareigas (tame tarpe ir atsakomybę), bet ir ugdyti šeimos narių gebėjimus savalaikiai spręsti problemines situacijas. Tai bus detalizuojama kitame poskyryje.

Apibendrinant poskyrį galima teigti, kad Lietuvos valstybės siekiai šeimos politikos ir vaikų auginimo srityse, kaip ir pagrindiniai šeimos politikos tikslai, dar neįgyvendinti. Tai patvirtino ir Raseinių rajono savivaldybės respondentų (ekspertų) ir Lietuvos gyventojų subjektyvios nuomonės tyrimų rezultatai. Respondentai yra išsilavinę piliečiai, daugiau kaip pusė apklaustųjų turi aukštojo neuniversitetinio ir pirmosios pakopos universitetinius išsilavinimus, tad jų nuomonės yra pagrįstos. Tikslinga pažymėti ir tai, kad respondentai (ekspertai) yra kvalifikuoti darbuotojai, turintys ilgalaiškį darbo stažą Centre. Todėl tik bendraudamas su asmeniu (šeima) specialistas gali numatyti, kokios būtinios pagalbos ateityje asmeniui (šeimai) reikės, kokios teisinės spragos yra įstatyminėje bazėje ir kt.

3.5. Šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių savivaldybėje SSGG analizė

Tam, kad suformuluoti realiai įgyvendinamas rekomendacijas institucijoms, kaip efektyviau įgyvendinti su asmeniu (šeima) susijusią šeimos politiką savivaldybiniu lygiu, tikslinga turėti ne tik respondentų nuomones ir patirtis, bet aktualu atlikti ir išorinės bei vidinės aplinkos analizes. Situacijos analizavimas, atliekant politinių-teisinių, ekonominių, socialinių kultūrinių, technologinių [PEST] veiksnių, suinteresuotų šalių, vidinės bei stiprybių (privalumų) – silpnybių (trūkumų), galimybių – grėsmių (pavojų) [SSGG] analizes, išryškins atskirus veiksnius, įtakojančius darbo objekto (šeimos politikos) problemos nagrinėjimą.

Atliekant išorinę PEST analizę kyla grėsmė, kad vadovaujantis tendencijų logika ir tikintis prognozuojamo ar atskiro veiksnių vystymosi gali būti neįvertintos labai reikšmingos ir kritiškai svarbios netendencingų pokyčių galimybės (Jucevičius, Monkevičienė & Rybakovas, 2012, p. 47) (pvz., socialinėje aplinkoje nepakanka vertinti dabartinį ir retrospektyvinių vartotojų elgsenos elementą). Tikslinga vertinti ir vartotojų (asmens (šeimos)) požiūrių kaitą, nes besikeičiantys elgsenos reiškiniai, tikėtinų pokyčių dar nerodys. Tai patvirtina ir respondentų (ekspertų) nuomonės: (R_20), „<..> kai kurios šeimos priima pagalbą noriai ir vykdo susitarimus, bet yra ir tokių šeimų, kurios nepriima pagalbos“ ir (R_6) „<..> situacija keičiasi <..> trūksta konkretumo dėl šeimos pajėgumo gyventi savarankiškai“ ir kt.

Politiniai-teisiniai (P) veiksniai analizėje atlieka bene svarbiausią išorinių veiksnių įtaką, nes „paliečia“ ne tik valstybes, savivaldybes, bet ir konkrečias organizacijas. Vyriausybės stabilumas, jos priklausymas ES ir saugumo užtikrinimas per NATO, politinė situacija ir santykiai su kaimynėmis šalimis, teisinė bazė ir jos reguliavimas, kaip ir vidinė politinė situacija, įtakoja ir veikia bet kurios organizacijos veiklą. LR Septynioliktosios Vyriausybės 2018–2022 metų programoje numatyta daugiau dėmesio skirti gyvenimui šeimoje palankios aplinkos kūrimui, užtikrinti geresnes sąlygas vaikams ir jaunimui iš šeimų, gaunančių mažesnes pajamas, kompleksiskai spręsti vaikų globos ir įvaikinimo problemas, skatinti paslaugų šeimai prieinamumą per paramos NVO ir bendruomenėms, teikiančioms paslaugas šeimoms, skyrimą ir kt. (LRV, 2016). Be to, efektyviau ir veiksmingiau panaudoti ES fondų investicijas ir vienijant visų valstybės institucijų ir NVO veiksmus per parengtą Socialinės įtraukties didinimo 2014–2020 metų veiksmų planą „stiprinti valstybės, savivaldybių ir visuomenės bendradarbiavimą sprendžiant šeimų gerovės užtikrinimo klausimus“ (LRS, 2014). Nors šeimos politiką reguliuojanti teisinė bazė buvo detalizuota MBP 2.1 poskyryje, tikslinga akcentuoti, kad mūsų valstybėje, įgyvendinant Valstybės pažangos strategiją „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (LRS 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XI-2015), strateginis planavimas (neatsiejamai integruotas su įgyvendinama šeimos politika) vyksta pagal Strateginio planavimo metodiką, patvirtintą LRV 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 (LRV 2010 m. rugpjūčio 25 d. nutarimo Nr. 1220 redakcija). Tai patvirtina, kad LRV veikla kadencijomis ir vykdoma valdžios politika per priimtus įstatymus ar sprendimus veikia savivaldos lygmenyje esančių institucinės sistemos dalyvių veiklas įgyvendinant viešąją politiką šalyje (žr. 11 pav.). Nauda savivaldybėms – pagal Vietos savivaldos įstatymo (1994 m. su vėlesniais pakeitimais) suteiktą teisę savivaldybės prisiimta atsakomybė už paslaugų teikimą yra žymiai didesnė, o asmeniui ar šeimai skiriama paslauga yra tikslingesnė.

Ekonominis (E) veiksmų analizės aspektas nusako ne tik šalies ekonominį augimą, bet ir pateikia investicinio klimato sąlygas, didina piliečių užimtumą ir motyvaciją. Pirminiai statistiniai rodikliai, susiję su šeimos politika (žr. 6 pav.), jų palyginimas su gerosios praktikos šalimis (Danija, Suomija, Prancūzija, Slovėnija ir Estija) parodo valstybės situaciją analizuojamu periodu. Lietuvos stabilumo 2019 metų programa, rengiama kiekvienais metais ir apimanti 2018-2022 metų laikotarpį, pateikia ne tik ES valstybių narių biudžeto būklės priežiūrą, bet atlieka ir ekonominės politikos koordinavimo procedūrą. Pasikeitusi išorinė aplinka (euro ir dolerio kursas, naftos kainos, prekybos partneriai ir kt.), auganti eksportinė rinka, mažėjantis nedarbo lygis, kai darbo užmokesčio augimo tempas viršija infliaciją ir mažėja valdžios sektoriaus grynasis skolinimas rodo valstybės biudžeto net pajamų prognozių augimą 2019-2021 metais. Tai sąlygoja išlaidų atskiroms politikos sritims pagal prioritetines sritis 2019-2021 m. tikslinį persikirstymą. Vykdamas pertvarkas ir reformas šalies socialinėje srityje, apie 187 mln. eurų skirta išmokoms vaikams padidinti, šalpos išmokų ir tikslinių kompensacijų mokėjimui, pareiginės algos baziniam dydžiui ir minimaliai mėnesinei algai padidinti ir kt. (Lietuvos stabilumo 2019 metų programa, p. 23-24). Išlieka tendencija, kad nuo kitų metų didės tikslinės kompensacijos neįgaliesiems su specialiaisiais poreikiais, pinigine socialine parama nepasiturintiems asmenims ir kitos socialinės išmokos, nes didėja baziniai dydžiai, nuo kurių priklauso išmokų skaičiavimo specifiškumas (LR SADM, 2019 m. lapkričio 27 d.). Tikslinga pastebėti ir tai, kad šalpos išmokos užtikrina minimalias pajamas (neįgalumo ar senatvės atvejais) jokių pajamų negaunančių ar labai mažas pajamas gaunančių asmenų pragyvenimą. Tai reiškia, kad padidinus valstybės remiamas pajamas (2019 m. yra 122 eurai, o 2020 m. bus 125 eurai), t. y. minėtas išmokas, socialinę paramą, kompensacijas ir kitas socialines paslaugas, papildomai gaus daugiau nei 16 tūkst. žmonių (ten pat). Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2018 m. vieno gyvenančio asmens skurdo rizikos riba buvo 345 eurai per mėnesį, o šeimai (dviejų suaugusiųjų asmenų, turinčių du vaikus iki 14 metų) – 724 euro per mėnesį. Nors dėl gyventojų disponuojamųjų pajamų didėjimo skurdo rizikos riba, palyginti su 2017 m., padidėjo 12,4 proc., skurdo rizikos lygis nepasikeitė (Deveikytė, 2019).

Socialinis - kultūrinis (S) apima ne tik gyventojų vartojimo ir elgsenos ypatumus, bet ir išryškina jų formuojamą įtaką per švietimo, sveikatos ar aplinkosaugos sritis. Vieno iš PEST nagrinėjamo socialinio-kultūrinio aspekto analizės srities – migracinio proceso (1990-2018 m.) analizė, pateikta 7 paveiksle (žr. 1.2 poskyrių). Tai rodo, kad politiniai teisiniai sprendimai (socialinėje ir šeimos srityje) mūsų valstybėje tapo asmeniui (šeimai) palankūs, nes 2018 m. Vyriausybei pavyko stabilizuoti piliečių migracijos / imigracijos reiškinį (statistinis piliečių judėjimas – išvykimas iš Lietuvos ir atvykimas / sugrįžimas į Lietuvą – ženkliai vienas nuo kito nesiskiria). Nors demografinė situacija tiek nacionaliniu, tiek savivaldybių lygiu rodo senėjančią visuomenę ir kartu kaitos neužtikrinantį gimstamumo augimą (žr. 8, 9 lenteles), šeimos, patiriančios riziką (žr. 10 lentelę), išlieka.

Technologinis procesas (T) apima ir naujas technologijų galimybes, taikomas organizacijų praktikoje, ir šalies Vyriausybės vykdomą technologijų politiką. Informacinės technologijos ir spartus jų tobulėjimas yra visokeriopa nauda asmeniui (šeimai) taikant paslaugas ir specializuotas prekes (klausos aparatai, judesio rodytuvai, automatiškai reguliuojamos lovos, elektriniai neįgaliojo vežimėliai ir kt.). Tai užtikrina geresnę asmens (šeimos narių) integraciją į darbo rinką, savirealizaciją ir kokybišką paslaugų (ypatingai kompleksinių) šeimai teikimą. Išrasti nauji gaminiai

(pagal amžiaus grupes), pritaikyti neįgaliesiems ar regos, klausos sutrikimus turintiems asmenims per sukurtas sistemas (viena iš jų SPIS) paspartina paslaugų, paramos bei finansinės paskatos šeimai operatyvesnį prieinamumą (žr. 13 priedą). Taip pat užtikrina ir kontrolę, nes valstybės teikiamomis paslaugomis ir parama asmuo (šeima) gali pasinaudoti tik toje savivaldybėje, kur yra registruotas(a) (žr. 3.3 poskyrių).

Pagrindiniai dalyviai, prisidedantys prie šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje (žr. 15 pav.) yra suinteresuotos šalys nuo pirminio asmens (šeimos) paslaugos / paramos kreipimosi iki galutinio kreipimosi proceso užbaigimo. Todėl svarbu, kad savivaldybių lygmenyje, galutiniame proceso etape, būtų patenkintas paslaugos gavėjas – asmuo (šeima). Bendradarbiavimas tarp institucijų, komandinio darbo ir ryšio palaikymas su policijos pareigūnais, sveikatos priežiūros specialistais (ypač teikiant integralią pagalbą), ugdymo įstaigų specialistais (socialiniais pedagogais, psichologais, logopedais ir kt.), pagalbos šeimai namų atstovais ir kt., išsprendžia ne vieną probleminę situaciją, kai organizuojamas kompleksiškas paslaugos teikimas šeimai. Socialinės paslaugos priklauso viešajam sektoriui ir yra priskiriamos prie ne pelno siekiančių institucijų statuso. Čia būtinas bendradarbiavimas tarp įstaigų, kurių veiklos rezultatai yra sudėtingiau išmatuojami (Svetikas & Arimavičiūtė, 2012, p. 119-121). Valstybės tarnautojai (specialistai) paprastai neturi laisvės (ir jos negali turėti) rizikuoti viskuo, nes problemos kyla ir dėl institucijų atvirumo išorinei aplinkai (PEST analizė), ir dėl interesų gausos (paslaugų / paramos teikimas) (ten pat). Valdžios darbas, nulemtas politinių motyvų ir darbo kadencijomis, įtakoja ir permainas, ir rezultatyvią naudą savivaldos piliečiams. Galimai todėl socialines paslaugas teikiančiose įstaigose ilgą laiką dirbantys darbuotojai bene geriausiai išmano įstaigos veiklą. Sistemingai tobulindami žinias gali prisidėti prie kokybiškesnio paslaugų teikimo (viešosios vertės sukūrimo).

Pati naujausia ir ko gero negatyviausia pertvarka vykdoma rajono Savivaldybėje. Paskutiniame rudens Tarybos posėdyje valdantiejiems teko išgirsti kritikos dėl uždarojo Jaunimo užimtumo centro [JUC] (BPŠP pirmoji paslauga, žr. 17 priedą). Reikia pažymėti, kad JUC Raseinių mieste buvo įkurtas 2019 m. balandžio mėn., kurio plėtrą rinkimų programoje numatė ir dabartinis savivaldybės meras. Nors, kai kurių politikų nuomone, „jaunimo institucijos veikla buvo nekokybiška“, suinteresuotų šalių diskusijos posėdžio metu atskleidė, kad JUC rengė projektus investicijoms, bet jų (projektų) pateikimą finansavimui gauti stabdė aukščiausi vadovai. Esant nesuskalbėjimui su rajono vadovais, kaltų, o ne bendro darbo paieškai, 15 tarybos narių balsavus už, 6 politikams prieštaraujant, atskiros jaunimą užimančios įstaigos likvidavimas buvo nulemtas (Aleksiūnas, 2019, p. 2-3). Mero nuomone, tikslingiausia 2020 m. biudžete lėšas skirti projektinei veiklai, o ne atskiriam JUC išlaikyti (ten pat).

Tai nebaigtinė pertvarka, nes nuo ateinančių metų Savivaldybėje darbą turėtų pradėti du nauji skyriai (Viešosios tvarkos skyrius ir Komunikacijos, kultūros ir turizmo skyrius) ir nauji darbuotojai. Įžvelgus vietos valdžios valdymo struktūroje (žr. 15 pav.) nepriklausomo audito trūkumų (nepakankamai dirba savivaldybės darbuotojai, dubliuojasi funkcijos ir kt.), pateiktos auditoriaus rekomendacijos bus pradėtos įgyvendinti 2020 m. Taip pat nuo 2020 m. didės ir socialinių paslaugų įkainiai (dėl darbo užmokesčio), bet kitu tarybos sprendimu bus mažinamas pareigybių skaičius ir dėl to atsiras laisvų lėšų (Volkovaitė, 2019, p. 1, 8). Peršasi išvada, kad „viena ranka didiname“, kita ranka „lengvai atimame“. Jokio progreso, strateginių pokyčių ar

modelio sukūrimo, kad asmeniui (šeimai) teikiamų paslaugų kokybiškumas būtų užtikrintas artimiausiuose Tarybų posėdžių svarstymuose nenumatyta.

Galimų stiprybių (privalumų) – galimybių – grėsmių (pavojų) – silpnybių (trūkumų) susisteminta analizė nagrinėjant vietos lygmens strateginius planus, ataskaitas yra pateikiama 20 lentelėje.

20 lentelė. Šeimos politikos įgyvendinimo Raseinių r. savivaldybės asmenims (šeimai) SWOT analizė (sudaryta autoriaus, remiantis Raseinių rajono savivaldybės plėtros iki 2020 metų strateginiu planu, rajono Savivaldybės 2019 m. socialinių paslaugų planu, savivaldybės 2019-2021 m. strateginiu veiklos planu, Socialinių paslaugų centro 2018 metų veiklos ataskaita)

STIPRYBĖS <i>Strengths</i> – privalumai	GALIMYBĖS <i>Opportunities</i> – galimybės
<ul style="list-style-type: none"> - Tikslingai pritraukiamos investicijos iš ES struktūrinių fondų; - gerėja ne tik paslaugos gavėjų, bet ir paslaugos tiekėjų darbas; - mažėja šeimų, įrašytų į socialinės rizikos ir stebimų šeimų apskaitą skaičius; - kvalifikuoti, savo darbą išmanantys socialiniai darbuotojai ir atvejo vadybininkai; - strateginė ir renovuota Socialinių paslaugų centro pastatų komplekso vieta; - atnaujinama ir praplečiama neįgaliesiems teikiamų paslaugų pasiūla; - išnaudojamos specialios paskirties transporto priemonės ir pagrįstais tikslais organizuojamos pavėžėjimo paslaugos (mokamos); - organizuojamas maitinimo ir maisto produktų teikimas sunkios materialinės padėties asmenims. 	<ul style="list-style-type: none"> - panaudojant ES struktūrinių fondų 2016-2020 m. investicijas bus suorganizuotos ir suteiktos grupinės konsultacijos asmenims, prižiūrintiems neįgaliuosius artimuosius (dėl to bus užtikrinama kokybiškesnė, paslaugų gavėjus atitinkanti priežiūra); - teikiamų paslaugų asmeniui (šeimai) išplėtimas efektyvinant viešą informavimą ir įgyvendinimas Šeimos kortelės programos Raseinių rajono savivaldybėje; - panaudojant turimus vietinius išteklius (veikia savivaldybei priklausanti skalbykla) teikti skalbimo/valymo paslaugas (ypač didesnių daiktų) vienišiesiems asmenims, daugiavaikėms šeimoms; - bendradarbiaujant su Techninės pagalbos neįgaliesiems centru prie SADM aprūpinti techninėmis pagalbos priemonėmis asmenis (šeimas), kurie turi teisę tokią paslaugą gauti; - bendradarbiaujant su LRK Nakvynės namuose laikinai apgyvendinti šeimas (su vaikais), patyrusias smurtą; - reorganizuoti ir modernizuoti socialinių paslaugų įstaigas; - bendradarbiavimo ir komandinio darbo tarp įstaigų stiprinimas dėl vaiko ir šeimos gerovės.
GRĖSMĖS <i>Threats</i> – pavojai	SILPNYBĖS <i>Weaknesses</i> – trūkumai
<ul style="list-style-type: none"> - Auga poreikis socialinėms paslaugoms ir būtinybė aprūpinti techninėmis priemonėmis (ypač auga vaikiškos technikos paklausa); - nepakankamas finansavimas arba skirto savivaldybės biudžeto sumažinimas dėl „taupymo“, taip pat persikirstymas; - ribojamas skatinimas atsakingai dirbančių darbuotojų (rizika prarasti efektyviai dirbančius specialistus); - didėja asmenų, turinčių priklausomybę nuo alkoholio ar narkotikų; - didėja šeimų (su vaikais), patyrusių smurtą, skaičius. 	<ul style="list-style-type: none"> - keičiantis teisės aktams, daugėja darbuotojams priskiriamų funkcijų, todėl atsiranda poreikis kvalifikacijos kėlimo (nuo teorinių iki praktinių seminarų); - nepakankamas finansavimas; - nepakankama komunikacija tarp institucijų, susijusių su šeimos politikos įgyvendinimu (nėra įsteigtos šeimos tarybos), informacijos viešinimas ir sklaida rajono visuomenei apie asmeniui (šeimai) teikiamas paslaugas; - nepakankamai išnaudojamos patalpos, perduotos NVO ar bendruomeninėms organizacijoms panaudos pagrindais; - specialistų (psichologų, mediatorių) trūkumas; - neužtikrintas prevencinės pagalbos ir priemonių taikymas priklausomybės nuo alkoholio ar narkotikų turintiems asmenims, gyvenantiems kaimo vietovėse.

Rajone veikia anoniminių alkoholikų grupė, vyksta susitikimai ir teikiama pagalba. Prevencinių programų sklaida ir priemonių taikymas asmenims, turintiems priklausomybę nuo alkoholio ar narkotinių medžiagų, įrodo, kad toks paslaugos teikimas asmeniui (šeimai), patekusiam į krizinę situaciją, yra būtinas. Ypač sudėtinga situacija yra kaimo vietovėse ir šios priklausomybės šalimas kaimo vietovėse beveik nevyksta (Raseinių rajono savivaldybės socialinių paslaugų planas 2019 m., p. 23). Todėl reikalinga šeimoms (su vaikais), patiriančioms smurtą artimoje aplinkoje, laikino apgyvendinimo ir maitinimo paslaugos. Jei LRK draugijos Raseinių rajono komitetas organizuoja nemokamą maitinimą asmenims, kurių pajamos yra nepakankamos dėl netekto darbingumo, ligos,

neįgalumo ar sunki materialinė padėtis (2018 m., kai 1 talono vertė sudarė 2,90 eur, šią paslaugą gavo 36 asmenys), tai galėtų teikti ir apgyvendinimo paslaugą. Nemokamo maitinimo talonus gavusių asmenų skaičius mažėja dėl didesnio asmenų (šeimų) skaičiaus įtraukimo dirbti viešuosius darbus ir padidėjusių asmenų pajamų (Raseinių socialinių paslaugų centro 2018 m. veiklos ataskaita). Rajono socialinės paramos skyrius, kartu su seniūnijų specialistais organizuoja ir ES paramą maisto produktais. 2018 m. paramą maisto produktais gavo 4381 asmuo.

Atlikta teisinių dokumentų analizė taip pat parodė, kad Raseinių rajono savivaldybės tarybos 2019 m. birželio 20 d. sprendimu Nr. TS-191 „Dėl Raseinių rajono savivaldybės plėtros iki 2020 metų strateginio plano įgyvendinimo 2018 m. ataskaitos patvirtinimo“ buvo patvirtinta Raseinių rajono savivaldybės plėtros iki 2020 metų strateginio plano įgyvendinimo 2018 m. ataskaita. Tikslinga pažymėti, kad įgyvendinant 2 prioriteto „Gyvenimo kokybę ir saugumas“ 2.3.2 uždavinio „Gerinti socialinių paslaugų kokybę ir prieinamumą“ 2.3.2.2. priemonę „Skatinti ir remti bendruomenės institucijų, NVO, dirbančių socialiniame sektoriuje, veiklą, pagal rėmimo tvarkos aprašuose nustatytus prioritetus“, rajono Socialinės paramos skyriui 2018 metais buvo pateikta 13 NVO ir 2 VŠĮ projektų, skirtų socialinių projektų rėmimo priemonių veiklų įgyvendinimui ir 8 vaikų dienos centrų projektai. Šios priemonės taip pat pagerina socialinių paslaugų, teikiamų neįgaliesiems ir rizikos grupės asmenims, kokybę ir prieinamumą, tad nuo 2018 metų teikiamos kompleksinės paslaugos šeimai ir per bendruomenes, bendrijas ar krizių centrus.

Susisteminius išvalgas, įvertinus esamą situaciją (SWOT / SSGG) (žr. 20 lentelę) ir ieškant galimai alternatyvių sprendimo (*galimybės – stiprybės / privalumai*) būdų, šeimos politikos įgyvendinimo galimybės kaip efektyviau vykdyti šeimos politikos įgyvendinimą Raseinių rajono savivaldybėje yra pateikiamos rekomendacijos suinteresuotoms šalims.

Apibendrinant poskyrių apie išorinius veiksnius, neatsiejamai paveikiančius Raseinių rajono savivaldybę ir jos teritorijoje įsikūrusias įstaigas bei įsteigtas organizacijas, teikiančias paslaugas asmenims (šeimoms) galima teigti, kad PEST prognozės ir su jomis susiję įvykiai nusako savivaldybės galimybes ir gebėjimą suvaldyti susidariusią situaciją. Reagavimas į pokyčius ir gebėjimas (stiprybės – galimybės) konstruktyviai prisitaikyti prie nuolat kintančių išorinių sąlygų įtvirtina geriausiai atitinkančių veiksmų ir priemonių taikymą bei politikos įgyvendinimą savivaldybių lygiu. Tendencijos (stiprėti ar patirti nuosmukį) yra svarbios dėl palankios aplinkos šeimose sukūrimo.

Apibendrinant skyrių apie šeimos politikos įgyvendinimą Raseinių rajono savivaldybėje galima teigti, kad vyraujant gyventojų senėjimo tendencijai, išlieka poreikis tiekti paslaugas kuo arčiau gyvenamosios vietos. Integravimas paslaugų vienu su kitomis (socialinės ir prevencinės, švietimo ir sveikatos bei kt.), šeimos tarybų įsteigimas, reorganizavimas bei modernizavimas įstaigų stiprintų ne tik bendradarbiavimą tarp įstaigų, bet ir vykdytų komandinio darbo tarp įstaigų spartumą. Kompleksiškai teikiamos paslaugos šeimai apimtų ne tik daugiavaikes šeimas ar šeimas, patiriančias riziką, bet ir daugiau savivaldybė galėtų dėmesio skirti ir darnioms šeimoms (nuo kūdikio kraitelio iki nemokamo maitinimo ugdantis vaikams mokyklose ar kitose ugdymo įstaigose). Tai neišvengiamai stiprintų pasitikėjimą valstybės vykdoma politika, skatintų vaikų gimimą pilnose šeimose bei išryškintų unikalaus gerovės modelio sukūrimą.

Išvados

1. Šeimos politikos teorinė analizė atskleidė, kad vienodo / universalaus šeimos politikos apibrėžimo tarp valstybių nėra, nors valstybėse savalaikiai inicijuojamos ir nuosekliai įgyvendinamos specifinės šeimai palankios priemonės (finansinis skatinimas, pagalba tėvams derinant darbą ir šeimą, tėvų lygiateisiškumas ir kt.). Tai įrodo šeimos politikos sampratos funkcionavimo svarbą ir pateikia visuomenei kaskart vis naujus ir unikalesnius socialinius modelius.
2. Lygiagrečiai vykstant politiniams, ekonominiams ar sociokultūriniais procesams (politikos sritys persipina viena su kita ir yra neatsiejamos viena nuo kitos) valstybėse vykdomos politikos paveikia šeimą, kaip institutą, ir parodo, kad būtina saugoti šeimos stabilumą siekiant suvaldyti demografinius veiksnius bei išryškinti valstybių darnaus vystymosi svarbą gerovės valstybių modelių kontekste.
3. Teisinių nuostatų, kurios reguliuoja šeimos politikos įgyvendinimą nacionaliniu lygiu, gausa Lietuvoje įrodo, kad valdžios darbas kadencijomis šeimos politiką daro fragmentišką ir nenuoseklia. Todėl strateginiai dokumentai (beje, priimti tik po valstybės atkūrimo dvidešimtmečio) dėl įvairių institucijų per menko veiklų koordinavimo nėra įgyvendinami taip, kad tenkintų pagrįstus visuomenės lūkesčius.
4. Parengti teisės aktai atitinka ES gaires ir standartus, institucijų bendradarbiavimas įgyvendinant efektyvią šeimos politiką nepakankamas. Strateginio tikslo (*užtikrinti teigiamą gyventojų skaičiaus pokytį ir proporcingą gyventojų amžiaus struktūrą*) įgyvendinimas paveiks ne tik Lietuvos valstybės išlikimą, bet ir išryškins Europoje (2020-2030 m.) numatytus teigiamus pokyčius (*pažangus, tvarus ir integracinis augimas*).
5. Pokyčiai šeimos politikos institucinėje sistemoje (tiek nacionaliniu, tiek savivaldybių lygiu) rodo, kad reformos socialinėje srityje mūsų valstybėje vyksta, bet yra nebaigtos. Dar tebevyksta vaiko teisių apsaugos sistemos decentralizacija, vyriausiųjų patarėjų SADM atliekamų funkcijų bei institucinės globos pertvarka. Kiek ji bus mūsų visuomenei naudinga ir efektyvi, per anksti spręsti, Be to, ne visa informacija yra viešai prieinama visuomenei (nors tai viešasis sektorius).
6. Nepriklausomai nuo politikų darbo kadencijomis steigiasi „Šeimos institutai“, šeimos tarybos (savivaldybėse), aktyvėja NVO, šeimų organizacijos ir asociacijos, kurių tiesioginis darbas tenkinti asmens (šeimos) poreikius. Tai rodo, kad socialinių paslaugų teikimo priartinimas prie asmenų (šeimos) gyvenamosios vietos pasiteisina. Tikėtina, kad visų suinteresuotų institucijų bendradarbiavimas atstovaujant asmens (šeimų) interesus paskatins šeimos politikos, kaip atskiros politikos srities, atsiradimą ir naujo / unikalios modelio mūsų valstybėje sukūrimą.
7. Informacinių sistemų sukūrimas, jų tobulinimas pagal vartotojų poreikius bei darbuotojų lūkesčius patvirtina ne tik tikslingesnį finansinių paskatų (išmokų, piniginės socialinės paramos ir kt.) bei paslaugų (transporto lengvatos, mokymai, apgyvendinimas nakvynės namuose ir kt.) teikimą asmeniui (šeimai), bet ir padeda kontroliuoti, kad sumažėtų piktnaudžiavimų ar duomenų apsaugos teisių pažeidimų. Efektyviau teikdama paslaugas ir operatyviau sprenddama asmens (šeimos) problemas (taip pat vaikų gerovės, lyčių lygybės ir darbo bei šeimos derinimą) valstybė

užtikrina stabilią ir tvarią šeimos politiką, orientuotą į šeimai savarankiškai funkcionuoti būtinų sąlygų kūrimą. Deja, šiuo metu šalies šeimos politika orientuota beveik vien į skurdo ir socialinės atskirties mažinimą, trūksta dėmesio darnioms šeimoms, patiriančioms nepriteklių.

8. Savivaldybės viešojoje įstaigoje atliktas respondentų (ekspertų) tyrimas atskleidė, kad Lietuvos valstybės siekiai šeimos politikos ir vaikų auginimo srityse, kaip ir pagrindiniai šeimos politikos tikslai, dar neįgyvendinti. Tarp atskirų socialines paslaugas teikiančių įstaigų ir NVO, sveikatos priežiūros ir policijos atstovų, ugdymo įstaigų ir vaikų užimtumo centų dar nėra efektyvaus komandinio darbo. Nesukurtas modelis, kaip integruotai teikti ir prevencinę pagalbą, ir socialines paslaugas asmeniui (šeimai). Šiai veiklai koordinuoti būtina Raseinių rajono savivaldybėje įsteigti šeimos tarybą.

Rekomendacijos

Atlikus tyrimus ir išanalizavus duomenis, MBP autorius siūlo šias rekomendacijas:

Raseinių rajono savivaldybės tarybai:

1. svartyti tarybos posėdyje LRS 2018 m. birželio 30 d. Nr. XIII-1406 priimto Šeimos kortelės įstatymo įgyvendinimą Raseinių rajono savivaldybėje deleguojant funkcijas rajono savivaldybės administracijai bei Socialinės paramos skyriui. Numatyti rajono biudžete lėšas šeimos kortelės programai finansuoti;
2. palaikyti ir skirti tikslinį finansavimą pradėtų NVO, bendruomeninių organizacijų, asociacijų veiklų tęstinumui;
3. reorganizuoti ir modernizuoti rajone socialines paslaugas teikiančias įstaigas dėl teikiamų paslaugų asmeniui (šeimai) optimizavimo ir taip didinti kompleksiskai teikiamų paslaugų šeimai efektyvumą.

Raseinių rajono savivaldybės administracijai:

1. įsteigti nuolat veikiančią patariamąją instituciją – šeimos tarybą, kuri įgyvendintų efektyvesnę šeimos politiką Raseinių rajone ir koordinuotų veiklas tarp institucijų. Sukurti ir partnerystės būdu įgyvendinti modelį, kaip integruotai vykdyti ir prevencinę pagalbą, ir socialinių paslaugų asmeniui (šeimai) teikimą;
2. kviesti partnerius, verslininkus, NVO ir kitus iniciatyvius piliečius tapti ambasadoriais Šeimos kortelės <https://seimos-kortele.lt/> ambasadoriaus misijai Raseinių rajono savivaldybėje įgyvendinti (tai savanoriškas dalyvavimas programoje). Viešinti rajono spaudoje, internetiniame puslapyje ir kituose socialiniuose tinkluose bei viešuose renginiuose ambasadorių kilnius tikslus, skatinti juos padėkomis;
3. rekomenduoti internetinio puslapio <http://www.raseiniai.lt/> skiltyje „Socialinė parama“ viešinti ne tik būtiniausią informaciją (kontaktus, veiklos planą 2019 metams, laisvas vietas globos įstaigose), bet ir papildyti šeimai aktualia informacija, t. y. sukurti skilties poskyrį „šeimai teikiamos paslaugos“ (pvz.: informacija apie šeimos kortelę, kompleksiskai teikiamos paslaugos šeimai ir kt.);
4. inicijuoti ilgalaikio bendradarbiavimo tarp socialines paslaugas teikiančių įstaigų, NVO ir kitų suinteresuotų institucijų (sveikatos priežiūros, policijos, ugdymo įstaigų ir kt.), sutarties pasirašymą.

Raseinių socialinių paslaugų centrui:

1. teikti paraišką atitinkamoms šalies institucijoms siekiant papildomo finansavimo iš valstybės biudžeto tęsiant kryptingai įgyvendinamas veiklas, skirtas šeimoms ir jų vaikams (ypač iš ES finansuojamų projektų, valstybės biudžeto);
2. inicijuoti naujų socialinių partnerių bei rėmėjų pritraukimą siekiant bendradarbiauti su kitomis šalies savivaldybių institucijomis dalijantis gerąja darbo patirtimi apie palankios aplinkos asmeniui (šeimai) kūrimą teikiant kokybiškas socialines paslaugas ir užtikrinant kompleksiskai teikiamų paslaugų prieinamumą kuo arčiau šeimos gyvenamosios vietos.

Literatūros sąrašas

1. Aidukaitė, J., Bogdanova, N., & Guogis, A., (2012). *Gerovės valstybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar realybė?* Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras.
2. Barnett, R. C. (1999). A New Work-Life Model for the Twenty-First Century. *The annals of the American academy of political and social science*, 562(1), 143–158. <https://doi.org/10.1177/000271629956200110>
3. Balžeikienė, A., Krupavičius, A., Junevičius, A., Butkevičienė, E., & Ražanauskaitė, J. (2018). *Europos Sąjungos piliečių teisės: požiūriai ir patirtys*. Mokslo studija. [žiūrėta 2019-12-13]. Prieiga per internetą <https://www.ebooks.ktu.lt/einfo/1352/europos-sajungos-pilieciu-teises-poziruiai-ir-patirtys/>.
4. Bernotas, D., & Guogis, A. (2006). *Globalizacija, socialinė apsauga ir Baltijos šalys*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
5. Berns, R. M. (2007, 2010). *Child, Family, School, Community: Socialization and Support, Eighth Edition*. [žiūrėta 2019-09-26]. Prieiga per internetą https://www.academia.edu/37009189/_Roberta_M_Berns_Child_Family_School_Communit_BookFi_
6. Butkevičienė, E. (2011). *Apklausų duomenų analizė. Seminaro medžiaga*. [žiūrėta 2019-09-30]. Prieiga per internetą http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/seminaras_20110129/sem0129.html&course_file=sem0129_turinys.html.
7. Butkevičienė, E., Balžeikienė, A., Morkevičius, V., Ražanauskaitė, K., Šarkutė, L., Telešienė, A. & Žvaliauskas, G. (2013). *Šeima, darbas ir lyčių vaidmenys IV, 2013 m. sausis - vasaris, 2 leidimas*. [žiūrėta 2019-11-10]. Prieiga per internetą www.lidata.eu/data/quant/LiDA_ISSP_0262.
8. Carrà, E. (2017). Family associations as social capital for families and society. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 14(14), 20-35. <http://www.zurnalai.vu.lt/STEPP/article/view/10413>.
9. Chapman, C. (2011). Regionų komiteto nuomonė „Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi planas“. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. (2011/C 166/04). [žiūrėta 2019-09-23], prieiga per internetą <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010AR0402&from=LV>
10. Česnuitytė, V. (2012). Šeimos samprata: Lietuvos gyventojų subjektyvus požiūris. *Socialinis darbas*, 11(2), 257-270.
11. Česnuitytė, V. (2015). *Lietuvos šeima: sampratos ir praktikos: daktaro disertacija*. Vilniaus universitetas. [žiūrėta 2019-09-26]. Prieiga per internetą <https://epublications.vu.lt/object/elaba:8602363/>
12. Dromatienė, L. (2008). *Socialinės Europos kūrimas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
13. Dzežulskis-Duonys, E (2018). *Šeimos politikos būtinybė*. [žiūrėta 2019-10-06]. Prieiga per internetą <http://www.tiesos.lt/index.php/tinklarastis/straipsnis/eligijus-dzezulskis-duonys.-seimos-politikos-butinybe>
14. Europos Sąjungos Taryba (2007). *Pirmininkaujančios valstybės narės išvados* (Briuselis, 2008 m. vasario 14 d. (18.02) (OR. en), 16616/1/07 REV 1, CONCL 3. [žiūrėta 2019-10-06]. Prieiga per internetą <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16616-2007-REV-1/lt/pdf>.
15. Gaižauskaitė, I., & Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras.
16. *Gyventojų tarptautinė migracija* (2019) [žiūrėta 2019-10-25]. Prieiga per internetą <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=6153296>.
17. Grižauskaitė, S., & Skučienė, D. (2019). Šeimos ir darbo derinimo teisinės prielaidos Baltijos šalyse. Lietuvos socialinių tyrimų centro Socialinės gerovės institutas. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 18 (pp. 8-22). [žiūrėta 2019-09-22]. Prieiga per internetą <http://www.zurnalai.vu.lt/STEPP/article/view/12557/11048>.
18. Išoraitė, M. (2007). *Socialinių paslaugų administravimas: mokomasis leidinys*. Saulelė.
19. Ivanauskaitė, T. (2012). Demografinių veiksnių poveikis darniam vystymuisi. *Informacijos mokslai*, Nr. 62, (pp 67–80). <https://doi.org/10.15388/Im.2012.0.1582>
20. Jančaitytė, R. (2011). *Šeimos politikos formavimas Lietuvoje: daktaro disertacija*. Mykolo Romerio universitetas. [žiūrėta 2019-09-22]. Prieiga per <https://vb.mruni.eu/object/elaba:1889324/1889324.pdf>
21. Janilionis V., Morkevičius, V., & Rauleckas, R. (2008). *Statistinė kiekybinių duomenų analizė su SPSS ir STATA*. Kaunas: LiDA. Prieiga per internetą http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/stat/stat.html&course_file=stat_turinys.html

22. Jasilionis, D. & Stankūnaitė, V. (2019). Lietuvos ir Baltarusijos šiuolaikinė demografinės problemos: aviacijos, panašumai ir būdai pereiti į tvarią raidą. *Informacinis biuletenis: Demografija visiems, 2019, Nr. 6*. [žiūrėta 2019-09-22]. Prieiga per internetą <https://eltalpykla.vdu.lt/handle/1/644>.
23. Jucevičius, R., Monkevičienė, Z. & Rybakovas, E. (2012). *Žinių organizacijos strateginis valdymas: mokomoji knyga*. <https://doi.org/10.5755/e01.9786090204726>.
24. Kanopkienė, V., Mikulionienė, S. & Česnuitytė, V. (2014). *Lietuvos šeima: socialinių saitų perspektyva: monografija*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
25. Kanopkienė, V., Mikulionienė, S. & Česnuitytė, V. (2015). *Lietuvos šeima Europos kontekste: monografija*. Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas.
26. Kardelis, K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Liucijus.
27. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E. (2017). *Visuomenės dalyvavimas formuojant šeimos politiką Lietuvoje: daktaro disertacija*. Vytauto Didžiojo universitetas. [žiūrėta 2019-09-22]. Prieiga per internetą <https://vb.vdu.lt/object/elaba:22717245/22717245.pdf>.
28. Kavoliūnaitė-Ragauskienė, E., Mačernytė-Panomariovienė, I. & Petrylaitė, V. (2013). *Darbas, šeima ir socialinė apsauga: žmogaus teisių užtikrinimo 2008–2012 metais problemos: mokslo studija*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas. [žiūrėta 2019-09-22]. Prieiga per internetą http://teise.org/wp-content/uploads/2016/07/Darbas_seima_socialine_apsauga.pdf.
29. Kriščiūnas, K., Žitkus, L., Urbanavičius, J., Paužaitė, Ž., Daugėlienė, R., Barynienė, J., & Greblkaitė, J. (2016). *Europos integracijos procesai: mokslo studija*. Kaunas: Technologija.
30. Krupavičius, A., Bartuškaitė, M., Butkevičienė, E., Balžeikienė, A., Telešienė, A. & Žvaliauskas, G. (2015). *Socialinė politika V, 2015 m. kovas – balandis*. [žiūrėta 2019-11-14]. Prieiga per internetą www.lidata.eu/data/quant/LiDA_SPS_0280.
31. Кравченко, Ж. В. (2012). Мужчины в заботе о детях: сравнительный анализ России, Франции и Норвегии. *Журнал социологии и социальной антропологии, 15* (1), 65-85. [žiūrėta 2019-09-22]. Prieiga per internetą http://jourssa.ru/sites/all/files/volumes/2012_1/Kravchenko_2012_1.pdf.
32. Luobikienė, I. (2011). *Sociologinių tyrimų metodika*. Kaunas: technologija.
33. McDonald, P. (2002). Les politiques de soutien de la fécondité : l'éventail des possibilités. *Population, 57*(3), 417-446. doi:10.3917/popu.203.0423.
34. Meškauskaitė, L. (2015). *Teisė į privatų gyvenimą. Teisė į privataus gyvenimo neliečiamumą: teorinės ir praktinės problemos*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras.
35. Mitrikas, A. A. (2005). Svarbiausios gyvenimo vertybės šių dienų pasaulyje. *Filosofija. Sociologija, 2*, 40-45.
36. North, D. (1990). Organizations, learning, and institutional change. In institutions, institutional change and economic performance. *Cambridge: Cambridge University Press, Political economy of institutions and decisions, 73-82*. doi:10.1017/CBO9780511808678.011.
37. Parsons, W. (2001). *Viešoji politika. Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas* (pp. 179-180). Vilnius: Eugrimas.
38. Pukelienė, V. (2008). *Ekonominė integracija: teorija, ES politika ir procesai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
39. Raipa, A., Smalskys, V., Giedraitytė, V., & Nefas, S. (2016). *Šiuolaikinio viešojo administravimo pagrindai*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras.
40. Saraceno, C. (2011). Family policies. Concepts, goals and instruments. *Carlo Alberto Notebooks, 230*, 20. [žiūrėta 2019-09-27]. Prieiga per internetą <https://www.carloalberto.org/wp-content/uploads/2018/11/no.230.pdf>.
41. Senkuvienė, K. (2018). Šeimos politikos problemos Lietuvoje: prieš tai buvusių tyrimų analizė. Lietuvos socialinių tyrimų centro socialinės gerovės institutas. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika, 17* (pp. 92-107). [žiūrėta 2019-09-22]. Prieiga per internetą <http://www.zurnalai.vu.lt/STEPP/article/view/11903/10511>.
42. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija & UAB „Civita“ (2018). *Finansinių paskatų ir paslaugų jaunoms ar vaikus auginančioms šeimoms plėtros galimybių analizės tyrimas*. [žiūrėta 2019-09-29]. Prieiga per internetą <http://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/seimos-politika/lietuvoje-taikomu-seimos-politikos-priemoniu-tyrimas>.

43. Socialinių inovacijų fondas (2014). *Moterys ir vyrai Lietuvos visuomenėje. Moterų ir vyrų padėties pokyčių visose srityse išplėstinis lyginamasis poveikio vertinimas: poveikio vertinimo ataskaita*. [žiūrėta 2019-09-29]. Prieiga per internetą <http://gap.lt/tyrimas/>; <https://epale.ec.europa.eu/en/node/19879>.
44. Stankūnaitė, V. (2018). Ar Lietuvos šeimos politika turi galimybę būti sėkminga siekiant demografinių tikslų. *Informacinis biuletenis: Demografija visiems, 2018, Nr. 5*. [žiūrėta 2019-09-22]. Prieiga per internetą <https://www.vdu.lt/cris/handle/20.500.12259/60345>.
45. Stankūnienė, V., Baublytė, M., Žibas, K., & Stumbrys, D. (2016). *Lietuvos demografinė kaita: ką atskleidžia gyventojų surašymai*. [Demographic development of Lithuania: What do the population censuses reveal]. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. 284 p. <http://www.demografija.lt/demografija.php>.
46. Stankūnienė, V., Maslauskaitė, A., & Baublytė, M. (2013). *Ar Lietuvos šeimos bus gausesnės? Monografija*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2013.
47. Stundys, V. (2018). *Šeimos politika Lietuvoje: formavimas, praktika ir realybė* [žiūrėta 2019-10-06]. Prieiga per internetą <http://apzvalga.eu/seimos-politika-lietuvoje-formavimas-praktika-ir-realybe.html>.
48. Svarstymų grupės narių Europos Valdovų Tarybai ataskaita dėl „ES 2030“ ateities. Projektas „Europa 2030“: iššūkiai ir galimybės. *Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2010*. doi:10.2860/97060.
49. Svetikas, K. Ž., & Arimavičiūtė, M. (2012). *Strateginis valdymas*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
50. Svirbutaitė-Krutkienė, G., & Dužinskas, R. (2018). Pokomunistinių valstybių socialiniai modeliai. *Socialinis ugdymas, 50(3)*. <http://dx.doi.org/10.15823/su.2018.16>.
51. Šileikis, E. (2005). *Alternatyvi konstitucinė teisė*. Teisinės informacijos centras.
52. Tamošiūnas, T. (2003). *Socialinių tyrimų kvalifikacinis darbas: įvado struktūra*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
53. *Tarptautinių žodžių žodynas* (2008). Red. Bendorienė, A., Bogušienė, V., Dagytė, E., (Eds.). Vilnius: Alma litera.
54. Telešienė, A., Bartuškaitė, M., Butkevičienė, E., Balžeikienė, A. & Žvaliauskas, G. (2016). *Socialinė politika VII, 2016 m. birželis – rugpjūtis*. [žiūrėta 2019-11-10]. Prieiga per internetą www.lidata.eu/data/quant/LiDA_SPS_0307.
55. Thévenon, O. (2011). Family Policies in OECD Countries: A Comparative Analysis. *Population and Development Review 37(1)*, 57–87. <https://doi.org/10.1111/j.1728-4457.2011.00390>.
56. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
57. Vaičekauskienė, V., & Čiužas, R. (2013). Socialinio darbo tyrimai ir aktualijos: teisinis mokslo straipsnių leidinys. [redakcinė kolegija: Čiužas R., Jarašenko, A., Ondruškova, E., Šventickas, A., Taliūnaitė, M., Vaičekauskienė, V.; sudarytojai: Vaičekauskienė, V., Čiužas, R.]. Jovaiša, T. R., & Ignatovič, E. (2013). *Šeimos vertybių ir vaikų nepriežiūros sąsajos. Socialinio darbo tyrimai ir aktualijos*, (p. 156-169). Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto Socialinės komunikacijos institutas.
58. Vorevičienė, J. & Butkevičienė, E. (2017). Nevyriausybių organizacijų ir vietos valdžios bendradarbiavimas įgyvendinant šeimos politiką: Kauno miesto savivaldybės atvejis. *Viešoji politika ir administravimas, 16(1)*, 121-137. <http://dx.doi.org/10.5755/j01.ppa.16.1.18018>.
59. Valstybės kontrolė (2019). *Valstybinio audito ataskaita: ar savivaldybių vykdomų funkcijų sistema sudaro sąlygas joms veikti efektyviai?* Nr. VA-1 [žiūrėta 2019-10-05]. Prieiga per internetą https://www.vkontrolė.lt/pranesimai_spaudai.aspx.
60. Viešosios nuomonės ir rinkos tyrimų kompanija „Factus“ & Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2017). *Moterų ir vyrų padėties skirtumai Lietuvoje: tyrimo ataskaita*. [žiūrėta 2019-09-29]. Prieiga per internetą <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/moteru-ir-vyru-lygybe/moteru-ir-vyru-lygybes-statistika>.
61. Vyšniauskienė, S., & Brazienė, R. (2017). Palankios šeimai politikos vertinimas Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas, 16(3)*, 455-467. <https://doi.org/10.5755/j01.ppa.16.3.19342>
62. Žalimienė, L. (2015). Šeimos paramos politika Lietuvoje: ar galime identifikuoti paradigminius pokyčius 1996–2013 metų laikotarpiu? *Tiltai, 70(1)*, 39-62. <http://dx.doi.org/10.15181/tbb.v69i1.1050>
63. Žilinskas, G. (2009). Vietos savivaldos sistema. *Įvadas į viešąjį administravimą* (pp. 92-104). Kaunas: Technologija.

Informacijos šaltinių sąrašas

1. 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa, 2012 m. lapkričio 28 d., Nr. 1482 [žiūrėta 2019-12-07]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439028/asr>.
2. *6 struktūrinės reformos naujam Lietuvos šimtmečiui*. [žiūrėta 2019-12-07]. Prieiga per internetą <https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/LRV%20%20strukturines%20reformos.pdf>
3. Aleksišūnas, M. (2019, gruodžio 5). *Nusišalinimų pasiutpolkė Taryboje*. *Alio, Raseiniai*, 2019, Nr. 49 (1141).
4. *Atvejo vadybos tvarkos aprašas*, 2018 m. kovo 29 d., Nr. A1-141 (2018). [žiūrėta 2019-09-15]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/11e612d5345711e884a38848fe3ec9e2?jfwid=11dyhem7q2>.
5. *Bazinis paslaugų šeimai paketas*, 2019 m. birželio 19 d., Nr. 618. (2019). [žiūrėta 2019-11-09]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a3519af098ce11e9ae2e9d61b1f977b3>.
6. BĮ Raseinių pagalbos šeimai namų valdymo struktūra - kaip papildomos informacijos šaltinis. [žiūrėta 2019-11-10]. Prieiga per internetą <http://www.raseiniuvaikai.lt/struktura.php>.
7. Buivydienė, V. (2018). Piniginės socialinės paramos teikimo Lietuvoje analizė: Raseinių rajono savivaldybės atvejis. *Baigiamasis magistrų projektas*. Kaunas: KTU.
8. Buivydienė, V. (2019). Teisinis socialinių paslaugų reglamentavimas Lietuvoje. *Antrosios studijų pakopos modulio „Kompiuteriniai metodai kokybinio tyrimo procese“ rašto darbas*. Kaunas: KTU.
9. *Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 metų strategija*, 2018 m. rugsėjo 20 d., Nr. XIII-1484 (2018). [žiūrėta 2019-10-12]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fbb35e02c21811e883c7a8f929bfc500>.
10. Deveikytė, R. (2019). Skurdo rodikliai. *Lietuvos statistikos departamento informaciniai pranešimai*. [žiūrėta 2019-09-21]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=6475033>
11. Kielė, J. (2019, lapkričio 28). *Ant buvusio morgo – Nakvynės namų iškaba*. *Alio, Raseiniai*, 2019, Nr. 48 (1140).
12. *Komisijos komunikatas „ES pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija „Europa 2020“*, 2010-03-03, KOM(2010)2020 Briuselis.
13. Kriauciūnaitė, M. (2011). *Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos šeimos politikos pagrindų įstatymo projekto“* [žiūrėta 2019-10-13]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAPIS.80654?jfwid=kbavpaoy7>
14. *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I-XX, 1941-2002): elektroninė versija. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. [žiūrėta 2019-09-26], prieiga per internetą www.lkz.lt.
15. *Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas*, 2006 m. sausio 19 d., Nr. X-493. (2019) [žiūrėta 2019-10-27]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.91609F53E29E/asr>.
16. *Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas*, 2000 m. liepos 18 d., Nr. VIII-1864. (2000) [žiūrėta 2019-10-12]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB/asr>.
17. *Lietuvos Respublikos Konstitucija*, 1992 m. lapkričio 6 d. (1992). [žiūrėta 2019-10-12]. Prieiga per internetą <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.
18. *Lietuvos Respublikos paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymas*, 2014 m. spalio 9 d., Nr. XII-1215. (2014) [žiūrėta 2019-10-19]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/620cd9e0584311e49df480952cc07606/asr>.
19. Lietuvos Respublikos Seimas – kaip papildomos informacijos šaltinis. [žiūrėta 2019-10-25]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/documentSearch/lt>, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActSearch>
20. *Lietuvos Respublikos Seimas (2016-2020). Socialinių reikalų ir darbo komitetas. Šeimos ir vaiko gerovės pakomitetas*. [žiūrėta 2019-10-13]. Prieiga per internetą https://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=16615&p_k=1.
21. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2019, lapkričio 27 d.). *Vyriausybė patvirtino: kitamet – didesnės socialinės išmokos*. [žiūrėta 2019-12-07]. Prieiga per internetą <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/vyriausybepatvirtino-kitamet-didesnes-socialines-ismokos>

22. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (2019, balandžio 10). *Seimas priėmė pataisytą Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą: kas keisis* [žiūrėta 2019-11-14]. Prieiga per internetą <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/seimas-prieme-pataisyta-vaiko-teisiu-apsaugos-pagrindu-istatyma-kas-keisis>
23. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, 1998 m. liepos 17 d. nutarimas Nr. 892 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. birželio 26 d. nutarimo Nr. 673 redakcija). (2019) [žiūrėta 2019-10-20]. Prieiga per internetą <https://socmin.lrv.lt/lt/administracine-informacija/nuostatai>.
24. Lietuvos Respublikos šeimos kortelės įstatymas, 2018 m. birželio 30 d. Nr. XIII-1406. (2018) [žiūrėta 2019-09-14]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/bd4a53b07f7b11e89188e16a6495e98c>.
25. Lietuvos Respublikos Šeimos politikos pagrindų įstatymo projektas, 2011 m. kovo 28 d., Nr. 11-935-01. (2011). Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija [žiūrėta 2019-10-13]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/TAPIS.80647?jfwid=kbavpaoy7>.
26. Lietuvos Respublikos Šeimos stiprinimo įstatymas, 2017 m. spalio 19 d., Nr. XIII-700. (2017) [žiūrėta 2019-10-13]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/71039aa2b98511e7967a9645b537eb05?jfwid=-19syzx6keq>.
27. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996 m. kovo 14 d., Nr. I-1234 (2017) [žiūrėta 2019-11-14]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.26397/asr>.
28. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (2019, balandžio 9). *Valstybinio audito ataskaita „Ar savivaldybių vykdomų funkcijų sistema sudaro sąlygas joms veikti efektyviai?“* Nr. VA-1. Žiūrėta [2019 05 12], prieiga per internetą http://www.vkontrolė.lt/audito_ataskaitos.aspx?tipas=2
29. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 1994 m. liepos 7 d., Nr. I-533 (1994). [žiūrėta 2019-10-13]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5884/asr>
30. Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymas, 1994 m. gegužės 19 d., Nr. I-464. (2019) [žiūrėta 2019-10-27]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5807/asr>.
31. Lietuvos savivaldybių asociacija – kaip papildomos informacijos šaltinis. [žiūrėta 2019-10-20]. Prieiga per internetą <http://www.lsa.lt/apie-lsa/>.
32. Lietuvos Respublikos Vyriausybės struktūrinės reformos, 2019. [žiūrėta 2019-11-15]. Prieiga per internetą <https://lrv.lt/lt/aktuali-informacija/xvii-vyriausybe/strukturines-reformos>
33. Lietuvos stabilumo 2019 metų programa (2019, balandžio 24). Lietuvos Respublikos finansų ministerija [žiūrėta 2019-09-14]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2019-european-semester-stability-programme-lithuania_lt.pdf.
34. Martinaitienė, G. (2017). *Šeimų taryba rajone: iniciatyvos reikia iš apačios, ne iš viršaus* [žiūrėta 2019-10-13]. Prieiga per internetą <http://drg.lt/rajone/14825-seimu-taryba-rajone-iniciatyvos-reikia-is-apanios-ne-is-virsaus>.
35. Mokesčių žinios (2019). *Patvirtintas bazinis paslaugų šeimai paketas* [žiūrėta 2019-10-13]. Prieiga per internetą http://www.mzinios.lt/lt/2019-07-02/straipsniai/vyriausybeje/patvirtintas_bazinis_paslaugu_seimai_paketas.html. Mokesčių žinios, 2019, Nr. 25 (1109).
36. *Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014–2020 metų veiksmų planas*, 2014 m. vasario 14 d., Nr. A1-83 (2014). [žiūrėta 2019-10-28]. Prieiga per internetą <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/institucines-globos-pertvarka>.
37. Raseinių r. Blinstrubiškių socialinės globos namų valdymo struktūra - kaip papildomos informacijos šaltinis. [žiūrėta 2019-11-10]. Prieiga per internetą http://www.bsgn.lt/bsgn/index.php?id=struktura_ir_kontaktai.
38. Raseinių rajono savivaldybės naujienos – kaip papildomos informacijos šaltinis. [žiūrėta 2019-10-28]. Prieiga per internetą <https://www.raseiniai.lt/index.php?1595183551>.
39. *Raseinių rajono savivaldybės 2019 - 2021 m. strateginis veiklos planas*, 2019 m. sausio 24 d., Nr. TS-21 [žiūrėta 2019-10-11]. Prieiga per internetą <http://www.raseiniai.lt/index.php?3529283354>
40. *Raseinių rajono savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų planas*, 2019 m. kovo 21 d., Nr. TS-95 [žiūrėta 2019-10-11]. Prieiga per internetą <http://webpartner.lt/raseiniai/subsystems/dhs/preview/2019/03/12/23890/index.php>.

41. Raseinių rajono savivaldybės administracija (2017). *Sausį Raseiniuose startuos projektas „Kompleksinės paslaugos šeimai“*. [žiūrėta 2019-10-28]. Prieiga per internetą <http://www.regionunaujienos.lt/sausi-raseiniuose-startuos-projektas-kompleksines-paslaugos-seimai/>
42. Raseinių rajono savivaldybės administracija (2019, vasario 3). *Dėl Raseinių rajono savivaldybės 2019 metų socialinių paslaugų plano rengimo*. [žiūrėta 2019-10-28]. Prieiga per internetą <http://manoraseiniai.lt/naujiena/del-raseiniu-rajono-savivaldybes-2019-metu-socialiniu-paslaugu-plano-rengimo>.
43. *Raseinių rajono savivaldybės bendro darbo su šeimomis tarpinstitucinė grupė*, 2018 m. birželio 25 d., mero potvarkis Nr. M-143 „Dėl Raseinių rajono savivaldybės bendro darbo su šeimomis tarpinstitucinės grupės sudarymo“ (2018) [žiūrėta 2019-11-14]. Prieiga per internetą <https://teisineinformacija.lt/raseiniai/default.aspx?Id=3&DocId=26755>
44. Raseinių rajono savivaldybės naujienos (2016, birželio 17). *Tarėsi dėl nakvynės namų projekto* [žiūrėta 2019-11-30]. Prieiga per internetą <http://www.raseiniai.lt/index.php?2753189122>
45. Raseinių rajono savivaldybės naujienos (2017, liepos 5). *Pagrindinė vaiko teisė – teisė gyventi šeimoje*. [žiūrėta 2019-11-18]. Prieiga per internetą <http://www.raseiniai.lt/index.php?938350980>
46. *Raseinių rajono savivaldybės plėtros iki 2020 metų strateginio plano įgyvendinimo 2018 m. ataskaita*. 2019 m. birželio 20 d., Nr. TS-191 [žiūrėta 2019-12-05]. Prieiga per internetą <http://www.infoplex.lt/raseiniai/Default.aspx?Id=3&DocId=29598&KlasId=25>
47. Raseinių rajono savivaldybės teisės aktų registras – kaip papildomos informacijos šaltinis. [žiūrėta 2019-10-25]. Prieiga per internetą <https://teisineinformacija.lt/raseiniai/>.
48. *Raseinių socialinių paslaugų centro 2018 metų veiklos ataskaita*, 2019 m. kovo 21 d., Nr. TS-74 [žiūrėta 2019-10-11]. Prieiga per internetą <http://raseiniai.lt/index.php?737773095>
49. Raseinių socialinių paslaugų centro naujienos (2019, rugsėjo 18). *Pradedama teikti asmeninio asistento paslauga neįgaliesiems* [žiūrėta 2019-11-10]. Prieiga per internetą. <https://rspc.lt/pradedama-teikti-asmeninio-asistento-paslauga-neigaliesiems/>
50. Raseinių socialinių paslaugų centro struktūra - kaip papildomos informacijos šaltinis. [žiūrėta 2019-11-10]. Prieiga per internetą <https://rspc.lt/services/>.
51. Raseinių TV (2018). *Informacija dėl atvejo vadybos funkcijų ir atvejo vadybos procesų koordinavimo Raseinių rajono savivaldybėje* [žiūrėta 2019-11-13]. Prieiga per internetą <http://raseiniaitv.lt/informacija-del-atvejo-vadybos-funkciju-ir-atvejo-vadybos-procesu-koordinavimo-raseiniu-rajono-savivaldybeje/>
52. *Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa*. 2016 m. gruodžio 13 d., Nr. XIII-82 [žiūrėta 2019-10-11]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/886c7282c12811e682539852a4b72dd4>
53. *Socialinės įtraukties didinimo 2014-2020 m. veiksmų plano įgyvendinimo priemonės*, e-seimas.lrs.lt [žiūrėta 2019-12-07]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=wny8rfjrl&documentId=e4ea32c0b0bd11e68987e8320e9a5185&category=TAK>
54. *Socialinės paramos šeimai informacinės sistemos nuostatai*, 2008 m. gegužės 29 d. įsakymas Nr. A1-172 (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. sausio 17 d. įsakymo Nr. A1-17 redakcija). (2011) [žiūrėta 2019-10-20]. Prieiga per internetą <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.ACF3AFB05F0F/asr>.
55. *Socialinių paslaugų srities darbuotojų profesinės kompetencijos tobulinimo aprašas*, 2006 m. balandžio 5 d. įsakymas Nr. A1-92 (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2015 m. vasario 13 d. įsakymo Nr. A1-75 redakcija). [žiūrėta 2019-10-11]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.274447/asr>
56. *Strateginio planavimo metodika*, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimu Nr. 827 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugpjūčio 25 d. nutarimo Nr. 1220 redakcija). [žiūrėta 2019-12-07]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.168206/asr>
57. *Valstybinė šeimos politikos koncepcija*. 2008 m. birželio 3 d., Nr. X-1569 (2008). [žiūrėta 2019-10-11]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.322152?jfwid=cxhrnxr4y>
58. *Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programa*, 2012 m. vasario 7 d., Nr. 171 (2012). [žiūrėta 2019-10-28]. Prieiga per internetą <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.418407/asr>.

59. Volkovaitė, A. (2019, gruodžio 5). *Savivaldybės pertvarka: nauji skyriai, nauji veidai*. *Alio, Raseiniai*, 2019, Nr. 49 (1141)
60. VšĮ „Šeimos institutas“, 2013-2019. *Šeimos politikos formavimas*. [žiūrėta 2019-10-13]. Prieiga per internetą <http://www.seimos.org/seimos-politikos-formavimas/>.
61. VšĮ „Šeimos institutas“. *Šeimos stiprinimo įstatymas*. [žiūrėta 2019-10-13]. Prieiga per internetą <http://www.seimos.org/seimos-stiprinimo-istatymas/> - kaip papildomas informacijos šaltinis.
62. VšĮ Raseinių neįgaliųjų dienos užimtumo centro valdymo struktūra - kaip papildomos informacijos šaltinis. [žiūrėta 2019-11-10]. Prieiga per internetą <http://rnduc.lt/struktura-ir-kontaktai-12/lt/>.

Priedai

1 priedas. Sociologinio tyrimo klausimyno sandara (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Gerbiama (s) respondente,

esu Kauno technologijos universiteto studentė-magistrantė, šiuo metu rengianti magistro darbą „Seimos politikos įgyvendinimo Raseinių rajono savivaldybėje analizė“ ir atliekanti sociologinį tyrimą.

Šiuo tyrimu siekiu sužinoti biudžetinės įstaigos, tekinančios Raseinių rajono gyventojų viešuosius interesus, darbuotojų nuomones ir patirtis, susijusias su šeimos politikos įgyvendinimu (nuo socialinių iki sveikatos priežiūros paslaugų bendruomenės nariams teikimo apimant Integralios pagalbos bei Pagalbos šeimai įsteigtų skyrių veiklą).

Prašau Jūsų nuoširdžiai atsakyti į visus pateiktus šio tyrimo klausimus.

Apklausa yra anoniminė, t. y. Jūsų asmeniniai duomenys nebus niekur skelbiami ar įvardijami. Jūsų atsakymai bus naudojami tik mano magistro tiriamajame darbe mokslo tikslams ir tik statistikai apibendrinti su kitų respondentų atsakymais.

**SOCIALINĖS DEMOGRAFINĖS CHARAKTERISTIKOS
DABAR NORIU UZDUOTI KELETĄ KLAUSIMŲ APIE JUS**

SDC 1. Respondento lytis

1. Vyras 2. Moteris

SDC 2. Kiek metų Jums suėjo per paskutinį gimtadienį?

☐	Nuo 18 iki 24 metų
☐	Nuo 25 iki 34 metų
☐	Nuo 35 iki 44 metų
☐	Nuo 45 iki 54 metų
☐	Nuo 55 iki 64 metų
☐	Viaut 65 metų

SDC 3. Kokį aukščiausią išsilavinimo lygį Jūs sėkmingai įgijote? /Tik vienas atsakymas/ Kortelė SDC3

☐	Pagrindinis (apima ir jaunimo, vakcinės mokykla)
☐	Profesinis, įgytas tobulėjus pagrindinio išsilavinimo (apima įgytas po pagrindinio išsilavinimo baigimo, kartu įgyjant ir vidurinį išsilavinimą, taip pat profesinis, įgytas po vidurinio išsilavinimo baigimo)
☐	Aukštasis arba specialusis vidurinis, įgytas po vidurinio išsilavinimo baigimo (apima ir technikumą, jei įstota įgytus vidurinį išsilavinimą)
☐	Aukštasis neuniversitetinis arba kolegijinis
☐	Aukštasis universitetinis, įgytas baigus bakalauro studijas
☐	Aukštasis universitetinis, įgytas baigus magistro arba rezidentūros studijas
☐	Kita (rašykitė)

SDC 4. Kiek laiko dirbate Raseinių socialinių paslaugų centre (įskaitant filialus Raseinių rajone)?

metų (metai)

SDC 5. Kaip vertinate šeimos politiką ir jos efektyvumą Raseinių savivaldybėje? (pagrįskite savo nuomonę)

KELETAS KLAUSIMŲ, SUSIJUSIŲ SU JŪSŲ DARBU CENTRE

1. Nuo 2018 m. liepos 1 d. Raseinių socialinių paslaugų centras vykdo atvejo vadybos funkcijas ir teikia šeimai, patiriančiai riziką, atvejo vadybą.

2. Jūs, kaip darbuotojas, pasisekėms dėl projekto „Integralios pagalbos ir namų teikimas Raseinių rajone“ (2016-2020 m.) veiklų įgyvendinimo ir pokyčių poveikio šeimose (įskaitant kompleksinę pagalbą neįgaliesiems ir senyvo amžiaus asmenims, vaikams su negalia ir pagalbą šeimoms nariams, kurie prižiūri savo artimuosius) sąsąjus užtikrinimo.

2.1. Teigiamą aspektai (pagrįskite savo nuomonę)

2.2. Galimi trūkumai (pagrįskite savo nuomonę)

2.3. Ar reikalingas projekto veiklų tęstinumas (2020-2024 m.) jei būtų teikiama paraiška ir valstybė skirtų asignavimus projekto veikloms įgyvendinti?

1. Taip 2. Ne

(pagrįskite savo nuomonę)

3. Jūsų manymu, ar pakankamas kiekis žmogiškųjų išteklių (organizacijos personalo, t. y. darbuotojų) Raseinių socialinių paslaugų centre ir jos filialuose? (Taip/ne, pagrįskite savo nuomonę)

1. Taip 2. Ne

4. Jūsų manymu, kokias dar papildomas funkcijas (be bendrųjų socialinių paslaugų, socialinės priežiūros, integralios pagalbos bei vaikų dienos užimtumo paslaugų teikimo, techninių paslaugų priemonių išdavimo) dar galėtų asmeniu (šeimos) teikti Raseinių socialinių paslaugų centras (įskaitant filialus Raseinių rajone), kad rajono perspektyvoje (2020-2030 m. laikotarpiu) būtų efektyviai įgyvendinamas valstybinės šeimos politikos įgyvendinimo principas „gyvybės kultūros puoselėjimas“? (pagrįskite savo nuomonę)

5. Ar turite realią galimybę prisidėti prie šeimos politikos formavimo Raseinių rajono savivaldybėje? (pacirinkite atsakymo variantą)

1. Taip 2. Ne

Jei pasirinkote „taip“, patikslinkite, prašau, kokių būdu tai galite pridėti

6. Jūsų manymu, kokios yra teisinės spragos įstatymuose, tvarkos aprašuose, nuostatuose ar kituose teisės aktuose (ir ypač Jūsų darbe tai išryškėja) dėl pagalbos ir namų asmeniui (šeimai) paslaugų organizavimo? (Gal galite trumpai aprašyti problema)

7. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nuo 2018-09-01 d. nustatė bazinį paslaugų šeimai paketą (toliau - BPSP), kurio praeinanumą savo teritorijoje užtikrina visos šalies savivaldybės. Jūsų nuomonė dėl BPSP įgyvendinimo savivaldybėje.

Dekoju už nuoširdumą, supratingumą ir pagalbą studentui, rengiančiam magistro darbą

2 priedas. Europos vertybių tyrimo ir Pasaulio vertybių tyrimo 1999-2001 m. duomenys (Mitrikas, 2005)

2 (a) Šalių klasteriai pagal 66 valstybes, dalyvavusias Pasaulio vertybių tyrime (skaičius)

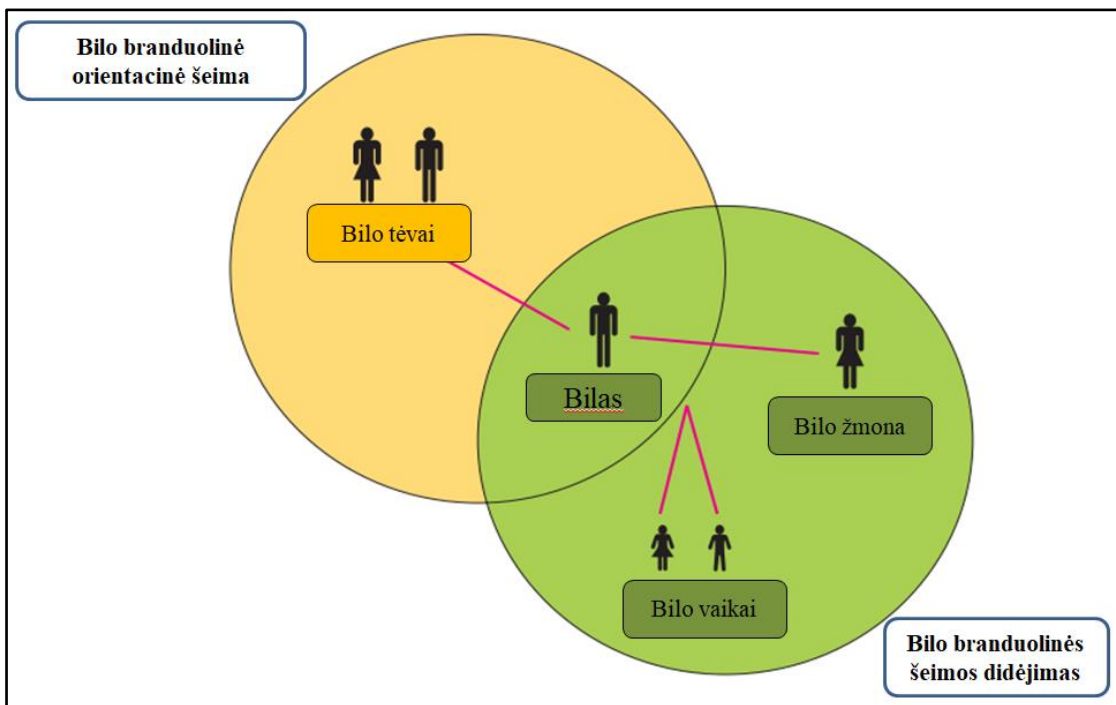
Klasteris					
I	II	III	IV	V	VI
Pakistanas Peru Rumunija	Argentina Bosnija Eištė Indija JAV Makedonija Malta Meksika Pietų Afrika Puerto Rikas Turkija Uganda Venesuela	Albanija Baltarusija Bulgarija Eekija Estija Italija Juodkalnija Kroatija Latvija Lenkija Lietuva Moldova Portugalija Rusija Slovakija Slovėnija Ukraina Vengrija Vietnamas	Airija Austrija Belgija Danija Graikija Islandija Ispanija Japonija Jungtinė Karalystė Kanada Liuksemburgas Olandija Pietų Korėja Prancūzija Serbija Suomija Šiaurės Airija Švedija Vokietija	Alpyras Bangladešas Egiptas Filipinai Indonezija Iranas Jordanija Marokas Nigerija Tanzanija Zimbabvė	Kinija
Iš viso	3	13	19	11	1

2 (b) Svarbiausių gyvenimo vertybių pasiskirstymas pagal šalių klasterius (proc.)

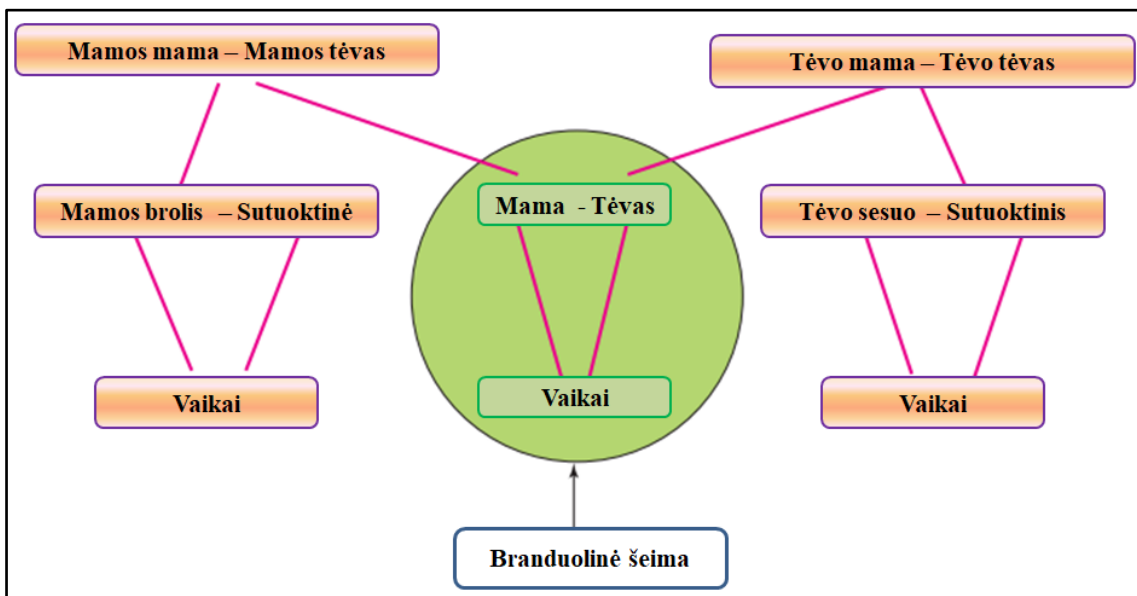
Gyvenime labai svarbu	Klasteris					
	I	II	III	IV	V	VI
Šeima	87	95	83	88	96	61
Draugai	23	50	32	53	41	20
Laisvalaikis	17	45	23	40	25	7
Politika	10	15	8	9	19	16
Darbas	67	76	60	53	86	50
Religija	70	60	20	19	90	3

3 priedas. Branduolinės ir išplėstinės šeimų schemos pagal Berns (2007, 2010)

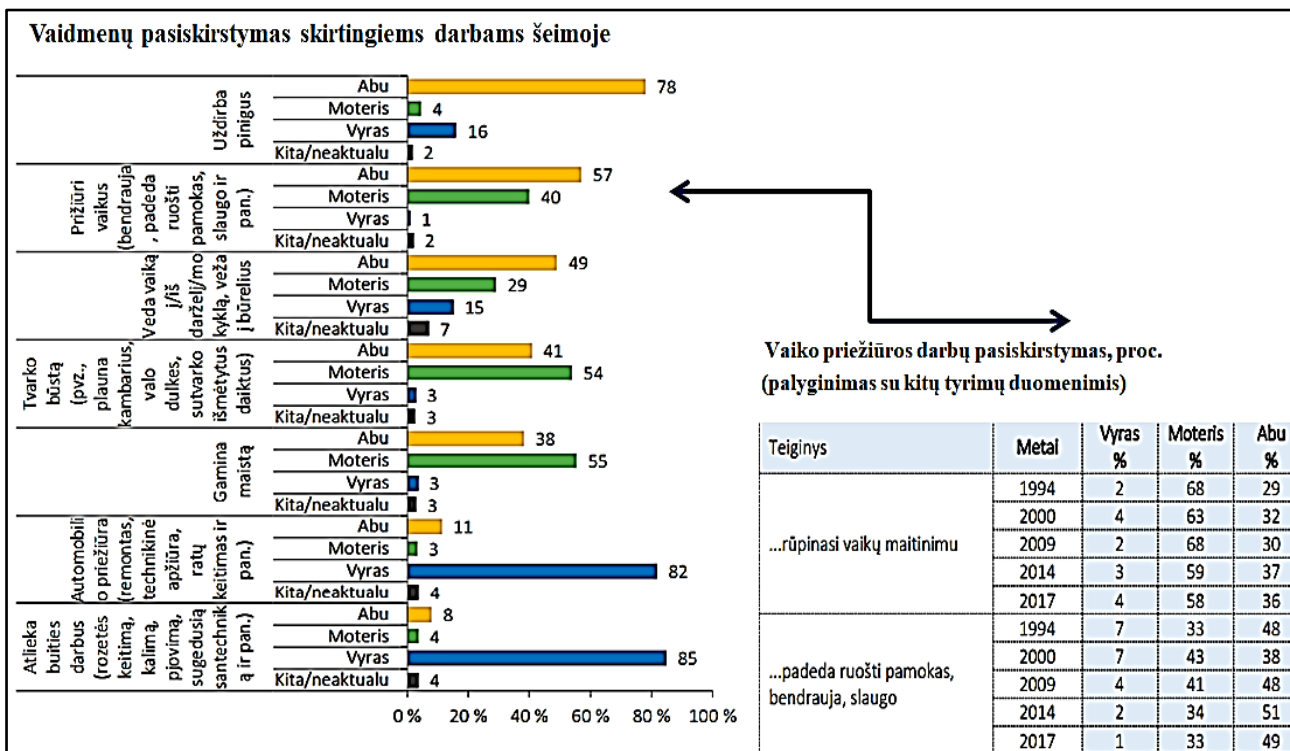
3 (a) Branduolinė šeima - tai šeima, kurią sudaro vyras, žmona ir jų vaikai (jvaikiai)

3 (b) Išplėstinė šeima - branduolinės šeimos giminaičiai (ekonomiškai ir emociškai priklausomi vieni nuo kitų)

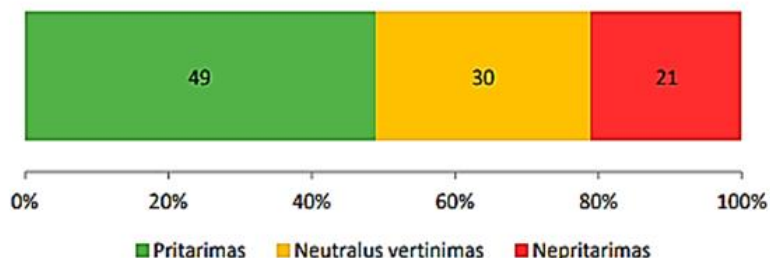

4 priedas. Vaidmenų skirtumai Lietuvos šeimose, 2017 m. (Viešosios nuomonės ir rinkos tyrimų kompanija „Factus“ & Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Moterų ir vyrų padėties skirtumai Lietuvoje: tyrimo ataskaita, 2017, p. 53)

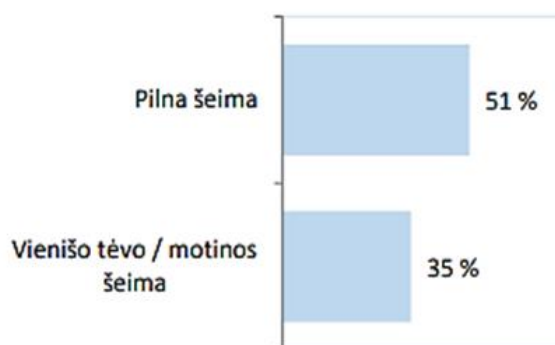

5 priedas. Asmens galimybės savirealizuotis, užtikrintumas dėl ateities (Viešosios nuomonės ir rinkos tyrimų kompanija „Factus“ & LR SDAM. Moterų ir vyrų padėties skirtumai Lietuvoje: tyrimo ataskaita, 2017, p. 57)

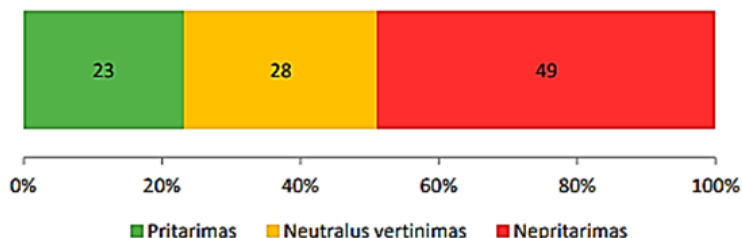
a) „Galiu teigti, kad realizuoju save kaip asmenybę – įgyvendinu savo norus ir svajones“

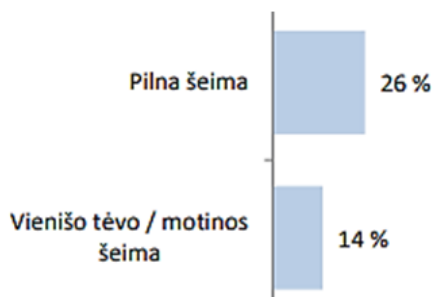
Pritarimas teiginiui „galiu teigti, kad realizuoju save kaip asmenybę – įgyvendinu savo norus ir svajones“ pagal respondento šeimos sudėtį

b) „Jaučiuosi ramus ir užtikrintas dėl savo ateities“

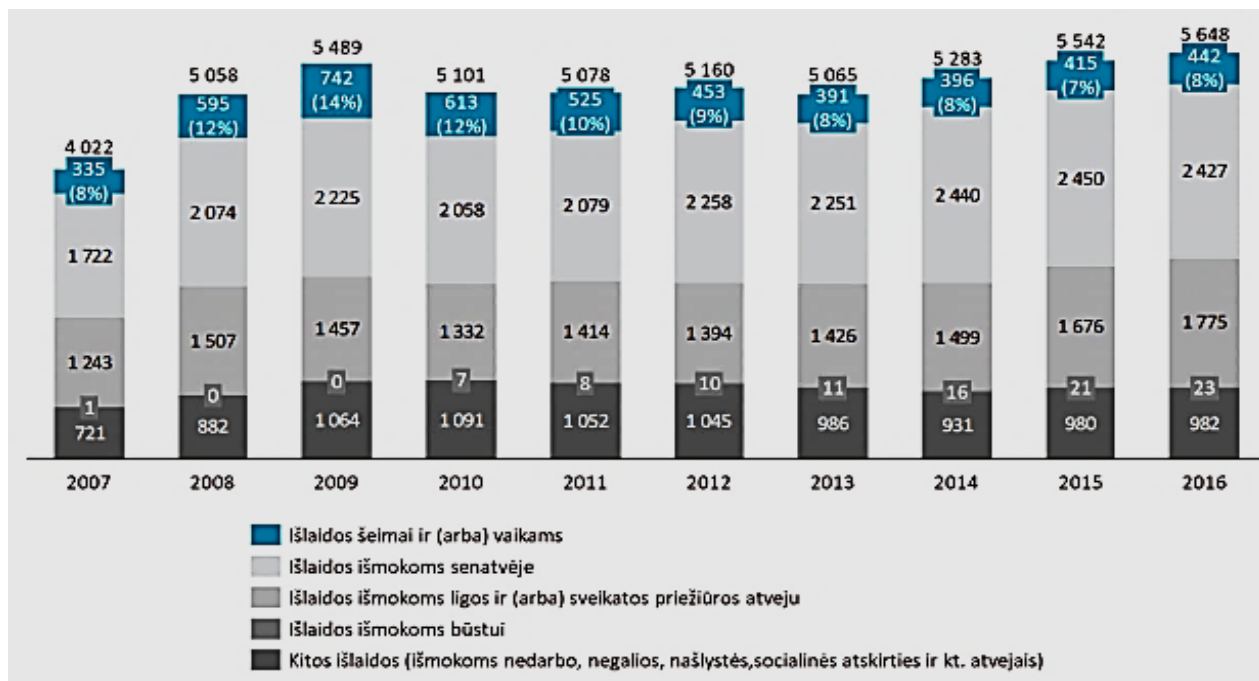

Pritarimas teiginiui „Jaučiuosi ramus ir užtikrintas dėl savo ateities“ pagal respondento šeimos sudėtį

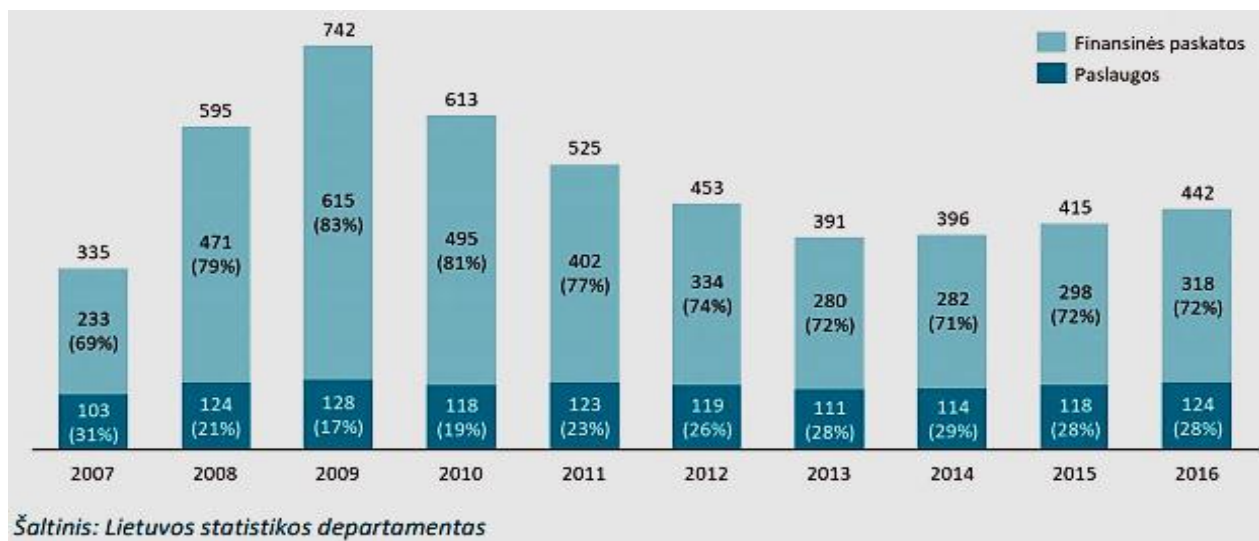

6 priedas. Lietuvos socialinės apsaugos biudžeto struktūra ir išlaidos šeimai ir (arba) vaikams 2007-2016 m., mln. Eur (SADM & UAB „Civita“, 2018, p. 11-12)

6(a) Lietuvos socialinės apsaugos biudžeto struktūra 2007-2016 m. (mln. Eur)

6(b) Lietuvos socialinės apsaugos išlaidos šeimai ir arba (vaikams) 2007-2016 m. (mln. Eur)

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

7 priedas. Lietuvos demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 metų strategija ir jos pagrindiniai tikslai, uždaviniai ir priemonės (LRS 2018 m. rugsėjo 20 d. nutarimas Nr. XIII-1484)

PAGRINDINIS STRATEGIJOS TIKSLAS	UŽTIKRINTI TEIGIAMĄ GYVENTOJŲ SKAIČIAUS POKYTĮ IR PROPORCINGĄ GYVENTOJŲ AMŽIAUS STRUKTŪRĄ		
TIKSLAI	<p>ŠEIMA</p> <p>1. Kurti šeimai palankią aplinką</p>	<p>MIGRACIJA</p> <p>2. Užtikrinti valstybės poreikius atitinkantį migracijos srautų valdymą</p>	<p>VYRESNIO AMŽIAUS ASMENYS</p> <p>3. Suteikti galimybių vyresnio amžiaus asmenims integruotis į visuomenę</p>
UŽDAVINIAI	1.1. Sudaryti sąlygas šeimos nariams derinti profesinę veiklą ir šeimos pareigas	2.1. Skatinti grįžtamąją migraciją ir proporcingą, valstybės interesus atitinkantį užsienio šalių piliečių atvykimą, įgyvendinant pritraukimo, priėmimo, integracijos ir ryšio palaikymo politiką	3.1. Užtikrinti vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimą socialiniame ir politiniame gyvenime
	1.2. Gerinti paslaugų šeimoms ir vaikams kokybę bei prieinamumą		3.2. Užtikrinti vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimą darbo rinkoje ir finansinį jų saugumą
	1.3. Sudaryti sąlygas lygioms vyrų ir moterų teisėms, pareigoms ir galimybėms viešojo gyvenimo srityje bei šeimoje užtikrinti	2.2. Stiprinti ekonominę Lietuvos gyventojų gerovę	3.3. Užtikrinti mokymosi visą gyvenimą galimybes
	1.4. Plėtoti finansines paskatas šeimoms, auginančioms vaikus	2.3. Stiprinti socialinį Lietuvos gyventojų saugumą ir jų psichologinę (emocinę) gerovę	3.4. Pagerinti vyresnio amžiaus asmenų sveikatos priežiūros kokybę ir prieinamumą, siekiant mažinti jų sergamumą ir mirtingumą nuo pagrindinių neinfekcinių ligų bei dėl išorinių priežasčių
	1.5. Plėsti būsto pasirinkimo galimybes šeimoms, auginančioms vaikus	2.4. Stiprinti Lietuvos gyventojų susietumą su šalimi ir gyvenamąja aplinka	
	1.6. Gerinti šeimos sveikatos būklę, didinant informuotumą šeimos sveikatos klausimais, mažinant sveikatai kylančias grėsmes	2.5. Vykdyti veiksmingą diasporos politiką	3.5. Stiprinti kartų santykius ir plėtoti savanorišką vyresnio amžiaus asmenų veiklą
	1.7. Ugdyti šeimos narių gebėjimus spręsti psichologines ir socialines problemas		

8 priedas. Tiriamųjų tėvų ir tiriamųjų šeimų problemos bei pasikartojimas negatyvių veiksmų šeimoje iš kartos į kartą, kai problemų sprendime šeimoje esantys vaikai pateko į globos įstaigas (sudaryta darbo autoriaus, remiantis Jovaiša & Ignatovič, 2013, p. 156-169)

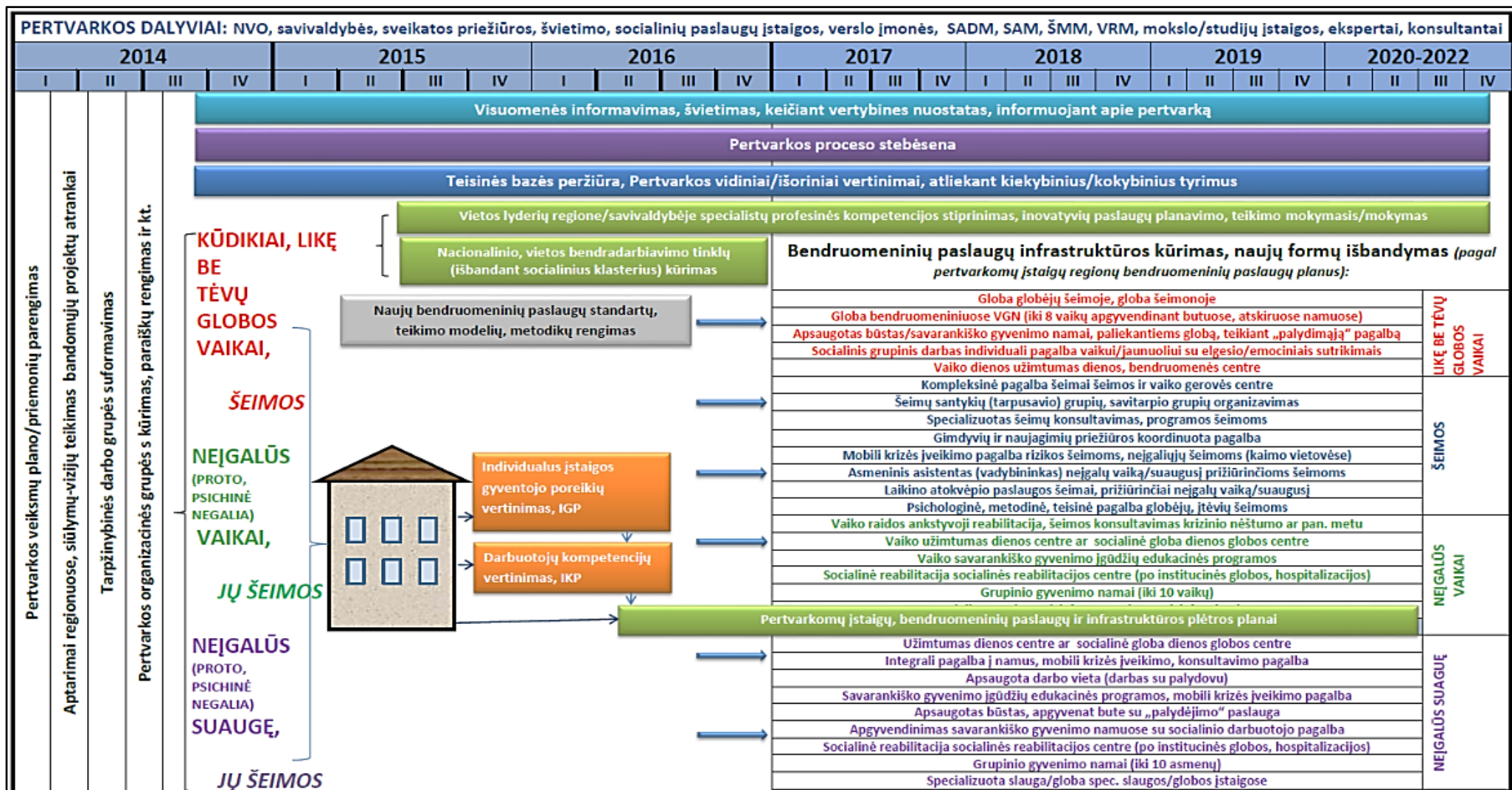
8(a) Dešimt problemų šeimose ir jų pasikartojimas šeimoje iš kartos į kartą

Eil. Nr.	Problema	Tiriamųjų tėvų šeima (skaičius)	Tiriamųjų šeima (skaičius)	Pasikartojimas negatyvių veiksmų šeimoje (iš kartos į kartą) (skaičius)
1.	Fizinis ar psichologinis smurtas	8	6	6
2.	Alkoholizmas	8	5	5
3.	Narkotinių medžiagų vartojimas	0	3	0
4.	Vagiliavimas	1	3	1
5.	Neištikimybė	4	2	2
6.	Bedarbystė	1	2	1
7.	Skurdas	5	2	2
8.	Seksualinė prievarta	1	1	1
9.	Vaikų nepriežiūra	3	1	1
10.	Socialinių įgūdžių stoka	4	0	0
		35	25	19

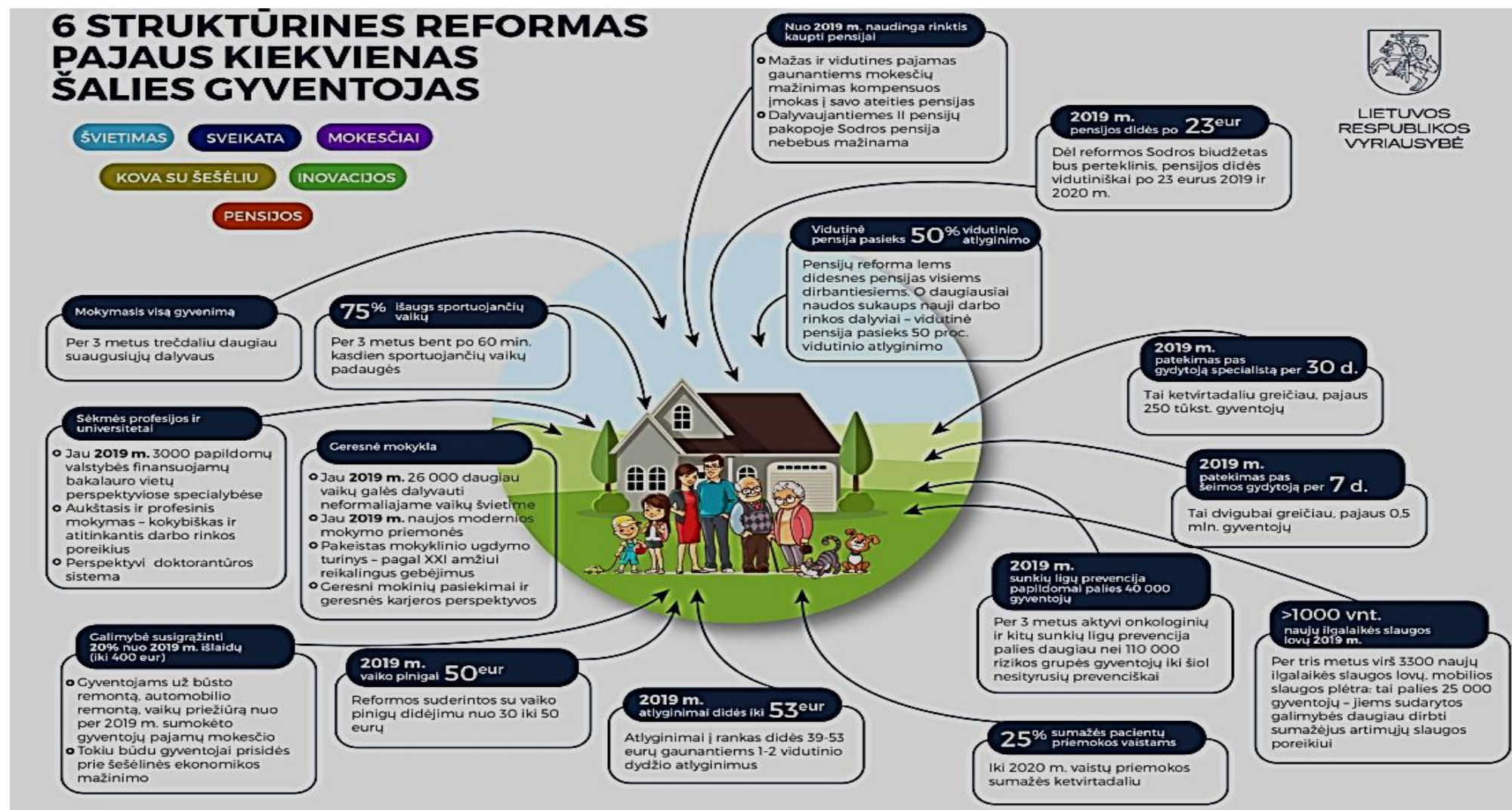
8(b) Vaikų pateikimo į globos įstaigas priežastys

Eil. Nr.	Priežastys	Šeimų skaičius
1.	Alkoholis	6
2.	Sugyventinio smurtas, pavydas, neištikimybė,	3
3.	Bedarbystė	3
4.	Skurdas	3
5.	Vyro neištikimybė, pavydas, smurtas	2
6.	Kaimynai	2
7.	Būsto praradimas	2
8.	Vaikų nepriežiūra	2
9.	Vyro ryšiai su nusikalstama grupuote	1

9 priedas. Lietuvos socialinės srities reformos 2014-2022 m. perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų etapai ir pertvarkoje dalyvaujantys dalyviai (SADM, 2019, <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/seima-ir-vaikai/institucines-globos-pertvarka>)

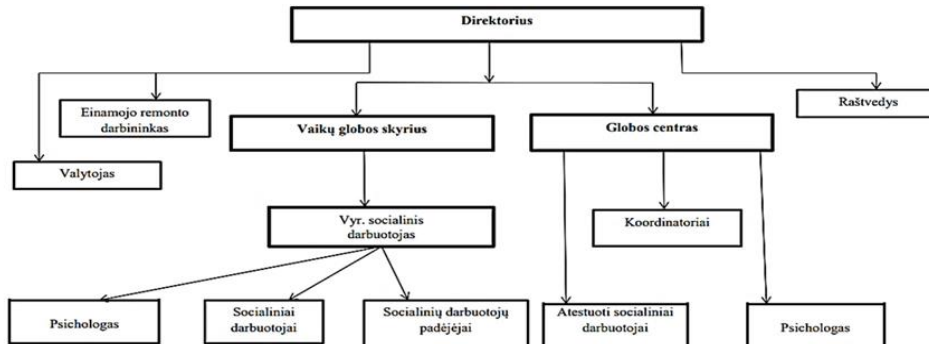

10 priedas. 17-osios Lietuvos Respublikos Vyriausybės vykdomos struktūrinės reformos (LRV struktūrinės reformos, [žiūrėta 2019-10-31]. Prieiga per internetą <https://lr.lt/uploads/main/documents/files/LRV%20%206%20struktūriniu%20reformu%20vienlapis.pdf>)

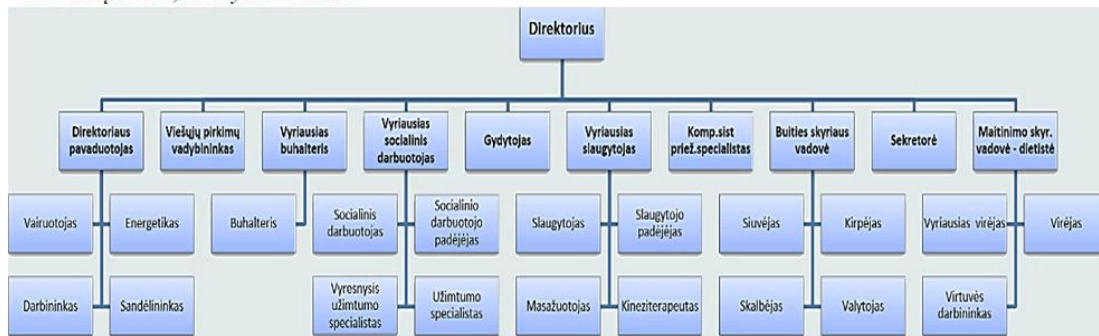

11 priedas. Raseinių rajono savivaldybėje socialines paslaugas teikiančių institucijų valdymo schemos (sudaryta darbo autoriaus, remiantis viešojo erdvėje pateiktomis analizuojamų įstaigų valdymo schemomis, 2019)

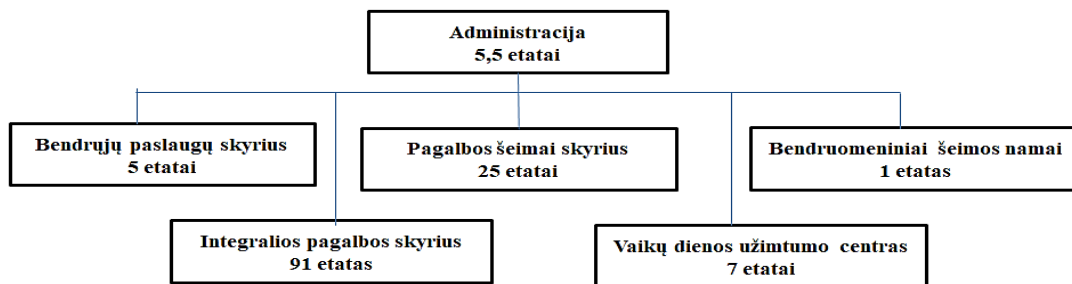
11 (a) Raseinių pagalbos šeimai namai (Kalnų g. 15A, Raseiniai) valdymo schema

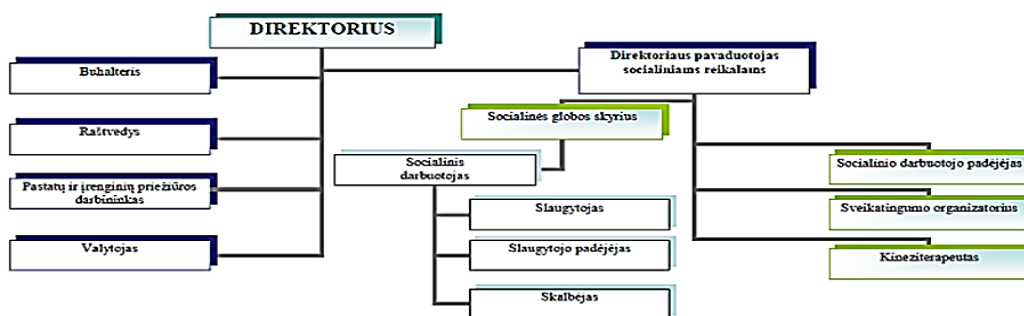
11 (b) Raseinių r. Blinstrubiškių socialinės globos namų (Dvaro g. 6, Blinstrubiškių km., Paliepių sen., Raseinių r. sav.) valdymo schema

11 (c) Raseinių socialinių paslaugų centro (Žemaitės g. 4, Raseiniai) valdymo schema

11 (d) VSI „Raseinių neįgaliųjų dienos užimtumo centras“ (V. Kudirkos g. 6, Raseiniai) valdymo schema

12 priedas. Lietuvos gyventojų subjektyvi nuomonė apie atskirus šeimos politikos klausimus, 2013 m. (vnt., proc.) (sudaryta darbo autoriaus, remiantis Butkevičiene, Balžeikiene, Morkevičiumi, Ražanauskaite, Šarkute, Telešiene & Žvaliausku, 2012)

N5a Vienas tėvas arba viena motina gali užauginti vaiką gerai, kaip abu tėvai			R1c Apskritai šeimyninis gyvenimas nukenčia, kai moteris dirba visą darbo dieną		
Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje	Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje
1	Labai pritariu	65 5.8%	1	Labai pritariu	40 3.5%
2	Pritariu	473 42.0%	2	Pritariu	404 35.6%
3	Nei pritariu, nei nepritariu	306 27.2%	3	Nei pritariu, nei nepritariu	384 33.9%
4	Nepritariu	255 22.6%	4	Nepritariu	274 24.2%
5	Labai nepritariu	27 2.4%	5	Labai nepritariu	32 2.8%
8	Sunku pasakyti	61	8	Sunku pasakyti	53
9	Nėra atsakymo	0	9	Nėra atsakymo	0
Suminė statistika		Galioja atvejai 1126 Trūkstami atvejai 61	Suminė statistika		Galioja atvejai 1134 Trūkstami atvejai 53
R2a Šeimos pajamos turėtų uždirbti ir vyras, ir moteris			R4a Susituokę žmonės paprastai yra laimingesni nei nesutuokę		
Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje	Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje
1	Labai pritariu	162 14.0%	1	Labai pritariu	142 13.0%
2	Pritariu	703 60.8%	2	Pritariu	375 34.2%
3	Nei pritariu, nei nepritariu	233 20.2%	3	Nei pritariu, nei nepritariu	377 34.4%
4	Nepritariu	54 4.7%	4	Nepritariu	174 15.9%
5	Labai nepritariu	4 0.3%	5	Labai nepritariu	27 2.5%
8	Sunku pasakyti	31	8	Sunku pasakyti	92
9	Nėra atsakymo	0	9	Nėra atsakymo	0
Suminė statistika		Galioja atvejai 1156 Trūkstami atvejai 31	Suminė statistika		Galioja atvejai 1095 Trūkstami atvejai 92
N12 Kas pirmiausia turėtų prižiūrėti ikimokyklinio amžiaus vaikus			N7f suaugę vaikai yra svarbus paramos šaltinis pagyvenusiems tėvams		
Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje	Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje
1	Šeimos nariai	520 46.0%	1	Labai pritariu	135 12.3%
2	Valstybinės įstaigos (pvz., lopšeliai, darželiai ir pan.)	572 50.6%	2	Pritariu	472 43.0%
3	Pelno nesiekiančios organizacijos (pvz., labdaros organ.)	7 0.6%	3	Nei pritariu, nei nepritariu	368 33.5%
4	Privatus vaikų priežiūros teikėjas (pvz., privatus darželis)	31 2.7%	4	Nepritariu	109 9.9%
5	Darbdaviai	1 0.1%	5	Labai nepritariu	14 1.3%
8	Sunku pasakyti	56	8	Sunku pasakyti	89
9	Nėra atsakymo	0	9	Nėra atsakymo	0
Suminė statistika		Galioja atvejai 1131 Trūkstami atvejai 56	Suminė statistika		Galioja atvejai 1098 Trūkstami atvejai 89
SD4 Aukščiausias respondento pasiektas išsilavinimo lygis (LiDA)			SD1 Respondento lytis		
Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje	Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje
0	Jokio formalaus išsilavinimo	5 0.4%	1	Vyras	493 41.5%
1	Pagrindinis išsilavinimas	37 3.1%			
2	Žemesnysis vidurinis (nesuteikiantis galimybės stoti į uni.)	283 24.0%			
3	Aukštesnysis vidurinis (suteikiantis galimybę stoti į uni.)	184 15.6%			
4	Aukštasis neuniversitetinis (apima kolegijas ir technikumus)	440 37.3%			
5	Pirmosios pakopos universitetinis išsilavinimas	204 17.3%			
6	Antrosios, trečiosios pakopos universitetinis išsilavinimas	28 2.4%			
9	Nėra atsakymo	6			
Suminė statistika		Galioja atvejai 1181 Trūkstami atvejai 6			

13 priedas. Paslaugų, teikiamų asmeniui (šeimai) pagal patobulintą SPIS sistemą sąrašas ir galimos pildyti prašymų-paraiškų formos (sudaryta darbo autoriaus, prisijungus prie sistemos, kaip paslaugos gavėjo, 2019)

Paslaugos asmeniui (šeimai) klasifikavimas	Teikiami prašymai-paraiškos formos asmeniui (šeimai) kreiptis per SPIS sistemą dėl piniginės išmokos, kompensacijos ir socialinės paramos mokiniams gavimo
Piniginės išmokos	Būsto šildymo išlaidų, geriamojo vandens išlaidų ir karšto vandens išlaidų kompensacijų skyrimas Globos (rūpybos) išmokos skyrimas Globos (rūpybos) išmokos tikslinio priedo skyrimas Išmoka besimokančio ar studijuojančio asmens vaiko priežiūrai skyrimas Išmoka gimus vienu metu daugiau kaip vienam vaikui skyrimas Išmokos auginantiems vaikus iki 18 m. (besimokančius iki 24 m.) neįgaliems, kurie NDNT pripažinti nedarbingais ir kurių šeimose nėra darbingų asmenų, skyrimas Laidojimo pašalpos skyrimas Priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinės kompensacijos skyrimas Slaugos išlaidų tikslinės kompensacijos skyrimas Socialinės pašalpos skyrimas Tikslinės kompensacijos pagal paveldėjimą skyrimas Vienkartinės išmokos gimusiam ar įvaikintam vaikui skyrimas Išmokos vaikui skyrimas Vienkartinės išmokos nėščiai moteriai skyrimas
Parama mokiniams	Mokinių nemokamo maitinimo skyrimas Paramos mokinio reikmenims skyrimas
Socialinės paslaugos	Transporto paslaugų skyrimas
Vaiko teisių apsauga	Asmens skyrimas vaiko globėju (rūpintoju)
Pagalba neįgaliems (neįgaliųjų aprūpinimas techninės pagalbos priemonėmis, šių priemonių įsigijimo išlaidų kompensavimo skyrimas)	Prašymas gauti elektrinį vežimėlį, elektrinį varytuvą ar baterijas Prašymas gauti judėjimo techninės pagalbos priemonę Prašymas gauti klausos techninės pagalbos priemonę Prašymas gauti kompensaciją už savo lėšomis įsigytą naują judėjimo techninės pagalbos priemonę Prašymas gauti kompensaciją už savo lėšomis įsigytą naują klausos techninės pagalbos priemonę Prašymas gauti kompensacijai už savo lėšomis įsigytą naują regos techninės pagalbos priemonę Prašymas gauti kojomis minamą triratį ar keturratį Prašymas gauti prie radijo ir televizijos imtuvų jungiamą įtaisą, garso rodytuvą (elektroninę auklę), išpėjamąjį durų įtaisą, judesio rodytuvą, gaisro ir (ar) dujų, ir (ar) dūmų signalizatorių Prašymas gauti rankomis arba automatiškai reguliuojamą lovą Prašymas gauti regos techninės pagalbos priemonę
Būstas	Finansinės paskatos jaunoms šeimoms įsigyjant pirmąjį būstą skyrimas
Šeimos kortelė	Prašymas gauti šeimos kortelę
Kitos formos*	Duomenys apie asmens ir jo šeimos narių veiklos pobūdį ir socialinę padėtį Šeimos duomenys socialinei paramai gauti

* Kreipiantis paramos pirmą kartą arba pasikeitus šeimos duomenims turite atsisiųsti bei užpildyti kitas formas.

14 priedas. Bendra programos MAXQDA kodų sistema su išsamiais pastabomis atmintinėse
(sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Kodu sistema	Atmintinės
Kodu sistema	
GELTONA_teises_aktai	
ZALIA_bendradarbiavimas	Socialines paslaugas teikiančių įstaigų ir NVO svarba.
VIOLETINE_poveikis_isimtys	Išimtys - Pagal Aprašą bendrosios socialinės paslaugos ir socialinė priežiūra į piniginę išmoką nekeičiamos.
SOCIALINES IR KITOS PASLAUGOS	Socialinės paslaugos skirstomos į bendrąsias ir specialiąsias paslaugas: 1. bendrosioms socialinėms paslaugoms priskiriama: 1.1. informavimas; 1.2. konsultavimas; 1.3. tarpininkavimas ir atstovavimas; 1.4. maitinimo organizavimas; 1.5. aprūpinimas būtiniaisiais drabužiais ir avalyne; 1.6. transporto organizavimas; 1.7. sociokultūrinės paslaugos; 1.8. asmens higienos ir priežiūros paslaugų organizavimas; 1.9. kitos bendrosios socialinės paslaugos; 2. specialiosios socialinės paslaugos skirstomos į socialinę priežiūrą ir socialinę globą: 2.1. socialinei priežiūrai priskiriama: 2.1.1. pagalba į namus; 2.1.2. socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas; 2.1.3. apgyvendinimas savarankiško gyvenimo namuose; 2.1.4. laikinas apnakvindinimas; 2.1.5. intensyvi krizių įveikimo pagalba; 2.2. socialinei globai priskiriama: 2.2.1. dienos socialinė globa; 2.2.2. trumpalaikė socialinė globa; 2.2.3. ilgalaikė socialinė globa.
TEISES AKTAI	
Socialiniu_paslaugu_katalogai	P.S. Socialinių paslaugų katalogas ir kiti žodžių dariniai per detalesnę koduotę tekstinėje dokumento dalyje buvo neišimti dėl žodžio ar žodžio junginio pasikartojimo
Tvarkos aprasai_aprasai	P.S. Aprašas, tvarkos aprašas ir kiti žodžių dariniai per detalesnę koduotę tekstinėje dokumento dalyje buvo neišimti dėl žodžio ar žodžio junginio pasikartojimo
Istatymai_Kodeksai	
Sprendimai	Tai priimtų sprendimų datos, aktualios redakcijos ir registracijos numeriai, paskelbimas, įsigaliojimas bei pripažinimas netekusiais galios (išskyrus tekstinėje dalyje esančius sprendimo pasikartojimus, susietus su analizuojamu teisės aktu)
SOCIALINE GLOBA	Pateikia kodavimą finansiniu galimybių, ilgalaikės ir trumpalaikės globos bei vertinimo nustatymą
Socialines_globos_dydis	
Finansines_galimybes	
Asmens_seimos_socialiniu_galimybiu_vertinimas_nustatymas	
Ilgalaikė_socialinė_globa	
Trumpalaikė_globa	
POVEIKIS	Turėtų atspindėti gyvenimo sąlygas, sveikatą, motyvaciją tobulėti, gyventi geriau
Isimtys_iskirtines_salygos	
Tobulejimas	
Gyvenamosios_aplinkos_salygos	
Ekonomine_nauda	
Visuomenės_sveikata	
SUINTERESUOTU SALIU SANTYKIAI	Turėtų padėti vykdant analize dėl bendradarbiavimo, paramos ir kita
Informavimas_konsultavimas_svietimas	
Taikymas_gyventojams_asmenims	
Svietimas	
konsultavimas	
Informavimas	

Konfliktines_situacijos	
Paremti bendradarbiavimu	
Prasymas_paraiska_kontrolė	
Sutarciu pasirasymas_iteisinimas	
SUINTERESUOTOS SALYS	Šioje analitiniu kodų grupėje pagal SUINTERESUOTU kodų kategorijas bus detalizuojamos visos suinteresuotos šalys: teisės akto leidėjai - Lietuvos Respublikos Vyriausybė - nacionaliniu lygiu, savivaldybės taryba - savivaldybės teritorijoje, teisės aktą pasirašantis asmuo - savivaldybės meras bei teisės akto taikymas - vietos bendruomenės nariai, socialinių paslaugų centrai ir kita.
Socialines apsaugos ir darbo ministerija	
Lietuvos Respublikos Vyriausybė	
Bendradarbiavimo partneriai_socialiniai partneriai	
Savivaldybes_administracijos_direktorius	Socialines paslaugas, kurias planuoja, skiria, organizuoja jų pirkimą ir kurių poreikį asmeniui (šeimai) nustato rajono Savivaldybės administracijos direktoriaus (toliau – administracijos direktorius) skirti atsakingi specialistai, ir kurių teikimas finansuojamas iš rajono Savivaldybės biudžeto ar Savivaldybės biudžetui skiriamų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto specialiųjų tikslinių dotacijų socialinėms paslaugoms organizuoti. Socialinės paramos srityje administracijos direktoriaus atliekama funkcija yra minimali - skyrimas atsakingų specialistų, todėl pagal savivaldybių pavadinimus nebus koduojama
Istaigos	
Seniunijos su jose dirbanciais darbuotojais	
Komisijos	
Ugdymo istaigos	Ugdymo istaigos yra svarbios taikant aprašo nuostatas dėl šeimose esančių vaikų mokymosi pagal ugdymo programas iki 21 metų. Bendradarbiaujant per SPIS sistemą ir su ja susijusių duomenų bazių prieigą, suteiktą savivaldybių socialinių paramos centrų specialistams, yra atliekama kontrolė (ar šeimos nariai, t. y. vaikai, mokosi atitinkamoje švietimo institucijoje).
Vietinė bendruomenė	
Socialines_rizikos_seima	
Seimos_nariai	
Vienas asmuo	
Savivaldybes_meras	
Savivaldybes_taryba	Leidžiamoji dokumento institucija savivaldybių lygiu

15 priedas. Lietuvos gyventojų subjektyvi nuomonė apie didžiausią atsakomybę rūpinantis žmogumi pateiktose gyvenimo situacijose, 2015 m. (vnt., proc.) (sudaryta darbo autoriaus, remiantis Krupavičiumi, Bartuškaite, Butkevičiene, Balžeikiene, Telešiene & Žvaliausku, 2015)

SP3.1 Didžiausia atsakomybė rūpinantis žmogumi sulaukus pensijos			SP3.2 Didžiausia atsakomybė rūpinantis žmogumi ligos atveju		
Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje	Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje
1	Valstybė	863 78.9%	1	Valstybė	702 64.4%
2	Pats žmogus	160 14.6%	2	Pats žmogus	164 15.0%
3	Artimieji	62 5.7%	3	Artimieji	209 19.2%
4	Bendruomenės nariai, nevyriausybines organizacijos	9 0.8%	4	Bendruomenės nariai, nevyriausybines organizacijos	15 1.4%
8	Nežinau, sunku pasakyti	25	8	Nežinau, sunku pasakyti	29
Suminė statistika		Galioja atvejai 1094 Trūkstanti atvejai 25	Suminė statistika		Galioja atvejai 1090 Trūkstanti atvejai 29
SP3.3 Didžiausia atsakomybė rūpinantis žmogumi netekus darbo			SP3.4 Didžiausia atsakom. rūpinantis ilgalaikės fizinės, protinės negalios atveju		
Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje	Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje
1	Valstybė	702 65.9%	1	Valstybė	799 75.0%
2	Pats žmogus	306 28.7%	2	Pats žmogus	44 4.1%
3	Artimieji	27 2.5%	3	Artimieji	171 16.0%
4	Bendruomenės nariai, nevyriausybines organizacijos	30 2.8%	4	Bendruomenės nariai, nevyriausybines organizacijos	52 4.9%
8	Nežinau, sunku pasakyti	54	8	Nežinau, sunku pasakyti	53
Suminė statistika		Galioja atvejai 1065 Trūkstanti atvejai 54	Suminė statistika		Galioja atvejai 1066 Trūkstanti atvejai 53
SP3.5 Didžiausia atsakomybė rūpinantis žmogumi gimus vaikui/-ams			SD1 Respondento lytis		
Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje	Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje
1	Valstybė	453 42.4%	1	Vyras	495 44.2%
2	Pats žmogus	523 48.9%			
3	Artimieji	87 8.1%			
4	Bendruomenės nariai, nevyriausybines organizacijos	6 0.6%			
8	Nežinau, sunku pasakyti	50			
Suminė statistika		Galioja atvejai 1119 Trūkstanti atvejai 0	Suminė statistika		Galioja atvejai 1119 Trūkstanti atvejai 0
SD4 Aukščiausias respondento pasiektas išsilavinimo lygis (LiDA)					
Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje			
0	Jokio formalaus išsilavinimo	8 0.7%			
1	Pagrindinis išsilavinimas	44 4.0%			
2	Žemesnysis vidurinis (nesuteikiantis galimybės stoti į uni.)	235 21.2%			
3	Aukštesnysis vidurinis (suteikiantis galimybę stoti į uni.)	182 16.4%			
4	Aukštasis neuniversitetinis (apima kolegijas ir technikumus)	367 33.1%			
5	Pirmosios pakopos universitetinis išsilavinimas	213 19.2%			
6	Antrosios, trečiosios pakopos universitetinis išsilavinimas	59 5.3%			
9	Nėra atsakymo	11			
Suminė statistika		Galioja atvejai 1108 Trūkstanti atvejai 11			

16 priedas. Lietuvos gyventojų subjektyvi nuomonė apie valstybės įgyvendinamus siekius šeimos politikos ir vaikų auginimo srityse Lietuvoje pasirinkimai, 2016 m. (vnt., proc.) (sudaryta darbo autoriaus, remiantis Telešiene, Bartuškaite, Butkevičiene, Balžeikiene & Žvaliausku, 2016)

SP4.1. Lietuvoje šeima yra laikoma vertybe			SP4.2. Lietuvoje lengva auginti vaikus		
Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje	Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje
1	Visiškai pritariu	31 3.2%	1	Visiškai pritariu	5 0.5%
2	Pritariu	347 36.4%	2	Pritariu	82 8.7%
3	Nei pritariu, nei nepritariu	268 28.1%	3	Nei pritariu, nei nepritariu	290 30.7%
4	Nepritariu	249 26.1%	4	Nepritariu	429 45.4%
5	Visiškai nepritariu	59 6.2%	5	Visiškai nepritariu	138 14.6%
8	Nežinau, sunku pasakyti	52	8	Nežinau, sunku pasakyti	62
Suminė statistika		Galioja atvejai 954 Trūkstami atvejai 52	Suminė statistika		Galioja atvejai 944 Trūkstami atvejai 62
SP4.3. Lietuvoje sėkmingai galima derinti darbą ir šeimą			SP4.4. Lietuvoje sukurta šeimai palanki gyvenamoji aplinka		
Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje	Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje
1	Visiškai pritariu	6 0.6%	1	Visiškai pritariu	14 1.5%
2	Pritariu	194 20.5%	2	Pritariu	267 28.0%
3	Nei pritariu, nei nepritariu	327 34.6%	3	Nei pritariu, nei nepritariu	380 39.8%
4	Nepritariu	319 33.7%	4	Nepritariu	221 23.2%
5	Visiškai nepritariu	100 10.6%	5	Visiškai nepritariu	72 7.5%
8	Nežinau, sunku pasakyti	60	8	Nežinau, sunku pasakyti	52
Suminė statistika		Galioja atvejai 946 Trūkstami atvejai 60	Suminė statistika		Galioja atvejai 954 Trūkstami atvejai 52
SD4 Aukščiausias respondento pasiektas išsilavinimo lygis (LiDA)			SD1 Respondento lytis		
Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje	Kintamojo vertė	Kategorija	Asmenų (individu) skaičius / procentas nuo dalyvavusių apklausoje
0	Jokio formalaus išsilavinimo	1 0.1%	1	Vyras	417 41.5%
1	Pagrindinis išsilavinimas	11 1.1%	2	Moteris	589 58.5%
2	Žemesnysis vidurinis (nesuteikiantis galimybės stoti į uni.)	182 18.1%			
3	Aukštesnysis vidurinis (suteikiantis galimybę stoti į uni.)	174 17.3%			
4	Aukštasis neuniversitetinis (apima kolegijas ir technikumus)	396 39.4%			
5	Pirmosios pakopos universitetinis išsilavinimas	195 19.4%			
6	Antrosios, trečiosios pakopos universitetinis išsilavinimas	46 4.6%			
9	Nėra atsakymo	1			
Suminė statistika		Galioja atvejai 1005 Trūkstami atvejai 1	Suminė statistika		Galioja atvejai 1006 Trūkstami atvejai 0

17 priedas. Bazinio paslaugų šeimai paketo teikiamų paslaugų apibūdinimas ir laukiami rezultatai
(sudaryta darbo autoriaus, remiantis Baziniu paslaugų šeimai paketu & Mokesčių žiniomis, 2019)

Eil. Nr.	Paslaugos pavadinimas	Paslaugos tiekėjai	Laukiamas rezultatas
1.	Atvirasis darbas su jaunimu atviruosiuose jaunimo centruose ir / ar erdvėse	Atvirieji jaunimo centrai ir atvirosios jaunimo erdvės	Sukurtos sąlygos jaunimui dalyvauti atviro jaunimo centro ir atviros jaunimo erdvės veikloje. Užtikrinta, kad atviruose jaunimo centruose ir atvirose jaunimo erdvėse organizuojama veikla atitiktų jaunimo poreikius ir padėtų ugdyti asmenines ir socialines jo kompetencijas
2.	Ikimokyklinis ugdymas	Švietimo įstaigos, laisvasis mokytojas ar kitas švietimo paslaugos teikėjas	Padėta vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninės, socialinius, pažintinius poreikius
3.	Informavimas	Socialinių paslaugų įstaigos (tarp jų NVO), sveikatos priežiūros įstaigos, švietimo įstaigos, daugiaviečiai centrai, bendruomeniniai šeimos namai	Asmeniui ir (ar) šeimai suteikta reikalinga informacija apie jam ir (ar) šeimai priklausančią socialinę, sveikatos, švietimo ar kitą pagalbą
4.	Konsultavimas	Socialinių paslaugų įstaigos (tarp jų NVO), sveikatos priežiūros įstaigos, švietimo įstaigos, universalūs daugiaviečiai centrai, bendruomeniniai šeimos namai	Asmeniui suteikta kompetentingų specialistų konsultacija, padedanti jam ir (ar) šeimai surasti veiksmingus problemos sprendimo būdus
5.	Kultūrinių ir informacinių kompetencijų bei skaitymo raštingumo ugdymas	Savivaldybių viešosios bibliotekos ir savivaldybių viešųjų bibliotekų filialai ir struktūriniai teritoriniai padaliniai	Sudarytos sąlygos ugdyti (-is) būtinas kultūrinės ir informacinės kompetencijas (žinias, gebėjimus ir nuostatas) ir skaitymo raštingumą, įgalinančius formuoti (-is) pasaulėžiūrą, socialinius ir emocinius įgūdžius, efektyviai naudotis medijomis, žiniasklaida, kitais informacijos šaltiniais
6.	Neformalusis vaikų švietimas	Bendrojo ugdymo mokyklos, neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklos ir kiti švietimo teikėjai	Sudarytos sąlygos tenkinti vaiko saviraiškos, pažinimo, ugdymosi poreikius, įgytos vaiko sėkmingo asmeninio, visuomeninio gyvenimo kompetencijos
7.	Nemokama pirminė teisinė pagalba	Savivaldybių administracijos, advokatų profesinės bendrijos arba viešosios įstaigos, su kuriais savivaldybės vykdomoji institucija yra sudariusi sutartį dėl pirminės teisinės pagalbos teikimo	Suteikta teisinė konsultacija ir (ar) perengti dokumentai, skirti valstybės ir savivaldybių institucijoms
8.	Pasirengimo šeimai ir tėvystės įgūdžių ugdymas	Socialinių paslaugų įstaigos (tarp jų NVO), sveikatos priežiūros įstaigos, parapijos, vyskupijų šeimos centrai	Išugdyti gebėjimai kurti darnius tarpusavio santykius šeimoje, tėvams suteikta žinių ir praktinių įgūdžių, padedančių labiau suprasti savo vaikų netinkamo elgesio priežastis, saugiai ir pozityviai drausminti vaikus, kurti gerą ryšį su vaiku, suprasti vaikų ir savo jausmus, juos valdyti sudėtingose situacijose, naudoti metodus, užkertančius kelią netinkamam vaikų elgesiui
9.	Pirminė ambulatorinė asmens sveikatos priežiūra	Asmens sveikatos priežiūros įstaigos, turinčios licenciją teikti pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugas	Suteiktos priemonės, visapusiškos, kokybiškos ir saugios pirminės ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos
10.	Psichosocialinė pagalba krizę išgyvenantiems asmenims	Psichologai, sielovados specialistai, socialiniai darbuotojai	Suteikta pagalba, palengvinanti asmens krizę, emocinius išgyvenimus
11.	Šeimos mediacija (neteisminė ginčų sprendimo procedūra)	Mediatoriai (savivaldybėje – bent vienas mediatorius), dalyvaujantys kompleksinių paslaugų šeimai projektų veikloje	Sudaryta galimybė asmenims neteisminiu būdu taikiai išspręsti ginčą
12.	Švietimo pagalba mokiniams ir jų tėvams	Pedagoginė psichologinė tarnyba / Švietimo pagalbos tarnyba, švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai, pagalbos mokiniui specialistai	Sumažintas vaikų iškritimas iš švietimo sistemos ir užtikrinamas švietimo prieinamumas vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių
13.	Vaikų dienos socialinė priežiūra	Socialinių paslaugų įstaigos (tarp jų NVO), daugiaviečiai centrai	Padėta ugdyti vaiko ir jo šeimos narių socialinius ir gyvenimo įgūdžius, prisidėta prie visapusiško vaiko asmenybės tobulinimo, padėta įveikti krizes, siekiant ginti vaiko teises, padėta atkurti santykius šeimoje, integruotis į visuomenę, sudarytos sąlygos tėvams derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus
14.	Vaikų raidos sutrikimų ankstyvoji reabilitacija	Įstaiga, turinti galiojančią licenciją teikti vaikų raidos sutrikimų ankstyvosios reabilitacijos paslaugas	Užtikrinta vaikų neįgalumo prevencija, kompleksinė ankstyvoji vaikų reabilitacija, jų integracija į visuomenę ir ugdymo sistemą

18 priedas. Respondentų (ekspertų) nuomonės apie Lietuvos valstybės įgyvendinamus siekius šeimos politikos ir vaikų auginimo srityse (sudaryta darbo autoriaus, 2019)

Lietuvoje šeima yra laikoma vertybe

		Dažnis	Procentas nuo bendro apklaustųjų skaičiaus	Procentas nuo atsakiusių į klausimą	Sukauptasis procentas
Galiojantys	Visiškai pritariu	2	9,1	9,1	9,1
	Pritariu	4	18,2	18,2	27,3
	Nei pritariu, nei nepritariu	4	18,2	18,2	45,5
	Nepritariu	10	45,5	45,5	90,9
	Visiškai nepritariu	1	4,5	4,5	95,5
	Nežinau	1	4,5	4,5	100,0
Iš viso		22	100,0	100,0	

Lietuvoje lengva auginti vaikus

		Dažnis	Procentas nuo bendro apklaustųjų skaičiaus	Procentas nuo atsakiusių į klausimą	Sukauptasis procentas
Galiojantys	Pritariu	1	4,5	4,5	4,5
	Nei pritariu, nei nepritariu	6	27,3	27,3	31,8
	Nepritariu	7	31,8	31,8	63,6
	Visiškai nepritariu	8	36,4	36,4	100,0
Iš viso		22	100,0	100,0	

Lietuvoje galima sėkmingai derinti darbą ir šeimą

		Dažnis	Procentas nuo bendro apklaustųjų skaičiaus	Procentas nuo atsakiusių į klausimą	Sukauptasis procentas
Galiojantys	Pritariu	2	9,1	9,1	9,1
	Nei pritariu, nei nepritariu	7	31,8	31,8	40,9
	Nepritariu	9	40,9	40,9	81,8
	Visiškai nepritariu	4	18,2	18,2	100,0
Iš viso		22	100,0	100,0	

Lietuvoje sukurta šeimai palanki gyvenamoji aplinka (pritaikytas viešasis transportas, prieigos prie viešųjų pastatų ir pan.)

		Dažnis	Procentas nuo bendro apklaustųjų skaičiaus	Procentas nuo atsakiusių į klausimą	Sukauptasis procentas
Galiojantys	Pritariu	2	9,1	9,1	9,1
	Nei pritariu, nei nepritariu	6	27,3	27,3	36,4
	Nepritariu	9	40,9	40,9	77,3
	Visiškai nepritariu	3	13,6	13,6	90,9
	Nežinau, sunku pasakyti	2	9,1	9,1	100,0
Iš viso		22	100,0	100,0	